

ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

4900

*Αριθ. είσ.

~~118~~ 882

Δωρ + α' Νο. Χατζημπακού
Γαργού

GRVER-00259

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΕΙΩΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,

Συγγραφεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου

ΘΩΜΑ ΚΕΙΤΑΗ,

Μεταφρασθεῖσα δὲ καὶ συμπληρωθεῖσα

ΥΠΟ

ΣΠ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ,

Πρὸς χρῆσιν κυρίως τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗ ΒΕΑΤΙΩΜΕΝΗ.

Διότις Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

1880.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

■ ■ ■ Ἑλληνικὴ ἱστορία περιλαμβάνει τὴν γνῶσιν τῶν ἀξιολογιώτερον συμβάντων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας καὶ τὰς χώρας τὰς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατοικηθείσας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε τὴν πολιτικὴν αὐτῆς αὐτονομίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἱστορίας τῶν πολιτικῶν συμβάντων, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διδάσκει καὶ τὰ πρὸς ὀρθὴν κατὰληψιν αὐτῶν συντελοῦντα, οἷον, τὰ περὶ τοπογραφίας, κλίματος, φυλῆς, διαίτης· τὰ περὶ κυβερνήσεως καὶ πολιτευμάτων· τὰ περὶ θρησκείας καὶ λατρείας· τὰ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Γεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς Ἑλλάδος.

1. Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς περιωρίζετο πρὸς ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὰ Καμβοῦνια ὄρη, ἃ διεχώριζον αὐτὴν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν· πρὸς μεσημβρίαν δὲ καὶ ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Καὶ τὸ μὲν μέγιστον μῆκος αὐτῆς ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἦτο 220 ἀγγλικῶν μιλίων ⁽¹⁾, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος τῆς ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἦτον 140 ἀγγλικῶν μιλίων. Ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Εὐβοίας) περιεῖχε 8,000 σχεδὸν τετραγωνικῶν μιλίων.

2. Ἡ Ἑλλὰς διηρεῖτο εἰς βόρειον Ἑλλάδα, μεσαίαν Ἑλλάδα, καὶ μεσημβρινὴν Ἑλλάδα, ἥτοι τὴν χερσονήσον ἢ Πελοπόννησον.

3. Βόρειος Ἑλλὰς. Ἡ βόρειος Ἑλλὰς ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν Καμβουνίων ὄρων μέχρι τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης, Ὀξιάς, μεταξὺ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς δυσμὰς, καὶ τοῦ Μαλιακοῦ

(1) Τὸ Ἀγγλικὸν μίλιον περιέχει βασιλικ. πήχεις 1690· τὸ δὲ κοινὸν τῆς Τουρκίας μίλιον 1666.

κόλπου πρὸς ἀνατολάς. Περιελάμβανε δὲ δύο χώρας, τὴν μὲν Θεσσαλίαν πρὸς ἀνατολάς, τὴν δὲ Ἡπειρον πρὸς δυσμὰς.

4. *Θεσσαλία*. Ἡ Θεσσαλία, οὕσα εὐρύχωρος πεδιάς, περιωρίζετο πρὸς βορρᾶν μὲν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἀπὸ τὴν Οἶτην, πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Πίνδου, *Μέτσοβοι*. Διηρεῖτο δὲ εἰς ὅς μέρη, τὴν Ἑξαιωτίδα, Πελασγιωτίδα, Θεσσαλιωτίδα, Φθιώτιδα καὶ Μαγνησίαν. Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Ὀλυμπος, ἡ Ὄσσα, *Κίσσαθος*, τὸ Πήλιον, *Ζαγορά*, ὁ Πίνδος καὶ οἱ δύο κλάδοι αὐτοῦ ἡ Ὄθρυς καὶ ἡ Οἶτη, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς ὁποίας εἶναι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πηνειὸς, *Σαλαμβριά*, μὲ τοὺς κλάδους αὐτοῦ τὸν Ἀπιδανόν, *Βλαχογιάννην*, καὶ τὸν Ἐνιπέα, *Γούρα*, ὁ Ὀγγηστός, *Πάτρα*, καὶ ὁ Σπερχεῖος, *Ἑλλάδα*. Λίμνη δὲ ἡ Βοιωνίς, *Κάρδα*.

Πόλις δὲ ἡ Λάρισσα, ἡ Φάρσαλος, *Φέρσαλα*, αἱ Φεῤῥαί, ἡ Τρίκχη, *Τρίγκαλα* κτλ.

5. *Ἡπειρος*. Ἡ Ἡπειρος κατὰ δυσμὰς μὲν περιωρίζετο ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, κατ' ἄρκτον δὲ ἀπὸ τὴν Ἠλυρίαν, κατ' ἀνατολάς ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Διηρεῖτο δὲ εἰς τρία μέρη, τὴν Χανόναν καὶ τὴν Θεσπρωτίαν πρὸς τὸ παράλιον, καὶ τὴν μεσόγειον *Μολοσσίδα*.

Ὅρη δὲ τῆς Ἡπείρου ἦσαν τὰ Ἀροκεραῖνα ὄρη, *Χειμάβρα*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Ὄθαις, *Καλαμάς*, ὁ Ἀχέρων, *Σούλι* καὶ ὁ Ἀραχθός, *Ἄρτα*. Λίμνη δὲ ἡ Ἀχερουσία, *Γσουκρίδα*.

Πόλεις δὲ τὸ Βουθρωτόν, *Βουτριντόν*, ἡ Δωδώνη, ἡ Ἐβρακία, *Ἄρτα*, ἡ Νικόπολις, *Πρεβέζα*, (κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου).

6. *Μεσαία Ἑλλάς*. Ἡ μεσαία Ἑλλάς περιελάμβανε πρὸς ἄρκτον μὲν τὰ μετὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡπείρου κείμενα μέρη, πρὸς ἀνατολάς δὲ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, πρὸς μεσημβρίαν τὸν Κορινθιακὸν καὶ Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ πρὸς δυσμὰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος. Συνίστατο δὲ ἀπὸ ἐννέα χώρας, τὴν Ἀττικὴν, Μεγαρίδα, Βοιωτίαν, Φωκίδα, Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Λοκρίδα, τὴν Δωρίδα, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν.

7. *Ἀττική.* Ἡ Ἀττικὴ ἔκειτο κατὰ τὸ βόρειον παράλιον τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Περιωρίζετο δὲ πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπὸ τὴν Μεγαρίδα, πρὸς βορρᾶν δὲ ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὸν Εὐριπτον, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ὅρα δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Πάρνηξ, Ὁξιάς, ὁ Ὑμηττός, τὸ Πεντελικόν, *Πεντέλη*, ὁ Βριλησσός, *Τουρκοβοῦρι*, ὁ Ἀγγεσμός, Ἀγιος Γεώργιος καὶ ὁ Κορυδαλλός, *Δαφνοβοῦρι*. Ποταμοὶ δὲ ὁ Κηφισσὸς καὶ ὁ Ἰλισσός.

Πόλεις δὲ αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἐλευσίς, ἡ Δεκέλεια, πλησίον τοῦ *Τατοῦ*, ὁ Μαραθὼν κτλ.

8. *Μεγαρίς.* Ἡ Μεγαρίς ἔκειτο μεταξύ τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, καὶ περιωρίζετο πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν καὶ Σαρωνικὸν κόλπον.

Πόλεις δὲ αὐτῆς ἦσαν τὰ Μέγαρα μετὰ τὸν λιμένα αὐτῶν Νίσαιαν αἱ Πηγαί, *Ψάθα*. κτλ.

9. *Βοιωτία.* Ἡ Βοιωτία περιωρίζετο πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἀπὸ τὴν Μεγαρίδα καὶ τὴν Ἀττικὴν, πρὸ ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τὸν Εὐριπτον καὶ τὴν Εὐβοίαν, πρὸ ἄρκτον ἀπὸ τὸν Ὀπουντίον κόλπον καὶ τοὺς Ὀπουντίους Λοκροὺς, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὴν Φωκίδα καὶ τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον. Ὅρα δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Ἐλικὸν, *Παλαιοβοῦρι*, ὁ Κιθαιρὼν, Ἐλαιαίς.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀσωπὸς, ὁ Κηφισσός, *Μαυροπόταμος*, καὶ ὁ Ἰσμηνός. Λίμναι δὲ ἡ Κωπαῖς, *Τοπόλια*, καὶ ἡ Ὑλική, *Ανκέρη*.

Πόλεις δὲ αἱ Θῆβαι, αἱ Πλαταιαί, *Κόκλια*, τὰ Λεοντρεα, Ἐρημόκαστρον, αἱ Θεσπιαί, *Νεοχώριον*, ἡ Κορώνεια (πλησίον τῶν Κουκούρων), ἡ Λεβιάδεια, *Αἰθιά*, ἡ Χαϊρώνεια, *Κάπρεια*, ὁ Ὀρχομενός (πλησίον τῆς Σκριπούς), τὸ Ἀήλιον (πλησίον τοῦ Ἀράμωσι), ἡ Τανάγρα κτλ.

10. *Φωκίς.* Ἡ Φωκίς περιωρίζετο ἀνατολικομεσημβρινῶς μὲν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, βορειοδυτικῶς δὲ ἀπὸ τὴν Λοκρίδα, καὶ μεσημβρινῶς ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ὅρος δὲ αὐτῆς ἦτον ὁ Παρνασσός. Ποταμοὶ δὲ ὁ Κηφισσός, κατὰ τὸν πρὸς ἀνατολὰς ῥοὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν Κωπαΐδα.

Πόλεις δὲ οἱ Δελφοί, Καστρὶ, ἡ Κρίσσα, Ἀρυσό, ἡ Ἐλάτεια, *Τουρκοχώρι*, ἡ Δαυλίς, *Δαύλια*, καὶ ἡ Ἀντίκυρα, Ἀσπραστίτιν.

11. *Ἀνατολικὴ Λοκρίς.* Ἡ Ἀνατολικὴ Λοκρίς ἔκειτο με-

ταξὺ τῆς Φωκίδος πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς Θαλάσσης πρὸς ἀνατολάς· διηγεῖτο δὲ κατ' ἄρκτον μὲν εἰς τοὺς Ἐπικνημιδίους Λοκρούς, κατὰ μεσημβρίαν δὲ εἰς τοὺς Ὀπουντίους Λοκρούς. Ὅρος δὲ αὐτῆς ἦτον ἡ Κνημὶς, *Tal. l'Arti*, ἐν τῇ Ἐπικνημιδίᾳ Λοκρίδι.

Πόλεις δὲ κατ' ἄρκτον μὲν ἦσαν ἡ Σκάρρεια (πλησίον τῶν Ἀντέρων), ἡ Νίκαια, Ἀπάνω Μῶλοι, κατὰ μεσημβρίαν δὲ τὸ Θρόνιον, ὁ Ὀπούς, *Μποεδορίτζη*, καὶ ἡ Ἀλόπη.

12. *Δυτική Λοκρίς*. Ἡ Δυτικὴ Λοκρίς (ἡ Ὀζολία Λοκρίς) ἐξετείνετο εἰς τρίγωνον σχῆμα, κατὰ τὸ παράλιον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, μεταξὺ Φωκίδος καὶ Αἰτωλίας, καὶ περιορίζετο κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὴν Δωρίδα.

Πόλεις δεαυτῆς ἦσαν ἡ Ναύπακτος, ἡ Ἀργισσα, *Σάλωναρατλ*.

13. *Δωρίς*. Ἡ Δωρίς ἔκειτο εἰς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς Φωκίδος καὶ εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Οἴτης.

Πόλεις δὲ αὐτῆς ἦσαν τὸ Βοιόν, ἡ Πίνδος, ὁ Ἐρινεός, καὶ τὸ Κυτίνιον, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν Δωρικὴν τετράπολιν.

14. *Αἰτωλία*. Ἡ Αἰτωλία περιορίζετο πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Ἀγελῶν, Ἀστροπύταμον, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἀπὸ τὴν Θάλασσαν τὴν πέραν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τοῦς Ὀζόλας Λοκρούς καὶ ἀπὸ τὴν Δωρίδα, καὶ πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν.

Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Κόραξ, *Βαρδοῦσια*, ἐκτεινόμενος βορειοανατολικῶς, καὶ μεσημβριοδυτικῶς, ὁ Ἀρχύνθος, *Ζυγὸς κλ.* Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀγελῶς καὶ ὁ Εὐννος, *Ψίδαρις*. Πόλεις δὲ ἡ Καλυδὼν, τὸ Θέρμον, ὁ Πλευρών, καὶ ἡ Χαλκίς, *Tal. l'atē*.

15. *Ἀκαρνανία*. Ἡ Ἀκαρνανία περιορίζετο πρὸς ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὸν Ἀρδρακικὸν κόλπον, πρὸς δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, καὶ πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τὸν Ἀγελῶν.

Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Οὐάμος καὶ ὁ Ὀλυμπος. Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀγελῶς, ὁ Ἀναπος, Ἀκτος, καὶ ὁ Ἰνυχος, *Κρικιλι*. Πόλεις δὲ, τὸ Ἀμφιλορικὸν Ἄργος, *Κραθασαράς*, ἡ Ὀλπη, ἡ Στράτος, *Πόρτα*, τὸ Ἀκτιον, *Ποῦντα*, τὸ Ἀνακτόριον, καὶ ἡ Λευκάς ἐπὶ τῆς γερσονήσου, ἡ μᾶλλον ἐπὶ τῆς νήσου Λευκάδος, *Ἀρίας Μαύρας*.

16. *Πελοπόννησος*. Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάς ἢ Πελοπόννησος,

περιείχεν ὅτῳ χώρῃ, τὴν Ἀρκαδίαν, Λακωνίαν, Μεσσηνίαν, Ἡλίδαν, Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν, Σικυωνίαν, καὶ Κορινθίαν.

17. *Ἀρκαδία*. Ἡ Ἀρκαδία, οὕσα ὀρεινοτάτη χώρα, περιωρίζετο πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν καὶ Μεσσηνίαν, πρὸς δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἡλίδαν, κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, καὶ κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα.

Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ βόρειος σειρὰ τῆς Κυλλήνης, Ζύρια, τὸ Λύκαιον, *Τετραγί*, κτλ. Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀλφειὸς, *Ρουφιάς*, μὲ τοὺς βορείους καὶ μεσημβρινούς κλάδους του, τὸν Λάδωνα, *Ποτάμι τῆς Καρυταίνης*, καὶ τὸν Ἐρύμανθον, *Δογάρα*. Λίμνη δὲ ἡ Στυμφαλὶς πλησίον τοῦ Καρακῶ. Πόλεις δὲ, ἡ Μαντίνεια, πλησίον τοῦ Πικέρνι, ἡ Τεγέα, *Παλι*, ἡ Μεγαλόπολις, *Σιδάρον*, ὁ Ὀρχομενός, *Καλπάκι*, ἡ Πραΐα, *Ἅγιος Ἰωάννης*.

18. *Λακωνία*. Ἡ Λακωνία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Ὅρη αὐτῆς ἦσαν τὸ Ταύγετον, *Πεταδάκτυλος*, καὶ ὠροναῖς, *Τορίκι*, πρὸς δὲ ἀνατ. ποταμὸς ὁ Εὐρώτας, *Βασιλοπόταμος*.

Πόλεις δὲ ἡ Σπάρτη, αἱ Ἀμύκλαι, *Σκλαβοχώρι*, ἡ Θυρέα, Ἄστρος, κατὰ τὸ Ἀργολικὸν μεθόριον, αἱ Θεράπναι, *Χρυσάγη*, τὸ Γύθειον, *Μαρθωνῆσι*, κτλ.

19. *Μεσσηνία*. Ἡ Μεσσηνία περιωρίζετο κατ' ἀνατολὰς μὲν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν, κατ' ἄρκτον δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Ἡλίδαν, κατὰ τὸ ἄλλο δὲ μέρος ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ὅρος δὲ αὐτῆς ἦτο τὸ Κεράσιον ποταμοὶ δὲ ὁ Πάμισος, *Πιράτζα*, ὁ Νέδων κτλ.

Πόλεις δὲ ἡ Μεσσήνη (ἔχουσα ἀκρόπολιν ἐπὶ τοῦ προσκειμένου ὄρους τῆς Ἰθώμης), ἡ Εἵρα (ὀρεινὸν φρούριον), ἡ Κυπαρισσία, Ἀρχαΐδα, ἡ Πύλος, *Νεόκαστρον*, ἔχουσα τὸ φρούριον Κορυψάσιον, καὶ τὸ νησιδίων Σφακτηρίαν, πλησίον τοῦ παραλίου κείμενον, καὶ ἡ Μεθώνη.

20. Ἡ Ἡλὶς περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, κατ' ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Νέδαν, *Βούζηρ*, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Διαιρείτο δὲ ἑκπαλαι εἰς τρεῖς χώρας, τὴν Τριφυλίαν, τὴν Πισάτι-
δα καὶ τὴν Κοίλιν. Ὅρος δὲ αὐτῆς ἦτον ὁ Σκόλλις, *Σαρταμέρι*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πηνειὸς, ὁ Ἀλφειὸς, πηγάζων ἐν τῇ Ἀρχα-
δίᾳ, καὶ ἡ Νέδα.

Πόλεις δὲ ἡ Ἥλις, *Παλαιόπολις*, ἡ Κυλλήνη, *Γλαρέντζα* ἡ Πί-
σα (διαχωρίζομένη διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ ἀπὸ τὴν γειτονέον-
σαν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας), ἡ Τριφυλ. Πύλος, *Παλαιόκαστρον*.

21. *Ἀργολίς*. Ἡ Ἀργολίς περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν
ἀπὸ τὴν Κορινθίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρχαδίαν, καὶ
κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν.

Ὅρη δὲ αὐτῆς ἦσαν τὸ Παρθένιον, *Παρθένι*, τὸ Ἀραχναῖον,
Σοφικόν, κτλ. Ποταμὸς δὲ ὁ Ἰναχος, *Ζηριάς*.

Πόλεις δὲ τὸ Ἄργος, αἱ Μυκῆναι (πλησίον τοῦ Χαρθατίου),
ἡ Ναυπλία (ἐπίνειον τοῦ Ἄργους), ἡ Ἐπίδαυρος, *Πίδαυρα*, ἡ
Τροιζήν, *Δαμαλᾶς*, ἡ Τίρυνς, ὀλίγον ἀνατολικῶς τοῦ Ἄργους,
καὶ ἡ Ἑρμιόνη, *Καστρί*. Αἱ δὲ νῆσοι Καλαύριαι, *Πόρος*, καὶ ἡ
Υδρέα, *Υδρα*, κεῖνται πλησίον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν παράλιον.

22. *Ἀχαΐα*. Ἡ Ἀχαΐα περιωρίζετο κατ' ἀνατ. μὲν ἀπὸ τὴν
Σικωνίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, κατὰ μεσ-
ἀπὸ τὴν Ἠλιδα καὶ τὴν Ἀρχαδίαν, καὶ κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὸν Κο-
ρινθιακὸν κόλπον. Ὅρος δὲ αὐτῆς ἦτο τὸ Παναχαϊκόν, *Βαδιᾶς*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πείρος, *Καμερέτζα*, καὶ ὁ Σελινούς, *Βοστίτζα*.

Πόλεις δὲ, αἱ Πάτραι, ἡ Δύμη (πλησίον τῆς Παλαιοαχαϊᾶς),
τὸ Αἴγιον, *Βοστίτζα*, ἡ Ἐλίκη, ἡ Τρίταια, *Γουμερέτζα*, κτλ.

23. *Σικωνία*. Ἡ Σικωνία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ
τὸν Κορινθ. κόλπον, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, κατὰ
μεσημβ. ἀπὸ τὴν Ἀρχαδίαν, καὶ κατ' ἀνατ. ἀπὸ τὴν Κορινθίαν.

Ποταμοὶ ἦσαν ὁ Ἐλίσσιων, *Μελισσος*, ὁ Ἀσωπὸς, *Βασι-
λικὰ* (ἀμφότεροι ἦσαν μικροὶ ποταμοί).

Πόλεις δὲ, ἡ Σικυὼν, *Βασιλικὰ*, ἡ Φλιοῦς, πλησίον τοῦ
Ἀγίου Γεωργίου (αὐτόνομος πόλις), κτλ.

24. *Κορινθία*. Ἡ Κορινθία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν
ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ τὰ Γεράνεια ὄρη, κατὰ δυ-
σμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Σικωνίαν, κατὰ μεσημβ. ἀπὸ τὴν Ἀργολί-
δα, καὶ κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Κλίμα τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἦτον ἰδίως εὐκρατον ὡς ἀπηλλαγμένον ἐξίσου ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν ψυχρὸς καὶ ἀπὸ τὴν πυγνερὰν θερμότητα. Τὸ δ' ἔδαφος ἀντεστοίχει πρὸς τὸ κλίμα, παράγον ἐν ἀφθονίᾳ ὅχι μόνον ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα προϊόντα. Ἡ δ' εὐκρασία καὶ ἡ καθαρότης τοῦ κλίματος ἐπενήρουν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν γεννημένων καὶ ἐκπαιδευμένων εἰς αὐτὴν, διότι οὐδεμία χώρα τῆς γῆς ἀνέδειξε ποτὲ τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν κεκοσμημένην μὲ τοσαύτην ἔξοχον καλλονήν, ἢ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, προικισμένον μὲ τοσαῦτα σπάνια προτερήματα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῶν ὑπερεῖχον ὅλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν καθ' ὅλας τὰς τέχνας, καὶ κατὰ πᾶν εἶδος ἐπιστήμης. Τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν περὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἱστορίαν, ποίησιν, ῥητορικὴν, περὶ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἦσαν καὶ θέλουσιν εἶσθαι τὰ τελειότατα πρωτότυπα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας. Ἀλλὰ δὲν περιορίζοντο μέχρι τούτων αἱ γνώσεις των ὁρωῦντες τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος ὡς νομοθέτας, πολιτικούς ἢ στρατηγούς, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἰκανότητά των.

Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Γραικίας.

Παραδόξως πως οἱ Γραικοὶ δὲν εἶχον εἰς χρῆσιν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὅποιον οἱ Ῥωμαῖοι ἔδιδον εἰς αὐτούς. Ὠνόμαζον δὲ ἑαυτοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν πατρίδα των Ἑλλάδα.

Διαίρεσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διαίρεται ἐν γένει εἰς τέσσαρας περιόδους καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς Δωρικῆς ἐπιδρομῆς 1100 π. Χ., ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῆς Δωρικῆς ἐπιδρομῆς μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων, 420 π. Χ., ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 332 π. Χ., εἶναι δὲ τὸ λαμπρότατον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας τέλος ἡ τετάρτη περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ παρακμᾶζωσι, μέχρι τῆς τελείας ὑποδουλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, 149 π. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πρώτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀρχομένη
ἀπὸ τοῦ 2,200 μέχρι τοῦ 1181 π. Χ.

ΠΕΛΑΣΓΟΙ (2,200—1600 π. Χ.).—Οἱ πρῶτοι κάτοικοι
τῆς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Πελασγοί, φυλὴ ἁ. αἰγῆς
μὲν σήμερον γενομένη, ἀλλὰ κατοικήσασα τὴν μικρὰν Ἀσίαν,
τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν μνημεῖα
ιδιοτρόπου κατασκευῆς, τὰ ὅποια οἱ μεταγενέστεροι ἀπέδω-
καν εἰς φυλὴν γιγάντων, τοὺς Κύκλωπας. Εἶναι δὲ ὑπερμεγέ-
θεις λίθοι, πολλάκις μὲν ἀκατέργαστοι, ἐνίοτε δὲ κατεργα-
σμένοι, ἀλλὰ πάντοτε τεθειμένοι ἐπ' ἀλλήλων ἀνευ ἀμμοκο-
νίας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τεῖχη τῆς Τύρινθος, κτισμένα ἐκ λί-
θων, τὸν μικρότερον τῶν ὁποίων δὲν δύνανται δύο ἐξευγμένοι
ἵπποι νὰ μετακινήσωσι. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Πελασγοί ἔκτισαν
τὰς ἀρχαίας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, Τύρινθα, Μυκῆνας, Ἄργος,
Σικυῶνα, Ὀρχομενόν, καὶ ἤρξαντο νὰ ἐκχερτόνωσι τὴν γῆν.
Καὶ ἡ μὲν Σικυῶν, τὸ ἀρχαιότατον βασίλειον τῆς Ἑλλάδος,
ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Αἰγιάλεα, 2,089 π. Χ., τὸ δὲ Ἄργος ἐκτί-
σθη ἀπὸ τὸν Ἰναχον, σύγχρονον σχεδὸν τοῦ Ἀβραάμ, ἓνα πε-
ρίπου αἰῶνα μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σικυῶνος (1). Οἱ Πελασγοί
ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς φυλὰς, αἱ κυριότεραι τῶν ὁποίων
ἦσαν οἱ Θρᾶκες, οἱ Ἰλλυριοὶ, καὶ οἱ Πελασγοὶ Ἑλλήνες. Ἐκ δὲ
τῆς φυλῆς τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν οἱ Ἀχρῶναι καὶ οἱ Παῖονες, ἀ-
σθενῆ λείψανα τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Ἀλβανοὶ ἢ Ἀρναούται.

Κατέκουν δὲ τότε καὶ ἄλλα Πελασγικὰ φύλα τὴν Ἑλλά-
δα, ὡς οἱ Καύκωνες τὸ δυτικὸν παράλιον τῆς Πελοποννήσου,
οἱ Κούρητες τὴν Αἰτωλίαν, οἱ Κᾶρες κατέειχον τὰς νήσους τοῦ
Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Λέεςτες κατέκουν τὴν Αἰτωλίαν,
τὴν Βοιωτίαν, τὴν Λοκρίδα, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Εὐβοίαν, τὴν
Λακωνίαν καὶ τὴν Μεσσήνην.

(1) Τινὲς ὅμως ἀμφιδῶ λουν ἐν τῷ Ἰναχῷ ἦτο Πελασγικῆς κα-
ταγωγῆς. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κρίνοντας τὸν ὑποθέτουσι. Αἰ-
γύπτιον.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ (1600—1300).—Κατὰ τὰς ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκπλεύσαντες ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου καὶ ἀπὸ τὴν Φοινίκην, ἔφεραν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν γνῶσιν τῶν ὠφελίμων τεχνῶν, ὁ μὲν Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ δὲ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας, καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος.

Ἡ Ἀσιατικὴ καταγωγὴ τῶν προσώπων τούτων ἀμφισβallestαι δι' ἰσχυροὺς λόγους. Ἀλλὰ δὲν δύναται τις ν' ἀρνήσῃ ὅτι τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Οὕτως ἐβεβαιώθη ὅτι τὸ σχῆμα τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλληνικῶν γραμμάτων παρὶς τὸ σχῆμα τῶν Φοινικικῶν χαρακτήρων, καὶ ὅτι τὸ μετρικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων ἦτο σχεδὸν τὸ αὐτὸ ὡς τὸ τῶν Φοινικίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων.

ΕΛΛΗΝΕΣ (1400—1300 π. Χ.). Οἱ Ἕλληνες, ἔθνος πολυμερικὸν, κατοικοῦντες τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔχοντες πιθανῶς τινὴν συγγένειαν μετὰ τῶν Πελασγῶν, διεσπάρησαν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἑκτοῦ αἰῶνος π. Χ. εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἦσαν δὲ διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀχαιοὺς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Δωριεῖς. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἔλαβον κατ' ἀρχὰς λαμπροτάτην τύχην, γενόμενοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος ἦσαν οἱ ἐνδοξότατοι ἀρχῆγοι αὐτῶν. Οἱ δὲ δεῦτεροι κατήκκησαν τὸ κέντρον καὶ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ Φίλοκτήτης, ὁ Ὀδυσσεὺς, ὁ Νέστωρ, καὶ ὁ Αἴας ὁ τοῦ Οἰλέως ἦσαν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν. Οἱ δὲ Ἴωνες καὶ αἱ Δωριεῖς, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἄσημοι, ἀπέκτησαν ἀθάνατον φήμην ὅτε ἀντεπροσωπεύθησαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην.

ΠΡΩΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.—Τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω εἶναι σχεδὸν ὅσα ἡ θετικὴ ἱστορία δύναται νὰ εἴπῃ περὶ τῶν μεμακρυσμένων τούτων χρόνων, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ Ἕλληνες, παραιτήσαντες τοὺς Πελασγοὺς βυθισμένους εἰς τὸ σκότος τῶν μεμακρυσμένων αἰώνων, λαλοῦν διεξοδικῶς περὶ τῶν ἀτάκτων λαῶν ἐλθόντων ἐξ Ἀσίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ὑποίων ἀρχεται ἡ περίοδος ἡ ὀνομαζομένη «Πρωῖκοι χρόνοι». Ἐὰν δὲ ἐκτείνῃ τις τὴν περίοδον ταύτην ἀπὸ τοῦ 1600—1200 π.Χ., εὐρίσκει τὰ κατορθώ-

ματα ἐκείνων, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον Ἡρώας, τὴν βασιλείαν τοῦ Μίνως, τὴν ἐκτρατεῖαν τῶν Ἀργοναυτῶν, τοὺς δύο πολέμους τῶν Θηβῶν καὶ τὸν τῆς Τρωάδος.

Κέκροψ (1580 π.Χ.)—Οὗτος, ὡς λέγεται, ἦτον Αἰγύπτιος, ὅστις διωχθεὶς δι' ἐμφυλίου πολέμου ἀπὸ Σαΐδα τὴν πατρίδα του, ἦλθε μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ κάτοικοι, ὄντες ἔτι ἄγριοι, ἔζων εἰς τὰ δάση. Οὗτος δὲ τοὺς ἤνωσεν εἰς δώδεκα κώμας, τοὺς ἐδίδαξε πῶς νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἐλαίαν, νὰ ἐξάγῃσι τὸ ἔλαιον ἀπὸ τοῦ καρποῦ, πῶς νὰ γεωργῶσι τὴν γῆν καὶ νὰ παράγῃσι διάφορα εἶδη δημητριακῶν καρπῶν. Διὰ νὰ συσφίξῃ δὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς νέας κοινωνίας, εἰσέγαγε τοὺς νόμους τοῦ γάμου, διέταξε νὰ θάπτῃσι τοὺς νεκροὺς, καὶ ἐσύστησε τὸ σεβάσμιον δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὸ ὅποιον διὰ τῶν δικαίων ἀποφάσεών του προσέλαμβανε τὰ ἐγκλήματα. Παρίστανον δὲ αὐτὸν διφυῆς, ἥτοι σύνθετον ἐξ ἀνθρώπου καὶ δράκοντος, διὰ νὰ ἐκφράσῃσι τὴν διπλὴν πατρίδα του, ἢ τὸ διπλοῦν ἔργον του ὡς ἀρχηγοῦ δύο λαῶν.

Κάδμος (1344 π. Χ.).—Ὁ Κάδμος, υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, βασιλεὺς τῆς ἐν Φοινίκῃ Σιδῶνος, γενόμενος ἀρχηγὸς Φοινικικῆς ἀποικίας, ἀπέβη εἰς τὸ παράλιον τῆς Βοιωτίας, καὶ νικήσας τοὺς προτέρους κατοίκους τῆς Βοιωτίας, ἔκτισε πρὸς ἀσφάλειάν του τὴν Καδμείαν, ὅπου κατέκτισε μετὰ τῶν ὁπαδῶν του. Ἀφοῦ δὲ ἡξήθησαν οἱ ὑπήκοοί του, ἐκτίσθησαν καὶ αἱ Θῆβαι, ἥ δὲ Καδμεία ἔγεινεν ἀκρόπολις αὐτῶν. Πρῶτος οὗτος εἰσέγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, τὴν μεταλλουργίαν καὶ τὴν τέχνην τοῦ γράσσειν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ ὅποιον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

Δαναὸς (1314 π. Χ.).—Ὁ Δαναὸς, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Ἀνω Αἰγύπτου, ἦλθε κατὰ τὸ 1314 π. Χ. εἰς τὴν Ἀργολίδα ἐπὶ πεντηκοντάρου, ἥτοι πλοίου μὲ πενήκοντα κωπία, τὸ ὅποιον ἦτο τὸ μεγαλύτερον πλοῖον ἐξ ὅσων οἱ Ἕλληνες εἶχον ἰδεῖ μέχρι τοῦδε· ἐκυρίευσεν δὲ τὸν θρόνον τοῦ Γελάνωρος, ἀπαγόνου τοῦ Ἰνάχου καὶ ἑνδεκάτου βασιλεὺς τοῦ Ἀργεοῦ, καὶ ἔφερεν εἰς τὸ Ἀργεὸς νέας στοιχεῖα πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια μετεδόθησαν βαθμὴν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Θρησκεία καὶ ἔθνη

Αἰγυπτιακά ἀντικατέστησαν λοιπὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν λατρείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Πελασγῶν.

Πέλοψ (1284).—Πέλοψ, ὁ υἱὸς τοῦ Ταντάλου, βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετ' μεγάλους θησαυροὺς καὶ μετ' πιστοὺς τινας ὑπηρέτας του. Ἐν δὲ τῇ Ἥλιδι ἐνυμφεῖσθαι τὴν Ἰπποδάμειαν, θυγατέρα τοῦ βασιλεῶς τῆς Πίσης Οἰνομάου, καὶ διεδέχθη τὸν πενθερόν του εἰς τὸν θρόνον. Ἡ ἰσχὺς δὲ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ τῶν θησαυρῶν του, καὶ ἡ μεγαλοφυγία τῶν υἱῶν του, ἥξιώσαν αὐτὸν τῆς τιμῆς τοῦ νὰ δοθῇ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν χερσόνησον Ἀπείαν, ὀνομασθεῖσαν ἔκτοτε Πελοπόννησον.

Πᾶν τῶν ἐξωθεν ἀποίκων ὡς ἰθαγενεῖς ἀναφέρονται οἱ ἐξ ἧς.

Δευκαλίων (1434 π. Χ.).—Κατὰ τοὺς μυθολόγους, εἰς τὴν Ἑπαιρωτικὴν Ἑλλάδα συνέβη ποτὲ κατακλυσμὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐσώθησαν μόνον ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα. Ἀφοῦ δὲ ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, συμβουλευθέντες τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, διετάχθησαν νὰ ρίπτωσι λίθους ὑπὲρ ἅνω τῶν ὧμων αὐτῶν, καὶ οἱ μὲν λίθοι οἱ ριπτόμενοι ἀπὸ τὴν Πύρραν μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δὲ ριπτόμενοι ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἐγένιναν ἄνδρες, καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἡδυνήθη νὰ συνοικισθῇ.

Μίνως.—Ὁ Μίνως ἦτο βασιλεὺς τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας τοὺς λαοὺς ὅλους ὑπέταξεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Οἱ νόμοι του ἐστηρίζοντο εἰς ἀρχὴν ἀλλοτρίαν τῶν Ἀσιατικῶν νομοθεσιῶν, ἦτοι τὴν ἰσονομίαν τῶν πολιτῶν. Εἰς τὸν Μίνωα ἀποδίδεται καὶ ἡ σύστασις τῶν κοινῶν τραπέζων ἐν Κρήτῃ, ἦτοι τῶν συσσιτίων. Οὗτος ὑπῆρξε καὶ δορυκτῆτωρ, καὶ ναυπηγῆσας στόλον, ἐδίωξεν ἀπὸ τὸ Ἀρχιπέλαγος τοὺς πειρατὰς Κᾶρας καὶ Λέλεγας, οἵτινες ἐπειράτευον ἐν αὐτῇ. Ὅλαι δὲ αἱ νῆσοι ἀπὸ τῆς Θράκης μέχρι τῆς Ρόδου ἀναγνώριζον τὴν ἐξουσίαν του, καὶ αἱ ἀποικίαι, τὰς ὁποίας ἔστειλεν εἰς τινας ἐξ αὐτῶν, ἡ τὰς ὁποίας ἐσύστησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν αὐτῆν. Τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Ἀττικὴ ἐπλήθρονον φόρον εἰς αὐτόν.

Ἡρακλῆς.—Ὁ Ἡρακλῆς ἦτον υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμή-

νης. Οὗτος παρίσταιται ὡς μέγας ἥρωας, καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία λαμπρὰ πράξις, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπέδιδον εἰς αὐτόν. Ὁ Εὐρυσεύς, διάδοχος τοῦ Ηερσέως εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Μυκηνῶν, φθονῶν τὴν λαμπρὰν γέννησιν καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ ἥρωος τούτου, συγγενοῦς του ὄντος, ἠνάγκασεν αὐτόν εἰς διαφόρους ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ὡς οἱ θρυλλοῦμενοι δώδεκα ἄθλοι μαρτυροῦσιν (*). ἄλλ' ἢ περιγραφή τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ὡς οὕσα πλήρης πάσης μυθολογικῆς πλάσσεως καὶ ἀλληγορίας, παραλείπεται ἐνταῦθα διότι τί ἄλλο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Νεμαίος Λέοντος, τῆς ἐπτακεφαλῆς Ὑδρας, κτλ., ἢ ληξῆς, κακούργους καὶ τυράννους καταδαμασθέντας ὑπ' αὐτοῦ;

Θησεύς.—Ὁ Θησεύς ἦτον υἱὸς τοῦ Αἰγέως καὶ τῆς Αἴθρας. Ἡ εὐκλεία τῶν ἄθλων τοῦ συγγενοῦς του Ἡρακλέους ἀνιχνεύει τὴν φιλοτιμίαν του, καὶ ἐπομένως ἀπεφάσισε νὰ μιμηθῇ τὸν ἥρωα τούτον.

Ἡ κατάλυσις πολλῶν κακούργων, ἡ νίκη κατὰ τῶν Παλλαντιδῶν, οἵτινες ἐζήτουν νὰ κυριεύσωσι τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του, ἡ θυσία τοῦ ἀγρίου ταύρου, ὅστις ἐφθειρε τὰ πέριξ τοῦ Μαραθῶνος, χαρακτηρίζουσι τὸν ἥρωϊκὸν αὐτοῦ βίον· ἰδίως δὲ εἰκνύ-

(*) Οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους εἶναι οἱ ἐφεξῆς:

1) Ὁ Νεμαίος Λέων, τὸν ὁποῖον ἐπνίξε, καὶ πάντοτε εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐφόρει τὸ δέρμα του. 2) Ἡ Λερναία Ὑδρα, τῆς ὁποίας αἱ κεφαλαὶ κοπτόμεναι ἀνεφύοντο περισσότεραι. 3) Ὁ Ερυμάνθιος Κάπρος, τὸν ὁποῖον ἐκόμισε ζῶντα ἐπὶ τῶν ὤμων του εἰς τὸν Εὐρυσεύα. 4) Ἡ χρυσοκέρως Ἐλαφος, τὴν ὁποίαν συνέλαβε τρέχουσαν ἐπὶ τοῦ βροῦ Μαινάλου. 5) Αἱ τρομεραὶ Στυμφαλίδες Ὀρνίθες, τὰς ὁποίας ἐφόνευσε διὰ τῶν βελῶν του. 6) Ὁ Ταύρος τῆς νήσου Κρήτης, τὸν ὁποῖον ἔφερε ζῶντα εἰς τὴν Πελοπόννησον. 7) Αἱ ἀνθρωποφάγοι Ἴπποι τοῦ Διομήδους, τὰς ὁποίας ἔρπασεν. 8) Ὁ Ζωστὴρ τῆς Ἰππολύτης, βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων, τὸν ὁποῖον ἐλαβεν ἀφ' οὗ τὴν ἐνίκησεν. 9) Οἱ σταυλοὶ τοῦ Λυγίου, τοὺς ὁποίους ἐκαθάρισε μεταβαλὼν τὸ ρεῦμα τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον διωχέτευσε δι' αὐτῶν. 10) Ὁ τερατώδης Γηρσόνης, βασιλεὺς τῶν Γαδείρων, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε καὶ ἐκόμισε τὴν πολυάριθμον ἀγέλην του. 11) Τὰ χρυσαῖα μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, τὰ ὁποῖα ἔρπασεν, ἀφ' οὗ ἐφόνευσεν τὸν Δράκοντα τὸν φυλάττοντα αὐτὰ. 12) Ὁ Θησεύς, τὸν ὁποῖον ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῶν ἄδην, ἐξ οὗ ἐκόμισεν ὡσαύτως τὸν Κέρβερον δεσμευμένον.

σε τὴν εὐνοίαν τῶν Ἀθηναίων ἐλευθερώσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνον κατ'ἔτος εἰς τὸν Μίνωα βασιλέα τῆς Κρήτης. Ἐπιστρέψας δὲ ἐκ τῆς Κρήτης, ὅπου ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἀνδρίαν του, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων. Διηρημένους ὄντας τοὺς Ἀθηναίους εἰς 12 κώμας συνῆψεν αὐτοὺς εἰς μίαν πόλιν καὶ περιορίσας μόνος τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, συνέστησε τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν μόνον ὑπερασπιστὴν τῶν νόμων καὶ ἀρχηγὸν τῆς Δημοκρατίας. Ἀλλὰ τυφλούμενος ἀπὸ τὴν ἄκαιρον φιλοτιμίαν τοῦ νὰ μιμηθῇ τὸν Ἡρακλέα, παρεξεστράπη εἰς πράξεις ἐπιζημιῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ τὰς πράξεις του δὲ ταύτας μισηθεὶς ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἔφυγεν εἰς τὴν νῆσον Σκύρον ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Κίμων ἐκόμισεν ἀργότερον τὰ ὅσα του εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς ἡμίθεον, ἀνεγείραντες εἰς αὐτὸν τὸ Θησεῖον, τὸ σωζόμενον μέχρι τῆς σήμερον.

Σπάρτων.—Ἡ κτίσις τῆς Σπάρτης τίθεται περὶ τὸ 1880 πρὸ Χριστοῦ· ἀποδίδεται δὲ εἰς τὸν Σπάρτωνα, ἀδελφὸν ἢ υἱὸν τοῦ Φωρωνέως. Μετὰ δὲ τὸν Σπάρτωνα ἀναφέρονται μετὰ τὰ τῶν βασιλείων αὐτῆς ὁ Λέλεξ, ὁ Εὐρώτας καὶ ὁ Λακεδαιμόνων, ὅστις περὶ τὰ 1557 κύησεν τὴν Σπάρτην ἢ ἔκτισε πλῆσιον αὐτῆς νέαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸ ὄνομα του (διότι ὁ Ὀμηρὸς διακρίνει τὴν Σπάρτην ἀπὸ τῆς Λακεδαιμόνα). Ἀπὸ δὲ τοῦ 15 μέχρι τοῦ 42 αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Λακεδαιμὼν ἐκατοικήθησαν ἀπὸ Ἑλλήνας, τοὺς Ἀχαιοὺς. Κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἐβασίλευσαν ὁ Τυνδάρεως, ὁ Κᾶστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πελοπίδης Μενέλαος, ὁ γαμβρὸς τοῦ Τυνδάρεω, ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τισαμενῆς.

Οἰδίπους.—Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Λαῖος, φρονηθεὶς τοὺς ἀπαισίους χρησμούς, διέταξε νὰ ἐκτελῇ ὁ υἱὸς του Οἰδίπους ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας. Ποιμὴν τις εὕρισκει τὸ παιδίον καὶ τὸ φέρει εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ὁ βασιλεὺς Πόλυβος, ἄτεκνος ὢν, τὸ υἱοθετεῖ καὶ τὸ ἀνατρέφει ὡς υἱὸν του. Ἀνδρωθεὶς δὲ ὁ Οἰδίπους, μανθάνει ὅτι μέλλει νὰ γείνη ὀλέθριος εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς του· καὶ θέλων νὰ φύγῃ τὴν εἰμαρμένην ἀπομακρύνεται κατεσπευσμένως ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ ἀπὸ ἐκείνους τῶν

ἡ ποίον νομίζεται υἱός. Κατὰ δὲ τὰ ὅρη τῆς Φιοκίδος ἀπαντᾷ γέροντά τινα, ὅστις διὰ προστακτικῆς φωνῆς θέλει νά τόν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν δρόμον του. Ἀρχεται ἕως μετὰ τὸν αὐτῶν, καὶ ὁ γέρον πύπτει καίρως πληγωμένος. Ὁ Οἰδίπους ἔρχεται εἰς Θήβας. Θηρίον, ἔχον κεφαλὴν καὶ στήθος νεάνιδος, σώμα λέοντος, πτερὰ ἀετοῦ μὲ τοὺς δυνατοὺς ἀνυχὰς του, ἡ Σφίγξ, ἵσταται εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως, προτείνουσα εἰς τοὺς διαβάτας αἰνίγματα ἀκατανόητα καὶ κατασπαράττουσα ὅσους δὲν δύνανται νά τὰ μαντεύσωσιν. Ὁ Κρέων ὑπισχέθη ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν του Ἰοκάστην, χήραν τοῦ Λαίου, καὶ τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν, εἰς ὅντινα ἤθελεν ἀπαλλάξει τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ τρομεροῦ τοῦτο θηρίου. Ὁ Οἰδίπους ἀνταλαμβάνει τὸν ἀγῶνα. « Ποῖον εἶναι, λέγει εἰς αὐτόν ἡ Σφίγξ, τὸ ζῶον, τὸ » ὁποῖον τὴν μὲν προῖαν περιπατεῖ μὲ τέσσαρας πόδας, τὴν » δὲ μεσημβρίαν μὲ δύο, καὶ τὴν ἐσπέραν μὲ τρεῖς; Ὁ ἄν- » θρώπος, ἀποκρίνεται ὁ Οἰδίπους, ὅστις παιδίον ὢν, περιπα- » τεῖ μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἰς δὲ τὴν ἀκμὴν τοῦ » βίου του περιπατεῖ ὄρθιος, καὶ εἰς τὸ γῆρας του στηρίζει » ἐπὶ βακτηρίας τὰ κλονούμενα βήματά του ». Τὸ θηρίον νικηθὲν πίπτει ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων καὶ ἀποθνήσκει. Ὁ δὲ Οἰδίπους νυμφεύεται τὴν Ἰοκάστην, γίνεται βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, καὶ οὕτως ἀναδεικνύεται ὁ φονεὺς τοῦ πατρὸς του, ὁ σύζυγος τῆς μητρὸς του, καὶ ὁ ἀδελφὸς τῶν τέκνων του.

Οἱ Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι νά ἐννοήσωσι βλέποντες ἐνίοτε ἐπὶ τῆς γῆς τὴν κυκλίαν ἢ τὸ ἔγκλημα θριαμβεύοντα, ἐφαντάσθησαν, διὰ νά δώσωσι λόγον εἰς ἑαυτοὺς, νά θέσωσιν ἢ νά ὑψώσωσιν ὑπεράνω ὅλων τῶν Θεῶν τὴν Μαίαν, τὴν ὁποίαν ἐνόμαζον διὰ τοῦτο εἰμαρμένην, καὶ τῆς ὑπολαί: τὰ ψηφίσματα, εἰ καὶ ἀδίκῃ, ἐξέπληρουντο πάντοτε. Ὁ Οἰδίπους λοιπὸν, γενόμενος τὸ ἀθῶον ὄργανον τῆς τυφλῆς καὶ ἀδυσσιωπῆτος ταῦτης Θεᾶς, ἐμελλε νά πέσῃ ὑμᾶ εἰς αὐτήν. Καὶ πρὸντι ἐπισυμβαίνει λοιμός, ὅστις δεκατίζει τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Ὁ Οἰδίπους, συμβουλευόμενος τοὺς Θεοὺς, ἐρωτᾷ ποῖον εἶναι τὸ μέσον τοῦ νά καταπραῖνῃ τὴν ὀργὴν τῶν καὶ νά σώσῃ τὸν λαόν του. Μανθάνει δὲ μετὰ φρίκης ὅτι οἱ Θηβαῖοι τιμωροῦν-

ται οὕτω διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ, τὰ ὅποια πρώτην φοράν τότε γνωρίζει. Ἡ Ἰοκάστη, μὴ θέλουσα νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν τρομερὰν ταύτην ἀποκάλυψιν, ἀπαγχονίζεται· ἐκεῖνος δὲ ὅστις εἶναι συγχρόνως υἱὸς καὶ σύζυγός της καταδικάζει ἑαυτὸν νὰ στερηθῇ τοῦ φωτός· ἐξορύττει λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἔπειτα ἐγκαταλείπει τὸ μεμολυσμένον τοῦτο μέγαρον.

Παρακλουθούμενος δὲ ἀπὸ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιγόνης, ἥτις θεοσεβῶς ὠδήγει τὰ βήματά του, περιεπλανήθη πολὺν χρόνον εἰς διαφόρους χώρας, γινόμενος ἀντικείμενον φρίκης πρὸς ὅλους ὅσοι τὸν ἀπῆλτων, καὶ ἀποκρουόμενος παρὰ πάντων, ἅμα ἀνεγνωρίζετο· ἤλθε τέλος πάντων μετὰ διεξοδικὰς δυστυχίας εἰς τὸν Κολωνόν, πλησίον τῶν Ἀθηνῶν. « Τὴν μόνην πόλιν, λέγει ὁ ποιητής, τὴν βοηθοῦσαν τὸν ξένον. »

Τὸ μαντεῖον εἶχεν ἀναγγεῖλει εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν ἤθελεν εὖ-
ρει ἀνάπαυσιν εἰμὴ πλησίον τῶν Εὐμενίδων, τῶν Θεῶν τῶν
θεῖων ἐκδικήσεων. Εἰς τὸν Κολωνόν ἦτο δάσος ἀφιερωμένον εἰς
αὐτάς. Ὁ Οἰδίπους εἰσέδυσε εἰς τὸν τρομερὸν περιβόλον, καί
τοι ἐναντιουμένης μετὰ δακρύων τῆς θυγατρὸς του· εὐθὺς ἐπέ-
σκηψε κεραυνός, αὐτὸς δὲ ἐγεινεν ἄφαντος.

Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (1214).

Ἐν τούτοις οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης διημι-
πισθήθουν τὸν θρόνον αὐτοῦ· ὁ δὲ τελευταῖος διωχθεὶς παρὰ
τοῦ ἀδελφοῦ του, κατέφυγεν εἰς τὸν Ἀδραστον, βασιλέα τοῦ
Ἀργεῦς, ὅστις τῷ ἔδωκεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων αὐ-
τοῦ καὶ τὸν ἐπανήγαγεν ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Θεβῶν μετὰ στρα-
τοῦ στρατηγουμένου ὑπὸ πέντε ἄλλων ἐνδόξων ἀρχηγῶν. Ὁ
Μενοικεύς, υἱὸς τοῦ Κρέοντος, ἔσωσε τὴν πόλιν παραδοθεὶς ἐ-
κουσίως εἰς θάνατον, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἀρην τὸ βασι-
λικὸν αἷμα, τὸ ὅποιον ὁ μάντις Τειρεσίας ἐζήτην ἐν ὀνόματι
αὐτοῦ. Ὅλοι δὲ οἱ ἀρχηγοὶ ἀπωλέσθησαν ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου,
ὅστις διέφυγε τοὺς Θεβαίους νικητὰς, χάρις εἰς τὸν ἵππον του
Ἀρίωνα, τὸν ὅποιον ὁ Ποσειδὼν εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τῆς γῆς
δι' ἐνὸς κτύπου τῆς τριαινῆς του. Ὁ Καπνεύς, εἰς ἑξ' αὐτῶν,
ἐτάληψε νὰ περιφραγῇ τὸν Δία· ὁ δὲ Θεὸς τὸν ἐκεραυνοβόλη-

σεν' ἡ σύζυγος δὲ αὐτοῦ Εὐάδην, διὰ νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετ' αὐτόν, ἐβρίβη ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅπου ἐκαίετο τὸ σῶμα τοῦ συζύγου τῆς.

Πόλεμος τῶν ἐπιγόνων (1197).

Ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης ἐφανεύθησαν μονομαχοῦντες. Τὸ δὲ σπέρμα ἔμεινεν εἰς τὸν θεῖον αὐτῶν Κρέοντα, ὅστις ἀπηγόρευε τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ἡ δὲ εὐσεβὴς Ἀντιγόνη, τολμήσασα νὰ παραβῇ τὴν βάρβαρον ταύτην προσταγὴν, ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ τυράννου. Ἀλλ' ὁ Θητεὺς, φύλαξ καὶ διεκδικητὴς τῶν ἡθικῶν νόμων ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἀργότερον δὲ οἱ υἱοὶ τῶν ἐπτά ἀρχηγῶν, οἱ ἐπίηγοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτάς μετὰ αἱματηρᾶς μάχας. Λαοδάμας δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐτεοκλέους, ἐφανεύθη ἢ ἔφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μὲ μέρος τῶν Θηβαίων, ὁ δὲ Θέρσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Πολυνείκου, ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῶν κατηρημωμένων Θηβῶν.

Ὁ Μάντις Τειρεσίας, ὅστις εἶχε προείπει τὰς τρομερὰς ταύτας καταστροφάς, ἀποθνήσκει, ἀφοῦ αὐταὶ ἐξεπληρώθησαν. Ἐζήσῃ δὲ ἐπτά ἡλικίας ἀνθρώπων.

Ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν (1426).

Ἡ πρώτη ἐκστρατεία, τὴν ὁποῖαν οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν, ἦτον ἡ Ἀργοναυτική. Ἀνὰ καὶ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀληθεύει, εἶναι ὅμως μεμιγμένον μὲ τὴν μυθολογίαν, ὥστε ὁ σκοπὸς αὐτῆς καθίσταται πολὺ ἀσέβαιος. Διότι οἱ μὲν ποιεῖται λέγουσιν ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐγένετο διὰ νὰ ἀρπάσῃσι τὸ χρυσαῦν δέρας ἀπὸ τὸν Αἰήτην, βασιλέα τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Κολχίδος· ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον ὅτι αὕτη ἦτον ἐπιχειρήσις στρατιωτικὴ καὶ ἐμπορικὴ, τολμηρὰ ἰδίως ὡς πρὸς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγένετο· ὁ δὲ σκοπὸς ἦτο ν' ἀναίξῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ νὰ κτίσῃ καταστήματα τινα εἰς τὰ παράλια του. Οἱ δ' Ἀργοναῦται ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου Ἀργοῦς, ὀνομασθέντος οὕτως ἀπὸ τὸν ναυπηγὸν αὐτοῦ Ἀργον. Ἦσαν δὲ ὁ Ἰάσων, ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὁ Πρακλῆς, ὁ νομιζόμενος υἱὸς τοῦ Διὸς, ὁ Θητεὺς, ὁ Κᾶστωρ, ὁ Πολυδεύκης, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Νέστωρ κλ. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Ἰάσων καὶ οἱ ὀπαδοὶ του κατάρθρωσαν διὰ

τῆς συνδρομῆς τῆς Μηδείας, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, καὶ λάβωσι τὸ χρυσὸν δέρας, καὶ ἐπέσρεψαν νικηταὶ εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπου τὸ κατόρθωμά των ἐπανηγυρίσθη μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Πόλεμος τῆς Τρωάδος (1193—1184).

Τὸ συμβεβηκὸς τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἄφηκε τὰς πολυχρονιώτερας ἀναμνήσεις εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης τὴν διαρκεστέραν ἐπιρροήν, ἦτον ὁ πόλεμος τῆς Τρωάδος. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο εἶναι βεβαίως ἱστορικόν. Τινὲς τῶν περιγὰσεων τῶν ἀναγομένων εἰς αὐτὸν ἔχουν μάλιστα βαθμὸν βεβαιότητος μεγαλειότερον παρὰ τὰ γεγονότα τῆς ἐστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἀλλ' ἡ πόσις ἐκάλυψεν ὅλα ταῦτα τὰ συμβεβηκὰ μεθυστικῶς διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ὅμηρου καθιέρωσε διὰ παντός εἰς τὰ ἀθάνατα ἔπη του.

Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ τῶν παραδόσεων προκύπτει ὅτι ἰσχυρὸν βασιλεῖον ἦτον ἰδρυμένον ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων παραλίῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας του, οἱ δὲ αὐτόνομοι λαοὶ τῆς Χερσονήσου ταύτης ἦσαν οἱ σύμμαχοί του. Ὁ Πριάμος ἐδασίλευε τότε ἐκεῖ, ἡ δὲ Τροία ἢ τὸ Ἴλιον, ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, κτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἰδης, ἦτο περίφημος διὰ τὸ ὄχυρόν των τειχῶν τῆς καὶ τὰ πλούτη των κατοίκων τῆς. Ἀμοιβαῖαι ὕβρεις εἶχον διεγείρει τὸ μῖσος τῶν δύο λαῶν. Τελευταία δὲ τις ὕβρις ἐξώπλισεν αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων. Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἤρπασε τὴν Ἑλένην σύζυγον τοῦ Μενελάου. Ὁ ἀναξ οὗτος, ὡς ἰσχυρότατος, εὐκόλως ἐίλυσεν δολοκλήρον τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἀγῶνά του. Ἀπὸ τῆς Κρήτης μέχρι τῆς Μακεδονίας, ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ὤπλισθησαν, καὶ χίλια ἑκατὸν ἀνδοτήκοντα ἐξ πλοικα, ἐκπλεύσαντα ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Αὔλιδος, ἔφεραν εἰς τὴν Ἀσίαν πλείους τῶν ἑκατὸν χιλιάδων πολεμιστὰς. Ὁ Πριάμος μόλις ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ εἰς αὐτοὺς στρατὸν ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως, ἀν καὶ ἦλθον εἰς αὐτὸν ἐπικουραὶ ἀπὸ τῆν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν Αἰθιοπίαν. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ἀτρεΐδην Ἀγαμέ-

μονα, βασιλέα τῶν Μυκηθῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυωνος. Μετ' αὐτὸν ἤρχοντο ὁ ἀδελφὸς του Μενέλαος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, καὶ σύζυγος τῆς ὑβρισμένης Ἑλένης· ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ φίλος του Πάτροκλος, ἄγοντες τοὺς Μυρμιδόνας· ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ εἰς βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν, ὁ δὲ ἄλλος βασιλεὺς τῆς Σαλαμῖνης, καὶ μετὰ τὸν Ἀχιλλεὺς ὁ ωραιότερος καὶ ὁ ἀνδρείτερος τῶν Ἑλλήνων· ὁ σοφὸς Νέστορ· ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ πολὺμητις βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης· ὁ Φιλοκτήτης, ὅστις εἶχε τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλέους· ὁ Αἰτωλὸς Θερσίτης, ὁ τῶσον ἀνάνδρος ὅσον προπέτης καὶ ὀνειδιστής. Μεταξὺ τῶν Τρώων, ὁ ἀνδρεῖος Ἑκτωρ ὑπερέβαινεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς· ὁ Αἰνείας ἤρχετο μετ' αὐτόν. Ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἐπάτει τὸ Τρωϊκὸν ἔδαφος ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ· οὕτως εἶχεν ἀποφασισθῆ ὑπὸ τῶν Θεῶν· ὁ Πρωτεσίλαος, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν ἀπορίαν τῶν ἡγεμόνων, ὤρμησε πρῶτος εἰς τὸ παράλιον. Τὸ πεπρωμένον ἐξέπληρώθη· ἔπεσε πληγῶθεις ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος. Ἐν ταύταις οἱ Ἕλληνες ἀποθιβάσθοντες ἐκέρδησαν μάχην τινά, ἐξ ἧς βοηθούμενοι ἠδυνήθησαν νὰ κατασκευάσωσι περιεχυρακωμένον στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον ἐφύλαττε μέρος τοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἐλεηλάτει τὰς γειτονεούσας πόλεις ἢ ἐκαλλιέργει τὴν Χερσονήσον, διὰ νὰ χορηγῇ τὰς ἀναγκαίας τροφάς εἰς τὸν στρατόν.

Ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, καὶ αἱ ἐριδίες, αἵτινες πολλάκις ἀνεφύησαν, καὶ ἰδίως ἡ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἐβόηθησαν τοὺς Τρώας ν' ἀντιταθῶσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Οἱ ἐχθροὶ τῶν ἑμειναν ἐπὶ δέκα ἔτη ἔμπροσθεν τῶν τειχῶν τῆς ἀπορθητοῦ πόλεως. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Πάτροκλου, φίλου τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις ἔπεσε πληγῶθεις ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος, ἠνάγκασε τὸν ἥρωα νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐπίμονον ὀργὴν του. Διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φίλον του, ἀνεφάνη εἰς τὰς μάχας ἐνδοδυμένος μὲ τὰ θεῖα ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἡ θεῖτις, ἡ μήτηρ του, εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Ἡφαιστον. Πληθος Τρώων, καὶ ὁ Ἑκτωρ αὐτός, ἀπέθανον διὰ τῆς λόγχης του. Μετὰ τοῦ Ἑκτορος ἡ Τρώας ἀπώλεσε τὸ ἰσχυρότερον προπύργιον τῆς· ἀλλὰ βοηθουμένη ἀπὸ τὴν Πενθεσίλειαν, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ἀπὸ τὸν Αἰθίοπα Μέμνωνα, ἀνέστη εἰσέτι. Καὶ ὁ

Ἀχιλλεύς ἀπέθανε τρωθεὶς εἰς τὴν πτέρναν ὑπὸ βέλους δι-
φθέντος μὲν ἀπὸ τόξου τοῦ Πάριδος, ἀλλὰ διευθυνθέντος ὑπὸ
τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς δικημοσιδῆτον τὰ
ὄπλα του, τὸ δὲ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων τ' ἀπέδωκεν εἰς τὸν
δεύτερον· ὁ δὲ Αἴας μαινόμενος καὶ ἀπηλπυμένος, ἐθανατώθη
πεσὼν ἐπὶ τοῦ ξίφους του.

Ἐν τούτοις ἡ Τρώας δὲν ἠδύνατο ν' αὐωθῇ ἐκτὸς ἐὰν ἀγαλ-
μά τι, τὸ Παλλᾶδιον, δοθέν ποτε ὑπὸ τοῦ Αἰῶς αὐτοῦ εἰς τὸν
Δάρδανον, ἀνερπάζετο, ὃ δὲ φιλοκτήτης, ὁ κάτοχος τῶν βελῶν
τοῦ Ἡρακλέους, ὠδήγειτο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ
ἥρως οὗτος, πληγωθεὶς τὸν πόδα δι' ἐνὸς τῶν βελῶν τούτων,
τῶν ὁποίων ἡ αἰγμὴ ἦτο βεβαυμένη εἰς τὸ αἶμα τῆς Λερναίας,
Ἰδρας, εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν νῆσον Λη-
μνον, ἐνεκα τῆς ἀνυποπόρου ὁσμῆς, ἥτις ἐξατμίζετο ἀπὸ τὴν
πληγῆν του. Νεοπτόλεμος δὲ ἡ Πύρρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, κα-
τέπεισεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Τρώαδα. Καὶ ὁ μὲν Μαχάων
τὸν ἐθεράπευσεν, ὁ δὲ Πάρις ἀπέθανε πληγωθεὶς δι' ἐνὸς τῶν βε-
λῶν τούτων, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἀπετύγχανον τοῦ σκοποῦ των.

Ἀλλὰ τὸ Παλλᾶδιον ἦτον ἐγκεκλησμένον εἰς αὐτὴν τὴν
ἀκρόπολιν τῆς πόλεως, οἱ δὲ Τρῶες, διὰ νὰ μὴ δυνήθῃ κάποιος
νὰ τὸ ἀρπάσῃ, εἶχον φροντίσει νὰ κατασκευασθῶσι πολλὰ
παρόμοια εἰδωλα. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς, μεταμορφωθείς ὡς ἐπαί-
της, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ νικήσας ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἔ-
φερεν εἰς τὸ στρατεῦμα τῶν Ἑλλήνων τὸ μοιραῖον ἀγαλμα.
Ἡ Τρώας ὅμως δὲν ἐκυριεύθη εἰμὴ διὰ τοῦ δόλου. Οἱ ἡγεμῶ-
νες, κεκρυμμένοι εἰς τὰς εὐρεῖας πλευρὰς ξυλῆνου τινὸς ἵππου,
τὸν ὁποῖον ἐπιβούλως ᾤρηκον ὡς δῶρον, ἐνῶ ἐπιδίβαζον τοὺς
στρατιώτας των, εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον ἀπὸ
τοὺς Τρῶας αὐτοὺς, ἐναντίον τῶν ἀπαισίων προβήσεων τοῦ
Λαοκρόντος. Οἱ δὲ Θεοὶ, ἀπορασίσαντες νὰ καταστρέψωσι τὴν
Τρώαδα, ἐτιμώρησαν τὴν πατριωτικὴν πρόνοιαν τοῦ γέροντος,
ἀποστείλαντες κατ' αὐτοῦ δύο ὄφεις, οἵτινες ἐπνίξαν αὐτὸν
καὶ τοὺς δύο υἱούς του μὲ τὰς ἐλικοειδεῖς σπεῖρας αὐτῶν,
εἰς αὐτὸ τὸ βῆθρον τῶν βωμῶν ὅπου ἔθεν. Τὴν ἀκόλουθον
δὲ νύκτα, οἱ ἑκατὸν ἄνδρες οἱ ἐγκεκλησμένοι εἰς τὰς πλευρὰς

τοῦ Δουρείου ἵππου, ἐξῆλθον ἀπ' αὐτῶν καὶ ἤνοιξαν τὰς πύ-
λας εἰς τοὺς στρατιώτας των, ἐπανελθόντας κατεσπευσμένως.

Ἡ Τρώας κατεστράφη ὁ Πρίαμος ἐσφάγη, ἡ Ἑκάβη καὶ αἱ
θυγατέρες αὐτῆς ἡχμαλωτίσθησαν, μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἡ Πολυ-
ξένη, ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλεύως, ἡ δὲ Ἀνδρο-
μάχη, ἡ χήρα τοῦ Ἑκτορος, ἐδόθη εἰς τὸν Πύρρον, καὶ ἡ Κασ-
σάνδρα, ἑτέρα κόρη τοῦ Πριάμου, ἐδόθη εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα.

Ὁ δὲ Αἰνείας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ ἀπέφυγαν
μόνοι τὴν σφαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν⁽¹⁾ (1184). Ἀλλὰ τρο-
μερὰ ἐξιλεώσεις περιέμενον τοὺς νικητάς. Ὁ Ὀδυσσεὺς περι-
πλανήθη δέκα ἔτη ἐπὶ τῶν κυμάτων, πρὶν ἢ ἰδῆ ἐκ νέου τὴν
νῆσον τῆς Ἰθάκης. Ὁ Μενέλαος ἐπὶ ὁκτὼ ἔτη ἐταλαιπωρήθη
ἀπὸ τὰς τρικυμίας. Ὁ Ἀγαμέμνων ἀπέθανεν δολοφονηθεὶς ὑπὸ
τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλυταμνήστρας. Ὁ Διο-
μήδης, ἀπειλούμενος ὑπὸ παρομοίας τύχης, ἔφυγεν εἰς τὴν Ἰ-
ταλίαν, ὁ δὲ Λίξ, ὁ τοῦ Οἰλέως, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν
ἐκδίκησιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκαυάρησε κατέρυγε δὲ ἐπὶ τινος βρά-
χου καὶ ἐφώναζε «Θέλω σωθῆ καὶ ἀκόντων τῶν θεῶν». Ὁ δὲ
Ποσειδῶν, διασχίσας τὸν βράχον μὲ ἐν κτύπημα τῆς τριαινῆς
του, ἐκρήμνισε τὸν βλάστημον εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Ὁ
δὲ Τεῦκρος, ἀπωθούμενος ἀπὸ τὴν πατρικὴν κατάραν, διότι
δὲν ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τοῦ Λίαντος, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐ-
πορεύθη εἰς τὴν Κύπρον ὅπου ἔκτισε νέαν Σαλαμίνα. Κατὰ τὴν
παράδοσιν, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Ἰδομενεὺς καὶ ὁ Ἐπειὸς κατέ-
πλευσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἥτις ἐπρόσφερεν ὡσαύ-
τως ἀσυλον εἰς τὸν Τρῶα Ἀντήνωρα, καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγχί-
σου Αἰνείαν, τὸν ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρησαν ἔπειτα ὡς τὸν
ἀρχηγὸν τῆς γενεᾶς των. Οἱ ποιηταὶ ἐφαλλον τὰς δυσυχίας τῶν
ἡρώων, αἱ δὲ διηγήσεις αὐτῶν ἀπετέλουν ἐν ὅλῳ ἡ κύκλον ἐ-
πικόν, ἐκ τοῦ ὁποῖου δὲν μένουσιν πλέον εἰμὴ τὰ δημοικὰ ἔπη.

Ὁμηρος — Ὁ Ὁμηρος δὲν ἐξιστόρησεν ὅλα ταῦτα τὰ συμ-
βεβηκότα. Ἡ Ἰλιάς, ἥτις παριστᾷ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου

(1) Ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι ἡ ἥττον ἀπίθανος ἐξ ὅλων ὅσας
ἀπέδιδον εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον.

ἀναμιγνυομένους εἰς τὰς μάχας τῶν ἀνθρώπων, ψάλλει μόνον τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ τὸν τοῦ Ἑκτορος, τοῦ νικητοῦ αὐτοῦ· ἡ δὲ Ὀδύσσεια διηγεῖται μετ' ἀπείρου τέρψεως τὰς πολυχρονίους περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεὺς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Ἰθάκης· τὴν σταθερότητα τῆς Πηνελόπης καὶ τὸν θάνατον τῶν μνηστέρων αὐτῆς. Ὁ Ὀμηρος ἔζη πιθανῶς τὸν δέκατον αἰῶνα π. Χ. Ἐπτά πόλεις, κυρίως δὲ ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Χίος, διημφισβήτουν τὴν τιμὴν τῆς γεννήσεώς του· παρίσταται δὲ ὡς τυφλὸς, περιπλανώμενος διὰ τῶν πόλεων καὶ ψάλλον τεμάχια τῶν ποιημάτων του. Οἱ ῥαψῳδοὶ (1) τὰ συνέλεξαν ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ ὡς αὐτὸς, περιήρχοντο ὅλας τὰς χώρας, ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ψάλλοντες τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων ἔμπροσθεν τῆς Τρωάδος, ἢ τὰς δυστυχίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Λαέρτου. Τὰ τεμάχια ταῦτα, μεταβιβασθέντα οὕτως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, συνηνώθησαν τέλος πάντων ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ.

Οἱ Θεοὶ ὁμοιωθέντες μὲ τὸν ἄνθρωπον.

Οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ἐθεοποίησαν αὐτά.

Ὁ ἄνεμος λοιπόν, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανὸς, οἱ ποταμοὶ καὶ τὰ δάση ἀπεθεώθησαν. Ὁ Ζεὺς, πατὴρ τῶν θεῶν, ἦτο τὸ σύμβολον τοῦ αἵθερος, ὅστις περικαλύπτει ὅλην τὴν κτίσιν· ὁ Ποσειδῶν ἦτον ὁ ὠκεανὸς ἀπὸ τὸν ὅποιον βρέχεται ἡ γῆ· ὁ Ἀπόλλων, ὁ ἥλιος, ὅστις τὴν φωτίζει καὶ τὴν θερμαίνει ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ Ναῖας ἦτον ἡ μυτηριώδης πηγὴ, ἡ ὅποια ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ μέσον τῶν βράχων, καὶ ἡ ἀγνὴ καὶ ἀτολμὸς θεὰ, ἡτις ἐκρύπτετο εἰς τὸ βῆλος τῶν σκυτεινῶν σπηλαίων.

(1) Πλείεις αὕτη σημαίει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς ῥάπτοντας, διότι οἱ ῥαψῳδοὶ ἤνωνον διὰφορα τεμάχια εἰς τὸ αὐτὸ ὅσμο ἢ διήγημα.

Ἡ ἰσχύς, ἡ ἀνδρεία, ἡ ἐπιτηδειότης, ἡ καλλονή, αἱ τέχναι καὶ ἡ νόησις, ἔγιναν ὡσαύτως θεῖα πρόσωπα τὰ ὅποια οἱ ἀνθρώποι ἐλάτρευον διὰ τὴν ἀπολαύσειν τὰς ἀρετὰς, τῶν ὁποίων τρόπον τινὰ παρίστανον τὴν οὐσίαν.

Ἡ δημιώδης φαντασία, πλάσασα ἀπ᾽ ἄλλους τοὺς θεοὺς τούτους, κατ' εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἐστάθη ἕως ἐδῶ, ἀλλ' ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς βίον πολυκύμαντον, ὅστις ἐσχημάτισε περὶ ἐκάστου αὐτῶν μακρὰν τινα ἱστορίαν, συναξάριον. Τὰ συναξάρια ταῦτα οὐδέποτε συνεσωματώθησαν εἰς ἓν μόνον βιβλίον ὥστε αἱ θρησκευτικαὶ δόξαι τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀπετέλουν παντάπασι σῶμα ὁρισμένων δογμάτων, ἀλλὰ μίγμα θανμαστῶν διηγημάτων, πηγὴν πλουσιωτάτην μὲν διὰ τὴν ποίησιν, ἀλλ' ὅχι καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν.

Οἱ θεοὶ οὗτοι τῷ ὄντι, ἐὰν ἔλαβον ὅλα τὰ προτερήματά μας εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, ἔλαβον καὶ ὅλα τὰ ἐλαττωματά μας, τὰ πάθη μας καὶ αὐτὰς τὰς δυστυχίας μας. Οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον μὲν τὸν Ἄρην ἰσχυρότερον, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπιτηδειότερον καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὠραιότεραν παρὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι προσέφερον εἰς αὐτοὺς θύματα, ἀλλ' εἰς τὰς μάχας τὰς συγκροτηθεῖσας ἐμπροσθεν τῆς Τρωάδος, ὁ Πλούτων, ὁ Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη καὶ αὐτὴ ἡ Ἥρα, ἡ βασίλισσα τοῦ Ὀλύμπου, ἐπληρώθησαν ὑπὸ θνητῶν κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὁ δὲ Ἀπόλλων καὶ ὁ Πασειδῶν εἶχον γίνεαι δοῦλοι τοῦ Λαομέδοντος.

Ἐπειδὴ ἕκαστος θεὸς εἶχε χωριστὴν ἐπικράτειαν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχη καὶ τὴν πόλιν του καὶ τὸν λαόν του χωριστά. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀθηνᾶ ἐβασίλευεν ἰδιαίτερος εἰς Ἀθήνας· ἡ Δημήτηρ εἰς Ἐλευσίνα, ἡ Ἥρα εἰς Ἀργεῖς, ὁ Ἀπόλλων εἰς Δελφοὺς, ὁ Βάκχος εἰς Θήβας καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἰς Κύπρον.

ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΜΕΓΑΛΟΙ ΘΕΟΙ.

Αἱ θεότητες αἱ ἀπειρομαῦσαι περισσotέρας λατρευτὰς ἦσαν αἱ δώδεκα μεγάλοι θεοί, οἱ ἱερεῖς τῶν ὁποίων ἔθετον τὴν κατοικίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου· ἦσαν δὲ οἱ ἀκόλουθοι· ὁ Ζεὺς, ὁ Κύριος τοῦ παντός· ἡ Ἥρα, ἡ σύζυγός του· ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν· Πασειδῶν,

ὁ θεὸς τοῦ Ὠκεανοῦ· ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας· ἡ Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τῆς ὠραιότητος· ὁ Ἄρης, ὁ θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ Ἥφαιστος, ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ὠφελίμων τεχνῶν· ἡ ἄγνῃ Ἑστία, ἥτις ἐφώρουν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν· ἡ Δημήτηρ, ἥτις ὠρίμαζε τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς· ἡ Ἀρτεμις, ἥτις ἡ Σελήνη· καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν, ὅστις ἐπροστάτευε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐδώρει τὴν εὐγλωττίαν.

Οἱ Δευτερεύοντες Θεοὶ, οἱ Ἥμιθεοι καὶ οἱ Ἡρώες. — Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἄλλοι θεοί· ὁ Πλούτων, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄδου καὶ υἱὸς τοῦ Κρόνου, ὡς ἦτο καὶ ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Ἑστία· ὁ Βάχχος ὁ θεὸς τοῦ οἴνου καὶ ὁ δορυκτῆτωρ τῶν Ἰνδιῶν· ὁ Ἀσκληπιός, ὁ θεὸς ἰατροῦς, ἀμφοτέραι θεότητες ἴσως Ἀσιατικῆς καὶ νεωτέρας καταγωγῆς· τέλος οἱ δευτερεύοντες θεοὶ τῶν ἀγρῶν, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀδάτων, ὡς ὁ Πᾶν, οἱ Σιληνοί, οἱ Σάτυροι, αἱ Δρυάδες, αἱ Ναϊάδες καὶ αἱ Ὠκεανίδες, αἱ Νηρηίδες, οἱ Τρίτωνες, οἵτινες ἠκολούθουν παίζοντες ἐπὶ τῶν κυμάτων τὸ ἄρμα τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Ἀφροδίτης· ὁ Λίολος καὶ οἱ ἄνεμοι, αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Μοῖραι καὶ μυριοὶ ἄλλοι, καὶ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν ἡμιθεῶν καὶ ἡρώων· οὗτοι δὲ ἦσαν υἱοὶ θεῶν, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ἡ ἀνθρώπων, ὡς ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, οἱ ὅποιοι ἐγενῶν περιφρημοὶ διὰ τὰ κατορθώματά των, ἡ ἀρχηγοὶ ἀποικιῶν, θεμελιωταὶ πόλεων, προστάται οἰκογενειῶν καὶ σωματείων. Ἐκάστη πόλις, ἕκαστον χωρίον εἶχεν ἴδιον αὐτοῦ θεόν, καὶ ἐλάτρευον αὐτοὺς ὡς πολιούχους δαίμονας.

Τὰ Ἠλύσια πεδία καὶ ὁ Ἄδης. — Ὁ Χάρων, ὁ νεκρικός πορθμεύς, ἐδέχετο τοὺς νεκροὺς εἰς τὸ πορθμεῖόν του καὶ τοὺς μετεβίβαζε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Ὅτε αἱ ψυχὰι ἀπέφρυνον τὸν Κέρβερον, κύνα τρικέφαλον, ὅστις ἄφινε μὲν τὰς ψυχὰς νὰ εἰσέρχωνται, ἀλλὰ δὲν τὰς ἄφινε ποτὲ νὰ ἐξέρχωνται, ἔρχοντο ἐνώπιον τοῦ Μίνωα, τοῦ Λίανου καὶ Ῥαδάμανθυος, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ὑπερτάτην δίκην ὑπεβάλλοντα. Καὶ οἱ μὲν καλοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, τόπους τερπνούς ὅπου ἐβασίλευεν αἰώνιον ἔαρ, καὶ ὅπου διετέλουν ἀπολαμβάνοντες τὰς ἡδονὰς τὰς ὁποίας ἠγάπησαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Νέστωρ

διηγείτο καὶ ἐκεῖ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων καὶ τὴν φρόνιμον διαγωγὴν τῶν ἡγεμόνων. Ὁ Τειραισίας ἐδίδε χρησμούς· ὁ Ὀρίων ἐκυνήγει τὰ ἀγρία ζῶα, οἷα εἶχε φονεύσει ποτὲ ἐπὶ τῶν ὀρέων. Οἱ δὲ κακοὶ, κρημνισμένοι εἰς τὸν Τάρταρον, τὸ πεδίον τῶν θαυρύων, ἔπασχον μυρία δεινά. Καὶ ζῶντες εἶχον παραδουῆεις τὰς Ἑρινύας, αἵτινες ἔχουσι τὰς τρίχας περιπεπλεγμένας μὲ ὄφεις, τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὠπλισμένην μὲ μάστιγα ἐχιδνῶν, τὴν δὲ ἄλλην κρατοῦσαν λαμπάδα, διέδιδον τὸν τρομόν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἐνόχων καὶ τὴν βάσανον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν. Ἡ ψυχὴ ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα δὲν εἶχε λάβει τὰς τιμὰς τοῦ ἐνταφιασμοῦ, περιεπλανᾶτο ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸν Ἑρέθον, κατοικίαν σκοτεινὴν, πληκτικὴν καὶ ψυχρὰν, τὴν ὁποίαν κατέκουν ὁ Κέρβερος, ἡ Νύξ καὶ ὁ Θάνατος.

Αἰατεία. — Ἐπειδὴ ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ ἐπέμεβαινον ἀδιακόπως εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου τούτου, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐλκύσωσι διὰ δεήσεων, διὰ σπονδῶν, τὰς ὁποίας ἐτέλουν χύνοντες εἰς τιμὴν τῶν ὁλοκλήρων ἀγγείων ἢ μόνον τινὰς σταγόνας οἴνου ἢ γάλακτος, καὶ διὰ θυσιῶν ταύρων, δαμάλεων, προβάτων κτλ. Καὶ τὰ μὲν σπλάγχχνα ἐκκίοντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἔτρωγον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς θυσίας.

Οἰωροί. — Σημεῖα ἀνιγγέλλον τὰς θελήσεις τῶν θεῶν, καὶ πᾶν πρᾶγμα αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον ἦταν οἰωνός. Τὰ ὑπὸ τοῦ Διὸς σπελλόμενα ὄνειρατα ἀπεκάλυπτον τὸ μέλλον, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν σπλάγχχνων τῶν ζώων, εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ὕπατος καὶ τῆς καρδίας καὶ εἰς τὸ χρῶμα τῶν ἐντοσθίων ἐνόμιζον ὅτι εὐρίσκουσι τὰς ἀποράσεις τῆς ἐμφαρμένης. Ἀλλόκατος καὶ αἰσχυρὰ δεισιδαιμονία, ἥτις ὅμως ἐπεκράτησεν ἐπὶ μιλιᾶδας ἐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀλήθεια εἶναι δύσκολον νὰ διαγινωσθῇ. Οἱ μάντις ἠρμήνευον ὅλους τοὺς οἰωνούς.

Μαντεία Πυθία. — Οἱ ἱερεῖς εἰσῆγον ὡσαύτως τοὺς θεοὺς λαλοῦντας ἀμέσως διὰ τῶν χρησμῶν τοὺς ὁποίους ἐδίδαν ἐν ὀνόματι αὐτῶν. Τὰ περιφημότερα τῶν μαντείων τούτων ἦσαν τὰ ἐν Δελφοῖς, ἐν Δωδωνῇ τῆς Ἠπείρου καὶ ἐν Ὀάσει τοῦ Ἀμμωνος Διὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ.

Ἐν Δελφοῖς γυνή τις ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων εἰς ὁπὴν τινα τῆς γῆς, ὅθεν ἐξήρχοντο ἀναθημασίαις. Ἐκεῖ καλημένη ἐπὶ τρίποδος ἐδέχετο τὴν προφητικὴν ἐξέτασιν, ὡς ὠνόμαζον αὐτήν. Ἐβλεπε δὲ τις τὸ μὲν πρόσωπόν της γινόμενον ὡχρὸν, τὰ δὲ μέλη της κινούμενα ὑπὸ κινήσεων σπασμοειδῶν, καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἐξέφραζε μετ' ἡμιμοιρίας καὶ μακροῦς ἀναστεναγμοῦς, μετ' ὀλίγον δὲ περιστώσα σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς, ἀρριζοῖ στόμα καὶ ὠρθωμέναις τρίχασι, ἐξέφερεν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀρυγμῶν τῆς ὀδύνης, λόγους διακεκομμένους καὶ ἀπυναρτήτους, τοὺς ὁποίους συνέλεγον ἐπιμελῶς, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐπροσπάθουν νὰ εὗρουν ἔννοιαν καὶ ἀποκάλυψιν τινα τοῦ μέλλοντος. Αἱ ἀποκρίσεις ὅμως αὗται δὲν ἦσαν ὁ καρπὸς ἀνασιθῆτου παραφροσύνης, διότι οἱ ἱερεῖς οὔτινες χάρις εἰς τὴν ἀπειρον συρροὴν τῶν προσκυνητῶν, ἠδύνατο καλῶς νὰ γνωρίζωσιν ὅλας τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἰδιωτικὰς, ἐδίδον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺτους ἥκους ἔννοιαν, τὴν ὅποιαν ὁ φόβος ἢ ἡ ἐλπίς ἀπεδέχετο, ἢ δὲ πίστις ἐπραγματοποιεῖ πολλάκις.

Ἐθνικοὶ θεσμοί — *Amphictyonie* ι. — Οἱ Ἕλληνες ἀπεστρέφοντο τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἀποτελέσωσιν ἐξ ὅλων τῶν πόλεων αὐτῶν ἐν μόνον καὶ μέγα βασιλείαν. Ἐκάστη πόλις ἐλληνικὴ ἤθελε νὰ ᾔνοι αὐτόνομος καὶ νὰ ἀποτελῇ χωριστὴν πολιτείαν· ἀλλ' ὅλαι ὡπαικτικῶς ἤθελον νὰ διατηρῶσι τὸν δεσμὸν τῆς συγγενείας ὅστις τὰς ἦνωεν. Ἐντεῦθεν ἐκείναι αἱ θρησκευτικαὶ ἐταιρίαι αἱ ὀνομαζόμεναι Ἀμφικτυονίαι, ἐξ ὧν ἡ γνωστότερά ἀποτελεῖτο ἀπὸ δώδεκα λαοῦς, οὔτινες ἐστελλον ἀντιπροσώπους τὸ μὲν ἕκαστος εἰς τοὺς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ἐκεῖ ἐτέλουν θρησκευτικὰς ἐορτάς. Ἐνίοτε δὲ τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἀπένευε καὶ ἐθνικὰς ἀμοιβὰς, ἀνδριάντα ἢ μνημεῖον, εἰς ἐκείνους οὔτινες εἶχον κατασταλῆ ἄξια τέκνα τῆς πατρίδος, ἢ ἐκαταρῆτο καὶ ἐθετεν ἐκτὸς τοῦ νόμου ἐκείνους, ὅσοι εἶχον προδώσει εἰς τὸν Ἐριάλτην, ὅστις ὠδήγησε τοὺς Πέρσας εἰς τὰς Θερμοπύλας, καί τοὺς Φωκεῖς, οὔτινες εἶχον ἀμαρτήσαι πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, γεωργήσαντες ἄγρους ἀφιερωμένους εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἐθνικοὶ ἀγῶνες. — Τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς κοινῆς κατα-

γωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν ἐ-
δωκεν ὡσαύτως γένεσιν εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ὅπου συν-
ἔρρεον πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ περιφημότεροι ἦσαν οἱ
τέσσαρες μεγάλοι ἀγῶνες, ἦτοι οἱ Ἰσθμικοί, τελούμενοι πλη-
σίον τῆς Κορίνθου εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ Νεμαιοὶ ἐν
Ἀργολίδι, εἰς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, οἱ Πύθιοι ἐν Δελφοῖς εἰς
τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ ὄφραος Πύθωνος, καὶ οἱ Ὀ-
λυμπιακοὶ ἐν Ἥλιδι, εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς (1). Εἶχον δὲ τὸ προ-
νόμιον νὰ διακόπτωσι τοὺς πολέμους καθ' ὅλον τὸν χρόνον ὅστις
ἦτον ἀναγκαῖος διὰ νὰ ἀπέλθῃ τις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ ἐ-
πιστρέψῃ. Κήρυκες ἐστεμμένοι μὲ ἄνθη καὶ μὲ φύλλα, ἐκήρυτ-
τον προηγουμένως τὴν ἱερὰν ἀνακογὴν, καὶ πρόστιμον βαρὺ ἐ-
πεβόλλετο εἰς τὸν λαόν, ὅστις ἐτόλμα νὰ τὴν παραβιάσῃ. Πολ-
λάκις αἱ πόλεις συνδιηλλάχθησαν ἢ συνεμάχθησαν ἐν τῇ μέσῳ
τῆς πανηγύρεως τῶν ἀγῶνων τούτων.

Εἶδος τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν.—Οἱ ἀγῶνες οὗτοι
συνίσταντο εἰς παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἦτοι πεζοδρομίας, ἵππο-
δρομίας καὶ ἄρματοδρομίας, τὸ πᾶνμα, τὴν πάλιν, τὴν πυγ-
μαχίαν, τέλος εἰς τὸ παγκράτιον, ὅπου ἐπροσπάθουν ὡς εἰς
τὴν πάλιν νὰ καταβάλλουν τὸν ἀνταγωνιστὴν των, καὶ ὡς εἰς
τὴν πυγμαχίαν, νὰ τὸν νικήσωσι διὰ τῆς πυγμῆς. Ἄν καὶ ἡ
ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος δάφνης ἢ ἀγριοελαιῆς, ἡ νίκη ἐ-
θεωρεῖτο ὡς μεγάλη τιμὴ πρὸς τὸν νικητὴν αὐτόν, πρὸς τὴν
οἰκογένειάν του καὶ πρὸς τὴν γενέθλιον πατρίδα του. Πολλὰ
πόλεις ἀπέδωκαν ἐκτάκτους τιμὰς εἰς ἀλλήτην νικήσαντα εἰς
τοὺς ἀγῶνας. Πρωϊκὴ ἀμοιβὴ ἦτον ἡ ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἀπονε-
μομένη κατὰ τὴν πρώτην μάχην ἐφύλαττον εἰς τὸν νικητὴν
τῶν Ὀλυμπίων τὴν μᾶλλον ἐπικίνδυνον θέσιν, ἦτοι τὴν τιμὴν
τοῦ νὰ καταρρονήσῃ περισσοτέρους κινδύνους ὑπὲρ πατρίδος.

Ὡρέλεια τῶν ἀγῶνων τούτων.—Ποιεῖς θαυμάζομεν διὰ
τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐδίδον εἰς τὰς ἀθλητικάς

(1) Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν. Ἐκ
τούτων παράγονται αἱ Ὀλυμπιάδες ἦτοι περίοδος τεσσάρων ἐτι-
αυτῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο ὡς χρονολογίαν
των, καὶ αἰτίνας ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ.

ταύτας ἀσκήσεις. Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐμόρφωσαν λαὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐκίνητον ὅστις παρείχε μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐφάνη ἡ Ῥωμαϊκὴ λεγεών, τοὺς καλλιτέρους στρατιώτας τοῦ κόσμου. Ἡ γυμναστικὴ λοιπὸν, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς παραμελοῦμεν, ἐβόηθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ νικήσωσι τὰς νίκας των καὶ νὰ σώσωσιν ὁμοῦ μὲ τὴν αὐτονομίαν των καὶ τὸν πολιτισμὸν τὸν ὅποιον εἶχον εἰσαγάγει.

Τίμαι ἀποτερόμεναι εἰς τοὺς ποιητάς.—Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους προσέτι ἡμιλλῶντο συχνάκις οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ ποιηταί. Εἰς τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας ἐφάνη ὁ Πίνδαρος καθήμενος ἐφ' ὑψηλοῦ καθίσματος, καὶ ἔχων στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν λύραν εἰς τὴν χεῖρα, διήγειρε διὰ τῶν ᾠμάτων του ἐνθουσιαστικὰς ἐπευφημίας· μέρος δὲ ἐκ τῶν ἀπαρχῶν τῶν προσφερομένων εἰς τοὺς Θεοὺς ἦτο προσδωρισμένον δι' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀρχοντος· μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του, ὁ θρόνος ὅπου ὁ ποιητὴς ἐκάθισεν, ἐτέθη εἰς τὸν ναὸν ματαξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῶν Θεῶν. Ὁ Ἀρχιλόγος καὶ ὁ Σμικωνίδης ἔλαβον παρομοίᾳς τιμὰς. Ἐνίοτε δὲ ἐνδοξὸς τις θεατὴς ἀπέστρεφεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κοινοῦ, καὶ ἐγένετο αὐτὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ θεάματος. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πρόδοτος καὶ ὁ Πλάτων ἔλαβον τὴν τιμὴν ταύτην· ὁ πρῶτος ὁμολόγει ὅτι ἐκεῖ εἶχεν ἀπολαύσει τὰς ἡδυτέρας ἡδονὰς τοῦ βίου του. Οἱ ζωγράφοι, οἱ ἀγαλματοποιοὶ συνέρρεον, ὡς οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἀθληταί, καὶ ἐξέβητον εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ πλήθους τὰ ἀριστουργήματά των.

Ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸς.—Ἡ τερπνὴ πεδιάς τῆς Ὀλυμπίας, τὴν ὅποιαν ὁ Ἄλφειός διαρρέει, καὶ τῆς ὁποίας ἐδέσποζεν ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Διὸς, ἦτον ὁ τόπος τοῦ καθολικοῦ διαγωνισμοῦ ὅλων τῶν τεχνῶν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸν μυχὸν δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ὑψοῦτο ἀγάλμα τοῦ Θεοῦ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Φειδίου. Ἦτο δ' ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, καὶ ἂν καὶ καθήμενον, εἶχε δεκαοκτὼ μέτρον ὕψος, ὥστε τὸ πρόσωπόν του ἤγειρεν εἰς τὸν ὅλον τοῦ ναοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὴν δεξιάν χεῖρα ἐκράτει τὴν νίκην, εἰς δὲ τὴν ἀριστεράν σκῆπτρον ἔχον εἰς τὸ ἄκρον ἀέτόν. Τὰ πεδίλα καὶ ὁ μανδύας του ἦσαν χρυσαῖ. Ὁ δὲ

θρόνος του ἦτον ἐμβεβλημένος με ἐλεφάντινον ὅστουν, με ἔβενον, με χρυσόν, με πολυτίμους λίθους καὶ κεκοσμημένος με ἀνάγλυφα. Τὸ δρύφακτον, τὸ ὁποῖον ἐπεπρόσθει τοῦ ἀγάλματος, ἦτο κεκαλυμμένον με μεγαλοπρεπεῖς ζωγραφίας.

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης.— Πέριξ τοῦ ναοῦ ἴσταντο μυρία ἀγάλματα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ ἀνδριάς τοῦ ἐνδοξοτέρου τῶν ἀθλητῶν, τοῦ Μίλωνος ἐκείνου τοῦ Κροτωνιάτου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς δεκάτην τρίτην φορὰν ἐστεφάνωσε. Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ ἰσχὺς του ὥς ἡδύνατο νὰ σματῇσῃ ἅμαξαν συρομένην ὑπὸ τεσσάρων ἵππων· ἔφερε βοὺν ἐπὶ τῶν ὤμων του, τὸν ὁποῖον ἐφόνευε δι' ἐνὸς γρονθοκοπήματος καὶ τὸν ἔτρωγεν εἰς μίαν ἡμέραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Δευτέρα περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας,

ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 1184 μέχρι τῶν

Μηδικῶν, 490 π. Χ.

Ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1100 περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἡρώων εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ πρῶτον σπουδαῖον γεγονός, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἦτον ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οὗτοι δὲ, ὡς καὶ τὸ ὄνομά των σημαίνει, ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἥρως οὗτος ἀνελήφθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ νὰ κατοικῇ μετὰ τῶν θεῶν, ὁ Εὐρυσθεὺς, ὅστις κατεδίωκεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξηκολούθει τὴν ἔχθραν του πρὸς τὰ τέκνα του, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὰ νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Κατέφυγον δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὁ δὲ Εὐρυσθεὺς, ἐλθὼν μετὰ στρατεύματος ἐκεῖ, ἐνίκηθη, καὶ ἐνῶ ἔφευγεν ἐπὶ τῆς ἀμάξης του, προσθασθεὶς ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Ὑλλον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἡρακλέους.

Οἱ Ἡρακλειδαὶ ἐγενίαν τότε κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ δὲν εἶχον διαμείνει πολὺν χρόνον εἰς αὐτήν, ὅτε τρομερὸς λοι-

μός ἐνέσκηψε, καὶ τὸ μαντεῖον ἐρωτηθὲν ἀπεκρίθη, ὅτι οὗτοι ἦσαν ἡ αἰτία ὡς ἐνεργήσαντες πρῶτα τὴν καθοδὸν των. Ἀναχώρησαν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐπανελθόντες κατόκησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον ὁ Ἴλλος συμβουλευθεὶς πάλιν τὸ μαντεῖον, παρηγγέλη νὰ περιμεῖνῃ τὸν τρίτον καρπὸν, καὶ τότε νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ στενοῦ. Κρίνων δὲ ὅτι καρπὸς ἐννεαίτο τὸ τρίτον ἔτος, καὶ στενὸν ὁ ἰσθμός, ὅστις συνάπτει τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπανήγαγε τοὺς συγγενεῖς του κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τόπον, ἀλλὰ νικηθεὶς ἐρηνεύθη. Ἐγείναν δὲ καὶ ἄλλαι ἀπόπειραι, ἀλλ' ἀπέβησαν ἐπίσης ἀνωφελεῖς· τέλος οἱ ἔργονοι τοῦ Ἴλλου, ὁ Τήμενος ὁ Ἀριστόδημος καὶ ὁ Κρεσφόντης συμβουλευθήσαν πάλιν τὸ μαντεῖον καὶ λαβόντες τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, ἀντέταξαν ὅτι οὕτως εἶχον πράξει ἀλλ' ἀπέτυχον. Τὸ μαντεῖον τότε, τὸ ὅποιον ἡδύνατο πάντοτε δίδον ἀμφιβόλους ἀποκρίσεις, ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἐννοεῖ τὸν τρίτον καρπὸν (δηλαδὴ γενεάν) τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ στενότερον μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Μεταβάντες λοιπὸν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσι πλοῖα καὶ νὰ συλλέγωσι στράτευμα, ἀλλὰ τρικυμία τις κατέστρεψε τὰ πλοῖά των, καὶ πείνα ἠνάγκασε τὰ στρατεύματά των νὰ διαλυθῶσι. Τὸ δὲ μαντεῖον ἐρωτηθὲν πάλιν παρηγγεῖλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιμένωσι, καὶ νὰ λῶσιν ὡς ὀδὴ γόν των τὸν τριόφθαλμον. Καὶ ἦδη δὲ, ὡς καὶ πρότερον, ἐρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀπορίαν· διότι πῶς ἡδύνατο νὰ ἐλπίσουν ὅτι θέλουν ἐπιτύχει τριόφθαλμον ἄνδρα; Τέλος ἀπαντήσαντες ποτε ἄνδρα μονόφθαλμον ἔριππον, ἔκριναν ὅτι αὐτὸς εἶναι βεβαίως ὁ ἄνθρωπος τὸν ὅποιον ἐννοεῖ ὁ χρησμός, καὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν ἀρχηγὸν των. Ἐπιβάντες δὲ ἔπειτα εἰς τὰ πλοῖά των ἐπλευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διὰ μιᾶς μάχης καὶ νίκης ἐγένοντο κύριοι τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐζήτουν. Αὗται δὲ ἦσαν τὸ Ἄργος, ἡ Λακωνία καὶ ἡ Μεσσηνία, τὰς ὁποίας ἀπεφάσισαν νὰ διανεμῶσι διὰ κλήρου· ἕκαστος δὲ ὤφειλε νὰ ρίψῃ ψῆφον εἰς ὑδρίαν ὕδατος, καὶ ἔπειτα νὰ ἐξαγάγῃ αὐτήν· καὶ τὸ μὲν Ἄργος ἦτον ὁ πρῶτος κληρὸς, ἡ δὲ Λακωνία ὁ δεύτερος,

ὁ δὲ Κρεσφόντης, ὅστις ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ὡς νεώτατος ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸν κλῆρον τελευταῖος, ἀντὶ ψήφου, ἔρριψε βωλὸν τινα χώματος, ἥτις διελύθη, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτως ἀπῆλκυσε τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ὁ Κόδρος (1068 π. Χ.).

Οἱ κατακτηταὶ οὗτοι (οἵτινες ὠνομάζοντο ὡσαύτως Δωριεῖς, διότι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἦλθον ἀπὸ τὴν Δωρίδα, τὴν κατὰ τὸ ἀρκτῶον μέρος τῆς Ἑλλάδος κειμένην), μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς ὅσα εἶχον ἀπολαύσει εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπρόσπαθον νὰ ἐκτείνωσι τὴν ἐξουσίαν των καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ διαβάντες τὸν Ἰσθμὸν ἐπεχείρησαν πολὺ ἀγενῶς νὰ κατακτήσωσι τὴν Ἀττικὴν, ἥτις εἶχε δώσει ἄσυλον εἰς τοὺς προπάτοράς των, καὶ ἔστησαν τὸ στρατόπεδόν των ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰλισσοῦ, πλησίον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν πρωτευούσης τῆς χώρας.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον, κατὰ τὸ σύνθημα, εὐρίσκοντο ὁπωσοῦν εἰς ἀπορίαν, διότι ὅτεσχεθον εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην μόνον ἐπὶ τῷ ὄρφι τοῦ νὰ μὴ βλάψωσι τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ των λοιπῶν ἔδωκαν αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ μὴ ἐγγίξωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κόδρος (οὕτως ὠνομάζετο ὁ βασιλεὺς) μαθὼν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ μαντείου, ἐνεδύθη ὡς χωρικός, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, κατιώρθωσε νὰ προκαλέσῃ ἔριδα μετ' ἐνὸς τῶν στρατιωτῶν των, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφρονεῖτο κατὰ τὸ 1068 π. Χ. Τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔστειλαν κήρυκα ζητοῦντες τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως των, οἱ δὲ Δωριεῖς, θεωροῦντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐλπίσωσι νίκην, ἀπεχώρησαν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τιμὴν τοῦ Κόδρου ἐφήφισαν τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας εἰς Ἀθήνας.

Μέδων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου, ἀνεδείχθη νέος κυβερνήτης τῆς πολιτείας, ὠνομασθεὶς Ἀρχων. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ἀλκμαίωνος, τὸ ἄξιωμα τοῦ ἀρχοντος περιορίσθη εἰς δέκα ἐτη μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένετο ἔτι μεγαλότερα μεταβολή, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἄξιωμα τοῦ ἀρχοντος κατέστη ἐνιαυσίον, καὶ ἀνετέθη

μὲν εἰς ἐννέα ἄνδρας, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶχον οὔτε ἕσπιν οὔτε ὁμοίαν ἐξουσίαν· διότι ὁ μὲν πρῶτος ἐκαλεῖτο κατ' ἐξοχὴν Ἀρχων, καὶ τὸ ἔτος ὠνομάζετο ἀπὸ τῆς ἀρχοντίας του· ὁ δὲ δεύτερος ὠνομάζετο Βασιλεὺς, ἐνασχολούμενος κυρίως εἰς τὰ τῆς ἱερῶς φύσεως· ὁ δὲ τρίτος Πολέμαρχος, ὅστις, ὡς καὶ τὸ ὄνομά του σημαίνει, ἦτο στρατιωτικὸς ἀξιωματικὸς· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἐνέργου δικαστικὰ καθήκοντα, ὠνομαζόμενοι γενικῶς Θεσμοθέται.

Αἱ ἀποικίαι.

Ἡ Δωρικὴ ἐποικίσις ἔγινε παραίτιος νὰ διασπαρῶσιν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τέλος ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Μερὲς τις ἐκ τῶν ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν Δωριέων Ἀχαιῶν ἐν Πελοποννήσῳ, στρατηγούντος τοῦ Πενθίλου, κατέλαβε τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς νήσου Κυζίκου κατὰ τὴν Προποντίδα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἑρμου, ἦτοι τὸ πρῶτον βασιλείου τῶν μοναρχῶν τῆς Τρωάδος, τῶν ὁποίων τὴν ἐξουσίαν εἶχον καταλύσει οἱ Ἕλληνες. Κατέλαβον ὡσαύτως καὶ τὰς νήσους Τένεδον καὶ Λέσβον. Αἱ δὲ ἐπὶ τῆς ἡπείρου πόλεις αὐτῶν ἦσαν δώδεκα, ἐξ ὧν αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη. Οἱ δ' ἀποικοὶ οὗτοι ὠνομάσθησαν Λιόλικαι ἀπὸ τοῦ Λιόλου. Λέγεται ὅτι αἱ δώδεκα Λιόλικαι πόλεις ἐτέλουν πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἐνώσεως των, κοινὴν ἐορτὴν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐτέρα δὲ συγγενικὴ φυλὴ, οἱ Ἴωνες, νικηθεῖσα ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Δωριέων, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν ὁμόφυλοι. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ζήσωσιν εἰς αὐτὴν διὰ τὸ λεπτόγειον τῆς χώρας, ἠνώθησαν με Βοιωτοὺς καὶ ἄλλους προθύμους εἰς μετακίεσιν, διέπλευσαν τὴν Θάλασσαν, καὶ προσβαλόντες τοὺς Κῆρας καὶ Λέλεγας τοὺς κατοικοῦντας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἑρμου, ἐκυρίευσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ σομίου τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ποσειδίου. Διηρέθησαν δὲ εἰς δώδεκα πόλεις, τὴν Φώκαιαν, Κλαζομενάς, Ἐρυθράς, Τέων, Κόλοφωνα, Ἐρεσσον, Πιρην, Μυρύντζα, Λέβεδον, Μίλητον, καὶ τέλος Χίον καὶ Σάμον κατὰ τὰς ὁμωνύμους νήσους. Αἱ Ἴωνικαὶ δὲ αὗται πόλεις ἐ-

τέλουν κοινήν ἐορτὴν ὀνομαζομένην Πανιώνια, ἥτις ἐκρησάμεν-
σεν ὡς δεσμός· ἐνώσεως πρὸς ἀλλήλους.

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἴωνες διέβησαν εἰς
τὴν Ἀσίαν, οἱ ἐν Ἀργεῖ, Ἐπιδαύρῳ, καὶ Τροιζίνι Δωριεῖς,
ἐνεκεν, ὡς φαίνεται, διχονοίας, ἢ ἀπὸ ἄλλας αἰτίας παρακι-
νούμενοι, διέπλευσαν καὶ αὐτοὶ τὴν θάλασσαν, ἐκυρίευσαν τὰς
νήσους Ῥόδον καὶ Κῶν, καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τῆς ἡπείρου
τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν. Αἱ τρεῖς δὲ πόλεις τῆς
Ῥόδου, Λίνδος, Ἰάλυσος καὶ Κάμειρος μετὰ τῆς Κῶ, Κνίδου
καὶ Ἀλικαρνασσὸς ἀπετέλουν τὴν Δωρικὴν Ἑξάπολιν, καὶ ἐ-
τέλουν κοινήν ἐορτὴν εἰς τὸν ἐπιχώριον θεὸν αὐτῶν Ἀπόλ-
λιονα. Οἱ Δωριεῖς ἀπέκησαν ὡσαύτως καὶ εἰς τινὰς τῶν Σπο-
ράδιον κατὰ τὰς μεταξὺ Κρήτης καὶ Ῥόδου νήσους.

Οἱ δ' ἐν Μιλήτῳ Ἴωνες ἔστειλαν ἀποίκους εἰς τὴν Προ-
ποντίδα, ἔπειτα εἰσέπλευσαν εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, καὶ ἐ-
σίστησαν ἀποικίας, χάριν ἐμπορίου, κατὰ τὰ παράλια τῆς
Ἀσίας, τὴν Κολχίδαν καὶ Σκυθίαν. Πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ Σικελία,
καὶ τὸ μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Ἰταλίας, ἐπληρώθησαν
ἀπὸ ἀποικίας Ἑλληνικῆς, πρὸ πάντων δὲ Δωρικῆς. Πρὸς με-
σημβρίαν δὲ ἡ Κύπρος ἐγένετο Ἑλληνική. Ἐστάλησαν ὡσαύ-
τως ἀποικίαι εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς τὸ παράλιον τῆς Λιβύης.
Τέλος δὲ οἱ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Φωκαεῖς ἐσίστησαν ἀποικίαν εἰς
τὸ μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Γαλλίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀρχὴ τῆς
νεωτέρης πόλεως Μασσαλίας. (1)

Ἡ Σπάρτη. — Ὁ Λυκοῦργος (888 π. Χ.).

Εἰς τὴν Λακωνίαν οἱ Δωριεῖς κατακτάται ὀνομαζόντο Σπαρ-
τιῆται, ἐκ τῆς Σπάρτης, ὀνόματος τῆς μητροπόλεώς των· ὀνο-
μαζόντο ὡσαύτως Λακεδαιμόνιοι δι' οὗς λόγους εἶπομεν ἑνωτέ-
ροι. Ἐκυβερνῶντο δὲ ἀπὸ δύο βασιλεῖς, ἀπογόνους τοῦ Πρα-
κλέους.

Συνέβη ποτὲ νὰ φανευθῇ ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρ-
της εἰς ἐριδὰ τινα, καὶ ἂν καὶ ἡ σύζυγός του ἦτον ἑγγυος, μὴ
ὄντος ὅμως τοῦ πράγματος τούτου ἐν γένει γνωστοῦ, ἡ βασι-

(1) Ἰδε Ἱστορ. Κεῖτλη, σελ. 33—40, περὶ ἀποικίων.

λική ἀξία ἐδόθη εἰς τὸν ἀδελφόν του Λυκούργον. Ἀφοῦ ὅμως ἡ ἀλήθεια ἐγνώσθη, ὁ Λυκούργος δημοσίως ἐκήρυξεν ὅτι ἐνῆργει μόνον ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος, ἐάν τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ παιδίον ἤθελεν εἶσθαι ἄρρεν. Ἡ βασίλισσα τότε ἐστεῖλεν κρυφίως εἰς αὐτὸν προτείνουσα νὰ φρονέσῃ τὸ ἐμβρυον, ἐάν ὑπέσχετο νὰ τὴν νυμφευθῇ, ὁ δὲ Λυκούργος ἐρρίξε διὰ τὴν πρότασιν ταύτην ἔκρινεν ὅμως καλὸν νὰ ὑποκριθῇ, καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλει αὐτὴν νὰ μὴ πράξῃ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα τοῦ νὰ φρονέσῃ τὸ βρέφος τῆς. Ὅτε δὲ ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως ἐπέστη, διώρισε πιστοὺς ἄνδρας νὰ ἐπαγρυπνῶσι, παραγγείλας εἰς αὐτοὺς, ἐάν τὸ παιδίον ἦτο ἄρρεν, νὰ τὸ φέρωσιν εἰς αὐτόν, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκατο τότε. Συνέβη δὲ νὰ κἀθῇται συνδαιτυνῶν μετὰ τῶν ἀρχόντων, ὅτε τὸ νεογεννηθὲν βρέφος προσήχθη εἰς αὐτόν. Ἐλαβε δὲ αὐτό, καὶ εἰπὼν «Σπαρτιάται ἐγεννήθη ἡμῖν βασιλεὺς,» ἔθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ τὸ ὠνόμασεν Χαρίλαον, ἥτοι χαρὰν λαοῦ. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ κυβερνᾷ ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψίου του ἐπὶ τινα χρόνον, ἕως οὗ τέλος, ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιπολιτεύσεως, προερχομένης κυρίως ἀπὸ τὴν οἰκαγένειαν τῆς βασιλίσσης, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ νὰ περιηγηθῇ εἰς ἄλλας χώρας.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ τὰ πράγματα κατήντησαν εἰς τὴν μεγαλτέραν ἀνωμαλίαν ἐν Σπάρτῃ, καὶ πάντες, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτός, ἐπεθύμουν τὴν ἐπάνοδόν του, ὡς μόνου τούτου δυναμένου νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινὰ τῆς πολιτείας. Ἐστειλαν λοιπὸν πολλὰς πρεσβείας εἰς αὐτόν, καὶ τέλος συγκατατεθείς εἰς τὰς ἐπιθυμίας των ἐπανῆλθεν, ἔχων πλῆρη ἀπόφρασιν νὰ ἀναπλάσῃ καὶ νὰ ἀναμορφώσῃ ὁλόκληρον τὸ πολίτευμα. Ἀπῆλθε δὲ εἰς τοὺς Ἀελοφούς διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον, ἡ δὲ ἐμπνευσμένη ἱέρεια (Πυθία), ἥτις ἔδιδε τοὺς χρησμούς ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ, ὠνόμασεν αὐτὸν θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὁ θεὸς ἐνέκρινε τὴν ὁποῖαν ἐμελέτα μεταρρύθμισιν. Ἐπειτα δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην, καὶ ἀνκοινύσας τὰ σχέδιά του εἰς τριάκοντα ἐκ τῶν φίλων του, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν ἐνοπλοὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέ-

ραν λίαν πρὸς εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐπράξαν δὲ ὅπως παρηγγέλ-
θησαν, καὶ εὐκόλως κατέβαλον πᾶσαν ἀναγκασίαν ἀντίστασιν.
ὁ δὲ Λυκούργος ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νόμων του.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου (ῥήτραι).

Ἡ σπουδαιοτάτη μεταβολὴ ἡ ἐπενεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λυκούρ-
γου περιστρέφεται εἰς τοὺς ἀγροὺς, τῶν ὁποίων ἡ ἄνισος διανο-
μὴ ἐπέφερε τὰς πλείους ἐκ τῶν προηγουμένων ταραχῶν διότι
ἄλλοι μὲν εἶχον μεγάλους ἀγροὺς, ἄλλοι δὲ δὲν εἶχον παν-
τάπασι. Ἐξήτησε λοιπὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς κτηματίας νὰ πα-
ραδώσωσι τοὺς ἀγροὺς των, καὶ διήρπασεν αὐτοὺς εἰς πολυάριθμα
ἴσα μερίδια, ἐξ ὧν ἕκαστος Σπαρτιάτης ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἓν.
Λέγεται δὲ, ὅτι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν διανομὴν ταύτην,
ἐνῷ ὁ Λυκούργος ἐπέστρεφεν ἀπὸ ἀποδημίαν τινα ἐν καιρῷ
θεροῦς, στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἰδὼν τὰς θημονίας
τοῦ ἤδη θερισμένου σίτου διαμερισμένους ἐξ ἴσου εἰς ὅλα τὰ μέ-
ρη τῆς χώρας, ἐμειδίσατο καὶ εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, ὅτι ἡ Λα-
κωνία ὁμοιάζειν ἀγρὸν νεωστὶ διανεμημένον μεταξὺ ἀδελφῶν.

Ὁ Λυκούργος ἀπεράσισε προσέτι νὰ ἀποταρακίτῃ τὸ ἴσχυ-
ρὸν κέντρον τῆς πολυτελείας καὶ ἀσυντείας, τὸ νόμισμα. διὰ
τοῦτο ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νο-
μίσματος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελεν εἶσθαι πολὺ ἄτοπον νὰ μὴν ὑ-
πάρχῃ κἀνὲν εἶδος νομίσματος, ἔκοψε σιδηροὺν νόμισμα, μέ-
γας ὅγκος τοῦ ὁποίου ἐδίδετο εἰς πληρωρὴν μικροτάτης ἀ-
ξίας· πράγματος διὰ νὰ ἐλαττώσῃ δὲ τὴν ἀξίαν του, διέταξεν
ἐνῷ ἦτο πεφυρακτωμένον, νὰ σθύεται εἰς τὸ ὄξειδιον διὰ νὰ
γίνεται εὐθραυστον καὶ ἐπομένως ἄχρηστον. Ὁ Σπαρτιάτης
διὰ νὰ πληρώσῃ μικρὸν χρέος, ὥρείτε νὰ φέρῃ τὸ νόμισμά
του εἰς ἀμαξίαν, καὶ οὐχὶ εἰς βαλάντιον, καὶ νὰ φυλάττῃ αὐ-
τὸ εἰς ἀποθήκας, καὶ ὄχι εἰς τραπέζας ἢ κιβώτια.

Ὁ Λυκούργος διέταξε προσέτι νὰ συντρώγωνιν ὅλοι οἱ Σπαρ-
τιάται εἰς συσσίτια ἀντὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκιῶν. Καὶ τὰ μὲν
μεγαλῆτερα παῖδια ἔτρωγον κατὰ παρόμοιόν τινα τρόπον, τὰ
δὲ μικρὰ ἐκάθηντο ἐπὶ σακυνίων πλησίον τῶν ποδῶν τῶν πα-
τέρων των, καὶ ἐλαμβάνον τὰ μερίδιόν των ἀπὸ τὴν τράπεζαν.

Ὁ δὲ περίηχος μέλας ζῶμος ἀπετέλει τὸ κύριον μέρος τοῦ φαγητοῦ τούτου· λέγεται δὲ ὅτι ἦτο πολὺ ἀγνῆς. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν, ὅτι βασιλεῖς τις λαβὼν Σπαρτιατὴν μάγειρον προσέταξεν αὐτὸν νὰ τῷ κατασκευάσῃ τὸν ζῶμον τούτον. Ἰκπληρώσαντος δὲ τοῦ μάγειρου τὴν προσταγὴν, ὁ μὲν βασιλεὺς γευθεὶς αὐτοῦ ᾔρχισε νὰ δυσαρεστήται· ὁ δὲ μάγειρος εἶπε· «Βασιλεῦ, οἱ θέλοντες νὰ γευθῶσι τοῦ ζῶμου τούτου, πρέπει πρῶτον νὰ λουθῶσιν εἰς τὸν Εὐρώταν», δηλαδὴ, ὡς οἱ Σπαρτιάται, νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς βιαίαις σωμαστικαῖς, καὶ ἔπειτα νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν, ὅστις ἔρρεε πλησίον τῆς πόλεώς των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λυκούργος ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἔθνος πολεμικόν, δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀνατρέφονται, παρὰ τὰ ἀρτιμελῆ καὶ εὐρωστά παιδία. Τὸ πρῶτον γεννώμενον ἐπλύνατο μὲ οἶνον καὶ ὅχι μὲ ὕδωρ, διότι τὰ ἀδύνατα παιδία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνθεζώσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ οἶνου. Ἐπειτα δ' ἐφέρετο εἰς τινὰ τόπον, ὅπου οἱ γέροντες ἐπινεύουσιν νὰ συνερχοῦνται, διὰ νὰ ἐξετασθῇ παρ' αὐτῶν· τὰν δὲ τὸ ἐνέκρινον, ἀνετρέφετο· εἰ δὲ μὴ, ἀπεπέμπετο καὶ ῥρίπτετο εἰς τὰ βάραθρα τοῦ ὄρους Ταῦγρου.

Αἱ δὲ παρθένοι ἀνετρέφοντο, ὡς καὶ τὰ ἄρρενα· ὥστε γινόμεναι ἰσχυραὶ καὶ ὑμεῖς γυναῖκες ἠδύνατο νὰ γευθῶσι καὶ ὑγιᾶ τέκνα. Ἐτρέχον δὲ καὶ ἐπάλαιον καὶ ἐξετέλουν ἄλλα γυμνασιακά ἔργα σχεδὸν γυναι μετὰ τῶν ἀνδρῶν, παριστανένων ὡς θεατῶν γερόντων καὶ νέων· Καὶ ὅμως εἰς κανὲν ἄλλο μέρος αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν ἐνκατεπώτεροι ἢ σεβαστότεραι παρ' εἰς τὴν Σπάρτην.

Ἡ δὲ ἀνδρική αὕτη ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν καθίστα αὐτὰς ἀνδρείας, ὑπερηφάνους καὶ πλήρεις φιλοτιμίας καὶ φιλοδοξίας. Αἱ Λακεδαιμονίαι ἐκαυχῶντο, «ὅτι μόνον αὗται ἐγένονον ἄνδρες.» Ἡ Σπαρτιατὶς διδούσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς, εἶπεν, «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» δηλαδὴ ἢ νὰ φέρῃς αὐτὴν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπ' αὐτῆς. Σπαρτιατὶς δὲ τις ἀκούσασα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς εἰς τὴν μάχην, χωρὶς νὰ ταρχθῇ εἶπε· Αἰὰ τοῦτο τὸν ἐγέννησα εἰς τὸν κόσμον.

Τὰ δὲ ἄρρενα ἐνασχολοῦντο εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἀσκήσεις ὅσαι ἠδύνατο νὰ τὰ καταστήσωσιν ἱκανὰ πρὸς πόλεμον. Μετα-

ἐν δὲ τούτων κατετάττετο καὶ ἡ ἀσκήσις τοῦ κλέπτειν μετ' ἐπιτηδεσιότητος, ἐπειδὴ τοῦτο, ὡς ὑπετίθετο, καθίστα αὐτὰ ἱκανὰ νὰ ἀπατῶσι τοὺς ἐχθροὺς. Καὶ ἐπειδὴ ὅλη ἡ ἐν Σπάρτῃ ιδιοκτησία ἐθεωρεῖτο ὡς κοινὸν κτῆμα, ἐλογίζετο ἀδιάφορον κατὰ ποῖον τρόπον μέρος τι τῆς μεγάλης οἰκογενείας ἐλάμβανε τὰ μερίδιον ἀπ' αὐτῆν. Κυρίως ὅμως τὰ μικρὰ παιδιὰ ἐστέλλοντο διὰ νὰ κλέπτωσι τρόφιμα, καὶ ἐκλεπτον ἐπιτηδείως ἀπὸ τοὺς κήπους λάχανα, ἢ εἰσχωροῦντα εἰς τὰ συσσίτια, ὅπου οἱ ἄνδρες ἐσυνείθιζον νὰ τρώγωσιν, ἀφῆρουν ὅτι ἡ δύναντο νὰ εὕρωσιν. Ἐάν δὲ ἀνεκαλύπτοντο, ἐμαστιγοῦντο διὰ τὴν ἀνεπιτηδεσιότητά των. Λέγεται δὲ ὅτι παιδίον τι, τὸ ὁποῖον ἐκλεψεν ἀλώπεκα καὶ ἔκρυπτεν ὑπὸ τὸν τρίβῶνά του, ἐπροτίμησε νὰ ἀφήσῃ τὸ ζῶον νὰ σχίσῃ καὶ νὰ καταφάγῃ αὐτὸ μέχρι θανάτου, παρὰ νὰ ἀνακαλυφθῇ.

Οἱ ἐν Λακωνίᾳ δοῦλοι ὠνομαζέοντο Εἰλωτες. Ἐνηπχολοῦντο δὲ κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, κατοικοῦντες ἐπὶ τῶν ὑποσητικῶν, εἰς τὰ ὅποια ἡ χώρα ἦτο διηρημένη, καὶ δίδοντες μερίδιον ἐκ τοῦ προϊόντος ὡς μίσθωμα τρόπον τινα εἰς τοὺς κυρίους των, οἵτινες κατώκουν ἅπαντες εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην. Καὶ λέγεται μὲν ὅτι μετεχειρίζοντο αὐτοὺς πολὺ ἀπηνῶς, ἀλλ' ὑπάρχει πιθανῶς μεγάλη ὑπερβολὴ εἰς τὰς διηγήσεις περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπηνείας. Οὕτως ἀναφέρεται, ὅτι οἱ κύριοί των ἐσυνείθιζον νὰ τοὺς μεθύωσι καὶ νὰ τοὺς προστάττωσι νὰ ἐκτελῶσιν ἀπέμνους χοροὺς, διὰ νὰ ἀποτρέπωσιν οὕτω τοὺς νέους ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια ἐπέφερον ταιαῦτα ἀποτελέσματα. Λέγεται προσέτι, ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἐπενόησε θεσμοθεσίαν τινὰ ὀνομαζομένην Κρυπτίαν, διὰ νὰ σμικρύνῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Ἦτο δὲ τοιαύτη. Καθ' ἕκαστον ἔτος οἱ ἄρχοντες, οἱ ὀνομαζόμενοι Ἐφοροί, ἀναλαμβάνοντες τὸ καθήκον των ἐκέρυσσαν πόλεμον κατὰ τῶν Εἰλωτῶν, διὰ νὰ δύναται ἕκαστος νὰ τοὺς φρονεῇ νομίμως. Ἐπειτα δὲ ἐσυνείθιζον νὰ ἐκλέγωσι τοὺς γενναϊοτάτους καὶ ἡμφρονεστάτους νέους Σπαρτιάτας καὶ νὰ στέλλωσιν αὐτοὺς ἐνόπλους μετ' ὅλην τὴν χώραν, ὅπου ἐνεδρεύοντες ἐφάνευον ἄσους τῶν Εἰλωτῶν ἀπῆντων. Ἄν καὶ τοῦτο πιθανῶς δὲν εἶναι ἀληθές, εἶναι βέβαιον ὅμως ὅτι τοὺς Εἰλωτας

μετεχειρίζοντο πολὺ ἀπηνῶς, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν πάντοτε ἑτοιμοὶ νὰ ἀποστατῶσιν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἄφρου ὁ Λυκοῦργος συνεπλήρωσε τὸ Σπαρτιατικὸν πολιτεύμα, συνεκάλεσε τοὺς βασιλεῖς, τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον, καὶ εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶχε μὲν νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ ἄλλων σπουδαίων πραγμάτων, ἀλλ' ὅτι ἄφειλε προηγουμένως νὰ συμβουλευθῇ τὸν χρησμόν, ἀπήτησεν ἀπ' αὐτοὺς νὰ ὀρκισθῶσιν ὅτι δὲν ἤθελον ἐπιφέρει οὐδεμίαν μεταρρύθμισιν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Ἄφρου δὲ οὗτοι ὀρκίσθησαν προθύμως, ὁ Λυκοῦργος ἀπῆλθεν εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὅπου τὸ μαντεῖον ἐβεβαίωσεν αὐτόν, ὅτι οἱ νόμοι τοῦ ἦσαν ἐξαίρετοι, καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη ἤθελε διατελεῖ ἐνδόξος, ἐνόσω ἐπέιθετο εἰς αὐτοὺς. Καὶ ἔστειλε μὲν τὸν χρησμόν τοῦτον εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐπέστρεψε πλέον, διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαχθῶσιν οἱ Σπαρτιάται τοῦ ὅρκου των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (π. Χ. 724).

Εἶχον ἤδη παρέλθει πλείονα τῶν τριακοσίων ἐτῶν μετὰ τὴν κατάρτησιν τῆς Πελοποννήσου, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐξεργάγη πόλεμος μεταξὺ τῶν Δωριέων αὐτῶν. Αἱ δὲ πολιτεῖαι αἵτινες ἤλθον εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, ἦσαν ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Μεσσηνία. Λέγεται δὲ ὅτι αἱ πρῶται αἰτίαι τοῦ πολέμου ἦσαν αἱ ἐξῆς.

Κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας ἔκειτο ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὸν ὁποῖον ἀμφότεροι οἱ λαοὶ εἶχον κοινόν. Ὅτε δὲ αἱ παρθέναι Σπαρτιάτιδες μετέβησαν ἐκεῖσε διὰ νὰ ἐορτάσωσιν, ἐξιδάσθησαν ἀπὸ τινος Μεσσηνίου νέου· εἰς δὲ τῶν βασιλέων ἐπιχειρήσας νὰ τὰς ὑπερασπίσῃ ἐφρονεύθη, αἱ δὲ παρθένοι μὴ δυνάμεναι νὰ ἐπιζήσωσι μετὰ τὴν καταισχύνην ἐγείναν αὐτόχειρες. Οὕτως ἀνέφερον οἱ Σπαρτιάται. Οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ ἔλεγον ὅτι, ὅτε τινὲς τῶν προϋχόντων αὐτῶν ἤλθον εἰς τὸν ναόν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς νέους τινὰς μετρημεστμένους ὡς παρθένους, μὲ κεκρυμμένα ξίφη, διὰ νὰ

τοὺς δολοφονήσωσι καὶ αὐτῶν νὰ δυνηθῶσιν οἱ Σπαρτιάται νὰ κυριεύσωσι τὴν χώραν τὴν ὁποίαν ὑπερπεθύμουν· ἀλλ' οἱ Μεσσήνιοι, ἀνγκαλῶσαντες τὴν συνωμοσίαν, ἐφόνευσαν τὸν βασιλέα καὶ τὰς νομιζομένας παρθένους του.

Τοῦτο ὁμῶς δὲν ἐπέφερε πόλεμον· ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον, πλούσιός τις Μεσσήνιος ἔστειλέ τινας τῶν βοῶν του διὰ νὰ βόσκωσιν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν Σπαρτιάτου τινός, ὅστις, ἀντὶ πληρωμῆς, ἔμελλε νὰ λαμβάνῃ μερίδιον ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν. Μὴ εὐχαριστούμενος ὁμῶς εἰς τοῦτο, ἐπώλησεν αὐτὰς τε καὶ τοὺς βουκόλους τῶν, καὶ ἔπειτα ἐλθὼν εἰς τὸν Μεσσήνιον ἀνέφερεν εἰς αὐτόν, ὅτι πειραταὶ ἀποθάντες ἤρπασαν τὰ πάντα· ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀνέφερεν ταῦτα, εἰς τῶν δούλων, τὸν ὁποῖον εἶχε πωλήσει, καὶ ὅστις εἶχε δραπετεύσει, ἐλθὼν ἐφάνέρωσεν εἰς τὸν κύριόν του τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης ἐξελεγχθεὶς τοιοιυτοτρόπως, ὡμολόγησε τὸ ψεῦδός του, καὶ ἐζήτησε συγχώρησιν, ὑποσχόμενος ὅτι, ἐὰν ὁ Μεσσήνιος ἔστειλλε τὸν υἱόν του μετ' αὐτοῦ, θέλεα πληρώσει πλήρη τὴν ἀξίαν τῆς τε ἀγέλης καὶ τῶν δούλων. Καὶ ὁ μὲν Μεσσήνιος συγκατετέθη, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ ἄπιστος Σπαρτιάτης ἐπιπεσὼν ἐφόνευσε τὸν νέον. Ὁ δὲ Μεσσήνιος, ἀροῦ ἐπὶ ματαίᾳ ἐζήτησε δικαιοσύνην ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ἀπηλπίσθη, καὶ θανάτωνε πάντα Σπαρτιάτην, ὅστις ἐπιπτεν εἰς τὰς χεῖράς του. Καὶ ἡ μὲν Σπαρτιατικὴ κυβέρνησις ἔστειλε ζητοῦσα νὰ τὸν παραδώσωσιν, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἠρνήθησαν, καὶ βαθμηδὸν ἡ ὑπόθεσις ἐπέφερε πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο ἔθνων.

Οἱ Σπαρτιάται ὑποχρεωθέντες δι' ὅρκου νὰ μὴ παραιτηθῶσι ποτὲ πρὶν κυριεύσωσι τὴν Μεσσηνίαν, εἰσέβαλον αἰφνιδίως ἐν καιρῷ νυκτός εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὅπου κατέλαβον πόλιν τινα καμμένην ἐπὶ λόφου πλησίον τῶν μεθωρίων, καὶ φονεύσαντες τοὺς κατοίκους, κατέστησαν αὐτὴν ὀρμητήριον, ἀπὸ τῆς ὁποῖον ἐτυνέβριζον νὰ ὀρμῶνται καὶ νὰ λεηλατῶσι τοὺς προκειμένους ἀγρούς.

Οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐξεδικοῦντο δι' ἐπιδρομῶν εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐν τούτοις ἐγμυνάζοντο ἐπιμελῶς εἰς τὰ ὅπλα, καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν ἐνόμισεν αὐτοὺς ἀποχωρόντως προητοιμασμένους,

τούς ὠδήγησε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, παρακολουθούτων πολυαριθμῶν δούλων, οἵτινες ἔφερον ξυλείαν καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς κατασκευὴν χαρακώματος. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα συνηντήθησαν εἰς πεδιάδα τινα, καὶ ἐτάχθησαν εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν βαθείας τινὸς κοιλάδος, τὴ δὲ ἱππικὴν καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα ἠεροβολίσθησαν εἰς ἄλλα μέρη τῆς πεδιάδος. Ἐν τούτοις οἱ δούλοι ἤγειραν χαρακώματα εἰς τὰ ὅπισθεν καὶ εἰς τὰ πλευρὰ τῶν Μεσσηνίων, καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἀπεπεράτωσαν αὐτὸ καὶ κατὰ τὰ ἔμπροσθεν. Οἱ Σπαρτιάται λοιπὸν βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς τῶν τοιουτοτρόπως ἡσφαλισμένους, δὲν ἐνόμισαν φρόνιμον νὰ μένωσιν· οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ, ἀφοῦ εἶδον αὐτοὺς ἀποχωροῦντας τοιουτοτρόπως, ἐγένοντο θαρρῶταίτεροι.

Τὸ δ' ἀκόλουθον ἔτος οἱ Σπαρτιάται ἐπέστρεψαν, διότι ἐπεπλήττοντο εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἀπὸ τούτων γέροντας διὰ τὴν δειλίαν τῶν. Συνεκορτήθη λοιπὸν μάχη, τὴν ἥποιον διέλυσεν ἡ νύξ, χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδέτερον τῶν μερῶν. Οἱ Μεσσηνιοὶ ὅμως μετ' οὐ πολὺ βλέποντες, ὅτι εἶχον ζημιωθῆ κατ' ὅλον τὸν πόλεμον, ἀπεράσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὅλας τὰς ἐν τῇ πεδιάδι πόλεις τῶν καὶ νὰ μετοικήσωσιν ἐπὶ προσκειμένου τινὸς ὄρους, ὀνομαζομένου Ἰώμης. Ἀφοῦ δὲ μετόκησαν, ἐστείλαν νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον· ἐνῶ δὲ ὁ ἀπεσταλμένος ἐπέστρεφεν, ἔπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ μὴ θελήσας νὰ παραδοθῇ, ἐπληρώθη, καὶ ἤθελε φονευθῇ, ἐὰν φωνή τις (ἀγνοεῖται πόθεν) δὲν ἤκούετο φωνάζουσα, «ἀρήσατε τὸν χρησιμοφόρον!» Φθόσας δὲ εἰς Ἰώμην ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἀνήγειρε τὸν χρησμὸν εἰς τὸν βασιλέα.

Ὁ Ἀριστόδημος.

Ἡ ἀπόκρισις τοῦ χρησμοῦ ἦταν, ὅτι διὰ νὰ νικήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον, ὤφειλον νὰ θυσιάσωσι τὴν νύκτα εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς παρθένον τινα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος. Γενόμενης λοιπὸν κληρώσεως, ὁ πατὴρ τῆς κόρης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔπεσεν ὁ κληρὸς, ἐφθειρε διὰ δώρων μάντιν τινα διὰ νὰ κηρύξῃ ὅτι δὲν ἦτον αὕτη ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ὡς οὕτω ὑπεβολιμαῖον πεδίον, καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς προξενηθείσης

ένταυθεν ἀναβόλῃς, ὁ πατήρ καὶ ἡ κόρη ἔφυγον εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ λαὸς ἦτο περίλυπος διὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο, καὶ εὐρίσκετο εἰς ἀπελπισίαν, ὅτε ὁ Ἀριστόδημος, ὢν ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, παρελθὼν προσέφερε τὴν θυγατέρα του ὡς θῦμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του. Ἦτο δὲ μνηστευμένη, καὶ ὁ ἐραστὴς αὐτῆς διὰ νὰ τὴν σώσῃ, ἐκήρυξεν ὅτι δὲν ἦτο πλέον παρθένος. Ὁ δὲ Ἀριστόδημος, δυσχεραίνων διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς, λαβὼν τὸ δυστυχὲς τέκνον του, ἔσχισε τὴν κοιλίαν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἰδίαν του χεῖρα. Ὁ μάντις τότε ἐζήτησεν ἄλλο θῦμα, ἐπειδὴ ὁ Ἀριστόδημος, ὡς εἶπεν, ἐφάνευσσε καὶ δὲν ἐθυσιάσσε τὴν κόρην του, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκήρυξε τὸν χρησμὸν ἐκπληρωμένον.

Μετὰ τινὰ δ' ἔτη, ὁ γενναῖος βασιλεὺς μαχόμενος ἐφονεύθη, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἄφηκε τέκνα, ὁ λαὸς ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον. Ὁ Ἀριστόδημος καὶ δύο ἕτεροι ἦσαν ὑποψήφισι· οἱ δὲ μάντις ἠναντιώθησαν νὰ μὴ δοθῇ ὁ θρόνος εἰς ἄνδρα μαμολυσμένον μετὰ τὸ αἷμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρὸς, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἠθέληεν ἄλλον βασιλέα παρὰ τὸν Ἀριστόδημον, καὶ ἐπομένως ἐξελέχθη αὐτός. Ἰππῆρες δὲ δίκαιοι καὶ γενναῖοι ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τοὺς δύο ἀνταγωνιστάς του, καὶ ἀνεδείχθη νικητὴς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἄγωνες τοῦ Ἀριστοδήμου δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀποτρέψωσι τὴν εἰμαρμένην τῆς Μεσσηνίας. Διέφορα δὲ σημεία ἀνήγγειλαν ταχέως αὐτήν. Ἡ ἀσπίς ἔπεσεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἐνόπλου ἀγᾶλματος τῆς Ἀρτέμιδος· τὰ θύματα ἀγόμενα εἰς τὴν θυσίαν, συνέκρουσαν τὰς κεφαλὰς των πρὸς τὸν βωμὸν καὶ ἀπέθανον. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει κύνες συνερχόμενοι ὠρύοντο κατ' ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἔπειτα ἀπῆλθον ἄνθρωποι εἰς τὸ Σπαρτιατικὸν στρατόπεδον. Μίαν δὲ νύκτα ὁ Ἀριστόδημος ὠνειρεύθη ὅτι ἦτον ἐνόπλος, καὶ ἐζήρχετο εἰς μάχην· τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων, τὰ ἵποια εἶχε θυσιάσει, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἔκειντο ἐνώπιόν του ἐπὶ τραπέζης τινὸς, ἐξαίφνης δὲ ἡ σφραγισθεῖσα κόρη του ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν μελανοφροσῶσα, καὶ δεικνύουσα τὸ τέθος καὶ τὴν πληγὴν τῆς, ἔρριψε τὰ σπλάγχνα εἰς τὴν γῆν, ἀρῆρασε τὰ ὅπλα του, ἔβαλε χρυσὸν στέρ-

φανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν μὲ λευκὸν ἐνδυμα' ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον ἦτο τὸ ἐνδυμα μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Μεσσήνιοι ἔθαπτον τοὺς μεγάλους αὐτῶν ἀνδρας, ὁ Ἀριστόδημος, περιπατῶν, ἔκρινεν ὅτι ὁ θάνατός του ἤγγιζε, καὶ μετ' ὀλίγον βλέπων ὅτι εἰς μάττην ἐθανάτωσε τὴν θυγατέρα του, ἔγεινεν αὐτόχειρ ἐπὶ τοῦ τάφου της. Οἱ Μεσσήνιοι ὅμως δὲν ἀπηλπίσθησαν ἀκόμη, διότι ἐξῆλθον πάλιν καὶ πάλιν εἰς μάχην, ἀλλ' ἡ τύχη ἐδείχθη πάντοτε ἐναντία, καὶ ἀρῶν ἀπώλεσαν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς των, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῆς Ἰωώμην, καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των. Οἱ δὲ μαινάντες ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ εἰλωτεύωσι.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (π. Χ. 668).

Κατορθώματα τοῦ Ἀριστομένους.

Οἱ Μεσσήνιοι διastέλουν εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν τῆς δουλείας τεσσαράκοντα περίπου ἔτη. Τότε δὲ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι νέον ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν των' ἔχοντες λοιπὸν ἀρχηγὸν τὸν Ἀριστομένην, νέον ἀνδρείον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ἀπετόλμησαν νὰ πολεμήσωσι τοὺς τυράννους των. Καὶ ἡ μὲν μάχη ἀπέβη ἀόριστος, ἀνεπτέρωθησαν ὅμως αἱ ἐλπίδες των καὶ προσέφερον τὴν βασιλικὴν ἀξίαν εἰς τὸν νέον ἥρωά των, ἀλλ' οὗτος μεγαλοψύχως ἀπέβαλεν αὐτήν, εὐχαριστούμενος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἀπετόλμησε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἀσπίδα φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· «Ὁ Ἀριστομένης εἰς τὴν θεᾶν ἐκ των Σπαρτιατῶν». Οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν ἥδη εἰς τοὺς Δελφούς, ὃ δὲ χρησμός παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι συμβούλον ἀπὸ τῶν Ἀθηνᾶς. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, παρκαλεθέντες περὶ τοῦτου ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς χωλὸν τινα παιστὴν, ὀνομαζόμενον Τυρταίον, φρονούντες ὅτι δὲν ἔθελε τοὺς χρησιμεύσει παντάπασιν' ἀλλ' ὁ θεός, ὥς φαίνεται, ἐγνώριζε καλῆτερα παρ' αὐτοὺς, διότι ὁ Τυρταῖος διὰ τῶν ἐντόνων καὶ ἐνθουσιωδῶν ποιημάτων του ἐνεθάρρυνε τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ τοὺς ἐνέπλησεν ἀπὸ ἐλπίδας ἐπιτυχίας.

Συνεκροτήθη επομένως μεγάλη μάχη, καθ' ἣν οἱ Μεσσήνιοι ἐνίκησαν. Μέντις δὲ τις συνεβούλευσε τὴν Ἀριστομένην νὰ μὴ προβῇ πέραν ἀγρίας τινὸς ἀγλάδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐλέγετο ὅτι ἐκάθηντο οἱ δίδυμοι θεοὶ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης. Ἀλλ' εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς καταδιώξεως ἐλησμονήσας τὴν παραγγελίαν, καὶ περὶ τὸ δένδρον ἀπόλεσε τὴν ἀσπίδα του, τὴν ὁποίαν οἱ δίδυμοι ἀνέρπασαν ἀόρατοι, καὶ ἐνῶ ἐξήτει αὐτὴν, ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε καιρὸν νὰ σωθῇ. Ἐπειτα δ' ἐπέστρεψε νικητὴς εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν του, αἱ δὲ γυναῖκες, ἐνῶ ἤρχετο, ἔστρωνον ταινίας καὶ ἄνθη ἔμπροσθέν του, καὶ ἔψαλλον στίχους ἐξυμνοῦντας τὰ ἐνδοῦα κατορθώματά του.

Ὁ Ἀριστομένης ἀκολούθως ἐνεδρεύσας ἤρπασε τὰς Σπαρτιάδας παρθένους, αἵτινες ἐχόρευον εἰς τιμὴν τῆς θεᾶς κατὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Κατέλυσε δὲ μετ' αὐτῶν τὴν νύκτα εἰς Μεσσηνιακὸν τι χωρίον, καὶ ἐκεῖ τινὲς τῶν στρατιωτῶν του, οἵτινες εἶχον μεθύσει, ἀπετόλμησαν νὰ βιάσωνι τὰς ὡραίας αἰχμαλώτους, καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος δὲν ἴσχυσε πρὸς αὐτοὺς, ἐφόνευσέ τινας ἐκ τῶν αὐθαδεσμάτων μὲ τὰς ἰδίας αὐτοῦ χεῖρας, καὶ ἔπειτα ἀπέδωκε τὰς παρθένους ἀβλαβεῖς εἰς τοὺς γονεῖς λαμβάνων τὰ συνήθη λύτρα. Παρομοίαν δὲ ἐπιχείρησιν ἐπεχείρησεν εἰς ἄλλην τινὰ θρησκευτικὴν ἑορτὴν, ἀλλ' αἱ γυναῖκες ὑπερήσπισαν ἑαυτὰς τόσον ἀνδρείως μὲ τὰς μαχαίρας καὶ ὀβελούς, ὥστε ἀπέκρουσαν τοὺς Μεσσηνίους αἰχμαλωτίσασσι καὶ τὸν Ἀριστομένην αὐτόν. Ἀλλ' ἡ Ἱέραια ἐρασθεῖσα αὐτοῦ τὸν ἠλευθέρωσε, δικαιολογηθεῖσα πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὅτι κατώρθωσεν οὗτος νὰ καύσῃ τὰ δεσμὰ του.

Ἀλλῃ δὲ μεγάλη μάχη συνεκροτήθη, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιάται διαφθείραντες μὲ γόρματα τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀρχαδίων τῶν εἰς τὸ Μεσσηνιακὸν στρατόμαχον εὐρισκομένων, ἐνίκησαν τελείαν νίκην. Ὁ Ἀριστομένης τότε συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων των καὶ ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς ὄχυράν τινα θέσιν, ὅθεν ἠδύναντο νὰ ἐνοχλῶσι τὸν ἐχθρόν. Καὶ ἀκολούθησαν μὲν τὴν συμβουλὴν του, ἀλλ' ἀντὶ τῆς Ἰθάκης μετώκησαν ἐπὶ ὄρους τινὸς ὀνομαζομένου Εἴρας, κειμένου πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἔχοντος εἰς τοὺς πρόποδάς του τὸν

ποταμόν Νέδαν. Ὁ δὲ Ἀριστομένης, ἐκλέξας πᾶσι τριακοσίων ἀνδρῶν, διέτρεχε μετ' αὐτῶν τὴν γῶραν καθ' ὅλα τὰ μέρη, ὥστε οἱ Σπαρτιάται ἠναγκάζοντο ν' ἀρίνωσι τὰς γαίας ἀκαλλιέργητους, καὶ ταχαίως ἤρχισαν νὰ πάσχωσιν ἀπὸ ἑλλειψιν τροφῶν.

Ὁ Ἀριστομένης ἀπετόλμησε τέλος νὰ ἐκτείνῃ τὰς ἐπιδρομὰς του μέχρι τῆς Σπάρτης αὐτῆς σχεδὸν ἄλλ' εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν συμπλακείας κατὰ τύχην μὲ ἰσχυρὸν σῶμα Σπαρτιατῶν, ἡχμαλωτίσθη αὐτός τε καὶ πεντήκοντα ἐκ τῶν συστρατιωτῶν του. Ἀπήχθησαν ἐπομένως εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἐρρίθησαν εἰς βάραιρόν τι. Ὅλοι δὲ ἐφανεύθησαν πίπτοντες ἐκτός τοῦ Ἀριστομένου, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, αὐτός τις ἔφερον ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν περὶ τὸν τοῦ μέγχι τοῦ πυθμένου. Τυλιχθεὶς δὲ μὲ τὸν μανδύαν του ἔκειτο καρτερικῶς περιμένων τὸν ἐκ τῆς πείνης θάνατον, ἀλλὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἀκούσας κρότον, ἀπεκάλυψε τὸ πρόσωπόν του καὶ εἶδεν ἀλώπεκα, ἥτις ἤρχετο νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ πτώματα. Ὅτε δὲ ἡ ἀλώπηξ ἦλθε πλησίον του, ἔλαβεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν οὐρὰν, καὶ ἔπειτα ἔτρεχε μετ' αὐτῆς ἕως οὗ εἶδε φῶς ἐκ τῆς ὀπῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐσυναίθιζε τὸ ζῶον νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ βάραιρον. Ἐπλάτυνε λοιπὸν τὴν ὀπὴν ἀποχρώντως, ὥστε ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ δι' αὐτῆς. Οἱ δὲ Σπαρτιάται μετ' ἀθυρίας μεγάλης ἔμαθον ταχαίως ὅτι ὁ Ἀριστομένης ἦτο πάλιν εἰς τὴν Εἰρήν.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον, γενομένης ἀναγκῆς ἕνεκα Ὀρεσκειτικῆς τινας ἐορτῆς τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Ἀριστομένης, ἐμπιστευόμενος εἰς αὐτὴν, ἐξῆλθε τῆς Εἰράς ἀπλός, ἀλλ' ἐπὶ Κρήτες τοξόται, μισθωτοὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ἐνεδρεύσαντες ἡχμαλωτεύσαν αὐτόν. Τὸν ἔδεσαν δὲ μὲ τὰς χορδὰς τῶν τόξων των, καὶ δύο μὲν ἐξ αὐτῶν ἑδραμον φέροντες τὰς χαρυσίνους ἀγγελάς εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ λοιποὶ, γενομένης ἐσπέρας, κατέλυσαν μετ' αὐτοῦ εἰς καλύβην τινά, εἰς τὴν ὁποίαν κατῴκουσιν μόνον χήρη τις καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς. Τὴν προηγουμένην δὲ νύκτα ἡ παρθένος εἶδεν ὄνειρον, ὅτι λύκοι ἐνεφανίσθησαν φέροντες εἰς αὐτὴν λέοντα δεμένον καὶ ἀνευ ὀνύχων, ὅτι αὕτη λύσσα τὸν λέοντα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὄνυχας, καὶ τότε κατεσπάραιξε τοὺς λύκους. Ἦδὲ αὕτη εἶδε μέρος τοῦ ὁνείρου τῆς ἐκπληρωμένου, καὶ

ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον. Μεθύσασα λοιπὸν τοὺς Κρήτας, ἔκοψε τὰ δεσμὰ τοῦ αἰχμαλώτου μὲ μίαν τῶν μαχαίρων αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἀριστομένης τότε λαβὼν τὴν μάχαιραν ἐφόνευσεν ὅλους αὐτοὺς καὶ ἐσώθη. Θέλων δὲ νὰ ἀνταμείψῃ τὴν παρθένον ἐνύμφευσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ.

Πτώσις τῆς Εἴρας.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον ὁ Ἀριστομένης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ μάντιν τινα, ἀπῆλθεν εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὰ μαντεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπεκρίθη ὅτι ἡ Μεσσηνία ἤθελεν ἀπολεσθῆ, ὅταν ὁ τράγος πῇ νερὸν ἀπὸ τὸν Νέδα. Τὸ ἐνδέκατον δ' ἔτος τῆς πολιορκίας, ἐνῷ ὁ μάντις περιεπάτει ποτὲ κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου, παρετήρησεν ἀγριοσυκῆν, ἥτις ἐφύετο οὕτως, ὥστε τὰ φύλλα τῆς ἐδυορίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐντεῦθεν κατενόησεν ἀμέσως ὅτι ὁ χρησμός ἐξεπληρώθη· διότι κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Μεσσηνίων ἡ αὐτὴ λέξις ἐσφμαινε τράγον καὶ ἀγριοσυκῆν. Ἐπειτα δ' ἔφερε κρυφίως τὸν Ἀριστομένην ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ δένδρον· ὁ δὲ ἤρως θεωρήσας κατενόησεν, ὅτι ἡ πατρίς του ἀπολέσθη.

Ἢ δὲ πτώσις τῆς Εἴρας συνέβη κατὰ τὸν ἀκλόουθον τρόπον. Ὁ δοῦλος Σπαρτιάτου τινὸς εἶχεν ἀθεμίτους σχέσεις μὲ τὴν σύζυγον ἑνὸς τῶν Μεσσηνίων, καὶ ἐσυνείθηζε νὰ τὴν ἐπισκέπτηται ὅτε ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐφύλαττεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπιπτετο τρομερὰ βροχὴ, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀριστομένης ἔκειτο εἰς τὴν οἰκίαν πληγωμένος, καὶ δὲν ἐφαινετο ἡ παραμικρὰ πιθανότης ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἤθελον ἐπιχειρήσει τι εἰς τοιοῦτον καιρὸν, οἱ φύλακες ἐστοχάσθησαν ὅτι ἡδύναντο ν' ἀποτολήμῃσιν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν διὰ νὰ προφυλαχῶσιν ἀπὸ τὸν χειμῶνα. Ἐπειδὴ δὲ ἔτυχεν ὁ δοῦλος νὰ ᾔναι μετὰ τῆς μοιχαλίδος, ὅτε ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἐκεῖνη ἀπέκρυψεν αὐτὸν εἰς τινα κρυψῶνα. Ἐκεῖ δὲ ἤκουσε τὸν σύζυγον διηγουμένον πῶς ἐγκατελείφθη ἡ ἀκρόπολις ἀφύλακτος. Ἀναχωρήσας λοιπὸν κρυφίως ἔσπευσεν εἰς τὸ κρατόπεδον τῶν

Σπαρτιατῶν, ὅπου ὁ κύριός του συνέπεσε τότε νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχηγίαν. Οἱ Σπαρτιάται λοιπόν, σπεύδοντες νὰ ὤφελθῶσιν ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν, καὶ ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ χειμῶνος, ἐκίνησαν καὶ κατέλαβον τὴν ἐγκαταλελειμμένην ἀκρόπολιν. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι, μαθόντες τὸ συμβεβηκὸς ἀπὸ τῶν ὠρυγμῶν τῶν κυνῶν, ἔλαβον τὰ ὅπλα των, καὶ περὶ τὰ ἐξημερώματα ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν των· αἱ γυναῖκες ὡσαύτως φέρουσαι ὅπλα, εἶχον ἀπόφασιν νὰ νικήσωσιν, ἢ νὰ συναπολεσθῶσι μετὰ τῆς πατρίδος των. Ἄν δὲ καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ῥαγδαία καὶ ἤσραπτε, καὶ ἐθρόντα, καὶ ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγκρούσεως τῶν σιγῶν ἐμάχοντο ἀδιακόπως ἡμέραν καὶ νύκτα μέχρι τῆς τρίτης ἡμέρας, ὅτε ὁ Ἀριστομένης παρατάξας τοὺς στρατιώτας του εἰς πυκνὸν σῶμα μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς τὸ κέντρον, ἐπροχώρει ὑπερφαίνων ὅτι ἐξήτει διάβασι. Οἱ δὲ Σπαρτιάται δὲν ἐστοχάσθησαν φρόνιμον νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, καὶ οὕτως οἱ τελευταῖοι ὑπέρμαχον τῆς ἐλευθερίας ἐγκατελίπον τὴν Εἰρὰν.

Οἱ δὲ φυγάδες κατὰ τὸ πλείστον μέρος ἀπεχώρησαν εἰς τὴν Ἀρχαδίαν· καὶ τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν τὴν ὀνομαζομένην ἐτι Μεσσήνην, ὁ δὲ Ἀριστομένης ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀρχαδίαν ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἡδύνατο ἀκόμη νὰ βλάπτῃ τοὺς Σπαρτιάτας· ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον, ἡγεμὼν τις τῆς Ῥόδου, παραγγελλεῖς ἀπὸ τοῦ μαντεῖον νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀνδρειοτάτου τῶν Ἑλλήνων, ἐξήγγισε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριστομένου, τοῦ ὁποίου ἡ στρατιωτικὴ ἀνδρία δὲν ἡδύνατο νὰ διαφιλονεικηθῇ, καὶ οὕτως ὁ Μεσσήνιος ἥρως ἐτελείωσεν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του εἰς τὴν Ῥόδον.

Πόλεμος μεταξύ Σπάρτης καὶ Ἀργεῶς.

Οὕτως οἱ Σπαρτιάται ἐγένοντο κύριοι τῆς Μεσσηνίας· ἐκυρίευσαν ὡσαύτως καὶ χώραν τινὰ ἀπὸ τοῦ Ἀργεῖου, οἵτινες ἦσαν γείτονές των ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους. Ἰπῆρχε χώρα τις ὀνομαζομένη Θυρέα, κατὰ τὰ μεθόρια τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἥ τις ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο διαφιλονεικουμένη ὑπ' αὐτῶν. Τέλος δ' ὅτε τὰ στρατεύματά των εἰσέβαλόν ποτε εἰς αὐτήν, καὶ ἡ

σαν ἐν τῷ συγκρούεσθαι, συνεφωνήθη νὰ ἐκλεξώσι τριακοσίους ἄνδρας ἐξ ἑκατέρου μέρους ὡς ὑπερμάχους των, ἡ δὲ διαφιλονεικουμένη χώρα νὰ γείνη ἰδιοκτησία ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ ὑπερμαχοὶ ἤθελον νικήσει. Τὰ στρατεύματα λοιπὸν ἀπεχώρησαν, καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἐμάχοντο ἑωσὶ τοῦ φρονεῦσθαι ἅπαντας ἐκτὸς δύο Ἀργείων καὶ ἐνὸς Σπαρτιάτου. Ἐπειδὴ δὲ ἤδη ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔδραμον εἰς τὰ ἴδια φέροντες τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης, ἀλλ' ὁ Σπαρτιάτης ὅστις ὠνομάζετο Ὁ-θυράδης, ἐγύμνωσε τὰ σώματα τῶν φρονευσθέντων Ἀργείων, καὶ ἔφερε τὰ ὅπλα των εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Τὴν δὲ πρώτην τὰ στρατεύματα ἐπέστρεψαν, καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἀντεποιού-το τὴν νίκην, διότι περισσότεροι ἀπὸ τοῦ στρατιώτας των εἶχον ἐπιζῆσαι, οἱ δὲ Σπαρτιάται, διότι ὁ ὑπερμαχὸς των ἔ-μεινεν εἰς τὸ πεδὶον τῆς μάχης. Συνέβη λοιπὸν γενικὴ μάχη, καὶ ἦν οἱ Σπαρτιάται ἐνίκησαν. Ὁ δὲ Ὀθυράδης, αἰσχυνόμε-νος διότι ἐπέζησε μετὰ τοῦ στρατιώτας του, ἔγεινεν αὐτό-χειρ μετὰ τὴν μάχην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ (π. X. 594).

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν ἀντίξυλον τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν ἐπισημότητα.

Αἱ Ἀθηναί, ὡς καὶ ἡ Σπάρτη, εἶχον τὰ πολιτικὰ δεινά των, καὶ προσέτι εἶχον τὸν νομοθέτην των ἄλλὰ τὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον συνέταξεν ὁ Σόλων (οὕτως ὠνομάζετο), ἦτο πολὺ διά-φορον ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ὁ Λυκούργος ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα του. Δὲν ὑπῆρχε παντάπασι διανομή των ἀγρῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὔτε συσσίτια, οὔτε ἑλλώτες, τίποτε τῷ ὄντι ἐκ τῶν ἀξιοση-μειώτων θεσμῶν, τοὺς ὁποίους περιεγράψαμεν, λαλοῦντες περὶ τῆς Σπάρτης. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων διέφερε παντά-πασιν ἤτο δὲ ἀξιοσημείωτον, ὡς δίδον μεγάλην δύναμιν εἰς

τὸν δῆμον, καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σόλωνος μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους καὶ Ἀριστείδου εἰς δημοκρατίαν ⁽¹⁾, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐξασκεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου.

Κατάκτησις τῆς Σαλαμῖνος.

Ὁ Σόλων ἦτον εὐγενὴς Κοδρίδης τὸ γένος. Ἦτο δὲ ποιη-
τῆς, καὶ τινες τῶν στίχων τοῦ διασωθέντος δύνανται ἀκόμη
ν' ἀναγινώσκωνται ὠφελίμως ⁽²⁾. Ἦτον ὡσαύτως στρατιωτι-
κός, καὶ εἰς δύο περιστάσεις διεκρίθη μεγάλως.

Αὗται δὲ ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι:

(1) Ἡ κυριωτέρα ἐπὶ τὸ δημοκρατικὸν μεταβολή, τὴν ὁποίαν ὁ Κλεισθένης ἐπήνεγκεν εἰς τὸ πολίτευμα, ἦτο νὰ διορίζωνται οἱ ἄρχοντες (ἂν καὶ ἡ ἄρχοντία περιωρίζετο ἀκόμη εἰς τοὺς πεντακκοσιο-
μεδίμνους), ὡς καὶ αἱ λοιπὰ ἄρχαι, διὰ κλήρου. Ὁ δὲ Ἀριστείδης εἰσήγαγε ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἄρχοντία ἡδύνατο νὰ περι-
έρχεται εἰς ὅλους μὲν τοὺς πολίτας, ὑποκειμένους ὁμως εἰς τὴν
δοκιμασίαν καὶ ἐθούνην.

(2) Ὁ Σόλων διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν τοῦ κατετάσσεται μεταξὺ
τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ ἐπὶ τὰ σοφὰ τῆς Ἑλλάδος ὀνομά-
ζονται ὡς ἑξῆς: Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Χίλων ὁ
Λακεδαιμόνιος, Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος, Περίανδρος ὁ ἐκ Κορίνθου,
Βίαις ὁ Πριηνεὺς καὶ Κλεόβουλος ὁ Ῥόδιος. Οἱ δὲ σοφοὶ οὗτοι συνερ-
χόμενοι συχνάκις, συνδιέλεγοντο ἐν γένει περὶ τοῦ τρόπου τῆς αὐτά-
σεως τῆς ἄριστης πολιτείας, ἥτοι περὶ τῶν μέτων τῆς εὐδαιμονίας τῶν
ἑθνῶν. Ἐν μίᾳ δὲ τῶ ἡμερῶν ἐπροτάθη τὸ ζήτημα εἰς τὴν αὐτὴν
Περίανδρου τοῦ Κορινθίου «ποία ἦτον ἡ ἄριστη πολιτεία». «Ἐκεί-
νη, εἰπὲν ὁ Βίαις, ὅπου οἱ νόμοι θέν ἔχουν ἄλλον ἀνώτερον». Ὁ δὲ Θα-
λῆς «ὅπου οἱ κάτοικοι δένειναι οὕτε πολὺ πλοῦσαι οὕτε πολὺ πτω-
χοί». Ὁ δὲ Ἀνάξαρχος ὁ Σάβητος (ὅστις διὰ τὴν μεγάλην φρόνησιν
τὸν συνανερπύετο πολλάκις μετὰ τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν) «ὅπου ἡ ἀρετὴ τι-
μᾶται καὶ ἡ κακία μισεῖται». Ὁ δὲ Πιττακὸς «ὅπου τὰ ἀξιώματα δι-
δόνται πάντοτε εἰς τοὺς ἐναρέτους καὶ οὐδέποτε εἰς τοὺς πονηροὺς». Ὁ δὲ Κλεόβουλος «ὅπου οἱ πολῖται φοβοῦνται μᾶλλον τὸν φόγον
παρὰ τὴν τιμωρίαν». Ὁ δὲ Χίλων «ὅπου οἱ νόμοι τιμῶνται μᾶλλον
ἢ οἱ ῥήτορες». Ἄλλ' ἡ γνώμη τοῦ Σόλωνος ἦτον ἡ ἐπικρατεστάτη,
εἰπόντος, ὅτι «ἐκείνη εἶναι ἡ ἄριστη πολιτεία, ὅπου τὸ ἀδίκημα πρὸς
τὸν ἐλάχιστον πολίτην θεωρεῖται ὡς ἀδίκημα πρὸς τὴν πολιτείαν».

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς, λαὸς ἀκτοικῶν μεταξύ τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, εἶχον ἐπὶ πολὺν χρόνον πόλεμον διὰ τὴν κατοχὴν τῆς νήσου Σαλαμῖνος. Ἀπακαρδόντες δὲ ἀπὸ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας εἶχον πάθει, οἱ Ἀθηναῖοι ἐβή-
φισαν νόμον καταγινώσκοντα θάνατον κατ' ἐκείνου ὅστις ἤθελε
προτείνει ν' ἀνανεωθῇ ἡ ἀντιποιήσις ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης. Ὁ
δὲ Σόλων λυπούμενος διὰ τὴν ἀτιμίαν τῆς πατρίδος του, καὶ
παρατηρῶν τοὺς νέους ἐπιθυμοῦντας ἅπαντας ν' ἀνανεώσωσι τὸν
πόλεμον, ἀλλὰ φοβούμενος νὰ λαλήσῃ περὶ τούτου, ἐπενόησε
τὸ ἀκόλουθον στρατήγημα. Κλεισθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν του, διέ-
δωκεν ὅτι ἦτον ἔξω φρενῶν. Ἐν τούτοις ἐνησχυαίετο ἐπιμε-
λῶς εἰς τὸ νὰ συνθέσῃ ποίημα τι περὶ Σαλαμῖνος, καὶ ἀρῶν τὸ
ἐτελείωσεν, αἰφνιδίως, ἐξῆλθε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ
τὸ νυκτερινὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Ὁ δὲ λαὸς, παρακινήθεὶς
ἀπὸ τοιοῦτον ἀσυνήθιστον θέαμα, συνέβησε περὶ αὐτόν, καὶ
τότε ὁ Σόλων ἀναβὰς εἰς τὸν λόφον περὶ τοῦ ὁποίου οἱ κήρυ-
κες ἐσυνείθιζον νὰ ἴστανται, ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά
του. Οἱ δὲ φίλοι του μεγαλοφώνως ἐπευρμήθησαν αὐτόν, καὶ
παρεκίνησαν τὸν λαὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς του. Ὁ
μὲν νόμος λοιπὸν ἠκυρώθη ἀμέσως, ἡ δὲ ἀρχηγία τῆς ἐκστρα-
τείας, ἣτις εἶχεν ἤδη ἐτοιμασθῇ, ἀνετέθη εἰς τὸν Σόλωνα.

Ὁ δὲ Σόλων μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τόπον τινα παράλιον,
ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν ἐορτὴν τινα
εἰς τὴν Δήμητραν, ἐξεῖλεν ἄνθρωπον εἰς τὴν νῆσον, ὅστις προσ-
ποιούμενος ὅτι εἶναι αὐτόμολος, εἶπεν εἰς τοὺς Μεγαρεῖς, ἐάν
θέλωσι νὰ λάβωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὰς πρώτας γυναῖκας
τῶν Ἀθηναίων, νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Οὗτοι δὲ ἐπιβάντες ἀμέ-
σως ἐπὶ πλοίου τινὸς ἐξέπλευσαν. Ὅτε δὲ ὁ Σόλων εἶδεν αὐτοὺς
ἐρχομένους, προσέταξε τὰς γυναῖκας ν' ἀναχωρήσωσι, καὶ ἐνδύ-
σας τοὺς νέους μὲ τὰ φορέματα τῶν γυναικῶν καὶ μὲ κεκρυμ-
μένα ξυφίδια, προσέταξεν αὐτοὺς νὰ παίξωσι καὶ νὰ χορεύωσιν
εἰς τὸ παράλιον, ἕως ὅτου οἱ ἐχθροὶ νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν.
Οἱ δὲ Μεγαρεῖς ἐνέπεσον εἰς τὴν παγίδα· διότι ὅτε ἦλθον διὰ
νὰ συλλάβωσι τὰς ὑποτιθεμένας γυναῖκας, ἐφανεύθησαν ἅπαν-
τες, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τότε ἐπιπλεύσαντες, ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον.

Κρισσαῖος πόλεμος.

Ματ' ὀλίγον δὲ ὁ Σόλων ἔπεισε τοὺς Ἕλληνας νὰ τιμωρήσῃσι πρᾶξιν τινα θεωρουμένην κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὡς μεγάλην ἀσέβειαν. Εἰς τὸ ἱερόν καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσήρχοντο ἄνθρωποι χάριν εὐλαθείας, καὶ ἐπειδὴ ἔκειτο πλησίον τῆς θαλάσσης, οἱ προσκυνηταὶ πολλῶν μερῶν ἤρχοντο εἰς αὐτὸ διὰ πλοίων. Ἐσυνεθίζον δὲ νὰ ἀποβαίνουσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κρίσσης, ὃ δὲ λαὸς τῆς χώρας ἐκείνης ἤρχισε τέλους νὰ ἐπιβάλλῃ βαρὺν φόρον ἐπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπέφερεν ἐλάττωσιν τῶν προσκυνητῶν, ὁ λαὸς τῶν Δελφῶν ἐπεκαλέσθη ψήφισμά τι τῶν Ἀμφικτυόνων, τὸ ὅποιον ἐκήρυττεν ὅτι ὅλοι ἔπρεπε νὰ προσέρχωνται εἰς τὸ μαντεῖον ἀνεξόδως, καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Κρισσαῖους νὰ τὸ φυλάττωσιν. Ἀλλ' ὁ ἀσέβης λαὸς, εἰσβάλλων εἰς τὴν χώραν τῶν Δελφῶν, τὴν ἐλεηλάτησε, καὶ μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τοῦτο, ἀφάρσε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους τῶν Δελφῶν. Διὰ τῶν λόγων λοιπὸν τοῦ Σόλωνος, πρεσβευτοῦ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην, οἱ Ἀμφικτυόνες ἐπέσθησαν νὰ κηρύξωσι πόλεμον κατὰ τῶν Κρισσαίων, καὶ ὅλαι αἱ πολιτεῖαι ἔστειλαν τὰ στρατεύματά των. Ἀλλ' οἱ Κρισσαῖοι ἀντίστησαν γενναίως, καὶ μόνον μετὰ δέκα ἔτη ἐνίκηθησαν. Ἐθανατώθησαν δὲ ἅπαντες, ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι, καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Σόλωνος, ἡ χώρα των ἀφιερώθη εἰς τὸν θεόν, καὶ κατὰ ἐξερωνήθη κατὰ τοῦ ἐπιχειρήσαντος νὰ τὴν καλλιεργήσῃ.

Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐποχὴν προσεκλήθη ὁ Σόλων νὰ γείνη νομοθέτης τῆς πατρίδος του, οἱ δὲ νόμοι, τοὺς ὁποίους συνέταξε, δὲν ἦσαν οἱ ἄριστοι πάντων, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν, ἀλλ' οἱ ἄριστοι τῶν ὧν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐπιδεκτικοί.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπρονόησεν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν εἰσαγαγὼν τὸν νόμον τὸν ὀνομασθέντα πεισάχθειαν, δι' οὗ κατηργήθησαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα χρεῖα. Ἀκολούθως δὲ ἠκύρωσεν ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντος (1), ἐκτὸς τῶν φονικῶν. Ἐπειτα δὲ κα-

(1) Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἦσαν τοσοῦτον αὐστηροὶ ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἦσαν γεγραμμένοι οὐχὶ διὰ μελάνης, ἀλλὰ δι' αἱματος.

ταργήσας τὰ προνόμια τῶν εὐπατριδῶν, διήρσατο τοὺς πολίτας κατὰ λόγον τῆς ιδιοκτησίας τῶν εἰς τέσσαρας τάξεις ἦτοι τὴν τῶν πεντακισιομεδίωνων, εἰς τοὺς ὑποίους ἐδίδοντο ἡ ἀρχοντία καὶ ἄλλαι μεγάλαι ἀρχαὶ τῆς πολιτείας καὶ αἱ στρατηγαί, τὴν τῶν τριακισιομεδίωνων (ἱππέων), τῶν διακισιομεδίωνων (ζευγυτῶν) καὶ τῶν θητόν· ἡ δὲ δευτέρα καὶ τρίτη τάξις ἀπετέλουν τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐξελέγοντο ὡς μέλη τῆς βουλῆς· ἡ δὲ τετάρτη, ἡ καὶ πτωχοτέρα, ἦτον ἡ πολυαριθμοτέρα, μὴ ἔχουσα ἄλλο δικαίωμα εἰμὴ νὰ συμφιλιῖται μετὰ τῶν πλουσίων εἰς τὴν δημοσίαν συνέλευσιν, ἥτις ἔθετο τοὺς νόμους καὶ ἀπεφάσιζε περὶ μεγάλων ὑποθέσεων.

Ὁ Σόλων συνέστησε βουλὴν, τὸ πρῶτον μὲν συγκαταστρέψαν ἀπὸ 400, μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ 500 μέλη, ἥτις προητοίμαζε πᾶσαν ὑπόθεσιν πρὶν συζητηθῇ εἰς τὴν δημοσίαν συνέλευσιν (ἐκκλησίαν τοῦ δήμου)· τὸν δὲ Ἀρειὸν Πάγον κατέστησε φύλακα τῶν νόμων καὶ μέγαν ἡθικὸν ἔφορον τῆς πολιτείας.

Ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Σόλων συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν του, ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν δῆμον τὴν ἀδειαν νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ περιηγηθῇ δέκα ἔτη, ἐπειδὴ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἤλπιζεν ὅτι ἤθελον συνειθίσει εἰς αὐτὴν, καὶ δὲν ἤθελον ἐπιθυμῆσαι μεταβολὴν. Δοθείσης δὲ τῆς ἀδείας, ἀπέπλευσεν ἀπὸ τῆς Ἀθήνας καὶ μετέβη εἰς Αἴγυπτον διὰ νὰ συνδιαλέχῃ μὲ τοὺς σοφοὺς τῆς περιφέρειου ἐκείνης χώρας· ἔπειτα δὲ περικυρήθη εἰς τὰς Σάρδεις, τὴν πρωτεύουσιν τοῦ βασιλείου τῆς Λυδίας ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅπου ἐβασίλευε τότε ὁ Κροῖσος, ὅστις ἐνομίζετο ὁ πλουσιώτατος τῶν μοναρχῶν, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ αὐλὴ ἦτα τὸ καταφύγιον ὄλων τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Σόλων καὶ Κροῖσος (560 π. X.).

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Σόλωνος, οἱ βασιλικαὶ ὑπηρεταί, κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως, ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς

Ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ Ἀράκων διατί προεδιώρισεν παινὴν δι' ὅλα αἰγῶν τὰ αἰκίσματα, τὸν θάνατον· ἀπεκρίθη, τὰ μὲν μικρὰ αἰκίσματα εἰσμίξεν ἄλκιον θανάτου, διὰ δὲ τὰ μεγαλῆτερα δὲν εἶχε παινὴν βαρυτέραν τοῦ θανάτου.

τά ἀνάκτορα καὶ τῷ ἐδειξαν ὅλους τοὺς θησαυρούς. Ὁ δὲ Κροῖσος τότε εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἀκούσας πολλά περὶ τῆς σοφίας καὶ τῶν περικηγήσεών του πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τίς ἦτον ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος ἐξ ὧν εἶδε ποτε. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἶχε βεβαίως ἐλπίδας, ὅτι ἤθελεν ὀνομάσει αὐτόν, ἀλλ' ὁ Σόλων ἀπεκρίθη· «Τέλλος ὁ Ἀθηναῖος»· ὁ δὲ Κροῖσος ἠρώτησε διὰ τί ἐνόμιζεν αὐτὸν εὐδαιμονέστατον ἄνθρωπον; Διότι, εἶπεν ὁ Σόλων, εἶδε τὴν πατρίδα του εὐτυχούσαν, ἐγέννησεν ἀγαθοὺς υἱούς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἅπαντας· μετέκνη, καὶ ὅλους ζώντας, καὶ τέλος ἔπεσε μαχόμενος ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, καὶ ἐτάφη μὲ δημοσία ἔξοδα εἰς τὸν τόπον ὅπου ἔπεσεν.»

Ὁ Κροῖσος ἠρώτησεν αὐτὸν ἔπειτα ποῖος ἦτον ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος μετὰ τὸν Τέλλον; «Ὁ Κλέοδης καὶ ὁ Πίτων ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, διότι οὗτοι ὄντες Ἀργεῖοι, εἶχον ἱκανὰ νὰ ζήσωσιν» εἶχον δὲ τοσαύτην σωματικὴν ἰσχύν, ὥστε οὐ μόνον ἀπῆλυσαν πολλὰ βραχέα εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἀλλ' ἐνῷ ποτε οἱ βόες, οἵτινες ἐμελλον νὰ σύρωσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας τὴν ἁμάξαν τῆς μητρὸς των ἐν καιρῷ μεγάλῃς τινὸς ἐορτῆς, ἐβράδυναν νὰ φθάσωσιν ἀπὸ τὸν ἀγρόν, οὗτοι ζευχθέντες ἔσυραν αὐτὴν μέχρι τοῦ ναοῦ, εἰς διασπάσμα· πλείοντον τῶν πέντε μιλίων. Ἄπας δὲ ὁ λαὸς, ὅστις ἐγενε- νεν αὐτόπτης τῆς νίκης των εὐσεβεῖας, ἐπευφάνισεν αὐτοὺς· μεγάλως, αἱ δὲ γυναῖκες πύλόγησαν τὴν μητέρα, ἥτις ἐγέννη- σε ταιούτους υἱούς. Ἡ δὲ μήτηρ, πλήρης χαρᾶς, ἐστάθη ἐμ- προσθεν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, καὶ παρεκάλει αὐτὴν νὰ τοῖς χαρίσῃ, ὅτι ἦτον ἄριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀποῦ ἡ θυσία καὶ ἡ ἐορτὴ ἔλαβον τέλος, οἱ δύο νέοι ἀπῆλθον νὰ κοιμηθῶσιν εἰς τὸν ναόν, καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον.»

Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ὀργισθεὶς μεγάλως, ἠρώτησε διατί ὁ Σόλων ἐνόμιζεν αὐτὸν ὀλιγώτερον εὐδαίμονα παρὰ τοὺς πάντη ἀσχημάντους τούτους ἀνθρώπους. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος τότε ἐλάλησε διεξοδικῶς περὶ τῆς ἀδελότητος καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ ἐτελείωσε λέγων, ὅτι δὲν ἡδύνατο ν' ἀποταλήσῃ νὰ κηρύξῃ ἄνθρωπον εὐδαίμονα πρὶν ἶδῃ τὸ τέλος τοῦ

βίου του. Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος, ὅστις μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε γνωρίσει ποτὲ δυστυχίαν, ἀπέπεμψε αὐτὸν μετὰ τρόπον περιφρονητικόν, ὡς ἄνδρα ὀλίγον ἱκανόν νὰ ἐκτιμῇσθαι τὴν εὐδαιμονίαν· ὁ δὲ Σόλων ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν αἰλὴν τῶν Σάρδεων.

Κροῖσος καὶ Κύρος (559 π. Χ.).

Μετὰ τινα δ' ἔτη, ὁ Κροῖσος ἦλθεν εἰς πόλεμον μετὰ τὸν μέγαν Κύρον, βασιλέα τῆς Περσίας, καὶ νικηθεὶς εἰς τὴν μάχην ἐκλείσθη εἰς τὰς Σάρδεις. Ἄλλ' οἱ Πέρσαι κυριεύσαντες τὴν πόλιν ἡγχαλώτισαν τὸν Κροῖσον, ὁ δὲ Κύρος, ἀπεφάσισε νὰ τὸν καύσῃ ζῶντα. Κατεσκευάσθη λοιπὸν μεγάλη πυρὰ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεβιβάσθη ὁ Κροῖσος δέδεμένος, καὶ πῦρ ἐβλήθη εἰς τὴν πυρὰν του. Ἐνῷ δὲ ὁ Κροῖσος περιέμενεν οὕτω τὸν θάνατον, ἐνθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, καὶ ἀναστενάζας ἀνεβύησε τρίς, «Σόλων!» ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας τοῦτο, ἔστειλε διερμηνεὺς διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσωσι τί ἐσήμαινε τοῦτο. Ἀνέφερε λοιπὸν ὅλην τὴν ἱστορίαν, καὶ ἀρῶν ἐξηγήθησαν ταῦτα εἰς τὸν Κύρον, ἤρχισεν οὗτος νὰ σκέπτεται περὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ πόσον ἐγγλεῖμα ἤθελε πράξει, ὡν καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος, νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς φλόγας τὸν ὁμοίον του, ὅστις ἐξισούτο μετὰ αὐτὸν κατὰ τὴν εὐτυχίαν. Προσέταξε λοιπὸν νὰ σβυσθῇ τὸ πῦρ καὶ νὰ καταβιβασθῇ ὁ Κροῖσος, τὸν ὁποῖον κατέταξεν εἰς τὸ ἐξῆς ματαῶν τῶν φίλων του.

Καὶ ὁ Κύρος αὐτὸς ἔδωκεν ἕτερον παράδειγμα τῆς ἀληθείας τοῦ αξιώματος τοῦ Σόλωνος. Ἀρῶν κατέκτησε τοὺς Μήδους, τοὺς Λυδοὺς, τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Τομυρίδος, βασιλίσσης τῶν Μασσαγετῶν, Τουρκικοῦ τινος ἔθνους, κατοικοῦντων πρὸς ἄρκτον τῆς Περσίας. Νικηθεὶς δ' ἐφρονέυθη εἰς μεγάλην τινὰ μάχην, καὶ ἡ κεφαλὴ του καμψθεῖσα εἰς τὴν βασιλίσαν ἐβλήθη παρ' αὐτῆς εἰς ἀργεῖον πληγῆς ἀνθρωπίνου αἵματος, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης ἀπειλῆς ὅτι ἤθελε τὸν χορτάσει μετὰ ἀνθρώπινον αἷμα.

Ὁ Πεισίστρατος (550 π. Χ.).

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Σόλωνος ἐγεννήθησαν πάλιν ταραχαὶ

εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὰς ἐριδας μεταξὺ τῶν πατριῶν, ὁ Πεισίστρατος, ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ συγγενὴς τοῦ Σόλωνος, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δήμου. Μὴν δὲ τῶν ἡμερῶν πληγώσας ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἡμιόνους του, εἰσῆλθεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ παρέστησεν εἰς τὸν δῆμον, ὅτι μόλις εἶχε σώσει τὴν ζωὴν του ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ δήμου, οἵτινες ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, ἐνῷ ἀπῆρχετο εἰς τοὺς ἀγροὺς του. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ δῆμος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σωματικὰ στρατιωτῶν διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς φύλακές του, καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ γείνηται ἄρχηγος τῆς πόλεως· διότι οὕτως ὠνόμαζον οἱ Ἕλληνες πάντα ἄνθρωπον, ὅστις κατελάμβανε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἰς ἐλευθέραν πολιτείαν. Οἱ τῆς ἐναντίας ὁμῶς πατρίδας ἐνωθέντες ἠνάγκασαν τὸν Πεισίστρατον ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐδιχονόησαν πάλιν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἐπρότεινε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα του. Εἰς τοῦτο συγκατατέθη προθύμως ὁ Πεισίστρατος, καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τῆς εἰσόδου δ' αὐτοῦ προηγεῖτο μεγάλου σώματος τις γυνή, ἐνδεδυμένη μὲ πανοπλίαν ὡς ἡ Παλλὰς Ἀθηνα, ἡ προστάτις τῆς πόλεως, καὶ ἐφ' ἡμέρας καθημένη. Κήρυκες δὲ προπροσφύμενοι ἐκέρυτταν εἰς τὸν λαὸν νὰ δεχθῇ τὸν Πεισίστρατον τὸν ὅποιον αὐτὴ ἡ θεὰ ὠδήγει εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς.

Ὁ Πεισίστρατος ἐξωσθεὶς πάλιν, ἔμεινεν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς δέκα ἔτη. Εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου, συλλέξας στρατεύματα, ἐπανῆλθε, καὶ νικήσας τοὺς ἀντιπάλους του, ἔμεινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου του. Ἐκλυβέρνα δὲ εἰς ἄκρον ἡμέρως καὶ δημοτικῶς, διστήρησεν ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, καὶ μετεχειρίζετο τὸν σεβάσμιον νομοθέτην αὐτῶν μὲ μέγιστον σέβας· ἀπέθανε δὲ τῷ 528 πρὶ Χριστοῦ.

Ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων (514 π. Χ.).

Τὸν Πεισίστρατον διεδέχθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν του οἱ υἱοὶ του Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος. Οἱ δ' ἄνακτες οὗτοι ἐκυβέρνηον μὲ μεγαλητέραν ἡμερότητα ἢ ὁ πατὴρ αὐτῶν· ἡλάνττωσαν τοὺς φόρους, καὶ αἱ Ἀθηναὶ διατέλουν εὐτυχεῖς ἐπὶ τῆς κυδερνήσεώς

τοιν, ἕως οὗ συνέβη τὸ ἀκόλουθον δυστύχημα, τὸ ὁποῖον τὸν μὲν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐστέρητε τῆς ζωῆς, τὸν δὲ ἕτερον μετέβα-
λεν εἰς τύραννον, κατὰ τὴν νεωτέραν ἔνοιαν τῆς λέξεως.

Ἰππάρχης εἰς Ἀθήνας ἀνὴρ τις ὀνομαζόμενος Ἀριστογείτων, ὅστις ἤγάπα ὠραῖόν τινα νέον ὀνομαζόμενον Ἀρμόδιον. Ὁ Ἰπ-
παρχος ὡσαύτως ὑπερεπεθύμει τὴν φιλίαν τοῦ Ἀρμόδιου, ἀλλ'
ἐπειδὴ ὁ νέος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις του, εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ
τὸν ὑβρίσῃ ἐμποδίζων τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ συμμεθεῖξη θρη-
σκευτικῆς τιμῆς πομπῆς. Οἱ δύο λοιπὸν φίλοι ἀπεφάσισαν νὰ
τὸν ἐκδικηθῶσιν ἄλλοι δὲ, ἀπὸ διαφόρους αἰτίας παραινούν-
μενοι, ἐγένοντο μέτοχοι τῆς συνωμοσίας, καὶ συνεφώνησαν ἐπι-
πεσόντες νὰ φονεύσωσι τοὺς δύο ἀδελφοὺς ἐν καιρῷ μεγάλης
τιμῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἄγοντες τὴν πομπὴν
ἐσυνείθιζον νὰ ἐμφανίζωνται μὲ πανοπλίαν, καὶ τοιοῦτοτρό-
πως ἤθελον δυνηθῆ νὰ ἐκτελέσωσιν εὐκολώτερα τὰ σχέδιόν των.

Κατὰ δὲ τὴν προσδιωρισμένην ἡμέραν ὁ Ἰππίας διέταττε
τὰ τῆς πομπῆς ἐκτὸς τῆς πόλεως. Καὶ ὁ μὲν Ἀρμόδιος καὶ ὁ
φίλος του ἦσαν ἐκεῖ ἑτοιμοὶ μὲ τὰ ξίφη των, ἀλλὰ βλέποντες
ἕνα τῶν συνωμοστῶν συνομιλοῦντα ἰδιαιτέρως μὲ τὸν Ἰππίαν,
ἐφοβήθησαν μήπως ἐπροδόθησαν, καὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὴν
ἀφήσωσιν τὸν Ἰππαρχον νὰ τοῦ διαφύγῃ, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν
πόλιν ὅπου συναντήσαντες ἐφόνευσαν αὐτόν. Καὶ οἱ μὲν φύλα-
κὲς του ἐφόνευσαν ἀμέσως τὸν Ἀρμόδιον, ὁ δὲ Ἀριστογείτων,
φυγὼν, κατεδιώχθη καὶ ἐφονεύθη ὡσαύτως μετὰ γενναίαν ἀν-
τίστασιν. Ἀφροῦ δὲ ὁ Ἰππίας ἤκουσε τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀ-
δελφοῦ του, προσέταξε τοὺς μέλλοντας νὰ ἀποτελέσωσι τὴν
πομπήν, νὰ καταθέσωσι τὰς ἀσπίδας καὶ τὰς λόγχας των, τὰ
ὅποια ἦσαν τὰ μόνα ὅπλα, τὰ ὅποια εἶχον δικαίωμα νὰ φέ-
ρῳσιν εἰς τὴν πομπήν, καὶ νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς τινα θέσιν ἐκεῖ
διὰ νὰ ἐξετασθῶσι, καὶ ὅσοι εἶχον ξίφη ἐγνώσθησαν ὡς συνω-
μῆται, καὶ ἐτιμωρήθησαν ὡς τοιοῦτοι.

ῥΕξωσις τοῦ Ἰππίου (510 π. Χ.).

Ὁ Ἰππίας γενόμενος ἥδη ὑποπτος καὶ σκληρὸς, ἐθανάτωσε
διαφόρους πολίτας. Μία δὲ τῶν πλουσιωτάτων οἰκογενειῶν τῶν

Ἀθηῶν, οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, ἀναχωρήσαντα ἀπὸ τῆν πόλιν, κατέλαβεν ὀχυρὰν τινα θέσιν εἰς τὰ ὄρη τὰ μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κειροφυλακτοῦσα νὰ καταλύσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰππίου. Συνέπεσε δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ν' ἀποφασίσωσιν οἱ Ἀμφικτύονες ν' ἀνοικοδομήσωσι τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερόν. Οἱ δ' Ἀλκμαιωνίδαι συμφωνήσαντες ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦτο· καὶ ἐνῷ δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κτίσωσι τὸν ναὸν εἰμὴ μὲ πώρειον μόνον λίθον, ἔκτισαν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ μάρμαρον. Διὰ τῆς πράξεως δὲ ταύτης ἀπέκτησαν μεγάλην εὐνοίαν καὶ λέγεται περιπλέον ὅτι διὰ δώρων ἔπεισαν τὴν Ἱέρειαν, ἥτις ἔδιδε τοὺς χρησμούς, νὰ παραγγέλλῃ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσάκις ἤρχοντο νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐξαιρέτως ἦσαν εὐπειθεῖς εἰς τὸν χρησμόν, συνέλεξαν τέλος πάντων στράτευμα, καὶ ἔστειλαν αὐτὸ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' ἐνικήθη, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἐφρονεύθη. Ἐπειτα ἔστειλαν ἄλλο στράτευμα διὰ ξηρᾶς μετὰ τοῦ Κλεομένους, ἐνὸς τῶν βασιλέων των, ὅστις νικήσας τὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια ἔδραμον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρκησε τὸν Ἰππίαν καὶ τὴν φατρίαν του εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι μὲν εἶχον ἀφθόνους τροφάς, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται δὲν ἦσαν παντάπασιν ἔμπειροι εἰς τὰς πολιορκίας, ὁ Κλεομένης ἠτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ὅτε κατὰ τύχην ἔπεσον εἰς τὰς χεῖράς του τὰ τέκνα τοῦ Ἰππίου, τὰ ὅποια ὁ πατὴρ των ἔστειλεν ἐκτὸς τῆς χώρας. Ὁ Ἰππίας λοιπόν, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ τέκνα του, συμφώνησε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ο ΔΑΡΕΙΟΣ ΕΝ Τῇ ΣΚΥΘΙΑ (Πρὸ Χριστοῦ 500 περίπου ἔτη).

Ἡ ἔξωσις τοῦ Ἰππίου ἦτο μία ἐκ τῶν αἰτιῶν, ἥτις ἐγέννησε τοὺς πολέμους μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς

ὅστις ἐκυθέρνα τοὺς Πέρσας, ὠνομάζετο Δαρεῖος. Ἦτο δὲ πολὺ ἀξίος μονάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεθύμει, ὡς ἦτον ἐπόμενον, νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἐπικράτειάν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μόνος λαὸς κατὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀφορμὴν ἔχθρας ἦσαν οἱ Σκύθαι, ὁπλοαδὴ ὁ λαὸς ὅστις περιεπλανᾶτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ προσκειμένον μέρος τῆς Ἀσίας, ἦτοι εἰς τὸ νεώτερον Ἑρσικικὸν βασιλεῖον, ἡτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν τῶν ἄγων στρατεύμα 700,000 ἀνδρῶν.

Αἱ μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καλῆς τῶν Περσικῶν συγγραφῆσαι εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, περὶ ὧν διελάβομεν ἄνωτέρω, ἤκμαζον μὲν τότε μεγάλως διὰ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Κροίσου, καὶ εἶχον ἀποτελέσει μέρος τοῦ βασιλείου του. Μετὰ τὴν πτώσιν δὲ αὐτοῦ ἔγειναν ὑπήκοοι τῆς Περσικῆς μοναρχίας, καὶ ἤδη, ὡς νηυτικοί, προσετέθησαν νὰ πλεῦσωσιν εἰς τὸν Βόσπορον (πορθμὸν φέροντα ἀπὸ τῆς Κ/πύλου εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον), καὶ ἐκεῖ νὰ κατὰσκευάσωσι γέφυραν ἐκ πλοίων διὰ τὴν διέσχισιν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. Τοῦτου δὲ γενομένου, οἱ μὲν Πέρσαι διαβάντες ἐπορεύοντο διὰ νὰ περῶσιν τὸν Αἰμον, νῦν ὠνομαζόμενον Βαλκάνια, οἱ δ' Ἕλληνες, διελύσαντες τὴν γέφυραν, ἔπλεον πρὸς τὸν ποταμὸν Ἰστρον, διὰ νὰ ἔχωσιν ἐτοιμὴν παρομοίαν γέφυραν, ὅτε τὸ στρατεύμα ἤθελε φθάσει εἰς τὰς ὄχθας του.

Ὁ Δαρεῖος εἰσβάλων οὕτως εἰς τὴν Σκυθίαν διέτρεχεν αὐτὴν κατ' ἀρέσκειαν διότι οἱ Σκύθαι ἔφευγον αὐτόν, καὶ δὲν ἤθελον νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν μάχης, πιστεύοντες εἰς τὴν φύσιν τῆς χώρας τῶν, ἥτις συνεκλήθη μόνον ἀπὸ βοσκοπέμους γαίης, δὲν παρήγε σίτον. Κατὰ τοὺς ὁρθοὺς λοιπὸν ὑπολογισμούς τῶν, ἡ σιτοδεία ἤρχιστο νὰ γίνεταί ἐπαισθητὴ εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον, καὶ ὁ Δαρεῖος ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐνεργήσῃ ἐσπευσμένην ἀποχώρησιν πρὸς τὸν Ἰστρον. Οἱ δὲ Σκύθαι, οἵτινες ἦσαν ἅλοι ἱππεῖς, ἔσπευσαν πρὸ αὐτοῦ, καὶ κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ δρῶσιν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἀναλάβωσι τὴν αὐτονομίαν τῶν, διελύοντες τὴν γέφυραν καὶ ἀφίοντες τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ τὸ στρατεύμα του ν' ἀπολεσθῶσιν ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὰ τόξα τῶν Σκυθῶν.

Μιλτιάδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ἦτον εἰς τῶν τυράννων, ὡς οἱ κυβερνῆται τῶν Ἑλληνικῶν παραλίῶν πόλεων ὠνομάζοντο, προέτρεψεν ἐντόνως τοὺς ἄλλους νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν συμβουλὴν τῶν Σκυθῶν, ἀλλ' Ἰστιαῖος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ὑπενθάρησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἂν ἀπετίνασσον τὸν Περσικὸν ζυγόν, καὶ ὁ λαὸς δὲν ἤθελεν ἀνέχεσθαι πλέον τὸν ἰδικὸν τῶν, καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸν βασιλέα τῶν. Διὰ τὸ ἀπατήσωσιν ὅμως τοὺς Σκύθας, ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἐπείσθησαν εἰς τοὺς λόγους τῶν, καὶ ἤρχισαν νὰ διαλύωσι τὴν γέφυραν εἰς τὸ πρὸς τὴν Σκυθίαν μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἦτο δὲ νῦν ὅτε τὸ Περσικὸν στρατεῦμα ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστροῦ, καὶ βλέπον τὴν γέφυραν διαλελυμένην, κατελήθη ὑπὸ μεγίστης ἐκπλήξεως. Κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ βασιλέως, ἀνὴρ τις, ὅστις εἶχε δυνατὴν φωνήν, σταθεὶς εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ προσεκάλεσεν Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν βαθείαν ἡρεμίαν τῆς νυκτὸς ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἔφθασεν εἰς τὸ ἀντίπεραν μέρος τοῦ ἐνρυχώρου ποταμοῦ, ὁ Ἰστιαῖος ἀκούσας ἐξετέλεσε τὴν πρόκλησιν. Ἡ γέφυρα λοιπὸν ἐπεσκευάσθη ἐσπευσμένως, οἱ δὲ Πέρσαι ἐσώθησαν μετ' οὐ πολλῷ ἀπὸ τοῦ Σκύθας. Ὁ Δαρεῖος ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοιπορίαν του πρὸς τὴν Ἑλλάσποντον καὶ ἀπὸ τῆς Σηστόν διέβη εἰς τὴν Ἀβυδὸν· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὰς Σάρδεας, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ ἔπειτα ἐκίνησεν εἰς τὰ Σούσα, τὴν Περσικὴν μητρόπολιν.

Ἀποστασία τῶν Ἰώνων (501 π. Χ.).

Ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐκίνει πρὸς τὰ Σούσα, ὁ στρατηγὸς τὸν ὁποῖον ἀρῆκεν ὡς ἀρχηγὸν ἀππύθυνα παρατηρήσεις εἰς αὐτόν ὅτι ἐπράξεν ἀντιπολιτικῶς δώσας εἰς τὸν Ἰστιαῖον τὴν ἄδειαν νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὑπάρχον χρύσεια μεταλλεῖα καὶ ἀφθονος ξυλεία, ὥς ἡδύνατο νὰ κατασκευάσῃ σόλον καὶ νὰ διεγείρῃ ἐπανάστασιν ὅποτε ἤθελεν. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν ἀπεφάσισε ν' ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ προσποιούμενος ὅτι εἶχε χρεῖαν τῆς συμβουλῆς του, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰστιαῖον εἰς τὰ Σούσα, ὅπου μετεχειρίζετο αὐτὸν μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην. Ὁ περιορισμὸς ὅμως τῆς αὐλῆς ἔγινε μετ' οὐ πολλῷ ἀγλήρως.

εἰς τὸν Ἰστιάιον, καὶ ἐπεθύμει νὰ γείνη ἐκ δευτέρου κύριος αὐτοῦ. Τὸ μόνον δὲ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἤδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ, ἦτο νὰ διεγείρῃ ἐπανάστασιν μετὰ τῶν Ἰώνων, ὡς οἱ Ἕλληνας τῶν παραλίων ὠνομάζοντο, νομίζων ὅτι ἡδύνατο νὰ σταλῇ διὰ νὰ τὴν καταπαύσῃ. Ἐγράψεν ἐπομένως εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀρισταγόραν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναθέσει τὴν κυβέρνησιν τῆς Μίλητου παρακινῶν αὐτὸν εἰς τοῦτο. Φοβούμενος ὅμως μήπως, ἐὰν ἔγραφε κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἤθελε περιπέσει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν ἢ ἐπιστολὴ τοῦ καὶ προξενήσει τὸν ἀλεθρὸν τοῦ, ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον εὐφυὲς σχέδιον. Προσεκάλεσε πικρὸν δούλον, καὶ ξυρίσας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τοῦ, ἐνεχάραξεν εἰς τὸ δέρμα δι' ἐγκαύματος, ὅτι ἐπεθύμει νὰ εἴπῃ· ἔπειτα δὲ κρατήσας αὐτὸν ἕως ὅτου αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠύξησαν πάλιν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Μίλητον προσάζων νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὰς τρίχας καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ δέρμα τοῦ.

Ἡ δ' ἀποστολὴ αὕτη ἔπεισε τὸν Ἀρισταγόραν, ὅστις ἔνεκα τῆς πρὸς τὸν Πέρσῃν κυβερνήτην ξιδοῦς, διενεοῖτο περὶ τῆς ἀποστασίας. Συνεκάλεσε λοιπὸν συνέλευσιν τῶν πρώτων Μιλησίων, οἵτινες ὅλοι ἐπεδοκίμασαν τὰ σχέδιά τοῦ διὰ νὰ προσελκύσῃ δὲ τὸν λαόν, δημοσίως παρητήθη τῆς τυραννίας, καὶ συλλαβὸν ὅλους τοὺς ἄλλους τυράννους, τοὺς ὄντας ἐν τῷ στόλῳ, ὅστις ἔτυχε τότε νὰ ᾔνοι εἰς τὴν Μίλητον, ἀπέστειλεν αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὰς πόλεις των, ὅπου ὁμοῦς ὁ λαὸς τοὺς ἀπέλυσε, ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησίς των δὲν ἦτο τυραννική.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἐν Σπάρτῃ (500 π. Χ.).

Ὁ Ἀρισταγόρας, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἰσχυροῦ συμμάχου, ἀπεράτισε νὰ ζητήσῃ βοήθειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπῆλθε λοιπὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Σπάρτην, ἔχων μεθ' αὐτοῦ ἄρθρα χρῆματα, καὶ χάρτην τινὰ τοῦ κόσμου ἐγκεχαρμαμένην ἐπὶ χαλκίνῃς πλάκῃς (εἶναι δὲ ὁ πρῶτος χάρτης τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ἄναξέρης). Ἰδεῖς δὲ αὐτὸν εἰς τὸν βασιλεῖα Κλεομένην, ἐξηγήσας ἐπ' αὐτοῦ τὰ διάφορα ἔθνη τῆς γῆς, περιγράφας τὴν ἑκαστὴν καὶ δυνάμειν των, καὶ διαβεβαιώσας αὐτὸν συγχρόνως ὅτι ἡ κατὰκτησις τοῦ Περσικοῦ βασιλείου δὲν ἦτο δύσκολος.

Καὶ ὁ μὲν Κλεομένης ὑπεσπέρθη ὅτι θέλει ἀπαντήσαι εἰς αὐ-
τὸν τὴν τρίτην ἡμέραν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἡμέρα αὕτη, ἠρώτη-
σεν αὐτὸν πόσον ἀπέχουσι τὰ Σούσα ἀπὸ τοῦ παράλιον. Καὶ ὁ
μὲν Ἀρισταγόρας ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο τριῶν μηνῶν δρόμος. Ὁ δὲ
βασιλεὺς ἀκούων αὐτὸν λαλοῦντα περὶ τοσαύτης ἀποστάσεως,
παρήτησε πάντα στοχαζομένῳ τοῦ νὰ συνδράμῃ, καὶ τὸν προσέ-
ταξε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡ-
λίου· ὁ Ἀρισταγόρας ὁμοῦ λαβὼν κλάδον ἐλαίας εἰς τὴν χει-
ρα, κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἱερῶν, ἠκολούθησεν αὐτὸν μέχρι τῆς
οἰκίας του. Ἐκεῖ δὲ εὗρεν αὐτὸν καθήμενον μετὰ τὸ κοράσιόν του
ὄντας τὲς ἡ ἑννεαετὲς τὴν ἡλικίαν, καὶ παρεκάλεισεν αὐτὸν νὰ
τὸ στείλῃ ἔξω, ὁ δὲ Κλεομένης τὸν προσέταξε νὰ μὴ φροντί-
ζῃ περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ εἴπῃ ὅ, τι ἤθελεν. Ὁ Ἀρισταγόρας τότε
προσέφερεν εἰς αὐτὸν δέκα τάλαντα ἐάν κατόρθωνε νὰ τὸν βοη-
θήσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι. (παρατηρητέον ὅτι τὸ τάλαντον ἰ-
σοδυναμεῖ σχεδὸν μετὰ 240 λίρας), ἀλλὰ δὲν συγκατετέθη. Τὴν
δὲ προσφοράν ἠθέλησε βαρυνθῆναι μέχρι πεντήκοντα ταλάντων,
ὅτε τὸ κοράσιον ἐβρόνχας· «Πάτερ ὁ ξένος θέλει σὲ διαφθεῖρει
ἐάν δὲν ἀναχωρήσῃς». Ὁ Κλεομένης λοιπὸν ἐξῆλθε τοῦ βα-
λάνου, καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ὑπεσπέρθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκείνην
τὴν ἑσπέραν. Μετέβη δὲ αὐτοῦ ἀναβολῆς εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐ-
πέτυχεν εὐκόλως τὴν ὁποίαν ἐζήτει συνδρομήν.

Ἀμέσως δὲ ἐξέπλευσεν Ἀθηναῖκός πτόλος καὶ ἔφθασεν εἰς
Μίλητον. Ὁ ἡνωμένος στόλος ἐπλευσεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἐφεσον,
ὅπου ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐδηροῦμενοι ἀπὸ
τοὺς Ἐφεσίους προσέδωκαν μέχρι τῶν Σάρδεων, ἀπεχουσῶν
πεντήκοντα περίπου μίλια. Κατέλαβον δὲ τὴν πόλιν ἀνευ
ἀντιστάσεως, ἐπειδὴ ἡ Περσικὴ φρουρὰ εἴγει ἀποχωρήσει εἰς
τὴν ἀκρόπολιν. Αἱ οἰκίαι δὲ τῶν Σάρδεων ἦσαν ἡ κατεσκευα-
σμένα ἀπὸ καλὰ μίκα ἢ ἐστραχυμένα ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἐπειδὴ
Ἀθηναῖοις τις στρατιώτης κατὰ τύχην ἔβαλε πῦρ εἰς μίαν ἐξ
αὐτῶν, αἱ φλόγες διεδόθησαν ταχέως, καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις
ἔργινε παρὰ πλάτωμα τοῦ πυρός. Καὶ οἱ μὲν κάτοικοι, παρορ-
μισθέντες διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἰδιοκτησίας των, προσέ-
δραμον εἰς τὰ ὄπλα, οἱ δὲ εἰσβαλόντες ἔκριναν εὐλογον ν'

αποχωρήσωσι τὴν νύκτα. Ἀλλὰ κατεδιώχθησαν ἀπὸ τὸ Περσικὸν ἱππικόν, τὸ ὁποῖον συμπλακὲν μετ' αὐτῶν τοὺς ἐνέκλησεν εἰς τὴν Ἐφεσον. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἀπῆλθαν εἰς τὰ ἴδια ἐγκαταλιπόντες τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν τύχην των.

Οἱ Ἴωνες, ἐγκαταλειμμένοι τοιοιτοτρόπως, καὶ φοβούμενοι τὴν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν διὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, συνήθροισαν στόλον τριακοσίων μέχρι τετρακοσίων πλοίων, διὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς ἕτερον ἐξακοσίων πλοίων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἔμαθον, ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη κατ' αὐτῶν. Εἰς δὲ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ὀνομαζόμενος Διονύσιος τοὺς ὑπεσχέθη, ἔάν μόνον ἠκολούθουν τὰς διαταγὰς του, ὅτι ἤθελε καταστήσει αὐτοὺς ἀνωτέρους τοῦ ἐχθροῦ. Ἀφοῦ συγκατετέθησαν εἰς τοῦτο, ὁ Διονύσιος ἐπιβιβάζων αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν προῖαν εἰς τὰ πλοῖα των, τοὺς ἐξῆγεν εἰς τὸ πέλαγος καὶ τοὺς ἐγύμναζεν. Ὑπέμειναν δὲ ταῦτα ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ὅχι περισσώτερον, διότι ἐκήρυξαν ὅτι ἡ δουλεία τῶν Περσῶν εἶναι ἀνεκτοτέρα παρὰ τοιαύτην σκληραγωγίαν, καὶ στήσαντες σκηπὰς ἐπὶ τινος νήσου, κατόικον ἐκεῖ ἐν ἀνάσει, ἕως οὗ ὁ ὁ Περσικὸς στόλος ἑλλῶν προσέβαλεν αὐτοὺς. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μάχης δύναται τις εὐκόλως νὰ εἰκάσῃ διότι μόνον οἱ Χῖοι ἐπολέμησαν γενναίως, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον. Ὁ δὲ Διονύσιος, γνωρίζων ὅτι ἡ πατρίς του ἤθελεν ὑποδουλωθῆ, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἐπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἐκεῖ ἔζη διὰ τῆς πειρατείας, φειδόμενος ὅμως πάντοτε τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων.

Καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας, ὅστις εἶχε φύγει εἰς τὴν Θράκην, συνεπλάκη μετὰ τὸν λαὸν τῆς χώρας ἐκείνης. Ὁ δὲ Ἰστιαῖος ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν βασιλέα, σύμφωνα μετὰ τὰς προσδοκίας του, νὰ καταβῇ εἰς τὸ παράλιον διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς Σάρδεας, εὗρεν ὅτι ὑποπτεύετο ἀπὸ τὸν Πέρσῃ Κυβερνήτην, καὶ ἔφυγε τὴν νύκτα εἰς τὴν Χίον. Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον, συναθροίσας στρατεύματα καὶ στερούμενος σίτου διὰ νὰ τὰ τρέφῃ, ἀπέβη εἰς τὸ παράλιον ἐπ' ἐλπίδι νὰ προμηθευθῇ σίτον ἀπὸ τῶν πλουσίους σιτοφόρους ἀγροῦς τῆς χώρας, ἀλλὰ νικηθεὶς ἠχμαλωτίσθη ἀπὸ τὰ

Περσικά στρατεύματα μετενεχθείς δὲ εἰς Σάρδεῖς ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Σατράπην, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ ἐστάλη εἰς τὰ Σούσα· ἀλλ' ὁ Δαρεῖος, ὅστις ἦτον εὐγνώμων βασιλεὺς καὶ ἐνθυμείτο τὰς εὐεργεσίας τοῦ, ἐκῆδυσεν αὐτὸν ἐντίμως καὶ ἐπέπληξε τοὺς θανατώσαντας αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Τρίτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 490 μέχρι τοῦ 323 π. Χ.

Εἰσοδὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Δαρεῖος, παροργισθεὶς μεγάλως κατὰ τῶν Ἀθηναίων, διότι ἐδοθήσαν τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ἀπεφάσισε νὰ κατακτήσῃ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν συμπεριλάβῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Εὐνεϊθίζον δὲ οἱ Πέρσαι, ὅτε ἤθελον νὰ ἐξουσιάσωσι λαόν τινα, νὰ στέλλωσι κήρυκας εἰς αὐτὸν ζητοῦντες γῆν καὶ ὕδωρ, εἰς σημεῖον ὅτι ἀνεγνώριζον τὸν Περσικὸν μονάρχην ὡς κύριον τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος. Κήρυκες λοιπὸν ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοιαύτη δὲ διχόνοια ἐπεκράτει μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μισοῦντες τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους ἐγένοντο προθύμως ὑποτελεῖς ξένου κυρίου. Ὡς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δὲ, οὗτοι ἀπέβαλον περιφρονητικῶς τὴν πρότασιν, καὶ ἐξόριψαν τοὺς κήρυκας εἰς πηγάδιόν τι, λέγοντες εἰς αὐτοὺς νὰ λάβωσιν ὕδωρ, ἐάν ἤθελον. Οὗτοι λοιπὸν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠτοιμάζοντο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὰ Περσικὰ ὅπλα.

Ὁ Δαρεῖος συλλέξας μέγαν στόλον καὶ στρατὸν, ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ εἰς δύο τῶν στρατηγῶν τοῦ ὀνομαζομένου Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην, προστάζων αὐτοὺς νὰ ἐπιπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑποτάξωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ. Ἀπέβησαν λοιπὸν εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν καὶ κυριεύ-

παντες αὐτὴν ἡχηλώτισαν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἑρετρίας, σκοπεύοντες νὰ τοὺς παραλάβωσιν εἰς τὴν Περσίαν, ἐπειδὴ εἶχον συμφελέει τῆς ἐκστρατείας, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Σάρδεις ἐπυροπολήθησαν. Ὁ δὲ Ἰππίας, ὦν μετ' αὐτῶν, τοὺς παρεκίνησεν ἔπειτα νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὗτοι δὲ διαπλεύσαντες τὸ στενὸν κατέλαβον τὴν κατὰ τὴν χώραν ταύτην πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τούτοις ἡτοιμάζοντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας· ἔστειλαν δὲ ταχυδρόμους εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἂν καὶ τὸ ἀπόστημα ἦτο πλείονον τῶν 100 μιλίων, ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην τὴν δευτέραν ἡμέραν. Ἐβρέθη δὲ, ὅτι ἐνῷ διέβαινε τῶν ὁρέων τῆς Ἀρχαδίας, ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Πανός, τοῦ θεοῦ τῆς χώρας ἐκεῖνης, κρᾶζοντος αὐτόν, καὶ ἐρωτῶντος διατί δὲν τὸν ἐλάτρευον, ἀλλὰ βεβαιοῦντος ὅτι ἤθελε τοὺς βοηθῆσαι εἰς τὴν μάχην· τοῦτο δὲ, ὡς λέγουσι, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ εἰσαχθῇ ἡ λατρεία τοῦ Πανός εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον νόμον νὰ μὴ ἐκστρατεύωσι ποτὲ ἀπὸ τὴν πατρίδα των πρὸ τῆς πανσελήνου, καὶ συνέβη νὰ ἦναι μόνον ἡ ἐνάτη ἡμέρα τοῦ μηνός ὅτε ἔφθασεν ὁ ταχυδρόμος τῶν Ἀθηναίων· δὲν ἠδύναντο λοιπὸν νὰ κινήσωσιν εἰμὴ μετὰ πέντε ἡμέρας· καὶ ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπεδέχετο τοιαύτην ἀναβολήν, οὗτοι ἡτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσωσι τὸ Περσικὸν στρατεύμα μὲ μόνην τὴν συνδρομὴν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν Πλαταιῶν, μίᾳ τῶν πόλεων τῆς Βοιωτίας, ἥτις ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς χιλίους στρατιώτας. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα αὐτῶν συνεποσούντο εἰς 9 μόνον χιλιάδας, τὰ δὲ τῶν Περσῶν λέγεται ὅτι ὑπερέβαινον τὰς 300,000 ἀνδρῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον δέκα στρατηγοὺς, εἰς τῶν ὁποίων ἦτον ὁ Μιλτιάδης. Εἰς δὲ τὸ πολεμικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη, ὁ Μιλτιάδης παρεκίνησε αὐτοὺς ἐπιμόνως νὰ πολεμήσωσιν ἀμέσως, δεικνύων τὸν κίνδυνον τῆς ἀναβολῆς, καὶ τὴν ἐντεῦθεν πιθανότητα τοῦ ν' ἀναλάβῃ ὁ Ἰππίας τὴν ἐξουσίαν του. Καὶ τέσσαρες μὲν ἐξ αὐτῶν εἶχον τὴν αὐτὴν γνώμην, αἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς. Οὕτω λοιπὸν διηρημένων ἐξίσου τῶν γνωμῶν, ἡ ἐριστικὴ ψῆφος ἀπέκειτο εἰς τὸν Πα-

λεμάρχον· οὗτος δὲ τὴν ἔδωκεν ὑπὲρ τοῦ Μιλτιάδου, εἰς τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ὅσοι τῶν συστρατῆγων τοῦ ἦσαν σύμφωνοι μετ' αὐτοῦ παρεχώρουν τὰς ἡμέρας τῆς στρατηγίας των· διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον νόμον νὰ διοικῶσι παρ' ἡμέραν οἱ στρατηγοί.

Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη (490 π. Χ.).

Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὰ στρατεύματά του εἰς μάχην, ἐκτείνων τὸ μέτωπον αὐτῶν ὅσον ἡδύνατο, περισσότερον. Καὶ ὁ μὲν Πολέμαρχος ἦτον ἀρχηγὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος, οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἀπετελοῦν τὸ ἀριστερόν. Τὸ διάστημα δὲ μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ἦτον ἐν περίπου μίλιον. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ τὴν ἐπιθεσὶν των ἐντονωτέραν, ἢ διὰ νὰ μὴ μένωσιν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰ πλῆθη τῶν Περσικῶν τόξων, ὁ Μιλτιάδης προσέταξε τοὺς στρατιώτας του νὰ ἐπιτεθῶσι τρέχοντες. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι, οἵτινες ἐστοχάσθησαν αὐτοὺς παρὰ φρονας, ἐδέχθησαν τὴν ἐφόρμησίν των γενναίως, καὶ διαρρήξαντες κατεδιώκον τὸ Ἀθηναϊκὸν κέντρον ὡς ἀσθενές· ὁ Μιλτιάδης ὁμῶς εἶχε παρατάξει τὰ κέρατα βαθεὰ καὶ δυνατὰ, καὶ εὐκόλως ἐνίκησαν τοὺς ἀντιπαράταχθέντας εἰς αὐτὰ, ἔπειτα δὲ στραφέντα ἐπέπεσαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς καταδιώκοντας τὸ κέντρον αὐτῶν. Τότε οἱ Πέρσαι πρέψαντες τὰ νῶτα ἔφρουγον εἰς τὰ πλοῖά των, ἐγκαταλιπόντες τὸ στρατόπεδόν των εἰς τοὺς νικητάς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Περσῶν ἐφρονεύθησαν ἑξ̄ χιλιάδες καὶ ἐπέκεινα, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὀλιγώτεροι τῶν διακοσίων. Μεταξὺ δὲ τῶν φρονευθέντων ἦτο καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ φιλόπατρις Πολέμαρχος.

Λέγεται δὲ ὅτι, ἐνῷ οἱ Πέρσαι ἀπεμάκρυνον τὰ πλοῖά των ἀπὸ τοῦ παραλίου, Ἀθηναῖός τις στρατιώτης ἐκράτῃς τὴν πύωραν ἐνός ἐξ̄ αὐτῶν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· οἱ δὲ Πέρσαι ἐκοψαν αὐτὴν μετ' ἀξίνην· ἔπειτα δὲ τὴν ἐκράτῃς μετ' ἀριστερᾶν του, καὶ ἀποκοπείσης καὶ ταύτης, τὴν ἐκράτῃς μετ' αὐτῆς ὁδόντας του.

Λέγεται ὡσαύτως, ὅτι εἰς τὴν μάχην ἐνεφανίσθη ἀνὴρ τις μετ' σχῆμα χωρικοῦ ὅστις μετ' ἄροτρον, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς χεῖρας, ἐπέφερε μεγάλην φθοράν εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ μετὰ τὴν μάχην δὲν ἐφάνη πλέον. Ὁ δὲ χρησμὸς ἐρωτηθεὶς ἐκήρυξεν,

ὅτι ἦτον εἰς τῶν ἡρώων (δηλαδή ἀνθρώπων γενόμενων θεῶν)
καὶ παρήγγειλε νὰ λατρεύεται εἰς τὸ ἐξῆς.

Μετὰ τὴν πανσέληνον ἦλθον μὲν καὶ οἱ Ἀκαδαϊμόνιοι, ἀλλ'
ἡ μάχη ἦτο τελειομένη καὶ ἡ νίκη κατορθωμένη. Ἀπῆλθον ὁ-
μῶς εἰς τὸν Μαράθωνα διὰ νὰ ἴδωσι τὰ σώματα τῶν φονευ-
θέντων Περσῶν, καὶ ἔπειτα ἐπαινέσαντες τοὺς Ἀθηναίους διὰ
τὴν ἀνδρίαν τὸν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ συλληφθέντες εἰς τὴν Ἑρέτριαν αἰχμαλῶται εἶχον ἀρεθῇ
ἐπὶ τινος νησιδίου, οἱ δὲ Πέρσαι λαβόντες αὐτοὺς, τοὺς ἀπέσει-
λαν εἰς τὰ Σούσα πρὸς τὴν βασιλέα Δαρείον. Οὗτος δὲ μετε-
χειρίσθη αὐτοὺς εὐμενῶς, καὶ τοὺς ἔδωκε καὶ χώραν διὰ νὰ
κατοικήσωσι. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι οἱ Ἀσιανοὶ εὐνοεῖθ' ἵνα
μετοικήσωσι λαοὺς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ νὰ τοὺς ἀποικι-
κῶσιν εἰς ἄλλας χώρας. Τοῦτο δὲ χρησιμεύει εἰς ἐξήγησιν
τῶν αἰχμαλωσιῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰουδα, περὶ τῶν ὁποίων
ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή. Ἦσαν δὲ ἀπλᾶ ἀποικιστεῖς τῶν λαῶν
καὶ ὄχι ὑποδουλώσεις. Διότι εὐρίσκωμεν, ὅτι οἱ λαοὶ μετοικι-
σθησαν ἀπὸ ἄλλας χώρας διὰ νὰ κατοικήσωσι τὰς χώρας καὶ
πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλως ἔθελον μένει ἔρημοι.

Τύχη τοῦ Μιλτιάδου (489 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Μαράθωνι μάχην, ὁ Μιλτιάδης ἀπάντησε με-
γάλην ὑπόληψιν. Ἐνομίσθη δὲ πολλὸ ἐντιμὸν κατ' ἐκείνους τοὺς
χρόνους τὸ ὅτι εἰς ζωγραφίαν τινὰ τῆς μάχης, γενομένην ἐπὶ
τῶν τοίχων μιᾶς τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν τῶν Ἀθηνῶν, πα-
 παρέστη ὁ Μιλτιάδης ἀρχηγὸς τῶν δέκα στρατηγῶν παρορ-
μῶν τὰ στρατεύματά του.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς τῶν πλείστων νήσων εἶχε δώσει γῆν καὶ
ὕδωρ εἰς τοὺς Πέρσας, ὁ Μιλτιάδης κατόρθωσε νὰ λάβῃ τὴν
ἀρχηγίαν στόλου 70 πλοίων μετὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφάσισε νὰ τοὺς
τιμωρήσῃ. Ἐπλευσε λοιπὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν νῆσον Πά-
ρον, ὅπου ἐρήμωσε τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πό-
λιν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάθη νὰ τὴν κυριεύσῃ, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς
Ἀθήνας ἀπρακτός· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐθραύσθη ὁ μῆρος του
κατὰ τὴν πολιορκίαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του καταδιώ-

χθὴ ἐπὶ θανάτῳ, ὡς ἐξαπατήσας τὸν λαὸν καὶ κατασπατα-
λεύσας τὰ δημόσια χρήματα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νά
σταθῇ ἢ νά περιπατήσῃ, οἱ φίλοι του ἔφεραν αὐτὸν ἐπὶ τῆς
κλίνης του, ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, καὶ ἀναμύ-
μνησκοντες εἰς αὐτὸν τὰς πρὸς τὴν πολιτείαν εὐεργεσίας του,
ἔσωσαν μὲν αὐτὸν ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀλλὰ κατεδικάσθη εἰς βα-
ρείαν χρηματικὴν ποινὴν, καὶ μὴ δυνάμενος νά πληρώσῃ αὐ-
τὴν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν ὅπου καὶ ἀπέθανε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΙ ΤΟΥ ΞΕΡΕΟΥ (π. Χ. 485—470).

Ὁ Δαρείος ἐπροπαρασκευάζε καὶ ἄλλην ἐκστρατείαν κατὰ
τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν,
ἀφήσας τὸν θρόνον εἰς τὸν Ξέρξην, τὸν υἱὸν του ἐξ Ἀτόσης,
θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Κύρου. Ὁ μονάρχης οὗτος κατ' ἀρχὰς
μὲν δὲν εἶχε σκοπὸν νά ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ'
ὁ ἐξάδελφός του Μαρδόνιος, ἀνὴρ θερμοεργὸς καὶ φιλόδοξος,
δὲν ἔπαυε ποτὲ προτρέπων αὐτὸν εἰς τοῦτο, καὶ βεβαίων αὐ-
τὸν ὅτι εὐκόλως ἠδύνατο νά ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε
τίποτε δὲν ἠδύνατο νά ἐμποδίσῃ τὴν κατὰκτησιν Ὀλοκλήρου
τῆς Εὐρώπης. Ἀπεναντίας δὲ ὁ θεὸς του Ἀρτάβανος, ἡγεμὸν
προβεβήκως καὶ πολὺπείρος, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν
διὰ νά τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νά περιπλεχθῇ εἰς ἐπιχειρή-
σιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡς ἐβεβαίουν, τίποτε ἄλλο δὲν ἠδύνατο
νά προσέλθῃ εἰμὴ κίνδυνος, ζημία καὶ καταισχύνῃ. Ἀλλὰ τὰ
ὄνειροπολήματα τῆς δόξης, τὰ διεγειρόμενα διὰ τῶν δημη-
γοριῶν τοῦ Μαρδονίου, ἐθάμβωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νέου
μονάρχου, καὶ οὕτως ἀπεφάσισε νά ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς τὴν κα-
τὰκτησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τρία δ' ἔτη Ὀλοκλήρον τὸ Περσικὸν βασίλειον ἐπροπαρα-
σκευάζετο εἰς πόλεμον. Πλοῖα κατεσκευάζοντο, στρατεύματα
συνελέγοντο, καὶ τροφαὶ καὶ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἐπορίζοντο.
Τέλος τὸ στράτευμα συνηθροίσθη εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μικρᾶς

Ἀσίας, καὶ ὁ Ξέρξης ἐκίνησεν ἀπὸ τὰ Σοῦσα διὰ νὰ λάβῃ αὐ-
τὸς τὴν ἀρχηγίαν. Πορευόμενος δὲ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον,
αὐτὸς καὶ ὁλόκληρον τὸ στράτευμά του ἐπιλοξενήθη εἰς τὴν
Λυδῖαν ἀπὸ ἀνδρᾶ τινὰ ὀνομαζόμενον Πύθιον, ὅστις εἶχεν ἀπειρον
πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ὁλόκληρον προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα.
Ἀλλ' ὁ Ξέρξης, ἀντὶ νὰ λάβῃ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλον ἐκ
τοῦ ἰδίου αὐτοῦ θησαυροῦ. Διεζέμικε δὲ εἰς τὰς Σάρδεεις, ὅ-
θεν ἔστειλε κήρυκας εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς
Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, προστάζων τοὺς λαοὺς νὰ δώσωσι
γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ νὰ ἐτοιμάσωσι γέφυρα διὰ τὸν κύριον τῆς Ἀσίας.

Ἐνῶ δὲ ὁ Ξέρξης ἔμενεν εἰς Σάρδεεις, οἱ ὑπήκοοί του Λιγύ-
πτιοι καὶ οἱ Φοίνικες, κατὰ προσταγὴν του, κατεσκευάσαν γέ-
φυραν ἐκ πλοίων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς τὸ μέρος ὅπου
εἶναι ἐν σχεδὸν μίλιον κατὰ τὸ πλάτος. Μανιώδης ὁμως τρι-
κυρία ἐπελθοῦσα διέλυσε τὴν γέφυραν· ὁ δὲ δεσπότης, ἀντὶ
ν' ἀκούσῃ μετ' ὑπομονῆς τὸ ρυσικὸν τοῦτο συμβεβηκὸς, προσέ-
ταξε ν' ἀποκεφαλίσθωσιν οἱ ἐπιστατήσαντες εἰς τὸ ἔργον, καὶ
ἔστειλεν ἀνθρώπους νὰ μαστιγώσωσι τὸν Ἑλλήσποντον τρια-
κοσίας διὰ τὴν αὐθάδειάν του, ὡς ἐὰν ἦτο δούλος· νὰ ρίψωσι
δὲ καὶ ζεύγος χρυσῶν δεσμῶν εἰς αὐτόν, καὶ νὰ εἰπωσιν, ὅτι
ὁ βασιλεὺς θέλει τὸν περάτῃ ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως αὐτοῦ. Ἐ-
πειτα δὲ διωρθώθη πάλιν ἡ γέφυρα, ἥτις συνίστατο ἀπὸ δύο
σειρὰς πλοίων συνδεδεμένων καὶ ἡσφαλισμένων δι' ἀγκυρῶν
καὶ παχέων σχοινίων. Ἐκτεπλάσθησαν δὲ τὰ πλοῖα μὲ ξύλα
καὶ κλάδους δένδρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστρώθη χῶμα, ὥστε
ἐσχηματίζοντο δύο ὁδοὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς
δὲ τὴν πλευρὰν ἀνυψώθησαν φραγμοὶ, διὰ νὰ μὴ τρομαζώσιν
οἱ Ἴππτοι καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ τὴν θέαν τῆς θαλάσσης.

Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου.

Ὅτε τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν, ὁ Ξέρξης ἐκίνησεν ἀπὸ τὰς
Σάρδεεις. Ἐνῶ δ' ἀνεχώρει, ὁ Πύθιος ἔλθων εἰς αὐτὸν τὸν πα-
ρεκάλεσεν, ὅτι ἐκείνου τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας του, νὰ ἐπιτρέψῃ
νὰ μείνῃ μετ' αὐτοῦ ὁ μεγαλύτερος τῶν πάντε υἱῶν του, οἱ
δὲ ἄλλοι τέσσαρες νὰ παρακολουθήσωσι τὸν κύριον τῶν εἰς

τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ δεσπότης ὠργίσθη μεγάλως διὰ τὴν τοιαύτην τόλμην, καὶ εἰπὼν εἰς τὸν Πύθιον ὅτι μόνῃ ἡ φιλοξενία τοῦ ἑωσσε τοὺς ἄλλους υἱοὺς τοῦ, προσέταξε νὰ διχοτομηθῇ ὁ μεγαλείτερος, καὶ ὀρθόκληρον τὸ στράτευμα νὰ διέλθῃ διὰ τῶν δύο μερῶν τοῦ πτώματός του.

Ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὸ Περσικὸν στράτευμα ἐπαρεύθη εἰς τὴν Τρωάδα, ὅπου ἐδασίλευε ποτε ὁ Πριάμος, καὶ ὁ ἑνδοξὸς Ἑκτωρ ἐπολέμει. Ὁ δὲ Πέρξης ἀναβὰς, ἔθυσεν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτό ποτε ἡ Τρωάς. Καὶ τὸ μὲν στράτευμα ἐξετάθη ἔπειτα εἰς τὸ Ἀσιατικὸν παράλιον τοῦ Ἑλλησπόντου· μαρμαρίνος δὲ θρόνος ἐστήθη ἐπὶ ὑψώματός τινος, ὅθεν ὁ βασιλεὺς ἐβλεπε τὰς σκιὰς καὶ σημαίας, τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα τοῦ ἀπείρου πλήθους, τὸ ὅποιον ὑπῆκουσεν εἰς τὰς προσηχὰς του. Ἡ γέφυρα δὲ, ἥτις συνῆπτε τὰς δύο ἡπείρους, ἐξετίσιντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, οὕτως ἢ μίλιον κατὰ τὸ μήκος· ὁ ἥλιος (ὁ λατρευόμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν) ἔχυνε τὸ λαμπρὸν φῶς του ἀπὸ ἀνέφελον οὐρανόν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ξηρὰν τὰ πάντα ἦσαν ζῆλος καὶ κίνησις, κατὰ δὲ τὴν θάλασσαν ὁ πολυάρθμος στόλος συνεκρότητε πλαστὴν μάχην πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ κυρίου τῆς Ἀσίας· ἐνῶ δὲ ὁ Πέρξης ἐβλεπεν, ἡ καρδία του ἐπληκρύντο ἀπὸ υπερβράνειας, καὶ ἐστραγγίνετο διὰ τὴν δύναμιν του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν δάκρυα ρέοντα ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ του. Ὁ δὲ θεὸς του Ἀρτάβανος τὸν ἠρώτησε τὴν αἰτίαν. «Κλαίω,» εἶπεν, ἀναλογιζόμενος ὅτι μετὰ ἑκατὸν ἔτη, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν «θέλει εἶσθαι ζῶν». Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ κλαίῃ μάλλον, ἀναλογιζόμενος ὅτι χάριν τῆς ἀδίκου φιλοδοξίας καὶ πλεονεξίας του, ἀπέσπασεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πατρίδας καὶ τὰς οἰκογενεῖας των διὰ νὰ τοὺς ἀπολέσῃ εἰς ξένην γῆν. Τὴν δὲ ἀκόλουθον προΐαν, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν, ὁ βασιλεὺς ἔχυσεν οἶνον ἀπὸ χρυσῆς φιάλης εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπεκατέσθη τὴν προστασίαν καὶ βοήθειαν τοῦ ἡλίου (θεοῦ τῶν Περσῶν). Κλάδαι δὲ μυρσινῶν ἐστράφησαν καθ' ὅλην τὴν ἑκτατὴν τῆς γεφύρας, καὶ ἀγγεῖα πλήρη καίομένου θυμιάματος εὐωδίζον τὸν ἀέρα. Ὁρᾶτο λοιπὸν ἡ πορεῖα· καὶ οἱ μὲν δούλοι καὶ τὰ ὑποζύγια διεβαινον διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς γεφύρας· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ

τὰ στρατεύματα διὰ τοῦ δεξιοῦ. Τάσον δὲ πολυάριθμον ἦτο τὸ ἰσχυρόν τοῦτο στράτευμα, ὥστε κατετρίβησαν ἐπὶ τὰς ὁλοκληροὶ ἡμέραι εἰς τὴν διάβασιν, ἂν καὶ ἄνθρωποι μὲ μάλιστα ἴσταντο ἐπὶ τῆς γεφύρας ἀναγκάζοντες τοὺς βραδυποροῦντας.

Ἀρῶν δὲ ἅπαντα τὰ στρατεύματα διέβησαν, ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν διὰ τῶν πεδιάδων τῆς Θράκης, ὅπου τὸ μέγα πλῆθος ἐξήρανε καὶ αὐτοὺς τοὺς ποταμούς πίνον ὕδωρ. Ἐνταῦθα ὁ Ξέρξης ἐπεθεώρησε τὸν δόλον καὶ τὸ στράτευμα. Τὸ στράτευμα δ' ἦτο τοσοῦτον, ὥστε ἐπενοήθη ὁ ἀρχαίου τρόπος τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτοῦ· μυριάς στρατιωτῶν (δηλαδή δεκά χιλιάδες) διατάχθησαν νὰ σταθῶσιν ὅσον ἡδύναντα περ πυκνωμένοι, τότε ἐχαράχθη κύκλος περὶ αὐτοὺς, ἔπειτα ἀπελύθησαν, καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου κατεσκευάσθη ξηρὸς τοίχος, τοῦ ὁποῖου τὸ ὕψος ἀνέβαινε μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸν περίβολον δὲ τοῦτον εἰσέχθη κατὰ μυριάδας τὸ στράτευμα, καὶ τὸ ὅλον αὐτοῦ εὗρέθη συμποσούμενον εἰς 170 μυριάδας, ἧτοι 1,700,000 στρατιωτῶν· εἰς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ προστεθῶσιν 100,000 ἵππικου καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν πλοίων· ὥς συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ Ξέρξης ἠνάγκαζε καθ' ὁδὸν νὰ τὸν παρακολουθῶσι, τὸ ὅλον τοῦ στρατεύματος συνεποσούτο εἰς δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν· οἱ δὲ παρακολουθοῦντες τὸ στρατόπεδον, μὴ ἐμπεριλαμβανομένων τῶν γυναικῶν, ἦσαν ἐπίσης πολυπληθεῖς. Ὁ Ξέρξης λοιπὸν ἦγον ἀρχηγὸς πέντε ἑκατομμυρίων, ἐνῷ ὁ λαὸς τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ εἰσβάλῃ, δὲν συνεποσούτο ποτὲ εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια.

Προπαρασκευαί τῶν Ἑλλήνων.

Πρὶν ὁ Ξέρξης εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα συνήντησαν αὐτὸν οἱ κήρυκες, τοὺς ὁποίους εἶχε στείλει ἑκά, ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ λαὸς ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐξαίρουμένων τῶν Ἀθηναίων καὶ ὀλίγων ἄλλων, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Τότε ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας ἐκείνης, ὥς οὐ ἐφθάσεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ ὅποιον ἔ-

φερεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ εὖρε στράτευμα ὁδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀσιωνίδου, ἐνὸς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ἑτοιμον νὰ διακυβισθῇ τὴν διάβασίν του.

Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιῆται ἤκουσάν περὶ τῶν παρασκευῶν τοῦ Ξέρξου, κατέβαλον ὅλας τὰς προσπάθειάς των νὰ ἐξεγείρωσι τὸν λοιπὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ συνδράμῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι των κατὰ μέγα μέρος ἀπέθυσαν ἀτελεσφόρητοι, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἑλλήνων ἐπροτίμησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Πέρσην, παρὰ νὰ πολέμησῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἀποφασίσει νὰ ὑποστώσι τὰ πάνθηνα μᾶλλον παρὰ νὰ παραιτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἔστειλαν διὰ νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, ὃ δὲ χρησμός ἦτο, κατὰ τὸ σύνθημα, ἀμφίβολος. Ὁ Ζεὺς, εἶπεν, ἐνδίδων μόνον εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς Παλλᾶδος Ἀθηναῆς (προστάτιδος τῶν Ἀθηνῶν), θέλει σώσει μόνον τὸ ξύλινον τεῖχος καὶ ἡ θεία Σαλαμίς θέλει ἀπολέσει παιδιὰ γυναικῶν. Καὶ ὑπᾶρχε μὲν μεγάλη ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸ σημαίνόμενον τοῦ ξυλίνου τεύχους, ἀλλὰ τινὲς τῶν γερόντων, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἡ ἀκρόπολις περιεκυκλοῦτό ποτε ἀπὸ ἀκάνθινον φράκτιν, δι' ὅσχυρίζοντο ὅτι τοῦτο βεβαίως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Θεός· ἄλλοι δ' ἔλεγον, ὅτι ἀναντιρρήτως ἐννοεῖ τὸν στόλον, καὶ συνεβούλευον τὸν λαὸν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ φύγωσιν εἰς μεμακρυσμένην χώραν. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰς τῶν δημαγωγῶν, ἐνόησε σαφέστερα τὸ σημαίνόμενον τοῦ χρησμοῦ (1). Τὰ πλοῖα, εἶπεν, ἦσαν ἀναμφιδόλως τὰ ξύλινα τεῖχη, καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶπε θείαν καὶ ὄχι ἀθλίαν Σαλαμίνα, ἦτο πρόδηλον, ὅτι ἡ ἀπειλουμένη κατὰστροφὴ δὲν ἦτον ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων. Συνεβούλευσε λοιπὸν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖά των, καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας.

(1) Ὁ πλοῦταρχος, ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους, λέγει, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς, μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, παραιτήσας τὰ συμπόσια, ἐφαίνετο σύννομος καὶ ἡγρόπνευε τὴν νύκτα· εἰς δὲ τοὺς ἐρωτῶντας καὶ θαυμάζοντας τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίνετο, «δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου»· (ὡς καθεύδειν αὐτὸν οὐκ ἔφη τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον).

μίας των. Ὑπεριχυσάσης δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ, προσετάχθη
νὰ κατασκευασθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν πλείοτερα πλοῖα.

Ἀφοῦ δ' ἐγένετο γνωστόν ὅτι ὁ Ξέρξης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσ-
σαλίαν, ὁ συμμαχικός στόλος ἐκπλεύσας, ἐτάχθη πλησίον τοῦ
Ἀρτεμισίου, παρὰ τοῦ τοῦ Εὐβοίας, ἀντικρὺ τῶν Θερμοπυλῶν,
ἐνῷ στράτευμα συγκείμενον ἐκ πέντε περίπου χιλιάδων, κυ-
ρίως Πελοποννησίων, καὶ στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως
τῆς Σπάρτης Λεωνίδου, ἐκίνησε πρὸς φύλαξιν τοῦ στενοῦ τού-
του, τὸ ὅποιον, ἐκτενιόμενον ἐπὶ μῆκος πέντε μιλίων μεταξὺ
ὁρῶν τινὸς καὶ τῆς θαλάσσης, εἶναι εἰς τινα μέρη ὅχι πλείο-
τερον τῶν 120 ὀργυῶν κατὰ τὸ πλάτος. Ἐστοχάσθησαν δὲ ὅτι
τὸ στράτευμα τοῦτο, ἂν καὶ ὀλιγάριθμον, ἤθελε δυνήθῃ νὰ φυ-
λάξῃ τὸ στενὸν μέχρις οὗ συλληχθῇ μέγα στράτευμα. Ἐπειδὴ
δὲ οἱ ἐν Βοιωτίᾳ Θηβαῖοι πρῶτοι ἐφάνησαν προδότες τοῦ κοι-
νοῦ ἀγῶνος, ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς καταστήσωσι συμμετόχους τοῦ
κινδύνου, καὶ ἀπετέλεσαν ἐπομένως μέρος τοῦ στρατεύματος
τοῦ Λεωνίδου. Τὸ μόνον δ' ὀχύρωμα, τὸ ὅποιον εἶχον, ἦτο κα-
τηρειπωμένον τι ἀρχαῖον τεῖχος, κτισθὲν εἰς τὰ βόρειον πέρας
τοῦ στενοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, διὰ νὰ ἐμποδίζων-
ται αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Θεσσαλῶν.

Φύλαξις τῶν Θερμοπυλῶν (480 π. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης ἐφθασε πλησίον τοῦ στενοῦ, ἐστειλεν ἱππέα
τινὰ διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ συνέ-
δῃ οἱ Σπαρτιάται νὰ ἐκτελῶσι στρατιωτικὰ τινα ἔργα ἐξω τοῦ
τείχους, ὁ Πέρσης ἐξεπλάγη βλέπων αὐτοὺς ἀνασχολουμένους
εἰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐπιμελῶς κτενίζοντας καὶ κο-
σμοῦντας τὴν μακρὰν κόμην των. Ἀφοῦ δὲ ἀνηγγέλθησαν ταῦ-
τα εἰς τὸν Ξέρξην, οὗτος ἠρώτησε τὸν Δημόκρατον, ἓνα τῶν
βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅστις ἀναγκασθεὶς ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ
τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, εἶχε καταφύγει εἰς τὴν αὐλὴν τῆς
Περσίας, τί ἐσήμαινεν ἡ συνήθεια αὕτη. Οὗτος δὲ ἀπάντησεν,
ὅτι ἐσήμαινε τὴν ἀπόφασίν των νὰ πολεμήσωσι, μέχρι τελευ-
ταίας ἀναπνοῆς. Καὶ ὁ μὲν Ξέρξης δὲν ἔδωκεν εἰς τοῦτο καμ-
μίαν πρόσοχον, ἀλλ' ἔγραψεν, ὡς λέγεται, εἰς τὸν Λεωνίδα

νὰ πέμψῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὅπλα. Ὁ δὲ Λεωνίδας ἀπεκρίθη «ἐλθέ νὰ τὰ λάβῃς». «Μολὼν λάβε.» Ἀποῦ δὲ παρέμεινε τέσσαρας ἡμέρας ἐπ' ἐλπίδι νὰ φύγωσιν, ἔστειλε πρῶτον πρὸς αὐτὸ νὰ τοὺς συλλάβῃ καὶ νὰ τοὺς φέρῃ ἐνέπιόν του. Αἱ προσταγαὶ ὅμως αὗται ἦτον εὐκολώτερον νὰ δοθεῖσι παρὰ νὰ ἐκτελεσθῶσι, διότι, ἀποῦ ἐπολέμησαν δολόκληρον ἡμέραν, οἱ Πέρσαι ἀπεδιώχθησαν μὲ ζήμιαν των. Ἀκολούθως δ' ἐπτάλησαν οἱ Ἀθῆνατοι, ὡς οἱ φύλακες τοῦ μονάρχου τῶν Περσῶν ὠνομάζοντο, ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν συγιστάμενοι. Ἀλλὰ διὰ πλάστῃς φυγῆς, οἱ Ἕλληνες εἴλυσαν αὐτοὺς εἰς μέρος τοῦ στενοῦ, ὅπου τὰ πλῆθη των δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς ὠρῇλῃσωσι, καὶ τότε στραφέντες ἀπεδίωξαν αὐτοὺς μὲ μεγάλαν σφαγὴν. Ὁ δὲ Ξέρξης ἀνεπήδησεν ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ ἐντρομοῦ ὅτε εἶδε τοὺς φύλακὰς του φεύγοντας.

Τὴν ἀκόλουθον δ' ἡμέραν ἐπανελήθη ἡ ξφοδος, ἀλλ' ὄχι μὲ καλλιτέραν ἐπιτυχίαν, ὁ δὲ Ξέρξης εὐρίσκειτο εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, ὅτε προδότης τις ἦλθεν εἰς βοήθειάν του. Ἐγγόριός τις, ὀνομαζόμενος Ἐριιάλτης, ἐλθὼν ἀνήγγειλεν εἰς αὐτόν, ὅτι ὑπῆρχε στενωπὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπρότεινε νὰ ὀδηγήσῃ σῶμα Περσικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ἀθῆνατοι λοιπὸν ἐξελέχθησαν πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον, καὶ περὶ λύχων ἀράς ἐκίνησαν ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ προδότη τοῦ πατρὶδος του.

Οἱ Πέρσαι ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν περὶ τὰ χαράγματα ἀήρατοι, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄρος ἦτο σύνδενδρον καὶ ὕψος ἑξήκοντος, ὑπῆρχε τελεία νηνεμία, οἱ φυλάττοντες τὸ ὄρος ἐπὶ τέλους ἠκούσαν τὰ πατήματα των ἐπὶ τῶν φύλλων, τὰ ὅποια ἔκαινον χαμαί. Καὶ ἔλαβον μὲν τὰ ὅπλα των, ἀλλ' ἀποῦ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν νὰ ῥίπτωσι βρογχιδὸν τὰ βέλη των κατ' αὐτὸν, ἔφυγον οἱ δὲ βάρβαροι ἀνίσταντες αὐτοὺς ὀπίσω, ἔπευσαν νὰ καταβῶσιν ἀπὸ τὸ ὄρος. Ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἤδη μάθει ἀπὸ αὐτομόλου τὴν προδοσίαν, καὶ περὶ τὰ χαράγματα αἱ φυλακαὶ κατέβησαν φέρουσαι τὴν ἀγγελίαν τῆς προσεγγίσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Λεωνίδας βλέπων τότε, ὅτι δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδα ν' ἀνισταθῇ εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου, ἀπεφάσισε ν' ἀπολύσῃ ὅλα τὰ στρατεύματά του πλὴν τῶν Σπαρτιανῶν καὶ Θηβαίων. Ἐ-

καίων μὲν, διότι ἦσαν ἀπαγορευμένοι εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν νόμων νὰ φύγῃσιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν· τούτων δὲ, διότι ἡ πόλις τῶν εἶχε καρυχθῇ ὑπὲρ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν Θησπιῶν, ἀποφασίσαντα νὰ συμμεθέξωσι τῆς τύχης τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναχωρήσωσι.

Τὴν πρωΐαν δὲ ὁ Ξέρξης ἐστειλε στρατεύματα διὰ νὰ προσβάλωσι τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες, ἀποφασίσαντες ἤδη ν' ἀποθάνωσι, προέβησαν θαρσάλως ἀπὸ τὸ στενὸν διὰ νὰ τοὺς ἀπαντήσωσι. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι στρατηγοὶ ἠνάγκασον τοὺς στρατιώτας τῶν διὰ μακτιγῶντων νὰ πολυμῶναι, οἱ δ' Ἑλληνας ἐμάχοντο μετ' ἀπελπισίας, πολυάριθμοι δὲ Πέρσαι εἶχον ἤδη φονευθῇ, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν δύο θεοὶ καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως. Τέλος ἔπεσεν ὁ Λεωνίδας, οἱ δ' Ἑλληνας, ἐπειδὴ αἱ λόγχαι τῶν εἶχον συντρεφθῇ σχεδὸν ὅλαι, ἀπεχώρησαν τότε εἰς τὸ στενόν, καὶ ταχθέντες ἐπὶ λοφιδίου τινός, ἐμάχοντο ἕως οὗ τοῦ ὅλοι οἱ Θησπιεῖς καὶ οἱ Σπαρτιάται φονεύθησαν. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τότε ἐπροχώρησαν ἀρέγοντες χεῖρας καὶ ζητούντες ἑλεος· καὶ ἐπειδὴ οἱ Θησπαιοὶ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσώθησαν.

Ὁ Ξέρξης ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Λεωνίδου, ἀνεσταύρωσε τὸ σῶμά του. Ἀλλ' ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἡλευθερώθη ἀπὸ τοῦ βαρβάρου, μαρμαίρειος λέων (ὑπαινιττόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Λεωνίδου) ἐστήθη ἐπὶ τοῦ λοφιδίου, καὶ στήλαι ἀνηγέρθησαν μετ' ἐπιγραφὰς εἰς μνημόσυνον τῶν ἀνδρείων συστρατιωτῶν του. Μία δὲ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἦτο καὶ ἡ ἑξῆς· «ὦ ξένε, ἀνάγγειλον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι πειθόμενοι εἰς τοὺς νόμους τῶν αἰεθεῖ ἀδῶ ἐνταριζόμενοι». Ἀμοιβὴ δὲ διαρίσθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἑριάλτου, καὶ ὅτε μετὰ τινά ἐτι ἐφανεύθη δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἡ ἀμοιβὴ ἐδόθη εἰς τὸν φονεύσαντα αὐτόν. Ἀξιολογούμενον δὲ εἶναι τὸ ἀνδρωθῆναι ῥῆτόν ἐνός τῶν ἀνδρειοτέρων Σπαρτιατῶν, τοῦ Λιγνέκου, πετόντος εἰς τὴν μάχην. Τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, εἶπε Τραχῆνός τις, εἶναι τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἥλιος κρύπτεται ἀπὸ τὴν πλῆθυν τῶν βελῶν των. «Καλὰ μᾶς ἀναγγέλλει ὁ Τραχῆνιος, εἶπεν ὁ Λακωνικὸς, διότι ἐάν οἱ Μῆδοι κρύπτωσι τὸν ἥλιον, θέλωμεν μάχασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν ἥλιον.»

Ἡ ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχία (480 π. Χ.).

Ἐνῷ αἱ κατὰ ξηρὰν δυνάμεις ἡγωνίζοντο διὰ τὴν διάβασιν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ στόλοι δὲν ἔμενον ἀεργοί. Ὁ κατὰ τὸ Ἀρτεμισίον Ἑλληνικὸς στόλος συγκείμενος ἀπὸ 480 πλοία, βλέπων τὸ ἀπειράριθμον τοῦ Περσικοῦ, διενεοῖτο ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Εὐβοεῖς διὰ νὰ δυνηθῶσι ν' ἀσφαλίσωσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς δούλους τῶν εἰς τὴν ἡπειρον, προσέφερον τριάκοντα τάλαντα καὶ οὕτω κατεπεισθῆσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ πολεμήσωσι. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν 30 περσικὰ πλοία· ἐκτὸς δὲ τούτου συνετρίβησαν πολλὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας, ἐνεκα τῆς ἐπισυμβάσης τὴν νύκτα σφοδρᾶς τρικυμίας· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ναυμαχίαν, ἀφρότερα τὰ μέρη ἔπαθον μεγάλην ζημίαν, διότι τὸ ἥμισυ τῶν Ἀθηναϊκῶν τριερῶν κατέστη ἀνίκανον. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο ἥδη ν' ἀπαγορήσωσι, καὶ ἐνισχύθησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐτι μᾶλλον μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν στρατιωτῶν του.

Πρὶν δ' ἀποπλεύσωσιν, ὁ Θερμιστοκλῆς καταπλεύσας εἰς διαφόρους ὅρους, ἐγράψεν εἰς τὰς πέτρας γράμματα πρὸς τοὺς Ἴωνας τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὸν Περσικὸν στόλον, ἀναιμνήσκων εἰς αὐτοὺς ὅτι ἔπραττον ἄδικοι συντρέχοντες εἰς τὸ νὰ ὑποδουλωθῶσιν ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατήγοντο καὶ προσκαλῶν αὐτοὺς ν' αὐτομολήσωσιν, εἰ δυνατόν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην.

Τοιοιτοτρόπως ἤλπιζον ὅτι ἂν δὲν κητόμολουν, ἤθελε τοὺς καταστήσει τοῦλάχιστον ὑπόπητους εἰς τὸν Ξέρξην.

Ἀπόπειρα κατὰ τῶν Δελφῶν (480 π. Χ.).

Καταστάντος δ' ἤδη ἐλευθέρου τοῦ στενοῦ, ὁ Ξέρξης ὡδήγησε δι' αὐτοῦ τὰ στρατεύματά του, καὶ ἐνῷ αὐτὸς ἐπροχώρει μὲ τὸ κύριον μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς Βοιωτίαν, ἔστειλε μέγα ἀπόσπασμα διὰ νὰ καταλάβῃ καὶ λεηλατήσῃ τὸ ἐν Δελφοῖς πλούσιον ἱερόν. Ὅτε δὲ οἱ Δελφοὶ ἔμαθον τὴν προσέγγισιν

τῶν Περσῶν, ἠρώτησαν τὸν Θεόν εἰν ἔπρεπε νὰ θάψωσι τοὺς ἱερὰς Ὑψαυροὺς ἢ νὰ τοὺς μετακομίσωσιν ἀλλαχοῦ, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίθη ὅτι αὐτὸς ἦτον ἱκανὸς νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἰδίων. Ἀποστείλαντες λοιπὸν τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γυναῖκας εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατέφυγον εἰς μέγα τι σπήλαιον ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, ἀφήσαντες μόνον ἐξήκοντα ἄνδρας εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Πέρσαι εἶχον σχεδὸν θάλασι εἰς τὸ ἱερὸν, ὅτε αἰφνιδίως συνέβη βροχὴ, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, ὑπερμεγέθεις δὲ βράχοι ἐκυλόντο ἀπὸ τὸν Παρνασσόν, καὶ φωναὶ ὥσανεὶ πολεμιστῶν ἤκούοντο ἀπὸ τὸ ἱερὸν. Καί τινες μὲν ἐκ τῶν βαρβάρων κατεπλάκωθησαν ἀπὸ τοὺς βράχους, περισσότεροι δὲ ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Δελφούς, καὶ οἱ διασωθέντες ἀνέφεραν, ὅτι μεταξὺ τῶν καταδικαζόντων αὐτοὺς ἦσαν δύο πολεμισταὶ ὑπερμεγέθους ἀναστήματος, οἵτινες ἐκ τῆς περιγραφῆς, εἰκάζετο ὑπὸ τῶν Δελφῶν ὅτι ἦσαν οἱ δύο ἐγγχώριοι αὐτῶν ἥρωες.

Ἕλωςις τῶν Ἀθηναίων (480 π. Χ.).

Ὁ Εὐρέης πορευόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπυρπόλησε τὰς πόλεις Θεσπίας καὶ Πλαταιάς· τὰς δὲ Ἀθήνας εὗρε σχεδὸν ἐρήμους, ἐπειδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε πείσει τοὺς κατοίκους ν' ἀναχωρήσωσι καὶ νὰ τὰς ἀφίσωσιν εἰς τὴν τύχην των. Ἐπὶ τούτῳ δ' εἶχε κοινολογήσει ὅτι ὁ ἱερὸς ὄψις, ὅστις ἐφυλάσσετο εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, εἶχε γείνει ἄφαντος, ὅπερ ἀπεδείκνυσεν ὅτι ἡ Θεὰ εἶχεν ἐγκαταλείψει αὐτὰς· ψήφισμα δ' ἐγένετο τοῦ νὰ προνοήσῃ ἕκαστος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς οἰκογενείας του ὅσον ἡδύνατο, καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Κίμων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἐδείξει πρῶτος τὸ παράδειγμα· διότι λαβὼν τὸν χαλινὸν εἰς χεῖρας, παρακολουθούτων πολλῶν νέων ὀμηλίκων καὶ ὁμοταγῶν, ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἐκρέμασε τὸν χαλινὸν ὡς ἄχρηστον πλέον, καὶ λαβὼν μίαν τῶν ἀπιδῶν, αὐτὴν ἐκρέμαντο εἰς τὸν ναόν, προσπυχήθη εἰς τὴν Θεάν καὶ ἐμῆκεν εἰς τὸ πλοῖον. Καὶ τινες μὲν τῶν Ἀθηναίων μετεβίβασάν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἀντικρὶ παράλιον τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ὁ λαὸς προσεφέρθη εἰς αὐτάς με

μερίστην φιλανθρωπίαν, μισθώσας καὶ διδασκάλους διὰ νὰ διδάσκωσι τὰ παῖδια των, καὶ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὰ νὰ κόπῃωσιν ὀπωρικὰ ὅπου ᾔθελον. Λέγεται δὲ ὅτι πιστὸς τις κύων, ὅτε εἶδε τὸν κύριόν του ἐπιβαίνοντα εἰς τὸ πλοῖον, ἔπρεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔπλεε παρὰ τὸ πλοῖον μέχρι τῆς Σαλαμῖνος. Μόλις δ' ἐδυνάθη νὰ ἐκβῇ εἰς τὸ παράλιον καὶ ἀμέσως ἀπέθανεν.

Ὅληγοι δὲ τινες ἔμειναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, στοχαζόμενοι ὅτι αὕτη ἦτον ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἐνόμει ὁ χρησμός· ἀλλὰ δὲν ἠδυνάθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας· καὶ ἡ μὲν ἀκρόπολις ἐκυριεύθη, ἡ δὲ πόλις ἐπυροπόληθη.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (480 π. Χ.).

Τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐθεώρει ὀλόκληρος ὁ Ἕλληνας στόλος, ὅστις ἐστάθμευεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· εἰς δὲ τὸ συγκροτηθὲν ἐπὶ τούτῳ συμβούλιον ἀπερασίσθη ν' ἀναχωρήσῃσι τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τῶν ὄλων τοῦ Θεμιστοκλέους ὑπέμνησεν εἰς αὐτὸν τὰ παρεπόμενα δεινὰ τοιαύτης φυγῆς, ἐπανεῆλθεν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην, τὸν ἀριστράτηγον Σπαρτιάτην, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ ἄλλο συμβούλιον περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς μὴ περιμένων, κατὰ τὴν συνήθειαν, νὰ λαλήσῃ πρῶτος ὁ Εὐρυβιάδης, ἤρχισεν ἀπὸ ἔλλου νὰ παρακινῇ τοὺς στρατηγοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὴν γνώμην του. « Θεμιστοκλεῖς », εἶπεν εἰς ἑξ αὐτῶν, « οἱ προσεχινιστάμενοι εἰς τοὺς ἀγῶνας βαπίζονται. » « Ναὶ » ἀπεκρίθη αὐτός· « ἀλλ' οἱ καθυστεροῦντες εἰς αὐτοὺς δὲν στεφανοῦνται ». Λέγεται ὡσαύτως ὅτι ὁ Εὐρυβιάδης ἀνέτεινε τὴν βακτηρίαν διὰ νὰ τὸν ατυπήσῃ, καὶ ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς, προτιμών τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος τοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτοῦ αἰσθήματα, ἐρώναξ· « κτύπησον μὲν, ἀκούσον δέ! » Διὰ τῆς ὁμιλίας δὲ, τὴν ὁποίαν ἀπέτεινεν, ἀπέδειξε τὸ ἀσύμμετον τῆς φυγῆς καὶ τὴν ἀπῆλειαν τοῦ νὰ ἀρῇσωσιν εἰς τὴν διακρίσιν τῶν ἐχθρῶν τὰς οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἀλλ' ὅτε εἶδεν ὅτι οἱ ἄλλοι τοῦ δὲν ἔφαρον τὸ παθούμενον ἀποτέλεσμα, εἶπεν, ὅτι ἐὰν δὲν ἔμενον νὰ πολεμήσωσιν ἐκεῖ, ὅπου εὕρισκοντο, οἱ Ἀθηναῖοι ᾔθελαν ἐπιβί-

βάσει τὰς οικογενείας των εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀποπλεύσει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀφίνοντες αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των. Ἀποβάνης δὲ τῆς ἀπειλῆς τελεσφόρου, ἀπερασίσθη νὰ πολεμήσῃσιν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς Σαλαμῖνα.

Ἐν τούτοις ὁ Εὐρύκῃς προσέταξε τοὺς στρατηγούς του νὰ συνέλθωσιν εἰς συμβούλιον. Ὅτε δὲ αἱ ψῆφοι συνήρθσαν, ὅλοι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἐκτὸς τῆς Ἀρτεμισίας, βασιλίσσης τῆς Καρίας, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐστρατήγει μικρὰς ναυτικῆς μοίρας, τὴν ὁποίαν προσκληθεῖσα εἶχε χορηγήσει.

Ἡ γνώμη δ' αὐτῆς ἦτο νὰ εἰσβάλῃ τὸ στράτευμα τῆς ἑπάρας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπειδὴ ἡ ἔλλειψις τῶν τροφῶν ἤθελεν ἀναγκάσει τότε τὸν Ἑλληνικὸν στόλον νὰ διασκορπισθῇ, καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἀπέφυγον τὸν κίνδυνον τῆς κατὰ Ὀχλίας ἥττης. Ὁ Εὐρύκῃς ἐπῆνεσε μὲν τὴν φρόνησιν καὶ γενναίω ψυχίαν τῆς, ἀπεράσισεν ὅμως ν' ἀκολουθήσῃ τὴν γνώμην τῆς πλειονοψηφίας τοῦ συμβουλίου. Ὁ στόλος λοιπὸν ἐπλεύσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, παρατεταγμένος εἰς μάχην, ἀλλ' ἡ νύξ ἐπέλυσα ἐμπόδισε τὴν συμπλοκὴν.

Τὴν δὲ νύκτα οἱ Ἕλληνες ἔμαθον ὅτι τινὰ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων ἐκίνησαν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, καὶ ἦσαν ἤδη ἐν τῷ ἀππλεῖν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των, ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς, βλέπων ὅτι τὰ πάντα ἤθελον ἀπολεσθῇ ἐὰν ἡ μάχη ἀνεβάλλετο ἐπὶ πλέον, ἀπέστειλε πιστὸν δούλον εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον, προστάτων αὐτόν νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Ἀθηναίων στρατηγόν, ὅστις ἦτο κύριος φίλος των, διὰ τὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤτοιμάζοντο εἰς φυγὴν, καὶ ὅτι ἐὰν προσέβαλλον αὐτοὺς ἀμέσως, ἤθελον νικήσει εὐκόλῳ νίκῃ. Τὸ σχέδιον ἐπέτυχεν· διότι οἱ Πέρσαι ἀπεράσισαν νὰ μὴ ἀναβάλωσιν τὴν προσβολήν, καὶ μοῖρὰ τις τοῦ στόλου ἐστάλη πρὸς τὴν Σαλαμῖνα διὰ νὰ ἐμπόδισῃ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπῆρχε δὲ περιέρχων ἔθιμον εἰς Ἀθήνας, τὸ ὁποῖον ὀνομάζετο ἀσπρακισμός. Ἦτο δὲ τοιοῦτον. Ἐὰν Ἀθηναῖος τις πολίτης ἐνομιζέτο δημοτικώτερος ἢ ἰσχυρότερος παρ' ὅσων ἐσυμβεβάζετο μετὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητά τῆς δημοκρατίας, ἐνικάζετο, οὕτως εἶπεν, ἐνώπιον ὁλοκληροῦ τοῦ δήμου, καὶ ἂν ἔπει-

χε πλειονοψηφία ἐξ χιλιάδων ψήφων κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάζετο ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἐπὶ δέκα ἔτη. Ὁ Ἀριστείδης λοιπὸν, εἰς τὸν ἐναρετωτάτων καὶ ἀεραριστάτων πολιτῶν τῶν Ἀθηναίων, ἔτυχε νὰ ᾔναι ἥδη εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐντίμου ἐξορίας· διότι ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἦτο πολιτικός ἀντίπαλός του, ἴσχυεν ἀρκοῦντως παρὰ τῷ δήμῳ, ὥστε νὰ καταρῶσῃ τὴν ἐξοστράκισίν του (1). Κατ'ἔπειτα δ' εἰς Αἰγιναν, νῆσον ἀντικατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτε εἶδε τὸν Περσικὸν στόλον περιπλέοντα τὴν Σαλαμῖνα, παρήγγησε πᾶσαν ἔχθραν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶχον ἀποδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀκέραιον διέπλευσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ πορευθεὶς πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶχεν ἰδεῖ, καὶ ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἦτον ἥδη ἀδύνατος. Ἀπέτεινε δὲ εἰς αὐτόν, ὡς λέγεται, καὶ τὸν ἐξῆς ἀξιολογούμενον λόγον. «Ἐάν ἡμεῖς πρόνιοι, ὦ Θεμιστοκλεῖς, παραιτήσαντες ἥδη τὰς ματαίας καὶ παιδαριῶν δεις ἐριδας, ἅς ἀρχίσωμεν σωτήριον καὶ ὠφέλιμον φιλονεικίαν, καὶ μίαν μόνον ἀμιλλαν ἅς ἔχωμεν, νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἀρχῶν καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακοῦν καὶ συμβουλευῶν». Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε τότε εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι εἶχεν ἐνεργήσει, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ ταῦτα εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, ἐπειδὴ ἦτο πιθανὸν νὰ τὸν πιστεῦσιν. Καὶ ἐπραξε μὲν τοῦτο, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ ἀκόμη ἐδίσταζον, ἕως οὗ πλοῖόν τι αὐτομολῆσαν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ἔφερε τὴν αὐτὴν ἀγγελίαν. Ἐνῷ δὲ ἡ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, οἱ στρατιῶται παρετάττοντο ἐτοιμαζόμενοι εἰς μάχην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπέτεινεν εἰς αὐτοὺς ἐνθαρρυντικούς λόγους, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖά των.

(1) Ἐνῷ ἐνηργεῖτο ὁ ἐξοστράκισμός τοῦ Ἀριστείδου, λέγεται ὅτι χωρικός τις ἀγράμματος, δώσας τὸ δρακον εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα Ἀριστείδην. Ὁ δὲ Ἀριστείδης θαυμάσας, τὸν ἠρώτησεν ἰάν ποτε ἐβλάβη ἀπ' αὐτόν. Ὁ γὰρ, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ δὲν ἀνέχομαι ν' ἀκούω αὐτὸν καλοῦμενον πανταχοῦ δίκαιον. Ἀναχωρῶν δὲ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὴν ἐξορίαν, παρεκάλεσε τοὺς θεοὺς νὰ μὴ ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν ὁ δῆμος ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Ἀριστείδην.

Κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ Ξέρξου ἐστήθη θρόνος ἐπὶ ὄρους τι-
νὸς ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθισε διὰ νὰ βλέ-
πῃ τὴν ναυμαχίαν· γραμματεῖς δ' ἴσταντο περὶ αὐτὸν διὰ νὰ
σημειώσῃ τὰ γινόμενα. Καὶ ὁ μὲν Περσικὸς στόλος συνεποσοῦτο
εἰς χίλια πλοῖα, ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰς τετρακόσια σχεδόν,
ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ εἶχον χορηγήσει οἱ Ἀθηναῖαι. Ἐπὶ τινα
δὲ χρόνον οἱ Ἕλληνες ἐπαλινδρόμουν διστάζοντες ν' ἀρχίσωσι
τὴν προσβολήν. Τέλος δὲ λέγεται, ὅτι ἐνδρανίσθη γυνή τις καὶ
ἐφώνασε τὸσον δυνατὰ, ὥστε ν' ἀκουσθῇ καὶ ὅλον τὸν στόλον.
«Ὁ ἄνθρωποι, μέχρι τίνος παλινδρομεῖτε;» Τότε δὲ Ἀθηναϊκὴ
τις τριήρης ὁρμήσασα προσέβηκε μίαν τῶν ἐχθρικών. Ἡ μάχη
ἐντεῦθεν κατέστη γενικὴ, ἀλλ' ἡ στενότης τῆς θαλάσσης εἰς τὸ
μέρος τοῦτο ἐμπόδιζε μεγάλως τοὺς Πέρσας, καὶ μετ' οὗ πο-
λὺ ἤρχισαν νὰ περιπίπτωσιν εἰς ἀταξίαν καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ
πλοῖα τῶν συνελέθησαν ἢ ἐβυθίσθησαν. Ἡ δὲ Ἀρτεμισία, κα-
ταδιωκομένη ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπὸ Ἀθηναϊκὴν τριήρη καὶ μὴ
βλέπουσα ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας, ἐφώρμησε κατὰ μιᾶς τῶν
Περσικῶν τριερῶν καὶ ἐβύθισεν αὐτήν· ὁ δὲ Ἀθηναῖος κρατη-
γὸς συμπεραίνων ἐντεῦθεν ὅτι αὕτη βεβαίως ἦτο πῦλη ἔπαυσε
τὴν καταδίωξιν. Ὅτε δ' ὁ Ξέρξης εἶδε τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς
ἡρωίδος βασιλίσσης, ἐνόμισεν ὅτι ἡ βυθισθεῖσα τριήρης ἦτον
ἐχθρική, καὶ ἐφώνασεν. « Αἱ μὲν γυναῖκες ἔγειναν ἄνδρες, οἱ
δὲ ἄνδρες γυναῖκες! » Τὰ Περσικὰ λοιπὸν πλοῖα ἔφευγον ἡδὴ
καὶ ὅλα τὰ μέρη, ἡ δὲ καταδίωξις διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέ-
ρας. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπώλεσαν τεσσαράκοντα ἐκ τῶν πλοῖ-
ων αὐτῶν, οἱ δὲ Πέρσαι διακόσια, ἐκτὸς τῶν συλληφθέντων.

Φυγὴ τοῦ Ξέρξου (480 π. Χ.).

Φοβουμένου δὲ τοῦ Ξέρξου νὰ ῥιφθῇ ἀπὸ τῆς ἐτέραν ναυ-
μαχίας, ὁ Μαρδόνιος συνεβούλευσεν αὐτὸν ἢ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν
Πελοπόννησον ἀμέσως ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, ἀρίνων εἰς
αὐτὸν στρατὸν τριακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν μετὰ τοὺς ὁποίους
ἐγγυάτο ὅτι θέλει κατακυριεύσει τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ βασιλεὺς,
ὅστις εἶχε βαρυνθῇ τὸν πόλεμον, ἤκουσεν εὐχάριστος τὸ τελευ-
ταῖον τοῦτο σχέδιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Ἀρτεμισία ἐνέκρινε καὶ

χυρία τις ἐπιστολή παρὰ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐστερέωσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του, διότι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην, ἡ Θεμιστοκλῆς ἐπρότεινεν εἰς τοὺς "Ελληνας στρατηγοὺς νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν ὥστε νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ξέρξου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη κατὰ γνώμην τοῦ Εὐρυβιάδου, ὁ Θεμιστοκλῆς τότε, διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, ἔστειλε τὸν πιστὸν δοῦλόν του διὰ ν' ἀναγγείλῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀποφασίσει νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν, οὗτος ὅμως τοὺς ἀπέτρεπεν ἀπὸ τὴν πράξιν ταύτην.

Τὰ δὲ παθήματα τῶν Περσῶν κατὰ τὴν φυγὴν τῶν ἦσαν τρομερά, διότι ἡ δυσεντερία καὶ ἡ πείνα ἐπέφερε τρομερωτάτην φθορὰν εἰς αὐτοὺς. Ἰναγκάζοντο δὲ νὰ τρέφονται μὲ χόρτα καὶ φύλλα τῶν δένδρων, καὶ ἡ γῶρα διὰ τῆς ὁποίας διέβαινον ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὰ πτώματά των. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εὗρον τὴν γέφυραν διαλελυμένην ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα. Καὶ ὁ μὲν διασωθεὶς ἐκ τῆς Σαλαμῖνος στόλος μετεβίβατε τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Ἀσίαν· ὁ δὲ Ξέρξης διεχέιμασεν εἰς τὰς Σάρδεεις, ὅθεν ἀπῆλθεν εἰς τὰ Σοῦσα τὴν ἀνοιξίν. Παραιτήσας δὲ πάντα στοχασμὸν τοῦ νὰ γείνῃ πάλιν ἀρχηγὸς στρατευμάτων, διήγε τὴν συνήθη τρυφηλὴν ζωὴν τῶν Ἀσιανῶν δεσποτῶν, καὶ μετὰ τινα ἔτη ἐδόλοφονήθη ἀπὸ ἑνα τῶν ἀξιωματικῶν του.

Συμβεβηκότα ἐν Ἑλλάδι (179 π. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Περσικὸς στόλος ἔφυγεν, οἱ Ἕλληνες, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἀπεράσισαν νὰ φορολογήσωσι τοὺς λαοὺς τῶν νήσων διότι ὑπέτάγησαν εἰς τοὺς βαρβάρους. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ἔπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ἀνδρόν, ὅπου εἶπεν εἰς τὸν λαόν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον ἔχοντες μὲθ' ἑαυτῶν δύο μεγάλας θεάς· τὴν Πειθὴ καὶ τὴν Ἀνάγκην, καὶ ὅτι πρέπει νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς χρήματα· οὗτοι δὲ ἀπεκρίθησαν, ὅτι εἶχον δύο ἀρχήτους θεάς· τὴν Πτωχείαν καὶ τὴν Ἀμηχανίαν, αἵτινες δὲν ἤθελον ποτὲ ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὴν νῆσόν των, καὶ αἵτινες τοὺς ἐμποδίζον νὰ δώσωσι χρήματα. Ἡ πόλις των

λοιπόν ἐπὶ λιορκήθη, ἀλλ' εἰς μάτην ὁ λαὸς ὁμοῦ τινῶν ἐκ τῶν ἄλλων νήσων ἔστειλε κρυφίως γράμματα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ οὕτως ἐσώθη. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν ἔπειτα εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες διανεμήθησαν τὰ λάφυρα, συνήλθαν εἰς τὸν Ἴσθμὸν διὰ νὰ ἀποφασίσωσιν εἰς ποῖον ἔπρεπε νὰ δοῇ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας. Ἐκαστος δ' ἀρχηγὸς τὰ μὲν πρωτεῖα ἔδιδεν εἰς ἑαυτὸν τὰ δὲ δευτερεῖα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὅστις διὰ τοῦτο ἦτον ἀναμφιδύτως ἄξιος τῶν πρωτείων. Ἀφ' οὗ δὲ μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιάται εἰς αὐτὸν μὲν ἔδωκαν στέφανον ἐλαίας ὡς βραβεῖον τῆς φρονήσεως, εἰς δὲ τὸν Εὐρυβιάδην εἶχον δώσει ἕτερον στέφανον, ὡς βραβεῖον τῆς ἀνδρίας. Ὅτε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς παρεστάθη εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, οἱ παρευρισκόμενοι εἰς αὐτοὺς, παραιτήσαντες τοὺς ἀγῶνας, θεώρουν αὐτὸν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ θαυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες ἐπαδεικνυσιν αὐτὸν εἰς τοὺς ξένους ὥστε ὁ Θεμιστοκλῆς, κυριευθεὶς ἀπὸ χαρὰν, ὡμολόγησεν εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐδρέψατο τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ Ἑλλάδος ἀγῶνων του.

Τὴν δ' ἀνοίξιν ὁ Μαρδόκιος, ὅστις εἶχε διαχειρῆσαι μετὰ τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἠτοιμάζετο νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον. Ἀπεράσισεν ὅμως νὰ δοκιμάσῃ κατὰ πρῶτον νὰ προσελύσῃ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐπομένως ἔστειλεν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτοὺς, προτείνων ν' ἀνοικοδομήσῃ τοὺς ναοὺς καὶ ν' ἀσφαλίσῃ τὴν χώραν καὶ αὐτονομίαν τῶν, ἐὰν ἤθελον νὰ γείνωσι φίλοι τοῦ Μεγάλου βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος παρεκίνει αὐτοὺς ἐπιμένοντες νὰ δεχθῶσι τὰς συνθήκας ταύτας, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀπ' ἐναντίας παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ μὴ παραιτήσῃσι τὸν κοινὸν ἀγῶνα ὑποσχόμενοι νὰ διατρέψωσι τὰς οικογενεῖας των καὶ νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσιν. Ἡ δ' ἀπάντησις τῶν Ἀθηναίων ἦτον, ὡς καὶ ἐλόκληρος ἡ διαγωγὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον αὐτῶν, εὐγενῆς καὶ μεγαλόψυχος. Διότι εἰς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον εἶπον, ὅτι, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος ἠκολούθει τὴν πορείαν του, δὲν ἤθελον ποτὲ γείνει φίλοι ἐκείνου, ὅστις ἐπυρπόλησε τὰς οἰκίας

καὶ τοὺς ναοὺς τῶν εἰς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι μόνον ἡ ἄγνοια τοῦ Ἀθηναϊκοῦ χαρακτήρος τοὺς παρέσυρε νὰ υποθέσωσιν ὅτι ἤθελον προδώσει τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Καὶ τὴν μὲν πρότασιν αὐτῶν περὶ διατροφῆς τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀπέβαλον, παρεκάλεσαν ὅμως αὐτοὺς νὰ στείλωσι στρατεύμα διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἀνευ ἀναβολῆς.

Ὁ Μαρδόκιος ἐπορεύθη ἤδη μετὰ τῶν στρατευμάτων του διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν Βριωτίαν, ὅπου οἱ Θηβαῖοι συνελθούλευσαν αὐτὸν νὰ μείνῃ, ἐπειδὴ αἱ πεδιάδες τῆς χώρας ταύτης ἦσαν συμφέρουσαι εἰς τὸ πολυάριθμον ἱππικὸν τοῦ ἄλλὰ προχωρήσας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εὗρε πάλιν ἐρήμους, διότι ὁ λαὸς, κατὰ τὸ σῆμα, κατέφυγεν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἔστειλε δὲ προτείνων τὰς αὐτὰς ὡς καὶ πρότερον συνθήκας· καὶ ἐπειδὴ εἰς τῶν βουλευτῶν ἐπρότεινε τότε ν' ἀρχίσωσι τὴν διαπραγματεύσιν, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευταὶ καὶ ὁ λαὸς ὠρρίσθησαν τόσον, ὥστε ἐλιθοβόλησαν αὐτόν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπέβαλον τὴν αὐτὴν τιμωρίαν εἰς τὴν ἀθῶαν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του. Ὁ Μαρδόκιος λοιπὸν βλέπων ὅτι οὐδὲμία ἐλπίς συμβιβασμοῦ ὑπῆρχεν, ἠρέμωσε τὴν χώραν καὶ ἐπυρπόλησε τὰ ἐν Ἀθήναις λείψανα τῶν οἰκίδων καὶ ναῶν.

Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τὴν πλησίαν τῶν Περσῶν ἔσσειαν διὰ νὰ μεμψθῶσι τοὺς Σπαρτιάτας ὡς μὴ ἐλθόντας εἰς βοήθειάν των, καὶ νὰ εἰπῶσιν εἰς αὐτοὺς νὰ προσέξωσι καλῶς, διότι ἐάν τοὺς ἐγκατέλειπον, ἤθελον προνοήσῃ περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν σωτηρίας συνθηκολογοῦντες μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, ὡς τὸ σῆμα, ἐπανηγύριζον τότε μίαν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἑορτῶν ἐνησχολοῦντο δὲ καὶ εἰς τὸ προσφίλες αὐτῶν σχέδιον τοῦ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τείχος ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἀνέβαλλον λοιπὸν ἅψ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ δώσωσιν ἀπάντησιν εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἕως οὗ ἀνὴρ τις συνετός ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἐάν οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ὅλων τῶν πλοίων των ἤγνωναντο μετὰ τοὺς Πέρσας, τὸ τεῖχος τῶν ἤθελε καταστῆ παντάπασι ἀχρηστον. Τότε δὲ κατενόησαν τὴν μωρίαν τῆς διαγωγῆς των, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὴν μεταβάλλωσι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα ἀπέστειλαν πέντε χιλιάδας Σπαρτιατῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων

ἠκολούθουν ἑπτὰ Εἰλωτες. Τὴν δὲ πρώτην οἱ Ἀθηναῖοι ἐλθόν-
τες ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς ἄρχοντας ὅτι ἐὰν δὲν τοὺς ἐδίδον ἀ-
μέσως βοήθειαν, ᾗθελον ἀναχωρήσει, καὶ οἱ συμπολιταὶ των ᾗ-
θελον ἐνωθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἐβεβαιώθησαν ὅτι στρα-
τεύμα ἦτο κατ' ὁδόν, καὶ ἕως τότε εἶχε φθάσει βεβαίως εἰς
τὴν Ἀρχαδίαν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐδυσκολεύοντο νὰ πιστεύωσιν,
ὅτι τοῦτο ἦτον ἀληθές· ἀλλ' ὅτε ἐβεβαιώθησαν τὴν ἀλήθειαν,
ὑπερεχάρησαν, καὶ ἀνεχώρησαν, παρακολουθούμενοι ἀπὸ πρόσ-
θετον στρατεύμα πέντε χιλιάδων Λακεδαιμονίων.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη (479 π. Χ.).

Ὁ Μαρδόνιος μαθὼν τὴν προχώρησιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐ-
πανήγαγε τὰ στρατεύματά του εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέ-
δευσεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, περικυκλώσας τὸ
στράτευμά του μετ' ἐύλινον χάρακμα. Οἱ δὲ Σπαρτιῆται, ἐνω-
θέντες μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους φιλοπατρίδας Ἕλλη-
νας, ἐτάχθησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κιθαιρώνος. Τὰ δὲ
στρατεύματά των συνεποσούντο εἰς ἑκατὸν περίπου χιλιάδας ἀν-
δρῶν, ὅχι πλείοτέρων τοῦ ἐνὸς τρίτου τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ τὸ μὲν Περσικὸν ἱππικὸν προσέβαλε πολλάκις πρὸς τι-
νας τῶν Ἑλληνικῶν τάξεων. Εἰς μίαν δὲ τῶν προσβολῶν τού-
των, ὁ ἵππος τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ πληγώθηκε, ἐσηκώθη ἄρ-
θιος καὶ ἔρριψε τὸν κύριόν του. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφόρμησαν νὰ
τὸν φονεύσωσιν, ἀλλ' ἡ χρυσολεπιδωτὴ πανοπλία του ἐμα-
ταίονεν ὅλας τὰς προσπάθειάς των, ἕως οὗ εἰς ἐξ αὐτῶν δια-
τρυπήσας τὸν ὀφθαλμὸν του, τὸν ἐρόνευσε. Ἐπειτα δ' ἔβαλον
τὸ σῶμά του ἐφ' ἀμάξης καὶ περιήγον δεικνύοντες αὐτὸ εἰς ὁ-
λόκληρον τὸ στράτευμα. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀνὴρ ἑξοχος, οἱ Πέρ-
σαι ἐπέβησαν αὐτὸν μεγάλως, κόπτοντες κατὰ τὴν συνήθειάν
των τὴν κόμην των καὶ κουρεύοντες τοὺς ἵππους των.

Οἱ Ἕλληνες βλέποντες, ὅτι δὲν εἶχον ἀρκετὸν ὕδωρ εἰς τὸ
μέρος ὅπου εὕρισκοντο, διεληθόντες τὰς ὑπωρείας κατελάβον ἄλ-
λην θέσιν πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Καὶ ἐπὶ ὁκτὼ μὲν ἡμέρας
τὰ δύο στρατεύματα ἔμενον ἄεργα· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες
ἐλάμβανον ἀδιακόπως στρατεύματα καὶ τροφὰς ἀπὸ τὴν Πε-

λοπόννησον. ὁ Μαρδόnius, κατὰ συμβουλήν τῶν Θηβαίων, ἔχει-
λεν ἱππικὸν διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τοῦ Κιθαϊρώνας πρὸς
τὰ νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ συνέλαβε μεγάλην ποσότητα τροφῶν.

Δύο δ' ἡμέραι παρήλθον ἐτι, καὶ τότε ὁ Μαρδόnius βεβαί-
μενος ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ ἀμέσως, καὶ
προσκαλέσας τοὺς ἀξιωματικούς του εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ προ-
τάξωσι τοὺς στρατιώτας τῶν νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς μάχην τὴν
ἀκόλουθον πρωΐαν. Ἀλλὰ δὲ ἐνύκτωσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς
τὰς Ἀθηναϊκὰς φυλακὰς, καὶ προσκαλέσας τοὺς ἀρχηγούς τιν
ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μαρδονίου. Πανσανίας
δὲ ὁ Σπαρτιάτης, ὅστις ἦτο ἀρχιστράτηγος, ἐπρότεινε τότε νὰ
ἀνταλλάξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν θέσιν τῶν μετὰ τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, οὕτως, ὥστε ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας, ὡς γνω-
ρίζοντες τὸν Περσικὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι. Συγκατατεθέντων
δὲ τούτων, ἐτελέσθη μὲν ἡ μεταβολή, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν οἱ Θη-
βαῖοι ἐννοήσαντες τοῦτο, τὸ ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Μαρδόνιον,
ὅστις τότε προσέταξε τοὺς Πέρσας ν' ἀλλάξωσι τὴν θέσιν τῶν,
καὶ οὕτως ἔγιναν τὰ πράγματα ὡς καὶ πρότερον. Ὁ Μαρδόnius
ἔστειλε τότε κήρυκα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐλέγχων αὐτοὺς
διὰ τὴν δειλίαν τῶν, καὶ προτείνων ν' ἀπορρασιθῇ ὁ πόλεμος
διὰ μάχης ἱσχυρίσθων Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν. Καὶ ἐπειδὴ
δὲν ἔδωκαν οὐδεμίαν ἀπάντησιν, αὐτὸς προσέταξε τὸ ἱππικὸν
του νὰ προχωρήσῃ. Οἱ δὲ Πέρσαι διὰ τῶν πολυπληθῶν βελῶν
τῶν ἐπέφερον μεγάλην βλάβην εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ καταλα-
βόντες ἐγέμισαν μὲ χῶμα τὴν κρήνην ἀπὸ τὴν ὀπίαν ἐλάμ-
θανον ὕδωρ. Οὗτοι λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ μεταστρατοπεδεύ-
σωσι τὴν νύκτα. Καὶ τὰ μὲν πλείστα τῶν στρατευμάτων αὐ-
τῶν κινήσαντα ἐτάχθησαν πλησίον τῶν Πλαταιῶν· ἀλλὰ Σπαρ-
τιάτης τις λοχαγός, δὲν ἤθελε νὰ κινήσῃ, λέγων ὅτι δὲν κατε-
δέχετο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Ὁ δὲ Πανσανίας κατέβαλε
πάσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τὸν κινήσῃ ἀλλ' εἰς μάτην. Ὑπει-
δὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἱππεὰ διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν οἱ
Λακεδαιμόνιοι ἀληθῶς ἦσαν εἰς πορείαν, ὁ Πανσανίας παρήγ-
γειλεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τούτον, ὅστις ἦτο μάρτυς τῆς ἐριδος,
νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐλθόντες νὰ ταχθῶσι πλησίον αὐ-

των, ἐπειδὴ εἶχον ἤδη μείνει μόνοι. Ἐνῷ δὲ ἐπιλονεῖκουν ἤρχιζε νὰ χαράξῃ, καὶ τότε ὁ Πανσαλίας ἀπεράσισε νὰ μὴ περιμένη πλέον. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐκίνησε διὰ τῶν ὁρέων, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπροχώρουν διὰ τῆς πεδιάδος· ὁ δὲ ἰσχυρογνώμων λοχαγός, ὅτε εἶδεν ἐκὺν τὸν ἀληθῶς ἐγκαταλειμμένον, ἔσπευσεν ν' ἀκολουθήσῃ.

Τὸ δὲ Περσικὸν ἱππικόν, ἰδὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρουν, κατεδίωκεν αὐτοὺς ἀρχηγόντας αὐτοῦ τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἦτον ἔριππος ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς λευκοῦ ἵππου, καὶ περιεκυκλοῦτο ἀπὸ χιλιῶν ἐκλεκτοῦς πολεμιστᾶς. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπέπεσον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἱ διατελοῦντες εἰς τὸ στρατεύμα τοῦ Μαρδονίου, ἐμπόδιζον τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν των. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐδιδάπτοντο μεγάλως ἀπὸ τὰ βέλη των, ἕως οὗ ὁ Πανσαλίας ἀναβλέψας εἰς τὸ Ἰραῖον, τὸ ἵπποιον ἦτον ἔμπροσθέν του, ἐπεκαθέσθη τὴν θεὰν νὰ μὴ ἀνεχθῇ ν' ἀπολεσθῶσιν οἱ πιστοὶ τῆς Ἑλλήνης. Ἐπειτα δὲ ἐκίνησαν θαρσάλεως κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐντεῦθεν συνέβη μηχανώδης σύγκρουσις, καὶ ὁ μὲν Μαρδόνιος ἐρυνεύθη ἀπὸ τινος Σπαρτιάτην, οἷ δὲ φύλακές του ἐρόνεύθησαν περὶ αὐτόν, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν στρατευμάτων του, πρέψαντα τὰ νῦντα, ἔφρουγον ἀτάκτως εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, εἰς ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσῶν, ὅστις δὲν εἶχε γνώμην νὰ παλεμήσωσιν, ὅτε εἶδε τὴν φυγὴν των, κρίνων ὅτι τετέλεσται τὸ πᾶν, ἐκίνησε μὲ τὸ ἐκ τεσσαρῶν χιλιῶν ἱππικόν του, καὶ ἐπαρέετο δρομαίως πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες εἶχον καταδιώξει τοὺς φεύγοντας Πέρσας· μέχρι τοῦ στρατοπέδου των, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταρθώσιν τίποτε κατὰ τοῦ ξυλίνου χαρμώματος· ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἦσαν συνειθισμένοι εἰς τὰς πολιορκίας, ἔφθαξαν, ἐκουσέθη διὰ τῆς βίας τὸ χαράκωμα, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς. Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ στρατεύματος, ἐξαίρουμένης τῆς μίρας τοῦ Ἀρτάβαζου, δὲν ἐσώθησαν πλεόντεροι τῶν τριῶν χιλιῶν ἀνδρῶν. Τὰ δὲ ἀποκτεθέντα λάφυρα ἦσαν ἅπαντα, καὶ ὅτε συνηθροίσθησαν ἅπαντα, ὁ Πανσαλίας τὸ μὲν δέκκτον αὐτῶν ἔστειλεν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, τὰ δὲ λοιπὰ διένειμεν εἰς τοὺς συμμεθέξαντας τῆς μάχης. Καὶ οἱ μὲν

ἠθροῖαι ἐτιμωρήθησαν διὰ τὴν δρεσθήριον σύμπραξιν των εἰς τὸν ἄγωνα τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἀντημελήθησαν διὰ τὴν ἀποσίωσιν των εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἄγωνα.

Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη (479 π. Χ.).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νικητὴν μεγάλῃν κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας. Ὁ λαὸς τῆς νῆσου Σάμου, ὅπου ὁ Περσικὸς στόλος ἐστάθμευεν, ἔστειλεν εἰς τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην, ὅστις ἦτον ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Ἀῖλον Ἑλληνικοῦ στόλου, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του. Καὶ οὗτος μὲν συγκατατέθει' ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι ἔμαθον τὴν προσέγγισίν του, ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σάμου, καὶ κατέφυγον εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης, τὸ κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅπου στρατεύματα ἐξήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ἦτο κατεσκευασμένον. Ἀνείλκυσαν δὲ τὰ πλοῖά των εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἤγειραν χαράκωμα ξύλινον καὶ λίθινον πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν, μεγάλως ἐξεπλάγησαν βλέποντες τὰ πλοῖα ἅπαντα ἀνείλκυσμένα, καὶ τὴν παράλιον γραμμὴν κεκαλυμμένην ἀπὸ στρατεύματα' ἀπεφάσισαν ὅμως νὰ πολεμήσωσι, καὶ ἀποδάντες εἰς τὴν ξηρὰν, ἐπορεύοντο εἰς δύο μοῖρας πρὸς τὸ στρατόπεδον. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες, οἵτινες ἦσαν ἐν αὐτῷ, ἐβούλουν τοὺς Ἕλληνας, ἀρῶν ἔρθασαν' οἱ δὲ Πέρσαι ἀντεστάθησαν ἐπ' ὀλίγον γενναίως, ἀλλὰ τέλος κατεσφάγησαν σχεδὸν ὅλοι. Οἱ δὲ Ἕλληνες λεηλατήσαντες τὸ στρατόπεδον, καὶ πυρπολήσαντες τὰ πλοῖα, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σάμον, ὅθεν ἔπλευσαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Σηστόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ (478—467 π. Χ.).

Ἀποδιωχθέντων ἤδη ὁλοσχερῶς τῶν Περσῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐστοχάσθησαν ὅτι ἡδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως των' ἀλλ' οἱ

Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἦσαν ζυλότοποι τῆς δυνάμεως των, προσποιούμενοι μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς Ἑλλάδος συμφερόντων, ἔστειλαν διὰ τὰ πρᾶσθησῶσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἀνεγείρῳσιν ὀχυρώματα ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, τὰ ὁποῖα ἡδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι μεγάλως εἰς τοὺς Πέρσας, ἐὰν ἔμελλον νὰ εἰσβάλλωσι πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις κατενόησε τὸν ἀληθῆ σκοπὸν των, ἀπεράσισε νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν πανουργίαν καὶ ἐπομένως συνεβούλευσε νὰ σταλῇ πρεσβεία εἰς τὴν Σπάρτην περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐκήρυξε δὲ νὰ χειροτονηθῇ αὐτὸς εἰς ἓκ τῶν πρεσβείων, καὶ ἐκίνησε μόνος δίδων εἰς τὸν λαὸν αὐστηρὰς προσταγὰς διὰ νὰ ἐργάζηται ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην, δὲν προσῆλθεν εἰς τοὺς ἄρχοντας, προσποιούμενος ὅτι περιέμενε τοὺς συμπρέσβεις του, καὶ θαυμάζων διὰ τὴν βραδύτητα των. Ἐν τούτοις οἱ Σπαρτιάται ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκοδόμησις τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηναίων ἐπροχώρει μεγάλως, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ προσέχωσιν εἰς τὰς φήμης, ἀλλὰ νὰ στείλωσιν ἰδίους ἀπεσταλμένους διὰ νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ἀληθείας. Συγχρόνως δ' ἔστειλεν ἀπόρρητον πρεσβείαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους λέγων εἰς αὐτοὺς νὰ κρατήσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ὡς ὁμήρους χάριν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Ἐλθόντων δὲ τέλος τῶν συμπρεσβείων, καὶ τῆς οἰκοδομῆσεως τῶν τειχῶν ἀποχρώντως προχωρησάσης, ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Σπάρτης καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἤδη τειχισμέναι, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κρίνωσιν, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, πὶ ἐσύμπρουν εἰς αὐτοὺς ἰδίως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν γένει. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἰδόντες ἐαυτοὺς ἐξαπατημένους, δὲν ἐποχάσθησαν φρόνιμον νὰ δεῖξωσι τὴν ὀργὴν των, ἀλλ' ἀπέλυσαν ἐντίμως τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τοὺς συμπρέσβεις του. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του δὲ, ἐπειδὴ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πέντε περίπου μίλια μακρὰν τῆς θαλάσσης, ὁ Θεμιστοκλῆς κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὀχυρώσωσι τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἡσφαλισμένοι αὐτῷ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἡδύναντο ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς οὐρανὴ ποτε λαὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ἱστορία τοῦ Θεμιστοκλέους (466—465 π. Χ.).

Πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι, ἀφοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς παρέσχε τόσας ἐξόχους εὐεργεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, ἤθελε διαγῇ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἐν τιμῇ καὶ εὐτυχίᾳ· ἀλλ' ὁ λαὸς ὅταν ἔχῃ πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶναι πάντοτε ἀστατος, εὐαπάτητος, εὐπιστος, καὶ ἀχάριστος δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὡσαύτως εἰς ἄκρον κενόδοξοι, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐσυνειθίζεν ὑπὲρ τὸ δέον ν' ἀναμνησκῇ τὰς πρὸς αὐτοὺς εὐεργεσίας. Οἱ ἔχθροί του λοιπὸν ἠδυνήθησαν νὰ στρέψωσι τὸν δῆμον ἐναντίον του, καὶ τέλος ἐξοστρακίσθεις ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὸ Ἄργος, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ὑπερχρεώθη νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας! Ἡ αἰτία δὲ ἦτον ἡ ἀκόλουθος.

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην, ὁ Πausanias ἦτον ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει, καὶ χειροτονήθη ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τοῦ σταλέντος διὰ νὰ ἐξώσῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς πόλεις τὰς ὁποίας κατεῖχεν κατὰ τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Τὸ δὲ μεγαλεῖον διέστρεψε τὴν κεφαλὴν του, καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλε κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην, προτείνων ἐάν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα. Βαθυηδὸν δ' ἐπέτρεψε νὰ δραπέτεύσωσιν ὅλοι οἱ ἐπίσημοι Πέρσαι, οἵτινες ἦσαν αἰχμαλῶτοι, καὶ συγχρόνως δυστήρεστος τοῦς Ἴωνας καὶ ἄλλους διὰ τῆς ἀλαζονείας του τοσοῦτον, ὥστε παρήτησαν αὐτὸν καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τὸν Ἀριείδην καὶ Κίμωνα, οἵτινες ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου. Καὶ ἡ μὲν Σπαρτιατικὴ κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τὸν Πausanias, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποδειχθῇ ἐναντίον του. Δὲν ἀπέστειλαν ὅμως αὐτὸν ἔξω πλέον. Ἐν τοσοῦτῳ δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάζῃ ὡς ἰδιώτης, καὶ νυκλώσας πλοῖον ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἑλλησποντον, καὶ ἤρχισε πάλιν ἀλληλογραφίαν μετὰ τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας.

Οἱ Σπαρτιάται ἀνεκάλεσαν αὐτὸν πάλιν, ἀλλ' ἀπέφυγε τὴν δίκην· φθειρὼν διὰ δώρων τοὺς ἀρχοντας· ἔπειτα δὲ ὑποσχόμενος ἐλευθερίαν εἰς τοῖς Εἰλωτας, ἐδοκίμασε νὰ τοὺς πείσῃ

ν' αποστατήσωσιν, ἀλλ' οὗτοι κατήγγειλαν τοῦτο εἰς τὴν κυ-
βέρνησιν, ἥτις ἄλλως ἐδίδταξεν ἀκούειν νὰ κινηθῇ ἐγκυτίον του.
Τέλος δὲ δούλους τις, τὸν ὁποῖον ἔσταλλε μετέπιστολὴν εἰς τινα
τῶν Σατραπῶν τῆς Περσίας, παρατηρήσας ὅτι οὐδεὶς τῶν προ-
σταλαμέντων ἐπέστρεψεν, ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ εὐρὺν εἰς
αὐτὴν παραγγεῖλιν νὰ φανευθῇ ὁ καμιστής, ἐλθὼν ἐδείξεν αὐ-
τὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας. Κατὰ προσταγὴν δὲ αὐτῶν κατέφυγεν
ἔπειτα ὡς εἰς ἄνυλον εἰς νηὸν τινα, καὶ κατεσκεύατε διπλὴν
καλύβην πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύβησαν οἱ ἄρ-
χοντες, ὥστε ἐδύναντο ν' ἀκούωσιν ὅτι ἐλέγετο εἰς τὴν καλύβην.

Ὁ δὲ Περσιανὸς, ἀμα ἔκλυθε ποῦ εὕρισκετο ὁ δούλος, ἔδρα-
μεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐπροσπάθησε νὰ διακυλογηθῇ. Οἱ δ' ἄρχον-
τες ἀκούσαντες τὰ πάντα, ἀνεχώρησαν, ἀπόρριψιν ἔχοντες νὰ
συλλάξωσι τὸν Περσιανὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, εἰς τὴν
πόλιν. Ἀλλ' εἰς ἐξ αὐτῶν, ὃν φίλος του, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ
ἐννοήτῃ διὰ σημείου τὸν κίνδυνόν, καὶ δρακῶν κατέφυγεν εἰς
τὸν νηὸν, καταλύσας εἰς μικρὰν τινα οἰκοδομήν ἐντὸς τοῦ πε-
ριβάλλου αὐτοῦ. Οἱ ἄρχοντες ὁμοῦ ἀπαπέχτηντες τὴν στέγην,
ἐκτίσαν τὴν θύραν, καὶ καταστήσαντες φύλακα, ἀρῆκαν αὐτὸν
ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζε νὰ ἐκπεύσῃ, ἐξῆ-
γαγον αὐτόν, ἐπειδὴ ἦτον ἀνόσιον νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ μολυνθῇ
ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν θάνατόν τινος ἐντὸς τῶν ἡμερῶν του.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐμίσησαν τὸν Θεμιστοκλέα, εὐρύν-
τες, ὡς ἔλεγον, ἀποδείξει, ὅτι ἐγνωρίζε τὰ σχέδια τοῦ Περσι-
ανίου, ἔσταλιν εἰς Ἀθήνας κατηγοροῦντες αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ οἱ
ἐκεῖ ἐχθροὶ του ἐδέχθησαν προθύμως τὴν κατηγορίαν, ἐπέλασαν
ἀνθρωποὶ νὰ συλλάξωσιν αὐτόν εἰς τὸ Ἄργος. Οὗτος ὁμοῦ μα-
θὼν ταῦτα ἐγκαίρως, ἔφυγεν εἰς τὴν νῆσον Κερκυραν τὴν κατὰ
δυτικὰς τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Κερκυραῖοι, μὴ θεωροῦντες ἐαυ-
τοὺς ἱκανοὺς νὰ τὸν ὑπερασπίσωσι, διεδίδαν αὐτόν εἰς τὸ ἀν-
τικου παρὰλιον τῆς Ἰπείρου. Κατέφυγε δὲ εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ
Ἀδμητοῦ, βασιλεῶς τῶν Μολοσσῶν, ἃν καὶ ἐγνωρίζεν ὅτι ἦτον
ἐχθρὸς του. Καὶ ὁ μὲν Ἀδμητος ἀπεδήμει ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς
ἔφθασεν, ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἐδεξιώσατο αὐτὸν φιλικῶς, καὶ ὅτε
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπέστρεψεν, εἶπεν εἰς τὸν ξένον τῆς, λαβὼν τὸ

παιδίον εἰς τὰς χεῖράς του, νὰ καθίσῃ μετ' αὐτοῦ χαμαί, ἐπει-
δὴ τοιοῦτος ἦτον ὁ τρόπος τῆς ἱκεσίας μεταξὺ τοῦ λαοῦ τού-
του. Ὁ Ἀδμητὸς λοιπὸν ἐκινήθη εἰς συμπάθειαν, καὶ ὑπε-
σχέθη εἰς αὐτὸν προστασίαν, ἀλλ' ὅτε ἐφθασαν οἱ ἀπεσταλμέ-
νοι ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας καὶ τὴν Σπάρτην ζητοῦντες τὴν παραδοσίν
του, γνωρίζων ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν δύναμιν των,
ἔπραξεν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ νὰ τὸν συνδράμῃ εἰς τὴν φυγὴν του.
Διαβὰς λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τῶν ὁρέων ἀπὸ τὴν Ἑπειρον
εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐφθασεν εἰς λιμένα τινά, ὅπου εἶρε πλοῖον
ἐτοιμον νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐπειδὴ δὲ κατενόησεν ὅτι
ὅτι μόνος ὁ Μονάρχης τῶν Περσῶν ἠδύνατο νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ
κατὰ τῶν ἀσπλάγγων ἐχθρῶν του, ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ἀπέ-
πλευσε. Τρικυμία τις ὁμῶς κατέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν νῆσον Νάξον,
ὅπου ὁ Ἀθηναῖκός γόλος διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Κίμωνος, ἐξέθλ-
μευε τότε. Καὶ ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐπανερώσεν εἰς τὸν πλοίαρ-
χον ποῖος ἦτον, ἀπειλῶν, ἐάν τὸν ἐπρόδιδε, νὰ εἴπῃ ὅτι τὸν εἶχε
ναυλώσει διὰ νὰ τὸν διαβιβάσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ βεβαίων αὐ-
τὸν περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης του, ἐάν ἤθελε δευχθῇ πιστῶς, καὶ
προστάττων νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πλοίου.
Ὁ δὲ πλοίαρχος συγκατετέθη τὸ πλοῖον ἔμεινεν μίαν ἡμέραν
καὶ μίαν νύκτα πλησίον τῆς νήσου, καὶ ἔπειτα ἐξέπλευσε πάλιν.
Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἑρεσον, ὅπου ἀντή-
μειψε τὸν πλοίαρχον, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς φίλους του τὰ περὶ
τῆς σωτηρίας του· οὗτοι δ' ἔστειλαν εἰς αὐτὸν ὅσα χρήματα ἠ-
δυνήθησαν νὰ συνάξωσιν ἐκ τῶν λευφάνων τῆς περιουσίας των.

Ἄν καὶ ὁ Ξέρξης εἶχε προσδιωρισμένην μεγάλην ἀμοιβὴν ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς του, οὗτος ὁμῶς ἀπεράσισε ν' ἀναβῇ εἰς τὴν αὐλὴν
τῶν Σούσων, διότι, ἐπειδὴ ὁ μονάρχης ἐκεῖνος ἀπέθανεν, ἤλ-
πιζεν ὅτι ἤθελε δυνηθῇ ν' ἀπολαύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ γέου Ἀρ-
ταξέρξου, ὅστις εἶχεν ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὡς αὖτε εἰς τὰ
Σούσα ἐπὶ κλειστῆς ἀμαξίας, οἱ δὲ ὀδηγοῦντες αὐτὸν ἐκοινο-
λόγουν, ὅτι εὗρίσκετο ἐντὸς αὐτῆς νέα Ἑλληνίς, ἥτις ἡγορά-
σθη διὰ τὸν γυναικωνίτην εὐγενοῦς τινος Πέρσου· διότι ἡ συνή-
θεια τοῦ ἀγοράζειν δούλας ἐπεκράτει εἰς τε τὴν παλαιὰν καὶ
τὴν νεωτέραν Περσίαν. Δεξιωθεὶς δὲ εὐμενέστατα εἰς τὴν αὐλὴν,

ὕπεσχέθη μεγάλη εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐζήτησε προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους διὰ νὰ μάθῃ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ δυνήθῃ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ· εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους ἐλάλει τὴν γλῶσσαν μὲ εὐκολίαν καὶ εὐστροφίαν, καὶ ἀπελάμβανε τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν εἰς ἄνωτερον βαθμὸν παρὰ πάντα ἄλλον Ἕλληνα. Μετὰ τινος χρόνον ὁ Ἀρταξέρξης, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς λέγεται, ὕπεσχέθη τὴν κατὰκτησιν τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἔστειλε διὰ νὰ διαμένῃ εἰς Ἰωνίαν δίδων εἰς αὐτὸν τὰ εἰσοδήματα τριῶν πόλεων πρὸς διατροφὴν του. Ἐξῆς δὲ καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Καί τινες μὲν λέγουσι ὅτι ὁ θάνατός του ἦτο φυσικός, ἄλλοι δὲ, ὅτι μὴ δυνάμενος, ἢ μὴ θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ὑπόσχεσίν του, κατέστρεψε τὸν βίον πῶν αἷμα ταύρου. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. Ὁ δὲ ἀντίζηλός του Ἀριστείδης, ὅστις ἐπωνομάσθη δίκαιος, ἀποῦ ἐξῆσεν ἐντιμὸν βίον, ἀπέθανε τὸσον πτωχός, ὥστε ἐστὶν μὲ δημόσια ἐξόδα· ἡ δὲ πολιτεία ἀνεδέχθη τὸ βῆρος νὰ προνοήσῃ περὶ τῶν τέκνων του. Λέγεται δὲ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτην ὑπόληψιν εἶχον εἰς αὐτόν, ὥστε ὅτε ὁ Λισχύλος λαλῶν περὶ τοῦ Ἀμφιαράου εἰς τὸ θέατρον εἶπεν, «ὅτι δὲν θέλει μόνον νὰ φαίνεται δίκαιος, ἀλλὰ καὶ νὰ ᾔναι ἀληθῶς τοιοῦτος», ὅλοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Ἀριστείδην.

Περσικὸς πόλεμος.—Ἡ ἐν Εὐρυμέδοντι μάχη (466 π.Χ.).

Ὁ Κίμων ἐξηκολούθει τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἐπειδὴ δ' οὗτοι κατεῖχον ἀκόμη πόλεις τινὰς κατὰ τὴν Θράκικὴν παραλίαν, ἐπλευσεν ἐκεῖσε, καὶ ἐπολιόρκησε πόλιν τινὰ κατὰ τὸ στόμιον τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ Στρυμόνος ποταμοῦ. Καὶ ἡ μὲν φρουρὰ ἀντετάθη γενναίως, ὁ δὲ διοικητὴς αὐτῆς, μὴ θέλων ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῇ, ἔρριψεν ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον εἰς τὸν ποταμὸν, ἔπειτα δὲ κατεσκευάσε μεγάλην πυράν, καὶ φονεύσας τὰς γυναῖκας, παιδιὰ, καὶ δούλους του, ἔθουκε τὰ σώματά των ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἀποῦ ἔβαλε πῦρ, ἔρριψθη καὶ αὐτὸς εἰς τὰς φλόγας.

Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Κίμων ἐπλευσεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅπου οἱ Πέρσαι εἶχον συναθροίσει μεγάλον στόλον καὶ

στράτευμα, εὔρε δ' αὐτοὺς σταθμαζόντας· εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ δὲν ᾔθελον νῆ ἀκπλεύσωσι τοῦ ποταμοῦ, ἐπειδὴ μοῖρα ὕδασι κόντα πλοῖον περιεμένετο ὁσημέραι ἀπὸ τῆν Φοινίκην· ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι ὁ Κίμων ἡτοιμάζετο νῆ τοὺς προσέβαλε, ἐξήλθον εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἤρχισαν μάχην κατ' αὐτοῦ. Ἡ μάχη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἔφευγον εἰς τὸ παράλιον, ἀπὸ ἀπώλεσαν πλείονα τοῦ ἡμίσεος τῶν πλοίων των, ὁ δὲ Κίμων ἀποβάς προσέβαλε τὰ στρατεύματα τῆς ἡμέρας. Μετὰ πεισματὸς δὲ ὀλιγοχρόνιον ἀντίστασι, οἱ μὲν Πέρσαι νικηθέντες ἔφυγον, τὸ δὲ στρατόποδόν των ἔγινε λεία τῶν νικητῶν. Οὕτως ὁ Κίμων ἔλαβε τὴν δόξαν τοῦ νῆ νικήσῃ δύο νῆας τῆν αὐτὴν ἡμέραν. Ἀκούσας δ' ἔπειτα ὅτι ὁ Φοινικὸς στόλος ἐστάθημεν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρον, ἔπλευσεν ἐκείσε, καὶ ἐκυρίευσεν ἡ κατέστροφεν ἀλόκληρον αὐτόν. Διὰ τῶν νικῶν δὲ τούτων τοῦ Κίμωνος ἔλαβε πᾶρας ὁ Περσικὸς πόλεμος. Μετ' ὀλίγον δὲ συνωμωδὸν ἠθροίσθη μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, ἥτις ἔμεινεν ἀπαράδιος· ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἡ εἰρήνη δὲ αὕτη ὠνομαζέθη Κιμωνίαις. Οἱ ὅροι δὲ αὐτῆς ἦσαν οἱ ἀκόλουθοι. «Αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικαὶ πόλεις νῆ ἦναι αὐτόνομοι. Κανὲν πολεμικὸν Περσικὸν πλοῖον νῆ μὴ πλέῃ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θάλασσας. Κανεὶς Πέρτης στρατηγὸς νῆ μὴ φέρῃ στράτευμα εἰς τὸ παράλιον ἐγγύτερον ἢ ὅσον δρόμον ἵππος δύναιται ἐντὸς ἡμέρας νῆ διανύσῃ. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι νῆ μὴ βλάπτωσι τὴν χώραν τοῦ βασιλέως».

Κίμων καὶ Περικλῆς (465 π. Χ.).

Ὁ Κίμων, ἀνὴρ πλουσιώτατος, ἐξώδαζε μὲν τὰ πλοῦτη του διὰ ν' ἀποκτήσῃ δημοτικότητα μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του ἀλλὰ τὰ μέγα, τὰ ὅποια μετεχειρίζετο ἦσαν ἐντιμώτατα. Ἐκτίσε π. χ. τὸ μεσημβρινὸν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἤρχισε τὰ τεῖχη, τὰ ὅποια ἔμελλον νῆ συνάπτωσι τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λιμένος. Ἐφύτευσε δένδρα εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ σχεδιάσας ἐφύτευσε κήπον πλεσιόν τῆς πόλεως, ὀνομαζόμενον Ἀκαδημίαν, πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Ἐπέτρεπε δ' εἰς ὅλους τοὺς πολίτας νῆ περιπατῶσι καὶ νῆ συλλέγωσιν ὀπίρας εἰς τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀγροὺς του

τοὺς πλησίον τῆς πόλεως. Ἐδάνειζε δὲ ἡ ἐσχάριζε χρήματα εἰς τοὺς ὅσοι εἶχον ἀνάγκην, καὶ ἐνῷ ἐξήρχετο εἰς τὸν περίπατον, παρακολουθούντων καλῶς ἐνδεδυμένον δούλων, ἐὰν ἀπήντα γέροντά τινα πολίτην πενιχρῶς ἐνδεδυμένον, προσέταττεν ἕνα ἐκ τῶν δούλων του, ἐκβαλὼν τὸ ἐνδυμᾶ του, νὰ τὸ δώσῃ εἰς αὐτόν. Ὁ Κίμων ἦτον ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, ἥτοι ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐστοχάζοντο ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων.

Ἀντίζηλος δὲ τοῦ Κίμωνος ἦτον ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς ἐκείνου ὅστις εἶχε καταδιώξει τὸν πατέρα τοῦ Κίμωνος. Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἦτο κατώτερος τοῦ Κίμωνος κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ὑπερέβαλλε μεγάλως αὐτόν κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐγλωττίαν. Ὁ Περικλῆς ἐκολάχενε τὸν κατώτερον λαόν' καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρων διανοητικῶν προτερημάτων του ἡδύνατο νὰ διευθύνῃ αὐτὴν κατ' ἀρέσκειαν, ἐξέλεξε νὰ κατασταθῇ δημοκρατία, εἰς τὴν ὅποιαν αἱ δυνάμεις πολιτείας ἤθελον μεταβῇ εἰς χεῖρας τοῦ δήμου, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ λαοῦ γένοιτο αὐτὸς ἀληθῶς μονάρχης.

Οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαινον ἤδη μὲ βῆμα σταθερὸν εἰς τὸν αὐτοκρατορικόν, τὸ ὅποιον ἠνοίχθη εἰς αὐτοὺς. Ὀλίγον δὲ πρὸς τὴν ἐκείνην περὶ εὐσυνειδήσιας, ἀπεφάσισαν νὰ μεγαλυνθῶσι βλάπτουσαν τοὺς συμμάχους των. Διὰ τοῦτο ἠνώχλουν αὐτοὺς ἀπαιτοῦντες νὰ στέλλωσι ναύτας εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς περὶ συμμαχίας συνθήκης. Διὰ τὴν ἀπαλλαγῶσι δὲ ἀπὸ τὰς προσωπικὰς ταύτας ἀπαιτήσεις, ὁ μὲν Κίμων πολιτικῶς ἐπρότεινεν, οἱ δὲ σύμμαχοι ἀθῶως ἐδέχθησαν, ἀντὶ ναυτῶν, νὰ στέλλωσι χρήματα καὶ πλοῖα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀνεδέχθησαν νὰ χορηγῶσιν εἰς τὸν στόλον τοὺς ἀναγκαίους ναύτας. Οὕτως οἱ σύμμαχοι στερήσαντες ἑαυτοὺς διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς ὅλων τῶν ναυτικῶν μέσων, ἠῤῥησαν ὕλικῶς τὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐνταυτῷ ἐχορήγησαν εἰς αὐτὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας πολλὰκις μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ τοὺς ἀδικῶσι κατ' ἀρέσκειαν. Πρώτη δ' ἐκ τῶν συμμαχῶν ἡ νῆσος Θάσος ἀντέστη εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων, πιστεύουσα ἐν μέρει εἰς τὴν βοήθειαν τὴν ὅποιαν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ὑποσχεθῇ εἰς αὐτήν' ἀλλ' ἡ ἀντίστασις

αὐτὴ κατεβλήθη. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεθύμουν ἤδη εἰλικρινῶς νὰ περιστείλωσι τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις εἶχε κατασταθῇ ἐπιφοῦος, ἀλλὰ συνέβη τρομερὸς σεισμός, ὅστις κατέστρεψεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν Σπάρτην. Οἱ Μεσσηνιοὶ τότε ἔδραζαν τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ προσπαθήσωσι ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ὠχύρωσαν τὴν Ἰθώμην διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταφύγιον. Οἱ Σπαρτιῶται ὅμως καὶ οἱ σύμμαχοί των ἐλθόντες ἐπολιοῦρχησαν αὐτούς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγνοοῦντες τὸν τρόπον τῶν πολιορκιῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ προσδεύσωσιν, ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ μὲν Κίμων, ὅστις ἐκ συστήματος πολιτικοῦ ἤθελε νὰ διακῆται φιλικῶς πρὸς τὴν Σπάρτην, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ χρηγήσωσι τὴν βοήθειαν, καὶ αὐτὸς οὗτος ἐσφατήγηκε τῆς στάσεως εἰς τὴν Ἰθώμην δυνάμεως. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιῶται ἐβουλόθησαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς συμμάχους των, καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὰ ἴδια των στρατεύματα ἦσαν ἱκανὰ διὰ τὴν πολιορκίαν, ἀπέπεμψαν αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐδυσχερестήθησαν διὰ τοῦτο μεγάλως· ὁ δὲ Περικλῆς, ὠφελοῦμενος ἀπὸ τὸ αἶσθημα τοῦτο, κατόρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Κίμων. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν περίοδον αἱ Ἀθηναὶ διὰ τῶν ἐξόχων στρατηγῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον, ὑπέταξαν διαφοροὺς χώρας. Ἡ νῆσος Λέγνα, τὴν ὁποίαν ὁ Περικλῆς ὠνόμαζε λόμην τοῦ Παιραιῶς, παρεδόθη εἰς τὸν μετὰ τοῦ Λεωκράτους στόλον. Αἱ δὲ λαμπραὶ ἐκστρατεῖαι τοῦ Μυρωνίδου ἐξέτειναν τὰς κατακτήσεις καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς βορειοτέρους πολιτείας τῆς Ἑλλάδος. Ἦεν Τανάγρα ὅμως μεγάλη ἦν τὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἡ ἀποτυχία ἐκστρατείας τινὸς σταλείσης εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τῆς Περσικῆς δυνάμεως, κατέστησεν ἐπιθυμητὴν τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ αὐτῆς μετὰ μεγαλητέρας εὐκολίας ὁ Περικλῆς ἀναγκάσθη νὰ προτείνῃ αὐτὸς τὴν ἀνάγκησιν τοῦ Κίμωνος, ἐπειδὴ ἔκρινεν ὅτι οὗτος ἦτον ὁ καταλλήλοτατος νὰ κατορθώσῃ αὐτὴν μὲ ὠφελίμους ὅρους. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ λοιπὸν συνομολογήθη μετὰ τοῖς Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης πενταετὴς ἀνακωχή. Ἐπειτα δ' ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν στόλου τινὸς διὰ νὰ ἐξακαλουθῇ τὸν κατὰ

τῶν Περσῶν πόλεμον, καὶ πλεύσας εἰς τὴν νῆσον Κύπρον ἐπο-
λήρηκε τὴν πόλιν Κίτιον. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς παλιοραίας, ἀπέθανε
νοσήσας, ὃ δὲ Περικλῆς ἔμεινε ἀνευ ἀνταγωνιστοῦ κατὰ τὸ
ὑπόλοιπον διάστημα τῆς ζωῆς του.

Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος συνέβη διαφορά μετὰ τῶν Δελφῶν
καὶ τῆς Φωκίδος διὰ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεραῦ
καὶ τῶν Θησαυρῶν αὐτοῦ, ἥτις ἐγέννησε τὰ σπέρματα ἐκείνου
τοῦ ἀγῶνος, ὅστις εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνο-
μα Ἰερός πόλεμος. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι βοηθοῦντες τοῖς Φω-
κεῖς ἐνίκησαν τοὺς Δελφοὺς βοηθουμένους ἀπὸ τοῦς Λακεδαι-
μονίου· οὗτοι δὲ ἠναγκάσθησαν πρὸς καιρὸν νὰ πνίξωσι τὴν
ὀργὴν των· ἀλλ' ἐνθαρρυνόμενοι μετὰ ταῦτα ἀπό τινας ἀποτυ-
χίας, τὰς ὁποίας ἔπαθον τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ
τὴν Κορώνειαν καὶ τὰ Μέγαρα, ἀπέστειλαν Πελοποννησιακὸν
στράτευμα, τὸ ὁποῖον εἰσβάλων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐξέτεινε τὰς
ἐρημώσεις του μέχρι τῆς Ἐλευσίνας σχεδόν. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ
καὶ, ὡς λέγεται, ἡ δωροδοκία κατάρθρωσαν ὅσα ἡ ἀνδρεία δὲν
ἠδυνήθη νὰ καταρθώσῃ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν ἀπεχώρησαν,
ἀλλ' ὅχι χωρὶς μεγάλην δυσαρέσκειαν τῶν συμπολιτῶν των.
Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ριψοκινδυνεύσωσι κατὰ τῆς
Δωρικῆς συμμαχίας, συνωμολόγησαν εὐχαρίστως τριακονταετῇ
ἀναχωρῆσιν μὲ ὅρους βεβαίως ἐπιζημίους εἰς τοὺς Ἀθηναίους,
καὶ ἀπαχρώντως δεικνύοντας τὸ εὐθραυστον οἰκοδόμημα τῆς
δυναμείας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ἡ δημοκρατικὴ φιλοδοξία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

(π. X. 434—424).

Ὁ Περικλῆς ἔγινεν αἷτιος νὰ περιπλεχθῇ ἡ πατρίς του
εἰς πόλεμον, ὅστις διήρκεσεν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ ἀπέβη
τέλος πρὸς ὄλεθρον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀνομάσθη δὲ Πελοποννη-

πιακὸς πόλεμος, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, οἵτινες ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν Πελοποννήσιοι. Προήλθε δὲ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ φιλοτάραχον πνεῦμα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπὸ τὴν ζήλοτυπίαν τῶν Σπαρτιατῶν ἄλλ' ἄμεσος αἰτία τοῦτου ὑπῆρξεν ἡ ἐπέμβασις τῶν Ἀθηναίων εἰς ἐριδὰ τινα τῶν Κορινθίων καὶ τῶν ἀποίκων αὐτῶν Κερκυραίων.

Δευτερεύουσα δ' αἰτία ἦτον ἡ Ποτιδαία, ἥτις ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων, ἀλλ' ὑποτελής τῶν Ἀθηναίων διότι ἀποστατησάσης τῆς Ποτιδαίας ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔστειλαν σφάτευμα κατ' αὐτῆς, οἱ δὲ Κορίνθιοι ὑπὲρ αὐτῆς ἄλλ' οἱ τελευταῖοι ἀπέτυχον καὶ διὰ τοῦτο ἐμνηστικῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὡσαύτως εἶχον παραβῆ τὰς συνθήκας ὑποτάττοντες τοὺς Αἰγινήτας, καὶ ἀποκλείοντες τοὺς Μεγαρεῖς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναϊκοὺς λιμένας καὶ ἀγοράς (1).

Συνέλευσις λοιπὸν συνεκροτήθη εἰς τὴν Σπάρτην ἐκ τῶν ἀπεσπασμένων ὄλων τῶν Δωρικῶν φυλῶν. Οἱ δὲ Κορίνθιοι κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς πείσωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ ἐνῶ ὁ Ἀρχίδαμος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀνὴρ συνεισότης καὶ πολὺπειρος, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ μὴ βιασθῶσιν, ἀλλὰ νὰ περιμένωσι καλλιτέραν εὐκαιρίαν, ὁ πόλεμος ἀπεφασίσθη ὁμοθυμαδόν. Ἀκολούθως ἐστάλη πρεσβεία εἰς Ἀθήνας, ζητοῦσα ἀπὸ τὸν δῆμον ὡς μόνον ὅρον τῆς εἰρήνης νὰ ἀκυρώσῃ τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα, καὶ νὰ ἀφῇσῃ τοὺς Αἰγινήτας αὐτονόμους ἄλλὰ, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους, δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην εἶπον ὅμως, ὅτι ἐπεθύμουν ν' ἀναθέσωσι τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἰς διαιτητὰς. Ἀλλ' εἰς τοῦτο δὲν ἠθέλησαν νὰ συναγείνωσιν οἱ Σπαρτιάται, καὶ οὕτως ἤρχισεν ὁ πόλεμος, 431 π. Χ.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀναμφιβόλως ἡ μεγίστη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ συνάπτοντα τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λιμένος τείχη, τὰ ὅποια ὁ Κίμων ἤρχισεν, ἀπεπερατώθησαν ἤδη καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον φόβον πολιορκίας, διότι ἡ θάλασσα ἦτο

(1) Ἴδε Ἱστορ. Κεῖτλη, σελ. 240.

λεν εἶσθαι πάντοτε ἐλευθέρᾳ εἰς αὐτάς. Ὁ Περικλῆς λοιπὸν συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταφύγῃσιν ὅλοι εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς ἀγροὺς εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ν' ἀποστέλλωσι στόλους διὰ νὰ λεηλατῶσι τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἄν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἡγάπων πλείοτερον παρὰ πάντα ἄλλον λαὸν τὸν ἀγροτικὸν βίον, καὶ ὁμῶς τοσαύτην δύναμιν εἶχεν ὁ Περικλῆς ἐπ' αὐτῶν, ὥστε προθύμως συγκατετέθησαν εἰς τὴν πρότασίν του. Ἐστειλαν λοιπὸν τὰ ποιμνιά των εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν, καὶ ἔπειτα κρημνίζοντας τὰς οἰκίας των ἔφεραν τὴν ξυλείαν (ἥτις ἦτο σπανία εἰς τὴν Ἀττικὴν) εἰς τὴν πόλιν, ὅπου οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ χωρέσωσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν φίλων των, ἢ εἰς τοὺς ναοὺς ἢ εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν, ἔκτισαν καλύβας εἰς τ' ἀνοικτὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν Μακρῶν Τειχῶν, ὡς ὀνομαζόντο τὰ συνάπτοντα τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν λιμένα των τείχη.

Τὸ σχέδιον τῶν Λακεδαιμονίων περὶ διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου ἦτο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ τῶν ἰδικῶν των καὶ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ νὰ φθείρωσι τὴν χώραν, κόπτοντες τὰ κάρπυμα δένδρα, καὶ προσενδύοντες ὅσων βλάβην ἠδύναντο, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔθελον ἀνεχθῇ ταῦτα, ἀλλ' ἔθελον ἐξέλθαι πρὸς φύλαξιν τῶν κτημάτων των. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐκράτει αὐτοὺς ὁ Περικλῆς ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἠδύνατο ἀκόμη νὰ τοὺς διευθύνῃ κατ' ἀρέσκειαν, ὃ δὲ ἐχθρὸς, ἡναγκάζετο ἐπὶ τέλους ν' ἀναχωρῇ. Ἀμα δ' ἀνεχώρουν, ὁ Περικλῆς ἀπέστειλε στόλους, οἵτινες ἔφθειρον τὰ παράλια, καὶ ἐξεδίκαιοντο διὰ τὴν βλάβην, τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπέφερον εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Λοιμὸς ἐν Ἀθήναις (430 π. X.).

Εἶναι πιθανόν ὅτι ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι διεξῆγον τὸν πόλεμον, ἔθελεν ἐπιτύχει ἐπὶ τέλους· ἀλλὰ νέος ἐχθρὸς, φροερώτερος παρὰ τοὺς Λακεδαιμονίους, προσέθελε τὰς Ἀθήνας, καὶ ἔφερεν αὐτάς σχεδὸν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀπωλείας· αὐτὸς δὲ ἦτον ὁ περίφημος λοιμὸς, ὁ πρῶτος περὶ τοῦ

ὁποίου ἡ ἱστορία ἀναφέρει κατ' ἀκριβείαν. Ἐρρέθη δὲ ὅτι ἤρχισαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅθεν μετεκομίσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις περιεῖχε μέγα πλῆθος λαοῦ, τὸ ὅποιον ἠναγκάζετο νὰ στοιβάζεται, οὕτως εἰπεῖν, ὅπου ἡδύνατο νὰ εὕρῃ καταφύγιον, καὶ τὸ θεὸς συνέπεσε νὰ ἦναι καυστικόν, οἱ θάνατοί ἦσαν πολυάριθμοι. Ἡ δὲ ἐπιστήμη τῶν ἱατρῶν ἐματαιοῦτο ἀπὸ τὸ καινοφανὲς τῆς νόσου. Ὅλα δὲ τὰ ἔθιμα τῆς ταφῆς ἡμελοῦντο ἐν καιρῷ τῆς γενικῆς ταύτης συμφορᾶς. Οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἀκόλαστοι καὶ ἄσωτοι· πᾶσα εὐλάβεια πρὸς τὴν θρησκείαν, πᾶν σέβας πρὸς τοὺς νόμους ἐξέλιπε, διότι κατὰ τὰς ἀτελεῖς ιδέας τῶν χρόνων ἐκείνων περὶ θρησκείας, οἱ ἄνθρωποι ἐνόμιζον ὅτι οἱ θεοὶ ἔπαυσαν λαμβάνοντας πρόνοιαν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς καταδικῶν τοὺς ἀδικούντας, οἱ νόμοι ἀπέβαινον ἀνίσχυροι. Οὕτως, ἐνῷ ὁ θάνατος ἐξέτεινεν ὁσημέραι τὰς καταστροφὰς τοῦ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἡ μεγίστη διαφθορὰ τῶν ἡθῶν ἐπλεόναζε μεταξὺ τῶν προωρισμένων θυμάτων του. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο παρατηρήθη καθ' ὅλας τὰς χώρας, καὶ τὰς χριστιανικὰς μάλιστα, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πανώλης ἐπέφερε μεγάλην φθοράν· ὡς π. χ. εἰς τὸ Λονδίνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐνσηκίψιν τῆς πανώλους περὶ τὸ 1665 ἔτος.

Ὁ λοιμὸς διήρκεσεν, ἐκ διαλειμμάτων, τέσσαρα περίπου ἔτη καὶ ἀφῆρπασε σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἀποθανόντων δὲ κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος ἦτο καὶ αὐτός ὁ μέγας Περικλῆς. Εἶχε δὲ στερηθῇ προηγουμένως τοὺς πλείστους ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τέκνων του, ἀλλ' ἡ σταθερότης του δὲν ἐκλονίσθη ποτὲ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου υἱοῦ του, ὅτε, ἐνῷ, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἴθετε τὸν στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ πρὸ τῆς κηδείας, ἡ φύσις ὑπερίσχυσε, καὶ ὁ Περικλῆς ἐκκυσε. Λέγεται δὲ, ὅτι ἐνῷ αὐτός ἐπάσχε δεινῶς ἀπὸ τὴν νόσον, οἱ φίλοι του περικαθήμενοι καὶ νομίζοντες αὐτὸν ἀναίσθητον, ἀνέφερον τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ κατορθώματά του. Ὁ δὲ Περικλῆς ἤκουε μετὰ προσοχῆς ταῦτα, καὶ ἀνακραζὼς ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του, διατὶ δὲν ἀναφέ-

ραυσι τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον τῶν κατορθωμάτων του, τὸ ὅτι δηλ. οὐδεὶς τῶν Ἀθηναίων ἐκαυροφόρησεν ἐξ αἰτίας του.

Πολιορκία τῶν Πλαταιῶν (429 π. X.).

Ἐν ὅσῳ ὁ λοιμός ἦτον εἰς Ἀθήνας, οἱ Πελοποννήσιοι ἐμποδίζοντο τοῦ νὰ εἰσβάλωσι προθύμενοι τὸ μίστην. Ἐν ταῦτοις ἐνησχολοῦντο προσπαθοῦντες νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Πλαταιεῖς. τοὺς πιστοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπρότειναν δὲ, ἐὰν ἤθελον νὰ μένωσιν οὐδέτεροι, νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσιν. Ἀλλ' ὅτε οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχον μετακινήσει τὰς οἰκονγενεῖας των, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ἐρωτησῶσι πῶς νὰ προσφερῶσιν, οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς προσέταξαν νὰ μὴ δεχθῶσι τὴν πρότασιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ ν' ἀντισταθῶσιν ὅσον ἡδύναντο, βεβαιοῦντες αὐτοὺς περὶ βοηθείας. Ἐρώναζαν λοιπὸν ἀπὸ τὰ τεῖχη των, ὅτι δὲν ἡδύναντο νὰ δεχθῶσιν ὅτι ἐξήτουν ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος, ἐπικαλούμενος τοὺς θεοὺς ὡς μάρτυρας τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἀγώνος του, ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἔκοψεν ὅλα τὰ δένδρα, καὶ περιέεραξε τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φυγὴν. Ἐπειτα δ' ἤρχισε νὰ ὑψώῃ χῶμα ἐναντίον τῆς πόλεως κατασκευάζων τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ἀπὸ ξυλείαν, τὴν ὅποιαν ἔκοψεν ἐκ τοῦ ὅρου Κιθαιρώνας, καὶ γεμίζων τὸ μεταξὺ διάστημα ἀπὸ ξύλα, πηλόν, καὶ πέτρας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς πολιορκίας τῶν ἀρχαίων χρόνων οἱ πολιορκηταὶ ὑφόναντες τὸ χῶμα ἡδύναντο νὰ ἐπιβλέπωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ τοξεύωσι κατ' αὐτῆς, οἱ πολιορκούμενοι ἐπροσπάθουν πάντοτε νὰ ὑψώσωσι τὰ τεῖχ' ἐκ των κατ' ἀναλογίαν. Τὸ δὲ σχέδιον, τὸ ὅποιον οἱ Πλαταιεῖς πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν παρεδέχθησαν, ἦτο νὰ ὑψώσωσιν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐπιτείχισμα ξύλινον περικλύπτοντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ με δέρματα καὶ διφθέραις, διὰ νὰ προφυλάττωσιν αὐτὸ καὶ τοὺς ἐργάτας ἀπὸ τὰ πυρροφόρα βέλη. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐπιτειχίσματος ἐγέμισαν ἀπὸ πλίνθους ληρθεῖσας ἀπὸ τὰς γειτονεύουσας οἰκίας. Βλέποντες δὲ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐπετύγχανε κατὰ τὰς προδοκίας των, διώρυξαν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τὸ ἀντικρὺ τοῦ χώματος, καὶ κρη-

φίως ἀρήρουν τὸν πηλὸν ἀπὸ τὸν ὁπαῖον ἦτο κατεσκευασμέ-
νον. Οἱ δὲ πολιορκηταί, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοῦτο, κατεσκευά-
σαν καλὰ θία καλὰ μιννα, τὰ ὁποῖα ἐγέμίζον μὲ πηλὸν καὶ ἐρ-
ρίπτον κάτω πηλσίον τοῦ τείχους. Οἱ πολιορκούμενοι τότε ἐ-
σκαψαν ὑπόνημον μέχρι τοῦ χώματος, καὶ οὕτω κατάρθονον
ν' ἀραιώσῃ πάλιν τὸν πηλόν.

Οἱ Πελοποννήσιοι τέλος ἔσκησαν μεγάλην μηχανὴν ἐπὶ τοῦ
χώματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἔσειον τὸ τεῖχος τῆς πόλεως. Προσέ-
βαλλον ὡσαύτως ἄλλα μέρη τοῦ τείχους μὲ ἄλλας μηχανάς,
ἀλλ' οἱ Πλαταιεῖς ἀρπάζοντες αὐτάς διὰ βρόχων τὰς ἀνέτρε-
πον, καὶ ἀφίνοντες δοκούς ἀνηρτημένας δι' ἄλυσιν κατεσύν-
τριβον τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῶν μηχανῶν. Οἱ πολιορκηταί τότε
ἐδοκίμασαν νὰ καύσωσι τὴν πόλιν· ὅθεν ἐπισωρεύσαντες δειρά-
τια ξύλων εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ χώματος καὶ τοῦ τείχους διά-
στημα, ὅσον ἡδύναντο ὑψηλότερα, καὶ ἔπειτα ῥύψαντες πίσσαν
καὶ θεῖον, ἔβαλον πῦρ εἰς αὐτά. Τότε ὑψώθησαν τρομεραὶ φλό-
γες, καὶ ἂν ὁ ἀνεμος ἔπνεε πρὸς τὴν πόλιν, βεβαίως ἔθελε γεί-
ναι παρναλῶμα τοῦ πυρός· ἀλλὰ συνέβη βραχὺαῖα βροχὴ μετὰ
βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, ἥτις ἐσβυσε τὸ πῦρ. Γίγντο ἄλλο δὲν
ἔμεινε τότε εἰμὴ νὰ δοκιμάσωσι τὸ μέσον τοῦ ἀποκλεισμοῦ.
Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν σκοπὸν ἔσκαψαν διπλὴν τάφρον παρὶ
τὴν πόλιν, καὶ ἀνήγειραν πλίνθινον τεῖχος εἰς τὸ ἐνδὸν ἐκά-
στης τάφρου. Τὰ δὲ τεῖχη εἶχον ἐπ' ἄλλῃ· κατὰ δώδεκα δ' ἐ-
π' ἄλλῃς ὑπῆρχε πύργος ἰσοπλατὺς μὲ τὸ τεῖχος αὐτό.

Ἡ φρουρά τῶν Πλαταιῶν συνίστατο ἀπὸ τριακοσίων Πλα-
ταιεῖς καὶ ὀγδοήκοντα Ἀθηναῖους· ἦσαν δὲ καὶ ἑκατὸν δέκα
γυναικες διὰ νὰ κατασκευάζωσιν ἄρτον καὶ νὰ μαγειρεύωσιν.
Ἀροῦ δὲ ἀντεστάθησαν περισσότερον τοῦ ἐνὸς ἔτους, ἐπειδὴ αἱ
τροφαὶ ἤρχισαν νὰ ὀλιγοστεύωσι, καὶ δὲν ἔβλεπον ἐλπίδα βοη-
θείας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ φύγωσι
διὰ τῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα κατεσκευασθήσαν ἀπὸ τοὺς πολιορ-
κητάς. Ὑπελογίσαντο λοιπὸν ἐπιμελῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν στί-
χων τῶν πλίνθων τῶν ἐν τῇ τείχει, διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ κατα-
σκευάσωσι τὰς κλίμακας τῶν εἰς ἀνάλογον ὕψος, καὶ ἔπειτα
περιέμενον ἕως οὗ ἐπέβη νύξ ἀρμόδια εἰς τὸν σκοπὸν τῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χειμὼν, δὲν περιέμενον πρὸς τοῦτο πολὺν χρόνον. Ἐξελέξαντο δὲ νύκτα τινὰ ἀνεμώδη, βροχεράν καὶ σκοτεινὴν. Ἀλλὰ μόνον ἑκατὸν εἴκοσι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῆς πόλεως, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεδειλίασαν. Περιεπάτουν δὲ ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων, διὰ νὰ μὴ συγκρούωνται τὰ ὄπλα των καὶ προσενῶσι θόρυβον. Ἐκαστος δ' εἶχε γυμνὸν τὸν δεξιὸν πόδα του διὰ νὰ μὴ ὀλισθαίνει εἰς τὴν λάσπην. Ὁ δὲ χειμὼν ἀπέβη βοηθητικὸς εἰς αὐτοὺς, διότι ἠνάγκασε τοὺς φύλακας νὰ καταφύγῃσιν εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν πύργους. Ἔστησαν δὲ τὰς κλίμακας των εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξύ δύο ἐκ τῶν πύργων, καὶ δώδεκα ἄνδρες ὀπλισμένοι μόνον μὲ θώρακας καὶ ζιζφη ἀνέβησαν, καὶ ἔπειτα ἐπορεύθησαν ἀνὰ ἑξ εἰς ἑκάστον πύργον. Αὐτοὺς δὲ παρεκολούθησαν ἄλλοι ὀπλισμένοι μὲ δόρατα· κατόπιν δ' αὐτῶν ἦλθον ἕτεροι φέροντες τὰς ἀσπίδας των. Πολλοὶ δ' εἶχον ἀναβῆ ἤδη ἀπαρატήρητοι ὅτε, ἐπειδὴ συνέβη νὰ βίβῃ τις πλίνθον κάτω ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις, ὁ κρότος κατεθροῦνθησε τὰς φυλακὰς. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἰδίαν στιγμὴν οἱ ὄντες ἐν τῇ πόλει προσέβαλον, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον συνεννόησιν, ἄλλο μέρος τοῦ τείχους, καὶ οὕτως ἀπέσπασαν τὴν προσαχὴν τῶν πολιορκητῶν. Ἐν τούτοις οἱ φυγάδες ἔγειναν κύριοι τῶν δύο πύργων· καὶ ἐνῷ τινες ἐξ αὐτῶν ἀναβάντες εἰς τὴν κορυφὴν ἀπεμακρύνον τὸν ἐχθρὸν μὲ τὰ τοξεύματά των, αἱ ἄλλοι ἀνέβαινον τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος ὅσον ἠδύναντο ταχύτερα, καὶ ἔπειτα ἰστάμενοι πέραν τῆς τάφρου, ἔρριπτον δόρατα καὶ βέλη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὅσοι ἐνεφανίζοντο. Διέβησαν λοιπὸν καὶ αἱ λοιποὶ· καὶ, διὰ νὰ ἀποφύγῃσι τὴν καταδίωξιν, ἐπορεύθησαν σχεδὸν ἐν μίλιον κατὰ τὴν πρὸς τὰς Θήβας ὁδόν, καὶ ὡς ὀρθῶς εἶχον προνοήσει, εἶδον μετ' αὐτῶν πολὺ τοὺς ἐχθροὺς πορευομένους μὲ ἀνημμένους λαμπάδας πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ ὄρος Κιθαιρῶνα. Τότε δὲ στραφέντες ἐπορεύοντο πρὸς τὰς Ἀθήνας.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν εἰς μόνους ἐφανεύθη, ἐπὶ δὲ ἄλλοι δειλιάσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ μέιναντες στοχαζόμενοι ὅτι βεβαίως ὅλοι ἐφανεύθησαν, ἔστειλαν κήρυκα τὴν ἀκόλουθον προῖαν ζητοῦντες τὰ πτόματά των, ὅτε μὲ μεγάλῃν αὐτῶν χαρὰν ἔμαθον ὅτι ἐτώθησαν.

Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει μέιναντες ἀντέσχον ἐπὶ τινὰς μῆνας περισσώτερον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους στερούμενοι τροφῶν συνεισφώνησαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἄνδρες ἐθανατώθησαν ἀνηλεῶς, καὶ δὲ γυναῖκες ἐξηνδραποδίσθησαν, καὶ ἡ πόλις καὶ αἱ γαῖαι ἐδόθησαν εἰς τοὺς Θηβαίους ὑπὸ τῶν ὁποίων κατηδαρίσθη ἡ πόλις.

Τὸ μόνον δὲ ἔγκλημα τῶν Πλαταιέων ἦτο διότι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Σημειωτέον δὲ ὅτι, κατὰ συμβουλήν αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν, συνεμάχισαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ ἀδικίαν τῶν Θηβαίων, καὶ ὅμως διὰ νὰ εὐχαριστήσωσιν αὐτοὺς τοὺς Θηβαίους, κατέσφαξαν αὐτοὺς οὕτως ἀνηλεῶς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον σκληροὶ καὶ ἀδικοί, ὥς τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα θέλει δείξει.

Ἀποστασία ἐν Μιτυλήνῃ (428 π. Χ.).

Μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τοῦ ναυτικοῦ τῶν κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσι τοὺς λαοὺς τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἀσίας, φρονοῦντες μὲ βαρεῖς φόρους καὶ ποικιλοτρόπως καταθλίβοντες αὐτοὺς. Καὶ οἱ μὲν λαοὶ οὗτοι ὑπερεπεθύμουν, ὥς ἦτον ἐπόμενον, νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦτον, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐτιμώρουν τόσον αὐστηρῶς τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀποστατήσωσιν, ὥστε ὁ φόβος ἐκράτει αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν. Ἦδη ὅμως ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Πελοποννησίων, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἤρχισαν νὰ σκέπτονται περὶ ἀνακτήσεως τῆς αὐτονομίας τῶν. Ὁ δὲ προθυμότερος τῶν ἄλλων ἦταν ὁ λαὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ Μιτυλήνης, ὅστις κατεσχεύαζε πλοῖα, ἠγρόραζε σῖτον, ἐμίσθονε στρατεύματα, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἡτοιμάζετο εἰς ἀποστασίαν. Οἱ δὲ γείτονες αὐτῶν τοὺς κατήγγειλαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀπέστειλαν στόλον τεσσαράκοντα πλοίων μὲ προσταγὰς νὰ πλεύσῃ κρυφίως εἰς τὴν Λέσβον καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τοὺς Μιτυληναίους, καθ' ὃν χρόνον ἔθελον τελεῖν Ὀρησκευτικὴν τινα ἐορτὴν ἔξω τῆς πόλεως τῶν. Ὡς περὶ δὲ δέκα ἐκ τῶν πλοίων τῶν ἦσαν εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν ναυτικόν, τὰ πληρώματα αὐτῶν ἐφυλακίσθησαν, διὰ νὰ μὴ ἀ-

ναγγείλωσι τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τοὺς συμπολίτας τῶν. Ἡ προφύλαξις ὁμοῦς αὕτη δὲν τοὺς ὠφέλησε, διότι φίλος τις τῶν Μιτυληναίων κατωρῶσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Λέσβον πρὸ τοῦ γόλου, καὶ ἐπομένως ὁ λαὸς δὲν ἐξῆλθε νὰ τελέσῃ τὴν ἐορτὴν.

Ἀποτυγχάντες οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπεφάσισαν νὰ πολιορκήσωσι τὴν Μιτυλήνην, καὶ ἀφ' οὗ στρατηγὸς τις, ὀνομαζόμενος Πάχης, ἐφθάσε μὲ νέα στρατεύματα, ἡ πόλις ἀπεκλείσθη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἂν καὶ ὑπεσχέθησαν βοήθειαν, ἐπὶ τοσούτον ἐδράδουν νὰ τὴν στείλωσιν, ὥστε ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν αἱ τροφαὶ εἰς τὴν Μιτυλήνην. Καὶ ἐπειδὴ Σπαρτιάτης τις, ὅστις ἦτον ἐκεῖ, κατέπεισε τ' ἡ κυβερνήσιν νὰ ὀπλίσῃ τὸν δῆμον, οὗτος ἠπεῖλει, ἀφ' οὗ τοιουτοτρόπως ἔλαβε τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὅτι ἤθελε παραδώσει τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐάν οἱ πλούσιοι δὲν ἐξῆγον τὸν σῆτόν των καὶ δὲν τὸν διένεμον εἰς τὸν λαόν. Ἡ κυβερνήτης λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ, ἐπὶ μόνῳ τῷ ἄρῳ τοῦ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν ἄδεια νὰ στείλῃ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ μὴ βλαφθῇ κἀνεῖς ἕως οὗ γνωσθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτον δὲ τὸν ὅρον ἐδέχθη ὁ Πάχης, καὶ ἐπομένως παρεδόθη ἡ πόλις. Ἀλλὰ κατὰ παράβασιν τῆς συνθήκης ἐστειλε χιλιούς σχεδὸν ἀπὸ τοὺς προὔχοντας δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὸ μόνον ἔγκλημα τῶν Μιτυληναίων ἦτον ὅτι ἐπροσπάθησαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν αὐτονομίαν των, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀδικώτατα τοὺς εἶχον στερᾶσει. Καὶ ὁμοῦς ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, παρατυρούμενος ἀπὸ ἀγοιστῶν τινα καὶ κτηνώδη ἄνδρα, ὀνομαζόμενον Κλέων, ὅστις εἶχε μεγάλην δύναμιν, εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, ἐδειξε τοσαύτην βαρβαρότητα, ὥστε νὰ φηρίσῃ ὅχι μόνον οἱ σταλέντες παρὰ τοῦ Πάχης δεσμίαι, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐν Μιτυλήνῃ ἐνέλικες ἄνδρες νὰ θανατωθῶσι, καὶ ὅλοι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά νὰ ἐξανδραποδισθῶσι, ἐπομένως ἀπεστάλῃ ἀμέσως πλοῖον μὲ προσταγὰς πρὸς τὸν Πάχην. Ἀλλὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ δῆμος, ὅστις δὲν ἦτο οὕτως σκληρὸς, ἂν καὶ ἦτον ἐπιρρεπὴς νὰ ἀποπλανᾶται ἀπὸ δημαγωγῶν, ὡς ἦτον ὁ Κλέων, ἤρχισε νὰ μεταμελῇται διὰ τὴν πράξιν του· ὅθεν αἱ φίλαι τῆς ἀνθρωπότητος ἐνῆρ-

γῆσαν νὰ συγκαλεσθῇ ἄλλη συνέλευσις, καὶ διὰ μικρᾶς πλειονοψηφίας νὰ αποφασίσῃ ὑπὲρ τοῦ ἐλέους, ἐναντίον ὧν τῶν προσπαθειῶν τοῦ Κλέωνος. Ἐτερον πλοῖον τότε ἀπεστάλη μὲ ἐναντίας προσαγᾶς πρὸς τὸν Πάχητα, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι τῶν Μιτυληναίων ὑπεσχέθησαν εἰς τὸ πλήρωμα μεγάλῃ ἀμοιβῇ ἐὰν ἔφθανεν ἐγκαίρως. Οἱ ναῦται λοιπὸν ἐκοπηλάτουν ἡμέραν καὶ νύκτα, τρώγοντες ἄρτον βραγμένον εἰς τὸν οἶνον καὶ ἔλαιον καθ' ὅσον ἐκοπηλάτουν, καὶ κοιμώμενοι ἀλλήλοδιαδόχως· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπήντησαν ἐναντίους ἀνέμους, καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἄλλου πλοίου δὲν ἔσπευδε πολὺ, ἔφθασαν καθ' ἣν στιγμήν ὁ Πάχης εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ψήφισμα καὶ ἠτοιμάζετο νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς ἦσαν φειδῶλοι εἰς τὴν ἐπιτίθειάν των, διότι ὅλοι οἱ χαλέντες εἰς Ἀθήνας δέσμιοι ὑπὸ τοῦ Πάχητος ἐθανατώθησαν· τὰ τείχη τῆς Μιτυλήνης κατεδαφίσθησαν, ἀπαντα τὰ πλοῖα ἐκυριεύθησαν, καὶ σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ νῆσος Λέσβος διενεμήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀποίκους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Λέσβιοι ὤφειλον νὰ πληρώνωσι μίσθωμα διὰ τὰς γαῖας των.

Σφαγαὶ ἐν Κερκύρα (427 π. Χ.).

Οἱ μὲν Πλαταιεῖς καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐθανατώθησαν ἀπὸ ξένους, κατὰ δὲ τὰς ἐν Κερκύρα σφαγὰς, τὰς ὁποίας μέλλομεν νὰ ἐξισορήσωμεν, τὰ θύματα ἀπωλέσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἰδίων αὐτῶν συμπολιτῶν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον δύο φατρίαι, ὡς καὶ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀριστοκρατικοὶ, καὶ οἱ δημοκρατικοί, καὶ οὗτοι ἦσαν ἀπὸνδοι ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου κατηγόρησάν τινας τῶν πρώτων ἀριστοκρατικῶν, οὗτοι κατέφυγον εἰς τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἔπειτα μαθόντες ὅτι ἡ βουλὴ ἐνσχολεῖτο νὰ συνομολογήσῃ συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, οὗτοι καὶ οἱ φίλοι των ὀπισθεύοντες μὲ ξίφη, καὶ ὀρμήσαντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐρόνευσαν ἐξίτηντα ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ. Ἐπειτα δὲ συνέβη τακτικὴ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος ἐνίκηθη. Ἐκείνη δὲ φατρία κατεῖχε μέρος τι τῆς πόλεως, καὶ τὴν προῖαν ἀμφοτέρω ἀπέστειλαν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἀνθρώπους παρακινεῖν τοὺς δούλους νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν, καὶ οὗτοι μὲν κατὰ τὰ

πλείστον μέρος ἤνθθησαν μετὰ τοῦ δήμου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι παρὰ τὸν τῆς Ἱπείρου ἡλθον πρὸς βοήθειαν τῶν ἀριστοκρατικῶν ὀλιγαρχισίων στρατιῶται. Συνέβη λοιπὸν καὶ ἑτέρα συμπολοκή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος ἐνίκησεν· οἱ δὲ ἀριστοκρατικοὶ ἔκασαν τὰς οἰκίας των, καὶ μέγα μέρος τῆς πόλεως. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔρθησαν εἰς τὸ ἑπακρον ἕνεκα τῆς ἀρίστου Ἀθηναίου τινὸς στρατηγοῦ, ὅστις συνδιήλλαξε τὰς δύο φατρίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως τετρακόσιοι περίπου ἀπὸ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, φοβούμενοι ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν των, κατέφυγον εἰς ναὸν τινα· ἀλλ' ὁ δῆμος κατέπεισεν αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσασιν ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τινα νῆσον κειμένην ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος, ὅπου ἀπέσπελλον τροφὰς εἰς αὐτοὺς. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐπανήγαγον αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔδωκαν εἰς τὸν ναόν.

Ἐπειδὴ δὲ πολυάριθμος Ἀθηναῖκός στόλος ἔρθησεν, ὁ δῆμος, ὅστις ἐμποδίζετο, φαίνεται, μέχρι τοῦδε τοῦ νὰ κορῇ τὴν ἐκδικησὶν τοῦ φοβούμενου τοῦ Πελοποννησίους, ἀπεράσισε νὰ ἀπολύσῃ πλέον τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην. Ἐστειλαν λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐν τῷ ναῷ εὐρισκομένους προτείνοντες νὰ τοὺς ὑποβάλλωσιν εἰς δικαίαν δίκην, ἐὰν ἐξήρχοντο ἀπὸ αὐτόν. Καὶ τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, ἀλλὰ μόλις διέδθησαν τὰ ἱερὰ ὄρια, καὶ θανατώθησαν ἀνευ ἐξετάσεως ἢ ἀναβολῆς. Ὅσοι δ' ἔμειναν ἐν τῷ ναῷ, γενόμενοι αὐτόπται τῆς τύχης τῶν ἄλλων, καὶ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα σωτηρίας, ἀπεράσισαν νὰ γείνωσιν αὐτοχείρες μᾶλλον παρὰ νὰ θανατωθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀγρίου ἐχθροῦ των. Τινὲς λοιπὸν ἀπηγγονίσθησαν ἐκ τῶν ἱερῶν δένδρων, ἄλλοι δὲ κατέστρεψαν τὸν βίον κατ' ἄλλον τρόπον, καὶ οὐδεὶς ἔμεινε ζῶν. Ἐπὶ ἑπτὰ δὲ ἡμέρας ὁ δῆμος ἐξηκολούθει θανατόνων τοὺς ὅσους ἐνόμιζεν ὡς ἐχθροῦς του. Πολλοὶ δ' ὀφειλέται ἔδραζαν τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ νὰ σβύσωσι τὰ χρεὴ των εἰς τὸ αἶμα τῶν δανειστῶν αὐτῶν. Τραπεραὶ δὲ σκληρότητες ἐπαράχθησαν, διότι καὶ πατέρες ἐφόνευσαν τοὺς υἱοὺς των, ἱκέται ἀπεσπάρθησαν ἐκ τῶν ναῶν καὶ κατεσφάγησαν, καὶ τινες περικτυθέντες εἰς ἓνα τῶν ναῶν ἔμειναν ἐκεῖ ἕως τοῦ ἀπέθανον τῆς πείνης. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔμεινον ψυχροὶ θάτα, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσωσι νὰ ἐμποδίσωσιν οὐδεμίαν τῶν βλαβῶν.

ρων τούτων πράξεων. Πεντακόσιοι ὁμῶς περίπου ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐσώθησαν εἰς τὸ ἀπέναντι παράλιον, καὶ μετὰ τινα χρόνον ἐπέστρεψαν, καὶ ὀχυρώσαντες δυνατὴν τινα θέσιν, ἐβλάπτον μεγάλως τοὺς ἐχθρούς των. Φθάσαντος δὲ Ἀθηναϊκοῦ τινοῦ στόλου εἰς Κέρκυραν, οἱ στρατηγοὶ ἀποδιβάσαντες τὰ στρατεύματά των ἤλωθησαν μετὰ τοῦ δήμου καὶ συνεφώρωσαν κατὰ τοῦ φρουρίου. Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ λοιπὸν ἠναγκασθήσαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἔπειτα δὲ μετήχθησαν ἐπὶ τῆς νήσου τῆς ἐμπροσθεν τοῦ λιμένος κειμένης, ἐωτοῦ σταλῶσιν εἰς Ἀθήνας. Ἐμῆλλον δὲ νὰ θεωρηθῶσιν ἐνοχοὶ παρδύτως τῆς συνθήκης, ἐὰν ἐπαχέιρουν νὰ δραπέτεύσων.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου, φοβούμενοι μήπως οἱ ἐν τῇ νήσῳ διαφύγουν τὴν ἐκδίκησίν των, ἔστησαν τρομερὰν παγίδα κατ' αὐτῶν. Βαστείλαν τινὰς εἰς τὴν νήσον, οἵτινες προσποιούμενοι ὅτι εἶναι φίλοι των, εἶπον εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκέπυνον νὰ τοὺς παραδώσωσιν εἰς τὸν δῆμον, καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἐπὶ πλοίου, τὸ ὅποιον ἦτον ἤδη ἐτοιμον. Οἱ δέσμιοι λοιπὸν ἐνέπετον εἰς τὴν παγίδα, διότι συναλήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ φεύγοντες, καὶ παρεδόθησαν τότε εἰς τὸν δῆμον ὅστις τοὺς ἐκλείσεν εἰς μεγάλην τινὰ οἰκίαν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τοὺς ἐξῆγον ἀνὰ εἴκοσι δεσμίους ὁμοῦ· διέβαινον δὲ διὰ δύο στοίχων ἐνόπλιων ἀνδρῶν, ἕκαστος τῶν ὁπείων, ἅμα ἐβλεπε τὸν ἐχθρόν του, κτυπῶν τὸν ἐπλήγονε, καὶ ἔπειτα ἐθανάτοεν αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως εἶχον ἀπολεσθῆ ἐξήκοντα, ὅτε οἱ λοιποὶ κατενόησαν τὴν τύχην, ἥτις τοὺς περιέμενε. Τότε λοιπὸν παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθωσι διὰ νὰ θανατώσωσιν αὐτοὺς, κηρύττοντες ὅτι δὲν ἤθελον ἐξέλθαι τῆς οἰκίας. Ὁ δῆμος ὁμῶς ἀποσπάσας τὴν στέγην τῆς οἰκοδομῆς, ἔρριπτε κεραμίδια καὶ βέλη κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ, οἵτινες ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ σωθῶσιν, ἔσπευσαν νὰ καταστρέψωσι τὸν βίον, τινὲς μὲν διὰ τῶν βελῶν, τὰ ὅποια ἔρριπτον κατ' αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἀπαγχονιζόμενοι μὲ τὰ σχοινία τῶν κλινῶν ἢ μὲ τὰ ἴδια αὐτῶν φορέματα, τὰ ὅποια ἔσχιζον πρὸς τοῦτον τὸν σκοπόν. Τοιοῦτον ἔλαβε πέραν ὁ ἐμπόλιος πόλεμος ἐν Κερκύρᾳ, ἀποβεσθείσης ὀλοτελῶς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας.

Ζώγρησις τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν (426 π. Χ.).

Τὸ ἀκόλουθον μέγα συμβεβηκὸς τοῦ πολέμου τούτου ἦτον ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ζώγρησις σώματός τινος τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ, πλησίον τοῦ Μεσσηνιακοῦ παραλίου. Συνέβη δὲ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἐνῷ Ἀθηναϊκὸς τις στόλος παρέπλεε τὸ Μεσσηνιακὸν παράλιον, ἀξιωματικὸς τις ὀνομαζόμενος Δημοσθένης, ἐπρότεινε ν' ἀποσιδιάσῃσι τὰ πληρώματα καὶ νὰ ὀχυρώσῃσι τὸ ἀκρωτήριο, τὸ ὀνομαζόμενον Πύλον. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἠναντιώθησαν, ἀλλὰ συμβάτης τρικυμίας, ἠναγκάσθησαν νὰ καταρῶγῃσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἐνῷ δὲ ἦσαν ἐκεῖ, οἱ στρατιῶται, χάριν διασκεδάσεως, ἤρχισαν νὰ κτίζῃσι τεῖχος συναρμυζόντες τὰς πέτρας ὅσας ἠδύναντο καλλίτερον, καὶ δι' ἑλλειψίν καλαθίων ἢ ἄλλων παρομοίων ἀγγείων, ἔφερον τὸν πηλὸν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν, ἔχοντες συμπεπλεγμένας τὰς χεῖρας τιν, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ κάτω. Οὕτως ἀνῆγειραν εἰς ἑξ ἡμέρας πλῆκτον τεῖχος εἰς τὸ ἀκρωτήριο κατὰ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, καὶ ἔπειτα ἀπέπλευσαν, ἀρῆσαντες τὸν Δημοσθένην μὲ πάντε πλοῖα διὰ νὰ τὸ φυλάττῃ.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες μετ' οὐ πολὺ προσέβαλον τὸ ὀχύρωμα κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν· καὶ ἐπειδὴ μόνον διὰ τοῦ λιμένος οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύναντο νὰ φέρωσι βοήθειαν εἰς τοὺς παλιορκομένους, ἀπεβίβασαν τετρακοτίους εἰκοσι Σπαρτιάτας, μετὰ τῶν Κιλώτων αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ νησιδίου Σφακτηρίας, κειμένου κατὰ τὸ εὐμενικὸν αὐτοῦ, σκοπεύοντες νὰ κλείσωσι τὰς δύο εἰσόδους τοῦ λιμένος μὲ πλοῖα ἀπ' ἑκατέρου μέρους τοῦ νησιδίου. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς συνήθους βραδύτητος αὐτῶν, ἡμέλησαν νὰ πράξωσι τοῦτο, ὁ δ' Ἀθηναϊκὸς στόλος, τὸν ὅποιον ὁ Δημοσθένης ἀνεκάλεσεν, εἰσπλεύσας εἰς τὸν λιμένα, ἐνίκησε τὸν ἐν αὐτῷ στόλον τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ δὲ ἐν τῷ νησιδίῳ Σπαρτιάται ἦσαν ἤδη ἐντελῶς ἀποκλεισμένοι, ὥς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξέλθωσι, δὲν ἠδύναντο δὲ νὰ μεταβιβάσωσι τροφὰς εἰς τὴν νῆσον, ἐπειδὴ καθ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν δύο Ἀθηναϊκά πλοῖα ἐκωπηλάτουν πέριξ αὐτοῦ κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις, κατὰ δὲ τὴν νύκτα, ὅλα τὰ πλοῖα ἠγκυροβόλουν περὶ αὐτά. Οἱ Σπαρτιάται

οὖν, προσφέροντες ἀμοιβὰς μὲν εἰς τοὺς ἐλευθέρους, ἐλευθερίαν δὲ εἰς τοὺς Κίλιωτας, ὅσοι ἤθελον μεταφέρειν ἄλευρον, τυρόν, αἶνον, ἢ ὅποιαςδήποτε ἄλλας τροφὰς εἰς τὴν νῆσον, διετήρουν αὐτούς· διότι ὅτε ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν οὕτως, ὥστε τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα νὰ μὴ δύνανται νὰ κινηθῶσιν, ἐσυνείθιζον πλοιάρια νὰ ἐκπλέωσιν ἀπὸ τὸ παράλιον καὶ νὰ εἰσπλέωσι μὲ τροφὰς. Κολυμβηταὶ ὡσαύτως ἐσυνείθιζον νὰ βάλωσι λινόσπορον καὶ σπόρον μύκανος εἰς ἄσκούς καὶ νὰ μεταβιβάζωσιν αὐτὰ ἀπαρατήρητοι. Ἡ φρουρά λοιπὸν τῆς νήσου ἀντείχετο περισσότερον χρόνον παρ' ὅσον ἤλπιζον· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπασχον ἀπὸ ἑλλειψιν σίτου καὶ ποτίμου ὕδατος, οἱ στρατηγοὶ τὼν ἔσειλαν εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες ὁδήγιας. Ὅτε δὲ συνῆλθεν ὁ δῆμος, ὁ Κλέων, ὅστις, ὡς ὅλοι οἱ δημαγωγοί, ἦτον θρασυδειλὸς καὶ ψεύστης, ἐφώνησεν ὅτι ὅσα ἀνέφερον ἦσαν ψεῦδη καὶ βλέπων πρὸς τὸν Νικίαν, ἓνα τῶν στρατηγῶν, εἶπεν ὅτι, ἐὰν οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἄνθρωποι, ἢ νῆσοις ἤθελε κυριευθῇ ταχέως, καὶ ἂν αὐτὸς ἦτο στρατηγός, ἤθελε τὴν κυριεύσει. Ὁ μὲν Νικίας λοιπὸν ἐπρότεινε νὰ παρχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ὅσα στρατεύματα ἤθελεν, ἀλλ' ὁ Κλέων, ὅστις ἤθελε μόνον νὰ περιαιτολογῆσθαι, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ πολεμήσῃ, ἀνεχώρει· ὁ δῆμος ὁμῶς, ὦν χαίρει κακός, ἐπέμεινε νὰ δεχθῇ ὁ Κλέων τὴν πρότασιν τοῦ Νικίου· βλέπων δὲ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσκολίας, ἀπεράσσει νὰ δεχθῇ αὐτήν, καὶ ζητήσας μόνον ὀλίγα νέα στρατεύματα, ὑπεσχέθη ὅτι εἰς εἴκοσι ἡμέρας ἢ ἤθελε φρονέσει ὅλους τοὺς ἐν τῇ νησιδίῳ Σπαρτιάτας ἢ ἤθελε φέρει αὐτοὺς δεστούς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὑπερὶ δὲ συνησθάνετο ὅτι δὲν ἦτο διόλου στρατηγός αὐτός, ἐνήργησε φρονίμως νὰ χειροτονηθῇ δυσστρατηγός τοῦ ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἦτον ἄξιος στρατιωτικός.

Ἀποῦ ὁ Κλέων ἐσθαιεν εἰς τὴν Πύλον προσεκάλετο τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδοθῶσι, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν, ἀπεβίβασε τὴν νύκτα τὰ Ἀθηναϊκὰ στρατεύματα εἰς τὴν νῆσον. Τὴν προίαν δ' ἔργεινε γενικὴ προσβολὴ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἡ μὲν μάχη ἦτο πολυχρόνιος καὶ πεισματώδης· ἀλλὰ τέλος, ἀποῦ περισσότεροι τῶν ἐκατὸν Σπαρτιατῶν ἐφονεύθησαν, οἱ λοιποὶ ἐξήγησαν νὰ τοὺς δοθῇ ἡ ἄδεια, νὰ στείλωσι διὰ νὰ συμ-

βουλευθῶσι τοὺς κατὰ τὸ παράλιον φίλους των. Καὶ ἄδεια μὲν δὲν τοὺς ἐδόθη, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν αὐτοὶ κήρυκα, καὶ ἐπομένως ἦλθε καὶ Σπαρτιάτης κήρυξ λέγων εἰς αὐτοὺς νὰ συμβουλευθῶσι καθ' ἑαυτοὺς, ἥρκει μόνον νὰ μὴ πράξωσι τίποτε αἰσχρόν. Οὗτοι λοιπὸν παρεδόθησαν, ὁ δὲ Κλέων ἔφερεν αὐτοὺς τῷ ὄντι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐντὸς τῶν εἰκοσιν ἡμερῶν ἔθεσαν δ' αὐτοὺς εἰς φυλακὴν, καὶ ἐκήρυξαν ὅτι ἤθελον τοὺς θανατώσει, εἰάν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰσέβαλόν ποτε εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν οἱ Σπαρτιάται παρεδόθησαν, τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐξέπληξεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον, στρατηγούντος τοῦ Νικίου, ἐκυρίευσαν τὰ Κύθηρα, νῆσον ἀξιόλογον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ βλάπτωσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν Λακωνικὴν χώραν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπομακρύνωσι τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰς χώρας των, ἀπεράσισαν νὰ στείλωσι στρατεύματα εἰς τὴν Θράκην μετὰ τοῦ ἀξίου καὶ τολμηροῦ Βρασιίδου διὰ ν' ἀπασχολῶσιν ἐκεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ φοβούμενοι μήπως οἱ Εἰλωτες ἐπαναστατήσωσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας, προσέφυγον εἰς ἀπανθρωπάτατόν τι μέσον. Προφασιζόμενοι, ὅτι θέλουν τοὺς κατατάξει εἰς τὰ στρατεύματά των, καὶ ὑποσχόμενοι ὅτι θέλουν τοὺς ἐλευθερώσει, ἐξελέξαντο δύο χιλιάδας τοὺς ἀνδρειοτάτους, τοὺς ὁποίους ἐδολοφόνησαν ἅπαντας, ἐνῷ ἐτελεῖτο ἡ ἐορτὴ τῆς ἀπελευθερώσεώς των.

Κλέων καὶ Βρασιίδας (422 π. Χ.).

Ὁ Κλέων τοσοῦτον ἐπῆρθη διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ὥστε ἤρχιζε νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν ὡς τὸν πρῶτον στρατηγόν, καὶ μετ' ὀλίγον ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν διορίσωσιν ἕνα τῶν στρατηγῶν, καὶ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν τοῦ κρατοῦ, ὅστις ἐστέλλετο εἰς τὴν Θράκην διὰ ν' ἀντιπράξῃ κατὰ τοῦ Βρασιίδου, ὅστις εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν Ἀμφίπολιν, καὶ καταρβῶσῃ ν' ἀποστατήσωσι τινες πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐστρατοπέδευσε δὲ κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, πλησίον μιᾶς τῶν πρῶτων πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ Βρασιίδας εἶχεν ἐπαναστατήσει. Καὶ ὁ μὲν Βρασιίδας σπεύδων πρὸς φύλα-

Ξιν αὐτῆς, κατέλαβε λόφον τινά πλησίον τῆς πόλεως. Οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ Κλέωνος, οἵτινες καταφρόνουν τὸν στρατηγόν των διὰ τὴν ἀνανδρίαν καὶ ἀπειρίαν του, ἤρχισαν ταχέως νὰ θορυβῶσι, καὶ διὰ νὰ τοὺς καταπραΰνῃ, τοὺς ᾠδήγησε μὲν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ κατέλαβεν ὑψομὰ τι ἀντικρὺ αὐτῆς, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου σκοποῦ διὰ νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Βρασίδης τότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐνῶ τὰ στρατεύματά του ἦσαν κατώτερα κατὰ τὸ ποῖον παρὰ τὰ τοῦ Κλέωνος, ἠλπίζεν ὅτι δι' ἐπιτηδεύας ἐξορμήσεως ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ ἀντιπάλου του.

Ὁ δὲ Κλέων ἐπροχώρησε πλησίον τῆς πόλεως τόσον, ὥστε ἐβλέπε τὸν Βρασίδαν θύοντα εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ, καὶ οἱ πόδες τῶν ἀνδρῶν καὶ ἵππων, οἵτινες ἠτοιμάζοντο πρὸς ἐξόρμησιν, ἐφάνιντο ὑπὸ τὰς πύλας. Ἀπεράσισε λοιπὸν ἀμέσως νὰ ὀπισθοδρομήσῃ εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπέστρεψε μὲ τόσον ἀνεπιτήδειον τρόπον τὰ στρατεύματά του, ὥστε αἱ δεξιὰ πλευραὶ τῶν στρατιωτῶν, αἵτινες ἔμενον ἀπροφύλακτοι (διότι ἔφερον τὰς ἀσπίδας των ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονός των) ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὸν ἐχθρόν. Καὶ ὁ μὲν βρασίδης βλέπων τὸν καιρὸν ἀρμόδιον ἐξώρμησε τῆς πόλεως, καὶ ἔπεσε κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κέντρου, ἕτερος δὲ Σπαρτιάτης στρατηγὸς ἐξώρμησε συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἄλλην πύλιν. Τὸ ἀριστερόν κέρας λοιπὸν τῶν Ἀθηναίων νικηθὲν ἐφευγεν· ὁ δὲ Βρασίδης τότε προσέβαλε τὸ δεξιόν, ἀλλ' ἐκαὶ ἐπληρώθη θανατηφόρος ἀπὸ ἀγνωστον χεῖρα· ὁ δὲ Κλέων, ὅστις ἐφευγεν ὅσον ἡδύνατο ταχύτερα, κατακληθείς ἐφρονεύθη ἀπὸ ἑνα τῶν σρωτιωτῶν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐφρονεύθησαν ἑπτακῶσοι, ἐκ δὲ τῶν νικητῶν ἑπτὰ στρατιῶται.

Πρὸ πολλοῦ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι τοὺς ζωγραφθέντας ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ· καὶ ὁ Νικίας δὲ καὶ ὅλη ἡ ἀριστοκρατικὴ πατρία ἐν Ἀθῆναις εἰχον τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, μάλιστα δὲ μετὰ τὰς ἐν Δηλίῳ ⁽¹⁾ καὶ Θράκῃ ἡττας τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βρασίδης καὶ ὁ

(1) Ἴδε ἱστορ. Κεῖλην, σελ. 291—292.

Κλέων, οἵτινες ἦσαν τὰ δύο πρῶτα ἐμπόδια τῆς εἰρήνης, δὲν ὑπῆρχον πλέον, ἐξωμαλύνθησαν εὐκόλως ὅλαι αἱ δυσκολίαι, καὶ συνομολογήθη εἰρήνη, ὀνομασθεῖσα *Νικίαιος εἰρήνη*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ 421—413 πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ εἰρήνη ὅμως αὕτη δὲν ἦτο προσωριμὴ νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολλὸν χρόνον. Εἰς Ἀθήνας ὑπῆρχε νέος τις ὀνομαζόμενος Ἀλκιβιάδης, ἔχων μέγαν πλοῦτον, πολλὰ προτερήματα καὶ ἀνήσυχον φιλοδοξίαν. Ὁ νέος οὗτος ἦτο δυσηρεστήμενος κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διότι καὶ ὅλας τὰς περιστάσεις ἐπρωτίμων τὸν Νικίαν ἀπὸ αὐτόν ἦτον ὡσαύτως ἐνθερμὸς φίλος τῆς στρατιωτικῆς δόξης, καὶ ἐπεθύμει διὰ τῶν λαγύρων, τὰ ὅποια ἐνδέετο ν' ἀποκτήσῃ κατὰ τὸν πόλεμον, νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἡ ἀκολασία καὶ αἱ μεγάλαι σπατάλαι εἶχον ἐπιφέρει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν περιουσίαν του. Κατέβαλλε λοιπὸν πᾶσαν προσπάθειαν ν' ἀναρτίψῃ τὴν ἔγερσιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν ἀντιζήλων των, καὶ κατώρθωσε νὰ διεγερῇ πόλεμον μεταξὺ Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων. Πρώτη δὲ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ Ἐπίδαυρος, ἥτις εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦς Ἀργεῖους καὶ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Λακεδαιμονίας. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀπεράσισαν νὰ τὴν ὑποτάξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀπέσειλαν κατὰ τοῦ Ἀργεῖος τὸν βασιλέα Ἄγιν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ μετ' ὅλων τῶν συμμάχων δυνάμεων, αἵτινες ἔμενον πισταὶ εἰς αὐτούς. Τὰ στρατεύματα δὲ ταῦτα προέβησαν μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀργεῖος ἀνευ ἀντιστάσεως, καὶ περιεκύβλωσαν τὸ στράτευμα τῶν Ἀργείων, τοῦ ὁποίου ἡ καταστροφὴ ἐφαίνετο ἀνευκατὰ. Εἰς δὲ τὴν κρίσιμον ταύτην περίστασιν, ὁ Ἄγης, ἀγνοεῖται διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐνέδωκεν εἰς τινὰς ματαιὰς ὑποσχέσεις τῶν στρατηγῶν των Ἀργείων ὅτι θέλουν παραιτῆσαι ὅλην τὴν συμμάχίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπέστρεψε μετὰ

τῶν στρατευμάτων του εἰς τὰ ἴδια. Ἡ δὲ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Ἁγίδος τοσοῦτον δυσπρόστησε τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς βαρεῖαν χρηματικὴν ποινὴν, καὶ νὰ κηρυνίσωσι τ' ἀνάκτορά του. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἁγὺς ἐνίκησεν ἐν Μαντινείᾳ τοσοῦτον μεγάλην νίκην, ὥστε ἐξήλειψε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀτιμίαν, καὶ ἀνέκτησε τὴν φήμην τῶν Σπαρτιатῶν, ἥτις εἶχεν ἀμαυρωθῆ εἰς Σφακτηρίαν. Ἀμεισοὶ δὲ συνέπαισι τῆς νίκης ταύτης ἦτον ἡ διάλυσις τῆς συμμάχιας τοῦ Ἀργου· μετὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς κυριαρχίας τῶν Σπαρτιатῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ὁ δῆμος τοῦ Ἀργου ἐνθάρρυνθεις, κατέβαλε τὴν ἐπικρατοῦσαν πατρίαν, καὶ ἀποκατέστησε τὴν πρότεράν τ᾽ αὐτῆς τὴν πραγμάτων, ἀνανεώσας τὴν συμμαχίαν του μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγενεῖν ὡσαύτως αἰτία νὰ πράξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν βραδρωτάτην πασῶν τῶν πράξεων αὐτῶν, δηλαδὴ νὰ κατασφάξωσι τὸν λαὸν τῆς νήσου Μήλου. Κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου, ὁ λαὸς οὗτος, ὅστις ἦτον ἄποικος τῶν Λακεδαιμονίων, ἔμενεν οὐδέτερος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εὐχαρίζει τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἀδικαιολογήτως εἰσέβαλον εἰς τὴν νήσον των. Τοὺς ἀπέκρουσαν ὁμοῦς οἱ Μήλιοι, καὶ ἔπειτα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἐσυμπεριλαμβάνοντο βεβαίως εἰς τὴν τελευταίαν εἰρήνην, καὶ ὁμοῦς οἱ Ἀθηναῖοι ἀποσεύλιντες στόλον καὶ στρατεύμα εἰς τὴν Μῆλον, ἀπῆλθον ἀπὸ τοὺς Μηλίους νὰ γείνωσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται. Οἱ δὲ Μήλιοι, ἐλπίζοντες ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον τοὺς βοηθήσει, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοιαύτην ἀδίκον ἀπαίτησιν. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐπολιοῦρκεσαν τὴν πόλιν των κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνεργοῦντες μὲ τὴν συνήθη αὐτῶν ἀδράνειαν δὲν κατέβαλον οὐδεμίαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσι, καὶ οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἐφηβοὶ ἐθανατώθησαν, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἐζήνδραποδίσθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες διανεμήθησαν εἰς τοὺς ἀποίκους Ἀθηναίους. Τοιαῦται ἦσαν αἱ περὶ ἐλευθερίας ἡ αὐτονομίας ιδέαι, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ δημοκρατικοὶ Ἀθηναῖοι.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἐγεννήθη φαίνεται πρὸς ἄλθερρον τῆς πατρίδος του, παρεκίνησεν ὡσαύτως πρῶτος τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ὁλεθρίαν ἐκστρατείαν, ἥτις ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς πολιτείας των.

Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Σικελίας (415 π. Χ.).

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶχον ἀποικήσει παλαιόθεν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν, ὡς ἔρρεθη ἤδη· καὶ τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐκ Δωρικῆς, ἄλλαι δὲ ἐξ Ἰωνικῆς καταγωγῆς. Ὑπῆρχε λοιπὸν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἐχθρα μεταξύ αὐτῶν, καὶ συχναὶ ἐχθροπραξίαι συνέβαινον. Ἰσχυροτάτη δὲ τῶν Δωρικῶν πολιτειῶν ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, καὶ τινες τῶν Ἰωνικῶν πολιτειῶν καταδυναστευόμεναι ἀπὸ αὐτάς, ἢ φθονοῦσαι τὴν δυνάμιν των, προσέδραμον εἰς τοὺς ὁμοφύλους των Ἀθηναίους, ζητοῦσαι προσταίαν καὶ βοήθειαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἔστειλαν μὲν κατὰ διαφόρους καιροὺς στόλους εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπεχείρησαν νὰ τὴν κατακτήσωσιν. Ἦδη ὅμως, ἐπειδὴ ἐς ἄλῃ πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὴν Σικελίαν, καὶ παρέσχετο τὴν μεγάλην αὐξήσει τῆς δυνάμεως τῶν Συρακούσων, ὁ Ἀλκιβιάδης προέτρεψε τὸν δῆμον νὰ δράξῃ τὴν παρουσιαζομένην ἤδη εὐκαιρίαν διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ πλουσίαν νῆσον, τὴν κατὰ τὴν τῆς ὁποίας ἤθελεν ἐπακολουθήσει ἡ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἴσως καὶ ἡ τῆς μεγάλης καὶ ἐμπορικῆς πολιτείας Καρχηδόνος, μετὰ ταῦτα δὲ ἠδύναντο νὰ προσβάλωσι τὴν Πελοπόννησον μετ' ἀκατανίκητου δυνάμεως. Ὁ δὲ Νικίας εἰς μάτην παρέσχετο τὸν κίνδυνον καὶ τὴν μωρίαν τῆς ἐπιχειρήσεως· εἰς μάτην ὡσαύτως ἐδοκίμασε νὰ ἐκπλήξῃ τὸν δῆμον ζητῶν μεγάλην δυνάμιν διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Διότι ὁ δῆμος, μὴ θαυματούμενος ἀπὸ τὰς αἰτήσεις του, ἔδωκεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν εἰς αὐτόν, εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τὸν Λάμαχον, διορισθέντας συστρατῆγους του, νὰ παραλάβωσιν ὅσους στρατιώτας καὶ χρήματα ἦσαν ἀνέγκαια. Γέροντες δὲ καὶ νέοι ἦσαν εὐέλπιδες περὶ τῆς ἐπιτυχίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι καὶ ἂν ἡ ἐκστρατεία ἤθελεν ἀποτύχει, ἡ βλάβη δὲν ἠδύναντο νὰ ᾖναι μεγάλη εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀφοῦ εἶχον ἀποπαρτωθῇ σχεδὸν αἱ ἐτοιμασίαι, συνέβη πε-

ριστατικόν τι, τὸ ὑποῖον ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς ὅλην τὴν πόλιν, καὶ ἐνομισθῆ ὡς κακὸς οἰωνός. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνεύθιζον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των ἀκατέργαστον ἀγάλμα τοῦ Ἑρμοῦ. Τοῦτο δὲ συνίστατο ἀπὸ τετράγωνον λιθίνην στήλην ἔχουσαν εἰς τὴν κορυφὴν ἐγγεγλυμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ὅλαι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν τούτων συνεστρίβησαν ἢ περιεκόπησαν, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τὸν αὐτουργόν τῆς πράξεως ταύτης· ὑπόνοια ὅμως ὑπῆρχε κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἀκολάστων ἐταίρων του νέων. Τὴν ὑπόνοιαν δὲ ταύτην ἐπεδεβαίονεν ἡ κατηγορία ὅτι εἰς ἄλλην περίστασιν ἕτερα ἀγάλματα περιεκόπησαν, καὶ τὰ Ἑλευσίνια μάλιστα μυστήρια, ἡ σεμνοτάτη θρησκευτικὴ λατρεία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἐξεβηλώθησαν, τελεσθέντα ἐμπαικτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Οἱ δὲ ἔχθροί του ἐμεγάλυνον ὅλας ταύτας τὰς κατηγορίας, τὰς ὑποῖας οὗτος ἀπέκρουεν ἐντόνως, καὶ ἐπέμενε νὰ διακαθῇ ἀμέσως· ἀλλὰ τοῦτο ἤεν ἐσόμενον εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν του, διότι ἐραδοῦντο μήπως διὰ τῆς παρὰ τῷ δήμῳ δυνάμεώς του κατορθώσῃ ν' ἀθωωθῇ, εἴτε ἐνοχος εἴτε ἀθῶος ἦτο, καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ἤθελον δυνηθῇ νὰ προετοιμάσωσι τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε εἰς ἀρμοδίαν περίστασιν νὰ τὸν ἀπολέσωσιν. Ἐπέμενον λοιπὸν νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ ἐκστρατεία, διότι ὁ Ἀλκιβιάδης ἠδύνατο, ἐπιστρέφων εἰς ὅποιονδήποτε καιρὸν νὰ διακαθῇ.

Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ Θέρους τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Κατὰ δὲ τὴν προσδιορισμένην τοῦ ἀπώπλου ἡμέραν, ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἀθηναίων κατέβη εἰς τὸν λιμένα λίαν πρωΐ, τὰ δὲ στρατεύματα ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ μὲν οἷοι καὶ συγγενεῖς τῶν μελλόντων ν' ἀποπλεύσωσιν ἔχον ὅακρυα ἀναλογιζόμενοι τὰς μεμαχυσμένας χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἀπέρχοντο, καὶ τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ἐμελλόντων νὰ ἐκτεθῶσιν. Ἀνεθάρρουν ὅμως βλέποντες τὸ μεγάλο πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ στόλου, διότι οὗτος ἦτον ὁ πολυτελέστατος ἐξοπλισμένος στόλος πάντων ὅσων ποτὲ ἐξέπλευσαν ἀπὸ Ἑλληνικὸν λιμένα. Ἀπὸ δὲ ἐπέβησαν ἅπαντες, προστετάχθη σιωπὴ διὰ τῶν σαλπύγγων, καὶ γενικὴ προσευχὴ προσεφέρθη εἰς

τοὺς θεοὺς διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας. Ὁ στόλος ἔπειτα διέπλευσε πρὸς τὴν Αἴγιναν, ἐκεῖθεν δὲ περιπλέον τὴν Πελοπόννησον κατέληθεν εἰς Κέρκυραν, καὶ ἔπειτα διαπλεύσας εἰς τὸ ἀντικρὺ παράλιον τῆς Ἰταλίας, περιέπλεεν αὐτὴ, καὶ τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν.

Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου (415 π. Χ.).

Αἱ προρρήσεις ἐν τασούτῳ τοῦ Νικίου ἐπαλήθευσαν· διότι αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐξαπατηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐλλόντας νὰ τοὺς προσκαλέσωσι, καὶ εἶδον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίτουν πολλὴν συνδρομὴν ἀπὸ αὐτοὺς εἴτε εἰς στρατιώτας εἴτε εἰς χρήματα. Καὶ ὁ μὲν Νικίας εἶχε γνώμην, ἀροῦ ἐπιδείξωσι τὴν δυνάμει των, περιπλέοντες τὴν νῆσον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια· ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ ἀρόχυν εἰς τοιαύτην γνώμην· ἐπρότεινε δὲ νὰ σταθῶσι καὶ νὰ πολεμήσωσι τοὺς Συρακουσίους, καὶ εἰς τὴν γνώμην του ταύτην εἵλκυσε καὶ τὸν Ἀλκιμαχόν. Ἀλλὰ πρὶν ἀρχίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἔφθασε δημοσίᾳ τις τῶν Ἀθηναίων τριήρης (ἡ Πάραλος) μὲ προσταγὰς νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην διὰ νὰ δικασθῇ περὶ τῶν Ἑρμῶν. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπροσποιήθη μὲν ὅτι ὑπακούει εὐχαρίστως, ἀλλ' ὅτε ἦτον εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἰταλίας πλέον πρὸς τὰ ἴδια, εἴτε διότι συνηθίζετο τὴν ἐνοχλήν του, εἴτε διότι ἐρροβείτο τὴν δυνάμει των ἐχθρῶν του, ἐδραπέτευσεν. Ὅτε δ' ἔγινε τοῦτο γνωστὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατεγνώσθη κατ' αὐτοῦ ποινὴ θανάτου. Οὗτος δὲ ἀπεφάσισεν ἐνδικούμενος νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ὅσῃν βλάβην ἠδύνατο. Ὅθεν ἔχων τὸν σκοπὸν ταῦτον ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ συνέδραμε τοὺς πρέσβεις τοὺς ὑπὸ τῶν Συρακουσίων σταλέντας διὰ νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, ἀναπτύσσων τοὺς πλεονεκτηκοὺς σκοποὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐπιτυχίας των, ἐάν δὲν τοὺς ἠναντιώοντο ἐγκαίρως. Ἐπερισχυσάντων λοιπὸν τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῶσι στρατεύματα εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Γύλιππος ἐχειροτονήθη στρατηγός.

Πολιορκία τῶν Συρακουσῶν (414 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκουν ἤδη τὰς Συρακούσας καὶ ἐνῶ ὁ Ἀλ-

μαχος εἶχε φρονεῖν εἰς μίαν τῶν συγκροτηθεισῶν μαχῶν, ἐδείχθησαν τόσον ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ ἀγόμενα στρατεύματα τῶν Συρακουσῶν, ὥστε ἤθελον κυριεύσει τὴν πόλιν, ἐὰν ὁ Γύλιππος δὲν ἔφθανεν ἐγκαίρως μὲ τὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατεύματα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἤδη νικηθῆ εἰς διαφόρους μάχας, ὁ Νικίας ἔγραψεν εἰς τὴν πατρίδα του λέγων, ὅτι τὸ στρατεύμα πρέπει νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ἐκτὸς ἂν ἄλλη ἔσῃ δύναμις ἐστέλλετο πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ δῆμος λοιπὸν, ὅστις δὲν εἶχε παραιτηθῆ ἀκόμη ἀπὸ τὰ ὀνειρόπολῆματα τῆς κατακτῆσεως, ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ στείλῃ ἄλλον στόλον στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, ὅστις ἦτον ὁ ἰκανώτατος στρατηγὸς τῶν.

Πρὸ τῆς ἀφίξεως δὲ τοῦ Δημοσθένους, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον νικηθῆ εἰς δύο ναυμαχίας, συγκροτηθείσας ἐν τῷ λιμένι τῶν Συρακουσῶν. Ὅτε δὲ φθάσας εἶδε τὴν κατὰ κράτος τῶν πραγμάτων, ἀπεφάσισεν ν' ἀποπειραθῇ νὰ καταλάβῃ ὑψώμα τι πλησίον τῆς πόλεως, καὶ ἐὰν ἐπετύγχανε, νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ τὰ στρατεύματα εἰς τὰ ἴδια. Προστάξας ἐπομένως τοὺς στρατιώτας του νὰ λάβωσι πέντε ἡμερῶν τροφὰς μετ' ἑαυτῶν, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς κατασκευὴν φρουρίου, ἐκίνησε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς, καὶ ἤρξατο νὰ ἀναβαίνει τὸ ὑψώμα· ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι ἐννοήσαντες, συνέδραμον ταχέως εἰς τὸν τόπον. Ἐπειδὴ δὲ διάφορα συμβεβηκότα συνέβησαν ἐναντία εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεδιώχθησαν οὗτοι πανταχόθεν, ἀπὸ τοῦ ἐφρονεῦθαι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δημοσθένους, οἵτινες ἀποπλανηθέντες ἐνεκα τῆς ἀγνοίας τοῦ τόπου, κατεσφίγγησαν τὴν πρωΐαν ἀπὸ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὸ ἵπσιον ἐνέπεσον.

Ὁ μὲν Δημοσθένης λοιπὸν συνεβούλευσεν ἤδη ν' ἀποπλευσῶσιν ἀμέσως εἰς τὰ ἴδια, ἀλλ' ὁ Νικίας ὅστις εἶχε ζητήσῃ πρότερον πολλάκις τὴν ἀνάκλησίν του, ἡντιῴθη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. Τὸ στρατεύμα λοιπὸν ἔμεινεν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ὅτε ὁ Γύλιππος ὅστις εἶχε συλλέξει στρατεύματα ἀπὸ τὴν νῆσον, ἐπανῆλθε μετὰ μεγάλης δυνάμεως, ὁ Νικίας ἐνέδωκε, καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀναχωρήσωσι κρυφίως κατὰ δυστυχίαν ὁμοῦ, ὥτε τὰ

πάντα ἦσαν ἑτοιμα, συνέβη ἔκλειψις σελήνης, ὁ δὲ Νικίας, ὅς-
τις ἦτο πολὺ δεισιδαίμων, ἐπειδὴ οἱ μάντιες ἐκήρυξαν ὅτι τὸ
στράτευμα ἔπρεπε νὰ μένῃ μέχρι τῆς προσεχοῦς πανσελήνου,
δὲν ἐπέτρεπε πλέον νὰ γίνηται καὶ λόγος περὶ ἀναχωρήσεως.

Οἱ δὲ Συρακούσιοι, ἀποφασίσαντες νὰ μὴ ἀφήσωσιν αὐτοὺς
νὰ τοὺς διαφύγωσιν, ἐφώρμησαν εἰς τὸ στρατοπέδον των, καὶ
συγχρόνως ὁ στόλος των παρατεταγμένος εἰς μάχην, ἐπέπλεεν
εἰς τὸν ναυτικὸν σταθμὸν των. Καὶ ἔσπευσαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι
νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἀλλ' ἠττήθησαν κατὰ κράτος εἰς τὴν γενομέ-
νην ναυμαχίαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ στρατεύματα τῶν Συρακουσίων
ἠττήθησαν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοπέδου ἐφοδὸν
των, καὶ ἡ γενομένη ἀπόπειρα, νὰ καύσωσι τὰ μείναντα Ἀθη-
ναϊκὰ πλοῖα ἀπέτυχε.

Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐπέρθησαν διὰ τὴν ναυτικὴν νίκην των
ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἐμελέτων εἰμὴ τὴν καταστροφὴν τοῦ
Ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν
ἔκλεισαν τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, προσπορίσαντες πλαγίως
πλοῖα. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνόησαν ὅτι δὲν ἴδυναντο ἕδῃ νὰ πο-
ρίζωνται τροφὰς, καὶ ἐν συμβουλίᾳ ἀπεφασίσθη νὰ ὁπλισωσιν
ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα εἶχον, καὶ νὰ ἀποπειραθῶσι νὰ ἐκβιάσωσι
τὴν διάβασιν καὶ ἐὰν ἀπετύγχανον, νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα, καὶ
νὰ προσπαθῶσιν ν' ἀναχωρήσωσι διὰ ξηρὰς. Οἱ ναῦται λοι-
πὸν ἐμβάντες εἰς τὰ πλοῖα ἐκωπηλάτουν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ
λιμένος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι τοὺς ἠκολούθουν μετὰ σπουδῆς.
Μέρος δ' ἐκ τῶν πλοίων των συμπλακὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων
ἐνικήθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνησχολοῦντο νὰ λύσωσι τὰ πλοῖα τὰ
ὁποῖα ἀπέκλειον τὴν διάβασιν. Ἐνῷ δὲ ἐνησχολοῦντο τοιούτο-
τρόπως, ἔφθασαν τὰ υπόλοιπα πλοῖα τῶν Συρακουσίων, καὶ
ἐνταῦθεν κατέστη ἡ μάχη γενικὴ. Ποτὲ μάχη δὲν ὑπῆρξε πει-
σματωδεστέρη. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔβλεπον, ὅτι ἔτρεχον τὸν περὶ
τῶν ὅλων κίνδυνον, οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐγνώριζον ὅτι ἐὰν ὁ στό-
λος κατεστρέφετο, οἱ ἔχοντες ὅλοι ἤθελον πέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν
των. Οἱ Ἀθηναῖοι τρατιῶται ἴσταντο εἰς τὸ παράλιον βλέπον-
τες μετὰ μεγίστης ἀγωνίας, καὶ ἐξέπεμπον μὲν φωνὰς χαρὰς
ὅτε ἔβλεπον τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα νικῶντα, φωνὰς δὲ ἀπελπι-

σίας ὅτε ἔβλεπον αὐτὰ νικώμενα. Τέλος εἶδον ὁλόκληρον τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον φεύγοντα, τὸν δὲ ἐχθρὸν καταδιώκοντα αὐτόν. Τότε δὲ ἐξέπεμψαν κραυγὰς θλίψεως, καὶ ὅλοι ἔσπευσαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν διὰ νὰ βοηθήσωσι σώζοντες τὰ πλοῖα. Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ λύπη τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἥτταν ταύτην, ὥστε οὔτε κἂν ἔστειλαν νὰ ζητήσωσι τοὺς νεκροὺς διὰ νὰ τοὺς ἐνταφιάσωσι, κατὰ τὴν ἀπαράβατον αὐτῶν συνθήειαν.

Φυγὴ τῶν Ἀθηναίων (413 π. Χ.).

Τὴν αὐτὴν δ' ἐκαίνην νύκτα ἀπεράσισαν νὰ φύγωσιν. Ἀλλ' εἰς τῶν Συρακουσίων στρατηγῶν ὑποπτεῖων τοῦτο, συνεβούλευσε τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀποστείλῃ ὅλα τὰ στρατεύματα διὰ νὰ προκαταλάβωσι τὰς ὁδοὺς καὶ διόδους. Ἐπειδὴ ἤμους ὁ λαὸς ἐώρατ' ἔορτήν τινα, δὲν ἐνομίσθη φρόνιμον νὰ τὸν διακόψωσιν ἀπὸ αὐτῆν. Διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν ὅμως τὴν φυγὴν τῶν Ἀθηναίων, ἅμα ἐνέκτισεν, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὸ στρατόπεδόν των, οἵτινες προσποιούμενοι ὅτι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ πόλει φίλους των, συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν, ἐπειδὴ ὅλοι αἱ ἑδοὶ ἦσαν προκατειλημμένοι. Τὸ στρατήγημα λοιπὸν τοῦτο ἐπέτυχε, διότι ἀπεφασίσθη ὅχι μόνον νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν, ἀλλὰ νὰ μείνωσι καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας ἱκανὸν καιρὸν νὰ ἐτοιμασθῶσι. Διὰ τῆς ἀπερισκέπτου δὲ ταύτης ἀναβολῆς ὁ ἐχθρὸς ἀπῆλαυσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, διότι ὁ Γόλιππος κινήσας τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προκατέλαβε τὰς ὁδοὺς.

Τὸ παριστάνόμενον θέαμα ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατεύματος, ὅτε ἔρχισε τὴν ἀναχώρησίν του, ἦτο θλιβερώτατον. Οἱ νεκροὶ ἔμενον ἄταφοι· οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πληγωμένοι ἀρίνοντο εἰς τὴν διάκρισιν ἢ εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν Συρακουσίων, καὶ εἰς μάτην παρεκάλουν τοὺς φίλους ἢ συστρατιώτας των νὰ τοὺς παραλάβωσι μεθ' ἐκυτῶν· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς παρακλήσεις των, ἐστέναζον μόνον καὶ ἔχουνον δάκρυα ἀναχωροῦντες. Τὸ δὲ θέαμα τοῦ ἀναχωροῦντος στρατοῦ ὠροῖσεν ἀπαραλλήλως μετὰ τὴν θέαν πλοῦς φεύγοντος ἀπὸ πωλιορχουμένην πάλιν. Καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν φευγόντων συνε-

ποσούτα εἰς 40,000, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ λοιποὶ ἠναγκάζοντο νὰ φέρωσιν αὐτοὶ τὰς τροφὰς των, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς δούλους, διότι ἔδραττον πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ δραπετεύωσι. Τὰ στρατεύματα δ' ἐπορεύοντο διηρημένα εἰς δύο μοῖρας, καὶ ὁ μὲν Νικίας ὠδήγει τὴν πρώτην, ὁ δὲ Δημοσθένης τὴν δευτέραν, τὰ δὲ σκεύη καὶ οἱ δαῦλοι ἐτάχθησαν εἰς τὸ κέντρον ἑκατέρας μοῖρας.

Ἐφύροντο δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀνάπου ποταμοῦ. Ἀφού δὲ ἐπροχώρησαν πέντε περίπου μίλια πολεμούμενοι ἀκαταπαύστως ἀπὸ τὸ ἱππικὸν καὶ ἀπὸ ἑλαφρά στρατεύματα, ἐστάθμευσαν ἐπὶ ὑψώματός τινος τὴν νύκτα. Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν κινήσαντες πάλιν ἔφθασαν εἰς τόπον, ὅπου ἡ ὁδὸς, διερχομένη διὰ τινος ὄρους, ἦτο κρημνίδης ἐκατέρωθεν· εἶδον δὲ ὅτι οἱ Συρακούσιοι εἶχον κτίσει τοῖχον πλαγίως τῆς ὁδοῦ, καὶ ὅλοι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν νὰ τὴν διαβῶσιν ἀπέβαινον ἀνωφελεῖς. Τότε λοιπὸν ἐπορεύθησαν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεπολεμοῦντο ἀπὸ τὸ ἱππικὸν καὶ τὰ ἑλαφρά στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε εἰς μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρίσωσιν περισσότερον τοῦ ἡμίσεως μιλίου. Ἀπελπισθέντες λοιπὸν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν μεσόγειον κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν, ἀπεφάσισαν νὰ πορευθῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἀφήσαντες πυρὰ διὰ νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν ἐχθρόν, ἐκίνησαν τὴν νύκτα. Ἐφθασαν δὲ ἀσφαλῶς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔπειτα ἐβάδιζον τὴν παραλίαν, σκοπεύοντες νὰ πορευθῶσιν εἰς τὴν μεσόγειον διὰ τῆς κοιλάδος ἄλλου ποταμοῦ.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν, ὅτε οἱ Συρακούσιοι εἶδον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν, κατεδίωκον αὐτοὺς μετὰ μεγέθυς σπουδῆς καὶ περὶ τὸ γεῶμα ἔφθασαν τὴν μοῖραν τοῦ Δημοσθένους. Κατάρθωσαν δὲ νὰ τὴν περικλείωσιν εἰς ἐλατῶνά τινα, ὄντα περιετοιχισμένον, καὶ καταπολεμοῦντες αὐτὴν ὅλην τὴν ἡμέραν με βέλη καὶ ἀκόντια, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ τὸ ἑσπέρας με ῥητὴν συμφωνίαν νὰ μὴ θανατωθῇ καθεὶς καθ' ὅποιονδῆποτε τρόπον. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν οἱ Συρακούσιοι προερχόμενοι τὴν μοῖραν τοῦ Νικίου, προσεκάλεσαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ. Βεβαιωθείς δὲ οὗτος, ὅτι ἦσαν ἀληθῆ ὅσα ἀνέφερον περὶ τῆς τύ-

χης τῆς ἄλλης μοῖρας, ἐπρότεινε νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὰς συνθήκας ταύτας, ἐπεχείρισεν, ὡς καὶ πρότερον, νὰ φύγῃ τὴν νύκτα. Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς ἦτο προσεκτικὸς, καὶ μόνον τριακόσιοι ἄνδρες ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσι. Τὴν πρωΐαν δὲ ὁλόκληρος ἡ μοῖρα ἐκίνησε διευθυνομένη πρὸς ποταμὸν τινα πέραν τοῦ ὁποίου ἤλπιζον ὅτι ἔβελον εἶχει ἰκανὴν ἀσφάλειαν. Κατεπολεμοῦντο δὲ, ὡς τὸ σῆνυες, ἀπὸ τοῦ ἱππικῶν καὶ τὰ ἐλαφρά στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸν ποταμὸν, ἐπείγόμενοι ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν διαβῶσιν, ἔδραμον εἰς αὐτὸν μετὰ μεγίστης ἀταξίας. Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἔξριπτον βροχηδὸν βέλη καὶ ἀκόντια κατ' αὐτῶν ἀπὸ τὰς ὄχθας, καὶ ἐφόνευσαν πολλούς. Ἄν καὶ ὁ ποταμὸς ἦτον ἤδη τεθολωμένος ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ τὸ αἷμα, ἡ δίψα τοῦς ἠνάγκαζε νὰ πίνωσιν. Ὁ δὲ Νικίας, βλέπων ὅτι ἦτο ἀνωφελὲς πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις, παρεδόθη εἰς τὸν Γύλιππον, καὶ ὁλόκληρος ἡ μοῖρα, ὡς καὶ οἱ τριακόσιοι, οὔτινες καταδιωχθέντες συνελήφθησαν, μετηνέχθησαν εἰς τὰς Συρακούσας.

Ὁ Γύλιππος ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὴν δόξαν νὰ φέρῃ αἰχμάλωτους εἰς τὴν Σπάρτην τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὅπως σῶσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῶν Συρακουσίων καὶ ἐθανατώθησαν ἀμφότεροι. Οἱ ἄλλοι δ' αἰχμάλωτοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰ πλείον τῆς πόλεως λατομεῖα, ὅπου ὄντες ἄστεγοι, ἔμενον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἀκτῖνας καυστικοῦ ἡλίου, καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ τὸ ψῦχος, τρεφόμενοι μὲ πολὺ ὀλίγην δόσιν τροφῆς. Τὰ δὲ σώματα τῶν ἀποθηνησκόντων δὲν ἀπεκομίζοντο ἐκ κείθεν, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν δυσωδία ἐπαραξένει θάνατον εἰς τοὺς ἐπιζῶντας. Μετὰ ἐβδομήκοντα δὲ ἡμέρας οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἀπαχθέντες ἐπωλήθησαν, καὶ ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἐπληρώθη ἀπὸ δούλους Ἑλλήνας.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ὑπῆρχεν εἰς Ἀθήνας περίφημος τις παίητής ὀνομαζόμενος Εὐριπίδης. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν, πολλοὶ τῶν συνεστρατευσάντων κατὰ τῆς Σικελίας ἐλθόντες τὸν εὐχαρίστησαν, διότι εἶπον, ὅτι ψάλλοντες ὅσα μέρη τῶν τραγωδιῶν του ἐνεθυμοῦντο (ἡ Ἑλληνικὴ τραγωδία ἦτον εἶδος δράματος),

ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐλάβανον περ πονήσεις ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἐπωλήθησαν, ἄλλοι δὲ, περιπλανώμενοι εἰς τὴν χώραν, ἀπελάμβανον τροφάς. Τοῦτα βεβαίως ἦτο πλέον εὐάρεστον εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ ἢ αἱ ἐνθουσιωδέσταται ἐπευφημίαι τοῦ θεάτρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ (413 — 403 π. Χ.).

Ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Σικελίᾳ καταστροφῆς τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας ἐπροξένησε μεγίστην ἐκπληξιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπαίροντο, νομίζοντες ὅτι ἡ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων ἦτον ἤδη ἀναπόφευκτος. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι ἐκείνοι, τοὺς ὁποίους εἶχον μεταχειρισθῆ με ἀνιδέειαν καὶ τυραννίαν, ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποστατήσωσιν· οἱ δὲ Πέρσαι, οἵτινες δὲν εἶχον ἀναμικθῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν ἤδη νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων ὃ δὲ Ἀλκιβιάδης, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του.

Ἐκ τῶν συμμάχων λοιπὸν τῶν Ἀθηναίων ἡ Εὐβοία πρώτη, καὶ τοι οὗτα πρὸ τῶν θυρῶν τῶν Ἀθηναίων, ἐδειξε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας, τὸ ὅποιον ἐμικλήθησαν ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, καὶ ἄλλαι πόλεις, αἵτινες ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Λακεδαιμόνου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, μεταχειριζόμενος τὴν δύναμίν του παρ' ἐνὶ τῶν ἐσθίων τῆς Σπάρτης, κατόρθωσε νὰ προτιμηθῶσιν οἱ Χίοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμμάχους, καὶ συνεξστράτευσεν καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς σταλείσης εἰς Χίον ἐκστρατείας. Διὰ δὲ τῆς δραστηριότητος καὶ ἱκανότητός του, ὅχι μόνον ἐπέτυχεν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν μᾶλλον πολύτιμον καὶ ἐπωφελεῖν συμμαχίαν τοῦ Τισσαφέρους, ἰσχυροῦ σατράπου τῆς Περσίας.

Ἄν δὲ καὶ τὰ πάντα προσηύμων οὕτω τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅμως δὲν κατεστράφησαν. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἡ

δυνήθησαν νὰ στείλῃσι σόλους εἰς τὰς θαλάσσας ἀνυτέρους τῶν ἐχθρικών βαθυκηδὸν δι' ἐπανήγγιον τοὺς ὑπερόνους των εἰς τὴν προτέρην αὐτῶν κατάστασιν τῆς ὑποταγῆς· καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης αὐτὸς, βλέπων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεβουλεύοντο τὴν ζωὴν του, μετεχειρίσθη ὅλην τὴν παρὰ τῷ Σατράπῃ δύναμιν του, διὰ νὰ τὸν διαβέσθῃ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ιδίας αὐτοῦ πατρίδος.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν περίστασιν ἀπεράσισε νὰ ζητήσῃ τὴν καθόδον του εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐπομένως ἤρξαντο διαπραγματεύσεις περὶ τούτου μὲ τὸν κατὰ τὴν Σάμον στόλον τῶν Ἀθηναίων. Ὑπέσχετο δὲ ὅτι ἤθελεν ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων τὸν Φαρνάβαζον, ἕτερον Σατράπην τῆς Περσίας, καὶ ὅτι ἤθελε πείσει αὐτὸν νὰ χορηγῇ χρήματα εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ἐξἄκρολούθησιν τοῦ πολέμου. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσιῶν του ἐξέτισε νὰ καταργηθῇ εἰς Ἀθήνας ἡ δημοκρατία, καὶ νὰ εἰσαχθῇ αὐτ' αὐτῆς ἡ ὀλιγαρχία. Παραδεξιμένον δὲ τοῦ ἐν Σάμῳ στόλου τοὺς ἄνδρας τούτους, ἐστάλη πρεσβεία εἰς Ἀθήνας, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Πείσανδρον, διὰ νὰ προτείνῃ τὴν παράτολμον ταύτην πρότασιν. Ἄν δὲ καὶ ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἔτυχε κατ' ἀρχὰς ὑποδοχῆς, ἀλλὰ μάλιστα διήγειρεν ἀγανάκτησιν, ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξεδόθη ψήρισμα, ψηφίζον ἔνδεκα πρέσβεις, καὶ ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν Πείσανδρον, διὰ νὰ διαπραγματευθῶσι τὰ περὶ ταύτου μετὰ τοῦ Τισσαφέρνηος καὶ Ἀλκιβιάδου. Ὡπειδὴ ὅμως ὁ Ἀλκιβιάδης μετεμνήθη δι' ὅσα ὑπεσχέθη, ἐπενόησε τρόπον νὰ μηδενίσῃ τὴν διαπραγματεύσιν, καὶ οὕτως οἱ πρέσβεις ἐπανήλθον εἰς Σάμον παρωργισμένοι. Ἄλλ' ἂν καὶ ἡ διαπραγματεύσις ἀπέτυχεν ὥς πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τῆς, ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ὅμως ἐτελέσθη βαθμηδὸν εἰς Ἀθήνας, καὶ, καταργηθεῖσας τῆς δημοκρατίας, συνεστήθη συμβούλιον ἐκ τετρακοσίων μὲ ἀπερίσττον ἐξουσίαν νὰ διευθύνῃ τὰ πράγματα τῆς πολιτείας.

Ἀποῦ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεστήθη ἡ ὀλιγαρχία ἐν Ἀθήναις, τὸ ἐν Σάμῳ στράτευμα μετέβαλε γνώμην ὡς πρὸς αὐτήν, καὶ αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ἀνέλαβον πάλιν τὴν ἰσχύν των. Ὅθεν τοὺς φρονούντας τὰ τῆς ὀλιγαρχίας στρα-

τηγούς εκπαιδόντας τῆς ἀρχῆς, διεδέχθησαν ἄλλοι δημοκρατικοί. Ἀπαντες δὲ Ἀθηναῖοί τε καὶ Σχήμες ὤρκηθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν δημοκρατίαν, νὰ θεωρήσωσι τὸ συμβούλιον τῶν Τετρακοσίων ὡς ἐχθροῦς, καὶ νὰ μὴ συνδιαλλαγῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστημοτέρα δὲ πράξις, τὴν ὁποίαν τὸ ἐν Σχήμε στρατεύμα ἐνήργησεν, ἦτο ψήφισμα ἀποκαθιστῶν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου Ἀθηναίου, καὶ ἀναγορεύον αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου. Εἰς τὴν στιγμήν δὲ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸ στρατεύμα ἀπεράσισε νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, ἀλλ' ἡ πρόνοησις καὶ τὸ φιλόπατρι τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν, ἐμπόδισε τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ ἀπῆλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰς φρίκας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἡ δ' ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ τὸν σπόρον τῆς διαλύσεως. Ἡ δημοκρατία, ἃν καὶ καταργηθεῖσα, εἶχε πολλοὺς ὁπαδοὺς. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἐξανέστη κατὰ τῆς ἐνεστάσης τάξεως τῶν πραγμάτων, οἱ δὲ στρατιῶται ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν πόλιν. Νέα δὲ κυβέρνησις, συγκρινῶσα τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν, καὶ ἀντισταθμίζουσα τὴν δύναμιν ἑκατέρωθεν, συνεστήθη.

Ὁ δ' ἐν Σχήμε στόλος, στρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θρασύλλου, ἐνίκησε περὶ τὴν Ἀβυδον, τὸν Μίνδαρον ναύαρχον τῶν Σπαρτιατῶν, νίκην ἐπικαιροτάτην, καὶ διέχυσε γενικὴν χαρὰν. Μετ' ὀλίγον δ' ἐνίκησε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπίσημον νίκην κατὰ τοῦ αὐτοῦ στόλου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφρονεύθη ὁ Μίνδαρος καὶ ἅπαντα τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν ἐκυριεύθησαν. Ὁ δὲ ἱπποκράτης, ὁ ἀντιναύαρχος τοῦ Μινδάρου, ἀνήγγειλεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὴν ἥτταν ταύτην μετὸν ἐξῆς Λακωνικὸν τρόπον. «Ἡ εὐτυχία μας ἐξέλιπε» ὁ Μίνδαρος ἐφρονεύθη· οἱ στρατιῶται ἀποθνήσκουσιν τῆς πείνης· ἀποφρονῶμεν τί πρέπει νὰ πράξωμεν.» «Ἐῤῥεῖ τὰ καλὰ, Μίνδαρος· ὃδ' ἀπεσσοῦν, πεινῶντι τῶνδ' ἄνδρες· ἀπορρίψαμε τί χρὴ δρᾶν.»

Ὁ Ἀλκιβιάδης λοιπὸν, ἐνθ' εὖρε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐσχάτην ταπεινώσειν, κατέρωθωσε νὰ νικήσωσιν οἱ στόλοι τῆς,

νά ἐκταθῶσι τὰ ὄρια τῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις νά προσελκύη εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν Περσικὸν σατραπὴν Φαρνάδαζον. Εἰς τὰς εὐτυχεῖς δὲ ταύτας περιστάσεις ὁ Ἀλκιβιάδης ἐχειροτονήθη εἰς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, χάριν τῶν εὐεργεσιῶν τούτων, καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν νά ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας πρὸ ἐξ ἐτῶν δὲν εἶχεν ἰδεῖ.

Κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου (408 π. Χ.).

Ἡ κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου ἦτο τὸ ἐνδοξότατον συμβεβηκὸς τοῦ βίου του. Ὅτε δ' ἔγινε γνωστὸν ὅτι ἐπλησίαζεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, ὁλόκληρον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν διὰ νά τὸν ἰδῇ ἀποβαίνοντα, ὡς πρὸ ἐξ ἐτῶν εἶχον ἰδεῖ αὐτὸν ἐπιβαίνοντα, ἐν καιρῷ τῆς κατὰ τῆς Σικελίας ἀλεθρίας ἐκστρατείας. Αἱ γυνῶμαι δὲ ἦσαν διηρημέναι περὶ αὐτοῦ· διότι τινὲς μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτον ἐνάρτεος πολίτης, διωχθεὶς ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ τῶν μηχανορραφῶν τῶν κακῶν, οἵτινες ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ ἄλλοι δ' ἔλεγον, καὶ μὲ περισσοτέραν ἀλήθειαν, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ πρωταίτιος ὅλων τῶν συμφορῶν τῆς πατρίδος του, καὶ ἤθελε γίνεαι αἴτιος ἔτι μεγαλειτέρων. Ἀρῶν δ' εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα, ἔρπεινεν ὀλίγον χρόνον ἐπὶ τοῦ κατασφράγματος τοῦ πλοίου, διότι ἀμφίβαλλεν ἀκόμη περὶ τῆς δεξιώσεως τῆς ὁποίας ἤθελε τόχει· ἀλλ' ὅτε εἶδε πολλοὺς ἐκ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν του, δὲν ἐδίδασκε πλέον, ἀλλ' ἀποβάς ἀνέβη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπελογήθη δὲ ἐνώπιον τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου κατὰ τῆς ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίας, ἀλλὰ κἀκεῖς δὲν ἀπετόλμησε ν' ἀντείπῃ. Ἐπειτα δ' ἐχειροτονήθη ἀρχιστρατήγος τῶν Ἀθηναίων στρατευμάτων, καὶ ἀμέσως ἐδιέκεν ἀποδίδειν τῆς δυνάμεώς του. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατὰ Σικελίας ἐκστρατείας, οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀκολουθοῦντες τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ, κατέστησαν εἰς πόλιν τινὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴν Δακελείαν, προῦραν ἥτις ἠνώχλει πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐνοχλήσεων, τὰς ὁποίας ἐπροξένει εἰς αὐτοὺς, ἦτο καὶ τὸ νά ἐμποδίξῃ τὰς ἐτησίους πομπὰς ἀπὸ τῆς Ἀθήνας εἰς τὴν Ἐλευσίνα, διὰ τὴν τελετὴν τῆς πανδήμου θεησκευτικῆς ἐορτῆς τῶν Μυσηρίων. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νά ἔρχωνται ἐκείσε

διὰ θαλάσσης. Ἀλλ' ἤδη ὁ Ἀλκιβιάδης εἶπεν ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον πλέον ὑβρίζεσθαι τοιουτοτρόπως. Προπέταξε λοιπόν, ἡ πάνδημος πομπή νὰ ἔλθῃ, ὡς καὶ πρότερον, διὰ τῆς ὀνομαζομένης Ἰερᾶς Ὀδοῦ, καὶ ἐξήγαγε τὰ στρατεύματά του διὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι δὲν ἀπετάλμυσαν νὰ ἐναντιωθῶσιν, οἱ δὲ ἀποτελοῦντες τὴν πομπὴν ἤλθον καὶ ἐπανῆλθον ἐν ἀσφαλείᾳ.

Λύσανδρος καὶ Κύρος (407 π. Χ.).

Ἡ δύναμις ὅμως καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Οἱ Σπαρτιαῖται, οἵτινες μέχρι τοῦδε ἀπέστελλον πολλὰ κοινούς στρατηγούς εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ἀνέθικαν ἤδη τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα ἐξόχου ἰκανότητος, καὶ πολλῷ μεγαλειτέρας ἐπιτηδειότητος παρ' ὅσων συνήθως ἠδύναντο τις νὰ εὕρῃ εἰς τὴν Σπάρτην. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος ἔστειλε τὸν υἱὸν τοῦ Κύρον ὡς κυβερνήτην ὅλου τοῦ παραλίου τῆς Ἀσίας. Ὁ δὲ ἡγεμὼν οὗτος, διὰ λόγους, οἵτινες θέλουν φανερωθῇ κατωτέρω, ἐπεθύμει νὰ προσελκύσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς αὐτόν· καὶ ὅτε ὁ Λύσανδρος ἀνέβη εἰς τὰς Σάρδεεις διὰ νὰ τὸν ἴδῃ, διεβεβαίωσεν αὐτόν ὅτι ὁ πατήρ του ἐπεθύμει νὰ συνδράμῃ αὐτοὺς τελεσφόρως· καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἶχε φέρει μεθ' αὐτοῦ μεγάλην ποσότητα χρημάτων· καὶ ἐὰν ταῦτα δὲν ἐξήρκουν, ἤθελε κόψαι εἰς νομίσματα τὸν χρυσὸν ὑρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο. Ὁ δὲ μέγας σκοπὸς τῶν Σπαρτιατῶν, ἀφοῦ ὁ πόλεμος κατέστη ναυτικός, ἦτο νὰ λαμβάνωσιν ἱκανὰ χρήματα ἀπὸ τοὺς Πέρσας, διὰ νὰ δύνανται νὰ πληρώνωσι μεγάλους μισθοὺς εἰς τοὺς ναύτας, τοὺς ὁποίους ἤλπιζον ὅτι ἤθελον πείσει τοιουτοτρόπως νὰ λειποτακτῇσιν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἐπροσπάθει ἤδη νὰ λάβῃ τὰ χρηματικά μέσα ἀπὸ τὸν Κύρον, ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀνέφερε συνθήκην τινὰ πραγμανοίαν, δι' ἧς περιωρίζετο ἡ χορηγία τῶν χρημάτων. Καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος δὲν εἶπε τίποτε περισσότερον. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὸν δεῖπνον ὁ Κύρος, κατὰ τὴν Περσικὴν συνήθειαν, ἐπιεν εἰς ὑγίαν του, καὶ τὸν προπέταξε νὰ ζητήσῃ δῶρὸν τι, παρεκάλεισε θερμῶς νὰ προσθέσῃ

ὀλίγον τι εἰς τὴν μισ' ὄν τῶν ναυτῶν. Ὁ Κύρος λοιπὸν ἐδέχθη τὴν πρό' αὖτις ταύτην· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπληρώθησαν κατὰ προστασίην του ὅλα τὰ καθυστερούμενα, καὶ προκατεβλήθη ἐν μηνιαίων. Οἱ δὲ ναῦται, πλήρεις θάρρους, ἤτομαζόντο νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὅποτε ἤθελον ἐμφανισθῇ.

Ἦττα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου (407 π. Χ.).

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέπλευσε μὲ τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον. Καὶ τὸ μὲν μεγαλειότερον μέρος αὐτοῦ ἀφῆκε διὰ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὰ διαβήματα τοῦ κατὰ τὴν Ἐφεσον στόλου τοῦ Λυσάνδρου, αὐτὸς δ' ἀπῆλθεν εἰς ζήτησιν ἐνὸς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, δίδων αὐστηρὰν παραγγελίαν εἰς τὸν ἀναλαβόντα τὴν στρατηγίαν ἀντ' αὐτοῦ Ἀντίοχον, νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τίποτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του· ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, παρὰ τὰς προσταγὰς του, θέλων νὰ ἐπιδειξῇ ἀνδραγαθίαν, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα μετὰ τινων ἐκ τῶν πλοίων του, καὶ ἔπλεε παρὰ τὰς πύρας τῶν ἐχθρικῶν πλοίων· ὁ δὲ Λύσανδρος, καθελκύσας ὀλίγα πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν τὸν κατεδίωκεν· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν μερῶν ἦλθον πλοῖα διὰ νὰ βοηθήσωσι, καὶ ἐντεῦθεν ἡ μάχη κατέστη μετ' οὐ πολὺ γενικῇ, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν, ἀπολέσαντες δέκα ἐξ πλοίων. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἐπιστρέψας, ἐπρότεινε μάχην, ἀλλ' ὁ Λύσανδρος δὲν ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ὅτε δὲ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔμαθε τὴν ἥτταν, ἀπέδωκεν βλόκληρον τὴν αἰτίαν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ ἀπεστέρευσεν αὐτὸν τῆς στρατηγίας. Ὁ Ἀλκιβιάδης λοιπὸν ἀπεχώρησεν εἰς κτῆμα τι, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπὶ τοῦ παραλίου τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐκεῖ διῆγεν ἰδιωτικὸν βίον.

Ὁ Καλλικρατίδας (406 π. Χ.).

Διάδοχος δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἦτον ὁ Καλλικρατίδας, γνήσιος Σπαρτιάτης, ἔχων ἀρχαίας καλὰς εἴσεις. Ὅτε δὲ ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὸν στόλον εἰς αὐτὸν, τὸν εἶπεν ὅτι ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης· ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἀπήτησεν, ἐὰν τοῦτο ἦτον ἀληθές, νὰ πλεύσῃ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Ἐφεσον εἰς τὴν Μίλητον, ἀρίστων τὴν Σάμον, ὅπου ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐστάθμευε, πρὸς

τῆς ἄριστῆς δὴλαδὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ παριλλίου τῆς Ἀπίας. Ἀλλ' ὁ Λύσανδρος ἐπέφυγε τὴν ἀπόδειξιν, καὶ ἐντεθεὶς ἔγεινε καταφανεὶς, ὅτι εἰς μάτην ἐκαυχῆθη. Διὰ τὴν φέρη δὲ εἰς ἀμυχανίαν τὸν διάδοχόν του, ὁ Λύσανδρος, ἔστειλεν ὅλα τὰ εἰς χεῖρας του χρήματα εἰς τὸν Κύρον, ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, διὰ τὴν ζήτησιν τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Εἶπον δὲ εἰς αὐτὸν νὰ περιμένῃ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ παροξυνθεὶς διὰ τοῦτο ἀνέχωρησε, κηρύττων ὅτι, ἅμα ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, θέλει καταβάλλει πᾶσαν δύνανμιν διὰ τὴν συνδιαλλάξῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοῦ αἵσχους τοῦ νὰ κολλακεύωσι τοὺς Πέρσας χρημάτων ἕνεκα. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσεν τὴν ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ πόλιν Μήθυμναν, ἀπήντησεν εἰς τοὺς προτρέποντας αὐτὸν νὰ πωλήσῃ τοὺς κατοίκους κατὰ τὴν καθεστῶσαν συνθήκην, ὅτι οὐδεὶς Ἕλληνα ἤθελεν αἰχμαλωτισθῆναι ἐν ὅσῳ αὐτὸς εἶχε τὴν ἀρχηγίαν, καὶ ἐπομένως ἀφῆκεν αὐτοὺς ἅπαντας ἐλευθέρους.

Ἡ ἐν Ἀργινοῦσας μάχη (406 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν ἤδη μέγαν στόλον μετὰ δευτέρου στρατηγῶν. Ἐξάθμενον δὲ εἶς τινὰς μικρὰς νήσους ὀνομαζομένας Ἀργινοῦσας, καὶ ὅτε ὁ Καλλικρατίδας ἔμαθεν ὅτι ἦσαν ἐκεῖ, ἐπέπλευσε κατ' αὐτῶν, ἀν καὶ ὁ στόλος τοῦ ἥτο κατώτερος κατὰ τὴν δύνανμιν. Ὅτε δὲ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου του εἶδε τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων, συνεβόλευσεν αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ ἄλλ' αὐτὸς ἀπεκρίθη ὅτι ἡ Σπάρτη δὲν ἤθελεν ἀισθανθῆναι τὴν ἀνάγκην του, ἐὰν ἀπέθνησκε, καὶ ὅτι ἤθελεν εἰσθαι αἰσχροὺς νὰ φύγῃ. Καὶ ἡ μὲν μάχη διήρκεσε πολλὸν χρόνον, τέλος δὲ περὶ τὸν ὁ Καλλικρατίδας ἐκ τοῦ πλοίου του ἐπὶ γῆς, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἥττα τοῦ στόλου του κατέστη γενικὴ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν εἴκοσι πέντε ἐκ τῶν πλοίων των, ἀπεράπισαν ν' ἀφήσωσι τεσσαράκοντα πλοῖα διὰ τὴν πώσωσι τὰ πληρώματα τῶν βυθισθέντων, καὶ νὰ πλεύσωσι μετὰ τὰ ὑπόλοιπα διὰ τὴν διαλύσωσι τὴν

πολιορκίαν τῆς Μιτυλήνης, ἥτις μετὰ δραστηριότητος ἐνηργεῖτο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀλλ' ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία, ἥτις ἐνάγκασεν ἅπαντας νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς Ἀργινούσας, ἀφῆσαντες τὰ δυστυχῆ πληρώματα εἰς τὴν τύχην τῶν.

Ἡ διαγωγὴ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν εἰς τὴν παρούσαν περίσσειαν δὲν ἦτο παντάπασιν ἐπιλήψιμος, καὶ ὅμως ὅτε ἐξ ἀπὸ αὐτοῦ ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια μετὰ τοῦ στόλου, ἀνέφεραν τὰ περὶ τῆς μάχης καὶ τῆς τρικυμίας, ἐβλήθησαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐπιούσαν ὁ Θηραμένης (εἰς τῶν αὐτῶν ἐκείνων στρατηγῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φροντίς τῆς διασώσεως τῶν πληρωμάτων), καὶ τινες ἄλλοι κατηγόρησαν αὐτοὺς εἰς τὸν δῆμον ὅτι δὲν ἐφρόντισαν νὰ τὰ διασώσωσιν. Ἀπολογούμενοι δὲ εἶπον, ὡς ἦτο καὶ δίκαιον, ὅτι ἂν ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ λόγος, ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸν Θηραμένην καὶ ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετέθη ἡ περὶ τῆς διασώσεως τῶν φροντίς, ἀλλ' ἐπρόσθεσαν, ὅτι ἀληθῶς οἶδεις ἦτον ἀξιοκατηγόρητος, ἐπειδὴ ἐπῆλθε τὸ περιστατικὸν τῆς τρικυμίας, τὸ ὁποῖον ἡδύνατο εὐκόλως ν' ἀποδειχθῇ. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἐπίσθη εἰς τοὺς λόγους τῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ἡρὴ ἐσπέρα, ἡ συνέλευσις ἀνεβλήθη.

Εἰς Ἀθήνας ἐτελεῖτο ἑορτὴ τις ὀνομαζομένη Ἀπατούρια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσυνείθιζον νὰ συνέρχωνται τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν. Ὁ Θηραμένης λοιπὸν καὶ οἱ ὀπαδοί του, ὠφελούμενοι ἐκ τούτου, ἐπεισαν πολλοὺς ἐκ τοῦ ὄχλου νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν συνέλευσιν μελανοφοροῦντες, καὶ μέχρι δέρματος ἐξυρισμένοι, ὡς πενθοφοροῦντες δῆθεν συγγενεῖς τῶν ἀποθανόντων εἰς Ἀργινούσας. Παρσκευάσαν ὡσαύτως ἀνθρωπὸν τινα, ὅστις παραστὰς εἰς τὴν συνέλευσιν εἶπεν ὅτι ἦτον ἐκ τῶν βυθισθέντων πλοίων, ὅτι αὐτὸς εἶχε σωθῇ ἐπὶ τινος κάδου ἀλιύρου, καὶ ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι οἱ στρατηγοὶ δὲν ἐφρόντισαν νὰ τοὺς σώσωσι. Καὶ ὁ μὲν ὄχλος ἔγεινε μανιώδης, αἱ δὲ προσπάθειαι τῶν φίλων τῆς δικαιοσύνης ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς, διότι, γενομένης τῆς ψηφοφορίας κατὰ φυλάς, οἱ στρατηγοὶ καταδικασθέντες ἐθανατώθησαν.

Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχη (405 π. Χ.).

Ὑπάρχουν τινὲς μωροὶ ἢ διεστραμμένοι, οἵτινες ἀροῦνται τὴν ὑπερξίν τῆς προνοίας, ἥτοι τῆς ἠθικῆς κυβερνήσεως τοῦ κόσμου, ἀλλ' αἱ πελίδες τῆς ἱστορίας ἀνασκευάζουν τὴν τριακὴν ἀσέβειαν, καὶ παρέχουν ἀναντιρρήτως ἀποδείξεις τῆς τιμωρίας ἐθνικῶν ἀδικημάτων. Ἡ δὲ προκειμένη περίστασις παρέχει παράδειγμα τῆς ἠθικῆς ταύτης ἐκδικήσεως· διότι ἡ καταστροφή τῶν Ἀθηνῶν ἠκολούθησε τὸν θάνατον τῶν στρατηγῶν.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ Ἀλκεδαιμόνιοι ἀνέθεσαν τὴν στρατηγίαν τοῦ στόλου τῶν καὶ δευτέρων φρεῶν εἰς τὸν Λύσανδρον, οὗτος ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον, ὅπου τὸν ἠκολούθησεν ὁ Ἀθηναῖος στόλος. Καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος ἐξέθυμειν εἰς τὴν Ἀίμψακον, κατὰ τὸ Ἀσιατικὴν πελάγιον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ποταμόν τινα, ὀνομαζόμενον Αἰγὸς ποταμοῦς, κατὰ τὸ ἀπέναντι πελάγιον. Κατὰ πᾶσαν δὲ ἡμέραν βουλεύοντο νὰ ἐπιπλέωσι καὶ νὰ προτείνωσι μάχην, τὴν ὅποιαν ὁ Λύσανδρος δὲν ἐδέχετο· ἀλλ' ὅτε ἐπέσπερον, ἐξελλε πάντοτε τινα ἐκ τῶν τυχόντων πλοίων του κατόπιν αὐτῶν διὰ νὰ παρατηρῶσι τὰ διαδήματα των, καὶ ἐκράτει τοὺς ναύτας του εἰς τὰ πλοῖα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν χαλάντων. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ὅστις κατόνει εἰς τὰ πλησιόχωρα, ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου του, ὅσα ἐγίνοντο εἰς ἀμφοτέρω τὰ περάλια τοῦ στενοῦ, καὶ παρετήρησεν ὅτι, ἐπὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπῆρχοντο δύο μίλια διὰ νὰ ἀγοράζωσι τροφάς, τὰ πληρώματα τοῦ Λυσάνδρου ἱπορίζοντο αὐτάς ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας ἦτο προσωρμισμένος, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν πάντοτε ἑτοιμα, ἐπιβάντας εἰς τὰ πλοῖα, νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὸ πέλαγος. Ἐλθὼν λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς τοὺς συνεβούλευσε νὰ μετατοπισθῶσιν εἰς τὴν πόλιν Σητσόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέβρισαν περιφρονητικῶς τὴν συμβουλὴν του, τοὺς ἐγκατέλιπε τότε εἰς τὴν τύχην των.

Τὴν πέμπτην δ' ἡμέραν ὁ Λύσανδρος προσέταξεν ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐξελλε κατόπιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, νὰ ὑψώσωσιν ἀσπίδα τινὰ ἐν εἰδει σημείου, ὅταν ἴδωσι τὰ πληρώματα διεσπαρμένα πρὸς ζήτησιν τροφῶν. Ὅτε δὲ τὸ σημεῖον ἐδόθη,

ἀπέπλευσε μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ στόλου του. Ὁ δὲ Κόνων, εἰς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, ἐπροσπάθησε μὲν νὰ ἀνακαλέσῃ τὰ στρατεύματα εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἦσαν πολὺ μεμακρυσμένα, ὥςτε δὲν ἤδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐγκαίρως. Βλέπων λοιπὸν ὅτι τὰ πάντα ἀπώλοντο, ἐπέβη εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ μετὰ ἑπτὰ ἐτέρων, τὰ ὅποια εἶχον κατὰ τύχην τὰ πληρωματὰ των ἐντὸς, ἔπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον. Ὁ δὲ λοιπὸς στόλος, καὶ μέρος τῶν πληρωμάτων αὐτοῦ ἔπесεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Λυσάνδρου, ἀπὸ τὸν ὅποιον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναῦται των, συμποσομένοι εἰς τρεῖς χιλιάδας, ἐθαναιώθησαν ἀντλεῶς. Ἀκολούθως δ' ἔπλευσεν εἰς διαφόρους κατὰ τὸ παράλιον χώρας, καὶ ἐπρόσταζεν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ὁποίους εὗρισκεν εἰς αὐτάς, νὰ μεταβῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Ἀθήνας· διότι ἐπεθύμει νὰ ὑποτάξῃ τὴν πόλιν διὰ σιτοδείας, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτηι νὰ γεμίσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἀνθρώπων.

Ὅτε δὲ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὰς ὀλεθρίας ἀγγελίας, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἦτον ὥς. Καὶ οἱ μὲν θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοὶ διεδόθησαν τάχις εἰς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ λαὸς, πενθηφορήσας διὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς του, ἔκλειε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην, περιμένων νὰ πάθῃ τὰ αὐτὰ ὅσα καὶ αὐτὸς ἔπραξε κατὰ τῶν Μηλίων καὶ κατὰ τοσούτων ἄλλων λαῶν. Δὲν ἐπληπίσθησαν ὅμως, ἀλλὰ προητιμάσθησαν δεόντως εἰς πεισματώδη ἔκφυγον.

Παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν (404 π. Χ.).

Ὁ μὲν Λυσάνδρος μετ' οὐ πολλὴν ἐμφανίτην ἐμπροσθεν τοῦ λιμένος μετ' ὅλον διακοσίων πλοίων· στρατεύματα δὲ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν φθάσαντα πανταχόθεν. Ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, πλησίον τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ ἡ σιτοδεία ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπαισθητὴ, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεῖλαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἄγιν, προτείναντες νὰ γείνωσι σύμμαχοι, ἢ κυρίως εἰπεῖν, ὑπήκοοι τῶν Λακεδαιμονίων· ἀλλὰ προσετάχθησαν νὰ χρημνίσωσι περισσότερον τοῦ ἐνὸς μιλίου ἐκ τῶν Μακρῶν Τειχῶν, τὰ ὅποια συνῆπτον τὴν πόλιν μετ' τὸν λιμένα, καὶ εἰς τοῦτο ἐφάνησαν τόσον ἐναντίοι, ὥςτε, ὅτε βουλευτὴς τις ἐτόλμησε νὰ συμβουλεύσῃ τοῦτο, ἐβλήθη εἰς τὴν φυλακὴν, δη-

μαγωγός δέ τις, δομαζόμενος Κλεοφών, ἠπέλιθε νά κόψῃ τὸν λαιμὸν παντὸς, ὅστις καὶ λόγον μόνον ἤθελε ἀναφέρει περὶ εἰρήνης.

Ὅτε δὲ ἡ σιτοδεία πῶς ἦν, ὁ Θηραμένης ἐπρότεινε νά στείλωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Λύσανδρον διὰ τὰ μάθη ὁποίους σκοποῦς εἶχον ἀληθῶς οἱ Σπαρτιάται περὶ αὐτῶν. Ἀποσταλεὶς δ' ἔπειτα, ἔμεινε τρεῖς μῆνας ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, περιμένων πιθανῶς νά βιάσῃ ἡ σιτοδεία τὸν λαὸν νά παραδοθῇ, ὡς κρυφίως ἐπεθύμει. Ἄλλ' οὗτοι ἀντεῖχον ἀκόμη, διότι εἰσεκομίζοντο λαθραίως τροφὰ διὰ τῶν τειχῶν. Ἐπὶ πᾶσι λοιπὸν λέγων, ὅτι τὸν εἶχε κρατήσει ὁ Λύσανδρος, ὅστις ἤδη προσέταττεν αὐτοῖς νά στείλωσι πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐστὰς λοιπὸν αὐτοὶ καὶ ἑνὲς ἄλλοι, οἱ δὲ Σπαρτιάται συνεκρότησαν συνέλευσιν τῶν συμμάχων· καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐζήτουν τὴν παντελὴ καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εἶπον, ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελον συγκατεθῆναι νά καταστραφῇ πόλις Ἑλληνίς, ἥτις εἶχεν εὐεργετήσῃ τοσούτον τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρότειναν δ' εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρωι τοῦ νά κατεδαφίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ὁλόκληρα τὰ Μεκρά τεῖχη καὶ τὸ τοῦ Πειραιῶς, νά παραδώσωσι ὅλα τὰ πλεῖστά των, ἐκτὸς ὅμως δέκα, καὶ νά γένωσι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης. Τὰς συνθήκας δὲ ταύτας ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς ὁ περὶ λαός. Ὁ δὲ Λύσανδρος εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἐν τῇ πόλει αὐλητρίδες συνελθούσαι ὑλουν, ἐφ' ἡ κατηδαφίζοντο τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα αὕτη, ὡς λέγει ὁ Ξενοφών, ἐνομήσθη ὡς ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ τριάκοντα Τύραννοι (404 π. Χ.).

Ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις ἀνετέθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Θηραμένης. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρότερος τῶν λοιπῶν ἦτον ὁ Κριτίας, ἄνθρωπος ἔχων μεγάλα προτερήματα καὶ θάρρος. Δὲ συνεργείας δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐστάλη ἀπὸ τῆς Λακεδαιμόνα εἰς Ἀθήνας φρουρά, τὴν ὁποίαν κατέστησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Οἱ τριάκοντα λοιποὶ τύραννοι, πιστεύοντες εἰς τὴν βοήθειάν της, ἤρχισαν νά καταθλίβωσι τιμωρικῶς τοὺς συμπολίτας των, ληστεύοντες, ἐξορίζοντες καὶ θανατόνουν.

τες αὐτοὺς. Λέγεται δὲ ὅτι ὄχι ὀλιγώτεροι τῶν χιλίων πεντακοσίων ἰπέθανον εἰς τὸ διάστημα τριῶν περὶ πουμηνῶν, ἕκαστος τοῦ πλοῦτου τῶν ἢ τῆς ἰφροσύσεως τῶν εἰς τὸ ἄρχαιον πολίτευμα.

Ὁ Θηραμένης κατ' ἀρχὰς μὲν συνέπραττεν εἰς ὅλα τὰ κακουρήματα τῶν συναρχόντων του· ἀλλ' ὅτε εἶδεν ὅτι δὲν ἔθετον ὅρια εἰς τὴν αἰμορόρον διαγωγὴν τῶν, ἤρχισε ν' ἀντιτείνῃ εἰς αὐτοὺς. Τότε δὲ ὁ Κριτίας καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀπεράσισαν τὴν ἀπώλειάν του. Προσάξαντες λοιπὸν πολλοὺς ἐκ τῶν τολμηρῶν νέων τῶν ἀφωσιωμένων εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ βουλευτήριον μὲ ξίφη κεκρυμμένα ὑπὸ τῆς μασχάλας τῶν, συνεκίλεσαν τὴν βουλὴν. Τότε ὁ Κριτίας ἀναστὰς κατηγοροῦσε τὴν Θηραμένην ὡς προδότῃν, καὶ ἰζήτησε τὸν θάνατόν του. Βλέπων ὁμῶς ὅτι ἡ εὐγλωττία τοῦ Θηραμένους διέθετε τὴν βουλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξελθὼν προσεκάλεσε τοὺς ἐνότλους νέους νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ παρασθῶσιν εἰς τὰ δρύρακτα τοῦ βουλευτηρίου. Τότε δὲ στραφείς εἰς τὴν βουλὴν εἶπεν ὅτι ἦτο χρέος του νὰ μὴ ἱπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν νὰ ἐξιπατηθῇ ὅτι οἱ ἰσχυμένοι ἐκεῖ ἔξω δὲν ἤθελον ἀνεχθῆναι νὰ πωθῇ εἰς προδότης, καὶ διὰ τοῦτο ἐν δόματι οὕτων καταδικάζει εἰς θάνατον τὸν κατηγορούμενον. Ὁ δὲ Θηραμένης ἀνέπηδῃσε μὲν εἰς τὸν βωλὸν ὧς εἰς ἄστυον, ἀλλ' αἱ ὑπρέτῃαι ἀπέσπασαν αὐτόν, ἐνῶ αἱ βουλευταὶ, ἔντρομοι ὄντες, ἐκάλυπτο σιωπηλοί. Ἀπῆλθον δὲ εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τῆς ἀγορᾶς φωνάζων ἐναντίον τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ κινήθῃ εἰς ὑπεράσπισίν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τρόπος τοῦ θανατωθῆναι εἰς Ἀθήνας ἦτο τὸ νὰ ποτίζωσι τοὺς μέλλοντας νὰ θανατωθῶσι μὲ κώνειον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὀξύ δηλητήριον, ἐν ποτήριον ἐκ τούτου ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ τὸ πίνῃ καὶ ἄφου τὸ ἐτελείωσεν, ἔχυσεν τὸ ὑπολείπονθός εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου, λέγων (ὑπαινιττόμενος παιγνιδιόν τι τῶν νέων τῆς Ἑλλάδος). «Τοῦτο εἰς τὸν καλὸν Κριτίαν.»

Οἱ Θῆβαι δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἦσαν πλήρεις Ἀθηναίων φυγάδων, οἱ δὲ Σπαρτιάται ἐξέδωκαν βύρβαρον ψήρισμα προσάζοντες αὐτάς νὰ τοὺς παρδώσωσιν εἰς τοὺς Τριάκοντα, ἀλλ' οὐδεμία ὑπήκουσεν. Οἱ Θῆβαιοι ἀπ' ἐναντίας ἐξέδωκαν ψήρισμα προσάζοντες, ἐκάστη οἰκία κατὰ τὴν Βαιωτίαν νὰ ἦναι ἀνοικτὴ

εἰς τοὺς φυγάδας, καὶ καταδικάζοντες εἰς πρόσμιμον τὸν ὅστις δὲν ἤθελε βοηθήσει φυγάδα, ἵαν ἐβλεπεν αὐτὸν ἀπαγόμενον.

Μεταξὺ δὲ τῶν φυγάδων ὑπῆρχεν ἀνὴρ τις ὀνομαζόμενος Θρασύβουλος, ὅστις ἐκαιροφυλάκει διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα τοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τριάκοντα. Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος κινήσας μετὰ ἐβδομήκοντα μόνον ὁπαδῶν κατέλαβεν ὄχυράν τινα θέσιν, ὀνομαζομένην Φυλὴν, κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς καὶ Βουλτίας. Οἱ δὲ Τριάκοντα ἔλθόντες μετὰ τῶν στρατευμάτων των, τοὺς προσέβαλον μὲν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ὅτε δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ πολιορκήσωσι τὸ ὄχυρμα τοῦτο, ἔπεισε πολλὰ χιῶν, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν. Τοσοῦτοι δὲ φυγάδες προσήλθον εἰς τὸν Θρασύβουλον, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἔγειναν ἑπτακόσιοι. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν νυκτῶν ἐκίνησε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐφορμήσας εἰς τὸ στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον οἱ Τριάκοντα εἶχον συστήσει δύο μίλια μακρὰν, ἐφόνευε περισσοτέρους τῶν ἑκατὸν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ τοὺς κατεδίωξε σχεδὸν ἐν μίλιον. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν στρατιωτῶν ἔφθασε ταχέως εἰς τοὺς χιλίους, καὶ τότε ἀπεφάσισε τολμηροτέρας πράξεις, καὶ κινήσας μίαν τῶν νυκτῶν ἦλθε καὶ κατέλαβε τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ δὲ Τριάκοντα συνήθροισαν τὰ στρατεύματά των διὰ νὰ τοὺς προσβάλωσιν. Εἰς τὴν γενομένην δὲ προσβολὴν, ὁ Κριτίας καὶ ἐβδομήκοντα ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐφονεύθησαν. Οἱ Τριάκοντα λοιπὸν σερηθέντες τοῦ τολμηροῦ Κριτίου δὲν ἠδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει ἔχθρους των, καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ ἀξιώματός των, διατηρήσαντες ἐντὺ τέσσαρας μόνον μηνῶν. Οἱ χειροτονηθέντες ὅμως ἀντ' αὐτῶν ἦσαν ἐπίσης τυραννικοί, ὥς καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐξηκολούθουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐν Πειραιεῖ.

Οἱ δὲ Τριάκοντα καὶ οἱ διάδοχοί των ἐστεῖλαν εἰς τὴν Σπάρτην ἀναγγέλλοντες εἰς τὴν ἐκεῖ κυβέρνησιν τὰ γινόμενα. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἐνήργησε νὰ σταλῶσιν εἰς αὐτοὺς ἑκατὸν τάλαντα εἰς νόμισμα, καὶ αὐτοὺς μὲν νὰ χειροτονηθῇ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ τοῦ στόλου, διὰ νὰ πορευθῶσιν εἰς βοήθειάν των. Οἱ δὲ ἐν Πειραιεῖ ἤθελον ἴσως καταν-

τήσει τοιοῦτο τρόπος εἰς ἀμνηχνίαν, ἔαν ὁ Πausανίας, εἰς τῶν βασιλέων, ὅστις ἐφθόνηι τὸν Λύσανδρον, δὲν ἐλάμβανε τὴν στρατηγίαν τοῦ στρατοῦ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων τοῦ σταλέντος εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐπρὸς πᾶσιν δὲ νὰ συνδιαλλάξῃ τὰς διαμαχομένας πατρίδας καὶ ἐπὶ τέλους κατάρθωσι συμβιβασμὸν τινα μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν Τριάκοντα καὶ οἱ διάδοχοί των, καὶ τινες ἄλλοι, προτετάχθησαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πᾶς δὲ ἄλλος ὅστις ἤθελεν, ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ κατοικήῃ ἀσφαλῶς εἰς Ἐλευσίνα. Ἐπειτα δ' ἔγεινεν ἐνορκος ἀμνηστία, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη, ἣτις ἐτηρήθη πισῶς. Καὶ οἱ μὲν νόμοι τῶν Τριάκοντα κατηργήθησαν, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ ἀποκαταστήσωσιν ὅσον ἦτο δυνατόν τὸ πολίτευμα τοῦ Σίλωνος. Ὁ δὲ Θρασύβουλος θέλει διατελεῖ πάντοτε ἐν τιμῇ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόπατρις πολίτης.

Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου (404 π. Χ.).

Ἐπὶ τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα ἀπέθανεν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης· ὁ δὲ θάνατός του συνέβη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀθηνῶν φοβούμενος νὰ μένῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν σκοπεύων νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας. Καὶ οἱ μὲν Τριάκοντα τότε ἐζήτησαν νὰ πείσωσι τὸν Λύσανδρον, ὅτι ἐν ὧν ἔζη, οἱ Σπαρτιάται δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρχωσιν ἀσφαλῶς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀγίς, ὅστις εἶχεν ἰδιαιτέραν ἐχθρὰν κατ' αὐτοῦ, ἐπεισε τὴν Σπαρτιατικὴν κυβέρνησιν ν' ἀποστείλῃ προσαγὰς εἰς τὸν Λύσανδρον, διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ, εἰ δυνατόν. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς τὸν Φερνάβζον, σατράπην τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀσίας· ὁ δὲ Φερνάβζος διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἔστειλεν ἐνόπλους τινὰς εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ὁ Ἀλκιβιάδης διέτριψε μὲ τὴν ἐταῖραν τοῦ Τιμόνδραν. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι, μὴ τολμώντες νὰ τὸν προσβάλωσιν, ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπήδησε διὰ τῶν φλογῶν ἔχων τὸ μὲν ἐγχειρίδιόν του εἰς τὴν μίαν χεῖρα, τὴν δὲ χλαμύδα του τυλιγμένην εἰς τὸν ἕτερον βραχίονα· ἐφονεύθη ὁμοῦς ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἀνάνδρων δολο-

φόνων του. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἑτέρα, καὶ ἴσως πιθανωτέ-
ρα, γνώμη περὶ τοῦ θανάτου του, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀδελ-
φοὶ γυναϊκὸς τινος, τὴν ὁποίαν εἶχε διαφθεῖρει, θέλοντες νὰ
ἐκδικηθῶσιν αὐτὸν διὰ τὴν γενομένην εἰς τὴν οἰκογένειάν
των ὕβριν, ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἰφόνευσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ (405—400 π. Χ.).

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τριάκοντα ἐν Ἀθήναις, ἐνῷ ἡ
Ἑλλὰς εἰρήνευεν, Ἑλληνικὸν στράτευμα ἐμάχετο εἰς τὸ κέν-
τρον τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, καὶ ἐνῆργει καταβῆσαι, ἥτις μετὰ
ταῦτα παρήγαγε μεγίστης συνεπείας, ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἐγένε-
το καταφθιγὴς ἡ ἀληθὴς ἀδυναμία τοῦ Περσικοῦ βασιλείου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου βασιλέως τῆς Περσίας, ὁ
δευτερότατος υἱὸς τοῦ Κυροῦ, ὅστις ἦτο διωρισμένος κυβερνήτης
τοῦ παραλίου τῆς Ἀσίας, ὡς εἶδομεν, ἀπεφάσισε νὰ ἀμφισβη-
τήσῃ τὸν θρόνον μὲ τὸν μεγαλειότερον ἀδελφὸν του Ἀρταξέρ-
ξην. Γνωρίζων δὲ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων,
κατῴρθησεν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι νὰ μισθώσῃ δεκάτρεις
περίπου χιλιάδας ἐξ αὐτῶν· ὅτε δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἀμφισβητήσῃ
τὸν θρόνον μὲ τὸν ἀδελφόν του, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν σημερινήν
του, γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν καὶ πολυαριθμοῦ σώματος Ἀ-
σιανῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκίνησε διὰ νὰ τιμωρήσῃ ἀπὸ τὸν
Πεισίδεα, ὁρεῖνόν τινα λαὸν, ὅστις ἐσυνέθιξε νὰ ἐνεργῇ ἐπιδρο-
μὰς εἰς τὴν ἑπορχίαν του. Ἀλλ' ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν
στρατευμάτων του, ὁ Τισσαφέρνης ἐνόησεν ὅτι βεβήλως εἶχεν
ἀνώτερον σκοπὸν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ μετὰ μεγάλης σπουδῆς ἔ-
σπευσεν εἰς τὰ Σούσα διὰ νὰ καταστήσῃ προσεκτικὸν τὸν βασιλέα.

Ὡς δὲ Τισσαφέρνης εἶχεν ὑποπτεύσει, ὁ Κύρος οὐδεμίαν
προσοχὴν ἔδωκεν εἰς τοῦ Πεισίδεα, ἀλλ' ἐδηγήσας τὸ στρά-
τευμά του εἰς τὴν Κιλικίαν, διεύθυνε τὴν πορείαν του πρὸς
τὴν παράδον τὴν φέρουσαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ πρὸς
τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Οἱ δ' Ἕλληνες, ὅτε τέλος ἤρξαντο
νὰ ὑποπτεύωσι τὴν σκοπὴν του, ἐνῆλθαν νὰ προῤῥωσῇ πε-

ραιτέρω, λέγοντες ὅτι δὲν ἐμισθώθησαν διὰ τὰ πολεμῆσαι τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Κλέαρχος, ὅστις ἦτο συνεννοημένος μετὰ τοῦ Κύρου, ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ προχωρήσωσιν, ἀλλ' ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιθοβοληθῇ. Τέλος ὁ Κύρος, προσποιούμενος ὅτι δὲν ἐπορεύετο ἐναντίον τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐναντίον Στρατάρχου τινὸς κατὰ τὰς δόχους τοῦ Εὐφράτου, ὅστις ἦτον ἰδιαιτέρος ἐχθρὸς του, καὶ ὑποσχόμενος αὐξήσειν τῆς μισθοδοσίας των, κατέπειπεν αὐτοὺς νὰ μείνωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, καὶ καὶ εἶχον ἀκόμη ἰσχυρὰν ὑπόνοιαν ὅτι ᾤδηγεῖ αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ βασιλέως.

Τὸ δὲ στρατεύμα διήλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως διὰ τοῦ γε ὤματος τοῦ ὁμοζομένου Πύλαι τῆς Κιλικίας, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο εὐκόλως νὰ φυλαχθῇ, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν Συρίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορεύετο ἕως ὅτου ἐφθασεν εἰς τὸν Εὐφράτην κατὰ τὴν πόλιν Θίψκον. Ἐκεῖ ὁ Κύρος προσεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐνώπιόν του, καὶ τοὺς ἐκινέρωσεν, ὅτι ἀληθῶς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐξιστράτευε, προσίζων αὐτοὺς νὰ τὸ εἰπωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας των, καὶ μὲ πάντες τρόπον νὰ τοὺς καταπέσωσι νὰ προχωρήσωσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται συναθροισθέντες πρὸς ταῦτο ἐφάνησαν, ὅτι ἦσαν πολὺ παρρωρισμένοι κατὰ τῶν στρατηγῶν των ὡς ἐξαπατησάντων αὐτοὺς, καὶ θετικῶς εἶπον ὅτι δὲν κινουσιν, ἐὰν δὲν λαβῶσι περισσότερα χρήματα. Ὁ δὲ Κύρος τότε ὑπεσχέθη νὰ δώτῃ ἀμοιβὴν τινα εἰς ἕκαστον, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ πλήρη τὴν μισθοδοσίαν των ἕως ὅτου ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ παράλιον. Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν νὰ κινήσωσι, καὶ ὁλόκληρον τὸ στρατεύμα διεβῆ τὸν Εὐφράτην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐβράχην ἀνωτέρω τῶν ματρῶν, καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς θαῦμα, διότι οἱ Θίψκηνοι ἔδεικνόν, ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶχον ὀλιγοστεύσει ποτὲ τόσον, καὶ ὅτι δὲν ἦτο διαβεβῆς εἰμὴ μόνον διὰ πλοίων.

Τὸ στρατεύμα πορευόμενον τὴν ἀριστερὰν δόχην τοῦ Εὐφράτου πρὸς μεσημβρίαν, προέβαιεν ἤδη δι' ὁμαλῆς ἀμώδους πεδιάδος, ἥτις δὲν παρήγαγε χόρτα ἢ δένδρα, εἰμὴ μόνον ἀρωματικῶς θάμνους. Ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες εἶδον κατὰ πρῶτην φοράν ἀγρίους ἄνους, δορκάδας καὶ στρουθοκαμήλους καὶ

δισκοέδαζον κυνηγούντες ὅλα ταῦτα τὰ θηρ' α' ἀλλὰ δὲν ἡ-
δυνήθησαν νὰ λήθωσι κίχρμιαν στρουθιακήμυλιν, ἵπειδη ἔ-
τρεχον ταχύτερον παρά τοὺς ἵππους των.

Ἡ πορεία ἐξηκολοῦ' ε. ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πρὸς τὴ Βαβυλῶ-
να, ἵπειδῃ ἐλέγετο ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ στράτευμά του εὐρί-
σκετο πλησίον τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὅτε δὲ ὁ Κύρος ἐνόμισεν ὅτι
ἐπλησίασεν εἰς τὸν σταθμὸν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, ἐξέ-
τασε τὰς δυνάμεις του, καὶ εὐρέθη ὅτι Ἕλληνες μὲν ἦσαν δεκα
τρεῖς περίπου χιλιάδες, Ἀἰγυπιοὶ δὲ ἑκατὸν χιλιάδες, καὶ εἴκοσι
δρεπανηφόροι ἄμαξαι, ἧτοι ἄμαξαι μὲ δρέπανα προσηλωμένα
εἰς τὰ ξύλα τῶν ἀξόνων. Τα δὲ βασιλικά στρατεύματα ἦσαν, ὡς
ἐλέγετο, ε. ἑκατομμύριον καὶ διακόσσιαι χιλιάδες στρατιωτῶν,
διακόσσιαι δρεπανηφόροι ἄμαξαι, καὶ προσέτι εἴς χιλιάδες ἱππέων
σάμματοφυλάκων· ἀλλὰ τὸ τέταρτον τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἦτο
ἄπὸν, καὶ δὲν ἔφθασεν ἰσχυρῶς διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν μάχην.

Προχωροῦντες δ' ἔφθασαν εἰς βαθεῖαν τινα τάφρον πλήρη
ὕδατος, ἐκτειναμένην ἀπὸ τοῦ Τίγρεως ἕως τοῦ Εὐφράτου,
τὴν ὅποιαν ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐνασκάψει διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν
προσδὸν των· ἀλλ' ἵπειδῃ στενὴ τις πάροδος, ὅχι περισσότε-
ρον τῶν εἴκοσι ποδῶν, ἧτις εἶχε μένειν κατὰ τὴν ὄχθην τοῦ
Εὐφράτου, ἦσαν ἐφύλακτος, τὸ στράτευμα διέβη δι' αὐτῆς,
καὶ οὕτως εὐρέθη πέραν τῆς τάφρου. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν,
ἐνῷ ὁ Κύρος ὠδοιπόρει καθήμενος ἐπὶ τῆς ἀμάξης του, μὲ
ὀλίγους μόνον σάμματοφύλακας, καὶ εἰς στρατιῶται ἱπορεύοντα
ἄνι οὐδὲμιᾳς τάξεως, διότι οἱ πλείστοι εἰς αὐτῶν εἶχον ἀπο-
θέσει τὰ ὅπλα των εἰς τὰς ἀμάξας καὶ εἰς τὰ ζῶα, Πέρσης
τις ἀξιώματιδες, ὅσις εἶχε προκηθῇ, ἐπιστρέφει μὲ μεγάλην
ταχύτητα, φωνάζων Ἕλλητιστὶ καὶ Περσιστὶ, ὅτι ὁ βασιλεὺς
ἐπλησίαζε μὲ τὸ στράτευμα προπαρεσκευασμένος εἰς μάχην.
ὁ δὲ Κύρος, πηδῆσας κάτω ἀπὸ τὴν ἀμάξαν, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ
ἵππου του, προσκαλὼν τοὺς στρατιώτας νὰ καταταχθῶσι τά-
χως εἰς τὰς τάξεις των. Τὸ δὲ στράτευμα μετ' οὐ πολὺ εὐρέθη
παρατεταγμένον εἰς μάχην· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπετέλουν
τὸ ἄριστον κέρας πρὸς τὸν Εὐφράτην, ὁ δὲ Κύρος αὐτὸς
μὲ σῶμα βρέως ὠπλισμένου ἱππικοῦ κατεῖχε τὸ κέντρον.

Ἡ περὶ τὰ Κούναξα μάχη (400 π. Χ.).

Πτον ἤδη μεσημβρία, καὶ κἀνὲν σημείον τοῦ ἰχθροῦ δὲν εἶχε φανῆ εἰσέτι, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐσπέραν ἐφάνη λευκὸν σύννεφον κοινοῦ τοῦ εἰς ἀπόστασιν τινα κατὰ τὴν πεδιάδα· ἐνῷ δ' ἐπλησίαζον, τὸ σύννεφον ἔγεινε μελανόν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ λάμψις τῶν ὕπλων ἔλαμπεν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ τὰ τάγματα καὶ οἱ λόχοι τοῦ προχωροῦντος ἰχθροῦ ἰφαίνοντο. Τὸ δὲ ἀριστερὸν μέρος τοῦ βασιλικῆς στρατεύματος, συγκείμενον ἀπὸ Περσικὸν ἵππικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν πεζικὸν, καὶ ἔχον τὰς δρεπανηφόρους ἀμάξας ἐμπροσθεν αὐτοῦ, ἐστρατηγεῖτο ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρους, καὶ ἦτο προσδιωρισμένον νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Κύρος, παρακολουθεύωντος διερμηνέως, ἔδραμεν ἐπιπικρὸς πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ προσέταξε τὸν Κλέαρχον νὰ ἰφιστάσῃ μετ' ὅλων τῶν δυνάμεών του κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἰχθροῦ, ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἔστατο, ἐπειδὴ, ἐὰν τοῦτο ἐνικᾷτο, ἡ νίκη κατωρθοῦτο ἀφεύκτως. Ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν κράτευμα ἰξετείνεται τόσον μακρὰν, ὥς τὸ κέντρον του ἦτο πολὺ ἔξω τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ στρατεύματος τοῦ Κόρου· ἐκτὸς δὲ τούτου, ὁ Κλέαρχος δὲν ἤθελε νὰ ἀποσπᾷ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν ποταμὸν διὰ νὰ μὴ περικυκλωθῇ ἀπὸ τὸν ἰχθρὸν. Ἀπεκρίθη λοιπὸν μόνον, ὅτι θέλει ἐνεργῆσαι πρὸς τὸ συμφερότερον, καὶ τότε ὁ Κύρος ἀνεχώρησεν.

Ὅτε δὲ τὰ ἰχθρικά στρατεύματα δὲν ἦσαν μακρὰν ἀλλήλων πλέον τοῦ ἡμίσεος μιλίου, οἱ Ἑλληνες ψάλλοντες τὸν Παιᾶνα, ἤρχισαν νὰ προχωρῶσι. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐφώρμησαν ἀλαλάζοντες, καὶ κρούοντες τὰς ἀσπίδας μὲ τὰς λόγχας των, διὰ νὰ τρομάξωσι τοὺς Ἴππους τοῦ ἰχθροῦ. Τὸ δὲ στρατήγημά των ἐπέτυχε, διότι πρὶν ῥ' φθῇ μέλος οὔτε ἀπὸ τὸ ἐν οὔτε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, αἱ Πέρσαι ἵππεις ἔριπτον, αἱ δὲ ἀμαξὶ ἐφέροντο ἀνευ ἀμοξήλατων, τινὲς μὲν διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν τάξεων, ἄλλαι δὲ διὰ τῶν τάξεων τῶν Ἑλλήνων, αἷνες ἤνοιγον διὰ νὰ περάσωσιν. Ὅτε δὲ ὁ Κύρος εἶδε τοὺς Ἑλληνας θριαμβεύοντας τοιοῦτοτρόπως, ἔχωρε καὶ προπεκυνεῖτο ἀπὸ τοῦς περὶ αὐτὸν ὡς βασιλεὺς. Βλέπων δ' ἔπειτα

ὅτι ὁ ἀδελφός του ἐκίνει τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κέρας διὰ νὰ τὸν περικυκλώσῃ, καὶ φοβούμενος μήπως τοιουτοτρόπως καταλάβῃ τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς κατακόψῃ, ὤρμησε κατ' αὐτοῦ ἄγων τὸ τάγμα τῶν ἐξακισιλίων φυλάκων του. Ταχέως δ' ἔτριψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐξακισχιλίους βασιλικούς φύλακας, φονεύσας μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χεῖρα τὸν στρατηγὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν ἱππέων του διεσπάρησαν καταδιώκοντες τὸν φεύγοντα ἐχθρὸν, μόνον πολλὰ ὀλίγοι ἔμενον μετ' αὐτοῦ, ὅτε, παρατηρήσας τὸν βασιλέα, καὶ φωνάξας, «βλέπω τὸν ἄνδρα», ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Κτυπήσας δὲ αὐτὸν μὲ δόρυ εἰς τὸ σῆθος, τὸν ἐπλήγωσεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν πληγωθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸ ὄμμα, ἐπεσεν, ὥς καὶ ὅλοι αἱ περὶ αὐτὸν, μαχόμενοι γενναίως. Ἐπειτα δὲ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ δεξιὰ του χεῖρ ἀπεκόπησαν, κατὰ τὴν Περσικὴν συνήθειαν.

Ὁ μὲν βασιλεὺς ἔπειτα ἐπροχώρησε καὶ κυριεύσας ἐλεηλάτησε τὸ στρατόπεδον τοῦ Κύρου. Ὁ δὲ Ἀριαῖος, ὅς τις ἱσρατῆγει τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ στρατεύματος τοῦ Κύρου, ἔφυγεν ἅνυ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως εἰς τὸν σταθμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὰ στρατεύματά του εἶχον κινήσει. Ἐμενον λοιπὸν μόνον οἱ Ἕλληνες εἴτινες κατεδίωκον τὰ στρατεύματα τοῦ Τισσαφέρνηους. Ὅτε δὲ ἔμαθον ὅτι τὰ βασιλικά στρατεύματα ἐληλάτουν τὸ στρατόπεδόν των, ἐπέτριψαν παρεσκευασμένοι εἰς μάχην, καὶ ἔχοντες τὸν ποταμὸν κατὰ ὥτα. Οἱ δὲ Πέρσαι στρατηγοὶ παρέταξαν μὲν καὶ αὐτοὶ τὰ στρατεύματά των καὶ ἐπροχώρουσαν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτε οἱ Ἕλληνες φάλλοντες τὸν Πισῖνα ὤρμησαν, δὲν ἐτόλμησαν, νὰ τοὺς ἀντισταθῶσιν, ἀλλ' ἔφευγον μὲ μεγίστην ταχύτητα. Οἱ δ' Ἕλληνες κατεδίωξαν αὐτοὺς· μέχρι τινὸς ὑψώματος, ὅπου ἱσφαίνετο ἡ βασιλικὴ σημαία ἔχουσα χρυσοῦν ἀετὸν ἐπὶ ἀσπίδος, ἀλλὰ τὸ ἱππικόν, τὸ ὁπλοὺν τὴν ἐφόλαττεν, ἔφυγεν ἅμα ἐπλησίσαν. Ἐδυνεῖν ἤδη ὁ ἥλιος, οἱ δὲ Ἕλληνες σταθέντες εἰς τὴν ὑπώρειον ἀνεπαύοντο ἐκεῖ, θυμίζοντες μὲν ὅτι δὲν ἐμάθαν ἔτι περὶ τοῦ Κύρου, ἀλλ' ὑποθέτοντες ὅτι ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ἡεὶς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς νίκης. Ἐπειτα δ' ἐπέτριψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἀλλ' εἶδον αὐτὸ το-

σοῦτον διηρησμένον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ διανυκτερεύω-
σιν ἄνευ δείπνου, ἂν καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἦσαν νήσεις, διότι ἡ
αἰφνιδία προσέγγισις τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων τοὺς ἐμπό-
δισε νὰ προγευματίωσιν. Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ μάχη, ὀνομα-
σθεῖσα μάχη περὶ τὰ Κούναξα, ἐκ τοῦ τόπου ὅπου συνεκροτήθη.

Διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν
Ἑλλήνων (400 π. Χ.).

Τὴν πρώτην ἡτοιμάζοντο νὰ κινήσωσι πρὸς ζήτησιν τοῦ
Κύρου, ὅτε ἐφθασαν ἀπεσπασμένοι εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Ἀριαίων
ἀναγγέλλοντες τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, καὶ λέγοντες
εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ Ἀριαῖος ἦτον ἕτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ πρὸς τὴν
Ἰωνίαν, καὶ ἤθελε τοὺς περιμένει ἐκείνην τὴν ἡμέραν διὰ νὰ
κινήσωσιν ὁμοῦ, εἴν ἤθελον. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἔστειλεν ἀμοιβαίως
ἀναγγέλλων εἰς τὸν Ἀριαῖον τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων, καὶ προ-
τείνων εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τῆς Περσίας. Ἐν τούτοις ἐφθασαν
ἀπὸ τὸν βασιλεῖα κήρυκες, προσάζοντες αὐτοὺς νὰ καταθέσωσι
τὰ ὅπλα καὶ νὰ περιμένωσι τὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν. Τὴν αἰτη-
σιν δὲ ταύτην δὲν παρεδέχθησαν παντάπασιν, ἀλλ' ἐπρότει-
ναν νὰ καταταχῶσιν εἰς τὸ στρατεῦμα τοῦ βασιλέως. Τότε ἐ-
φθασε καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀριαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέβριστε
τὴν προσφερομένην βασιλείαν, καὶ ἀπήτει νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν
ἄνευ περαιτέρω ἀναβολῆς. Ἐπομένως ἐκίνησαν ἅμα ἐνύκτωσε,
καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀ-
ριαίου. Ἐπειδὴ δὲ συνωμολόγησαν ἐνόρκως ἀμοιβαίαν πίστιν
μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου, συνήνωσαν τὰ στρατεύματά των,
καὶ πολλὰ πρωΐ ἤρχισαν τὴν κατάσχεσιν λαμβάνοντες διάφορον ὁ-
δὸν ἀπὸ ἐκείνην διὰ τῆς ὁποίας ἦλθον. Τὸ δ' ἐσπέρας, ὅτε ἐφθασαν
εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποία ἐσκόπευον νὰ στρατοπεδεύωσι τὴν
νύκτα, εἶπον αὐτὰ διηρησμένα ἤδη καὶ κεκαυμένα ἀπὸ τὰ βα-
σιλικὰ στρατεύματα τὰ ὁποία ἦσαν ἐκεῖ πλησίον. Τὴν ἀκόλου-
θον δὲ πρωΐην περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐφθασαν ἀπισχλ-
μένοι παρὰ τοῦ βασιλέως προτείνοντες εἰρήνην. Ὁ δὲ Κλέαρ-
χος προσέταξε τοῦ προφύλακός του νὰ τοὺς εἰπῶσιν νὰ περιμέ-
νωσιν ὀλίγον, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ παρέταττε τὰ στρατεύματά

του εἰς καταπληκτικῶτατον σχῆμα, θέτων ἅλους τοῦ εὐοπλοτάτους καὶ εὐειδεστάτους στρατιώτας εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπειτα δὲ προσεκάλεσε τοὺς ἀπειθαλμένους ἐνώπιόν του, καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ στρατός του ἦτο νῆστις, καὶ πρέπει νὰ λάβῃ τροφάς πρὶν γείνῃ λόγος περὶ εἰρήνης. Ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπιστρέψαν μετ' οὐ πολὺ, λέγοντες ὅτι, ὅταν ἡ εἰρήνη γείνῃ, θέλουν ὀδηγηθῇ εἰς τόπον ὅπου θέλουν εὖρει ἀφθόνοιας τροφάς. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐδέχθησαν τὰς περὶ εἰρήνης συμφωνίας, καὶ ἔπειτα ὠδηγήθησαν εἰς χωρία ὅπου εὖρον ἀφθονον σίτον, φοίνικας, καὶ οἶνον ἐκ φοινίκων. Ἐμείναν δ' ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον εἰς αὐτοὺς ὁ Τισσαφέρνης καὶ τέσσαρες ἄλλοι εὐγενεῖς Πέρσαι (εἰς τῶν ὁποίων ἦτον ὁ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως), ὁ δὲ Τισσαφέρνης προσποιούμενος μεγάλῃ φιλίᾳ, εἶπεν ὅτι ἐμεσολάβει ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ, κατὰ προσταγὴν τοῦ ὁποίου ἦλθε νὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβον ὅπλα κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Κλέαρχος εἶπεν, ὅτι κατὰ πρῶτον εἶχον ἐξαπατηθῇ ἀπὸ τὸν Κύρον, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ τιμὴ τοὺς ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν ἐγκαταλειψῶσιν, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχον κανὲν πάθος κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀνεμνον ἀνενόχλητοι, ἤθελον ἐπιστρέφει εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνεχώρησαν τότε καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἱκανῶς ἦλθον, ὅτε ὁ Τισσαφέρνης εἶπεν, ὅτι ἀπήντησε μεγάλῃ δυσκολίᾳ διὰ νὰ λάβῃ ἄδειαν ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀλλ' ἐπέτυχε τέλος πάντων, καὶ ἤθελεν ὀδηγήσει αὐτοὺς μέχρι τῶν παραλίων, χορηγῶν τροφάς εἰς αὐτοὺς καθ' ὅδον, ἂν ἐγγυῶντο ὅτι δὲν θέλουν βλάψαι τὴν χώραν τοῦ βασιλέως. Ἀμφότερα λοιπὸν τὰ μέρη ἔδωκαν τοὺς ἀπαιτούμενους ὅρκους, ὁ δὲ Τισσαφέρνης ἐπέστρεψεν εἰς τὸν βασιλέα διὰ νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς ἀναχώρησιν.

Σύλληψις καὶ θάνατος τῶν ἀρχηγῶν (400 π. Χ.).

Μετὰ παρέλευσιν εἴκοσιν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ Τισσαφέρνης, καὶ αἱ ἡνωμέναι δυνάμεις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἀριαίου ἐκίνησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ παράλιον. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο οἱ Ἕλληνες παρατήρησαν, ὅτι ὁ Ἀριαίος ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπρότειναν εἰς τὸν Κλέαρχον

νά πορεύονται μόνοι των· ἀλλ' ἐπειδὴ παρέστηεν ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτον ἀδύνατον, οἱ Ἕλληνες ἐπέδωκαν· Ἐλάμβανον ὁμοως τὴν προφύλαξιν ἀ γματοπεδεύσαι τὴν νύκτα χωρὶς ἀπὸ τῶν Πέρσας· Ἡ δὲ ὁδὸς διήρχετο διὰ τινος χώρος πλήρους διαωρύγων καὶ ὀχετῶν, καὶ ἀντὶ τὰ διευθύνεται πρὸς τὸν Εὐφράτην, ἔφερεν εἰς τὸν Τίγριν· διότι ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρους ἦτο νὰ ἐλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσωσιν ἀπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες διέβησαν τὸν Τίγριν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Μηδίαν, ὅπου ὁ Τισσαφέρνης ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ λεηλατήσωσι τινα χωρία, ἀνήκοντα εἰς τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως, τὴν ὁποίαν ἐχθρεύετο, ἕνεκα τῆς προσωπολήπιας τῆς πρὸς τὸν νεώτερον υἱὸν τῆς Κύρον, ἔπειτα διέβησαν ποταμὸν τινα ὀνομαζόμενον Ζάβατον, καὶ ἔμειναν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας· Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Περσῶν ὑπόνοια ἦτον ἤδη πιθάνη νὰ γεννήσῃ φανεράν ἐχθραν, ὁ Κλέαρχος ἐλπίζων νὰ προλάβῃ τοῦτο ἔστειλε ζητῶν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Τισσαφέρους. Καὶ ὁ μὲν σατράπης συγκατένευσε προθύμως εἰς τοῦτα· ὅτε δὲ συνήλθον, ὁ Κλέαρχος ἀνανέωσε τὴν πρότασιν τοῦ νὰ μισθωθῇ παρὰ τῷ βασιλεὶ μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης, διαμορτυρόμενος περὶ τῆς ἀρχῆς εὐθύτητος τῶν σκοπῶν του, προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς πρῶτους στρατηγούς εἰς συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ἐξηγηθῇ δεόντως περὶ ὅλων τῶν ὑπόπτων περιστάσεων· ἐκράτησε δὲ τὸν Κλέαρχον μεθ' ἑαυτοῦ τὴν νύκτα διὰ νὰ συνδειπνήσῃ. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ Κλέαρχος εἰς τὰ στρατεύματά του συνήθροισεν αὐτά, καὶ εἶπεν ὅσα συνέβησαν· ἐφάνετο δὲ ὅτι ἔδωκε πλήρη πίστιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Τισσαφέρους, διότι προέτρεπεν ἐπιμόνως τοὺς στρατιώτας νὰ ἀφήσωσιν ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς καὶ νὰ τὸν παρακολουθήσωσιν ἐπιστρέφοντα εἰς τὸν Τισσαφέρην. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ἐπίστευον τόσον τυφλῶς εἰς τοὺς καλοὺς λόγους τοῦ σατράπου, ὥς αὐτὸς, καὶ δὲν ἤθελον νὰ μένωσιν ἄνευ ἀξιωματικῶν. Ἡδυνήθη λοιπὸν μόνον νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον οἱ πέντε στρατηγοὶ μετὰ τῆς αἰχμῆς λοχαγῶν καὶ διακοσίων περίπου στρατιωτῶν.

Ἄμα δ' ἐφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον, οἱ μὲν στρατηγοὶ προσ-
εκληθόσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Τισσαφέρνηους, οἱ
δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἔμενον ἰστάμενοι εἰς τὰς θύρας,
μετ' ὀλίγον δὲ, δοθέντος σημεῖου, οἱ μὲν στρατηγοὶ συνεληφθη-
σαν, οἱ δὲ μένοντες ἐκτὸς κατεκόπησαν. Συγχρόνως δὲ ἐστάλη-
σαν τινες ἵππεῖς, οἱ ὅποιοι διατρέχοντες τὴν μεταξὺ τῶν δύο
στρατοπέδων πεδιάδα, ἐφόρουν ὄσους Ἕλληνας ἀπῆνταιν. Οἱ
δὲ Ἕλληνες, αἵτινες ἐβλεπον ταῦτα ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν,
δὲν ἐγνώριζον τί ἐπραττον, ἕως ὅτου εἰς ἑξ' ἐκείνων, αἵτινες
ἦσαν μετὰ τῶν στρατηγῶν, ἐπέστρεψε κρατῶν μὲ τὴν χεῖρα
τὰ ἔντερα του, ὅπου εἶχε πληγῶθῃ, καὶ διηγήθη ὅλα τὰ γι-
νόμενα. Οἱ δὲ Ἕλληνες τότε ἔδραμον εἰς τὰ ὅπλα φοβούμενοι
μήπως οἱ Πέρσαι ὀρμήσῃσι κατ' αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δ' ἐφθασεν
ὁ Ἀριαῖος μὲ τριακοσίους ἵππεῖς, καὶ ζητήσας ἀκρόασιν, εἶ-
πεν εἰς οὐ οὐς ὅτι ὁ Κλέαρχος ἀποδειχθεὶς ἐπίσκορος ἐπὶ τῇ
καταγγελίᾳ δύο ἐκ τῶν ἄλλων στρατηγῶν θανατιώθη, καὶ ὅτι οἱ
κατήγοροί του ἦσαν εἰς μεγάλην εὐνοίαν· ἀπ' αὐτοὺς δὲ ἀπῆτει
ὁ βασιλεὺς νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα τῶν, ὡς ἅ-τα δικαιωμα-
τικῶς ἰδικά του, ἐπειδὴ ἦσαν τοῦ δούλου τοῦ τοῦ Κύρου. Οἱ
δὲ Ἕλληνες ἤλεγξαν πικρῶς τὸν Ἀριαῖον διὰ τὴν ἐπ' βουλὴν
καὶ ἀπιστίαν του καὶ ἐζήτησαν ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ αἵτινες ἀ-
πέδειξαν τὸν Κλέαρχον ἐπίσκορον, νὰ σταλῶσιν εἰς αὐτοὺς. Καὶ
οἱ μὲν Πέρσαι ἀνεχώρησαν τότε, οἱ δὲ πέντε στρατηγοὶ ἐστάλησαν
εἰς τὸν βασιλέα, καὶ κατὰ προσυχὴν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν.

Κατάβασις τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν ἤδη νὰ σκέπτονται περὶ τῆς ἀπλη-
πισμένης καταστάσεώς των. Ἦσαν δὲ ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἐπι-
κρατείας τοῦ βασιλέως περισσότερον τῶν χιλίων μιλίων μα-
κρὰν τῆς πατρίδος των, προδεδωμένοι καὶ ἐγκαταλειμμέ-
νοι ἀπὸ τὰ Περσικὰ στρατεύματα τοῦ Κύρου, περικυκλωμέ-
νοι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἰσχυροὶ ἵππικοι, καὶ ὅπου καὶ ἂν
ἐτρέποντο, ἔπρεπε νὰ διέρχωνται δι' ἐχθρικῶν φυλῶν καὶ ἐ-
θνῶν, καὶ νὰ διαβρίνωσι βελεῖς καὶ ὀρηκτικούς ποταμούς.
Τοσαύτη δὲ λύπη ἐκυρίευσεν αὐτοὺς ὥστε ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν

ἔφαγον τὴν ἐσπέραν· δὲν ἐφρόντισαν δὲ ν' ἀνάψωσιν οὐδὲ φῶτα, ἢ νὰ φυλάττωσι τὰς θέσεις των, καὶ κάνεις σχεδὸν δὲν ἐκοιμήθη ἐκείνην τὴν νύκτα.

Ἐπῆρχε δὲ εἰς τὸ στρατεῖμα ἀνὴρ τις, Ξενοφῶν ὀνομαζόμενος, Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, καὶ μαθητὴς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Σωκράτους. Ἄν καὶ δὲν εἶχεν οὐδὲν ὀξίωμα, διότι ἠκολούθει μόνον ὡς ἰθελοντῆς μετὰ τοῦ Προξένου, ἐνὸς τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ὁ στρατὸς ἐτίμα αὐτὸν διὰ τὸν χαρακτῆρά του. Ἰδὼν δὲ ἐνθαρρυντικὸν ὁ εἶρον ἐκείνην τὴν νύκτα συνεκάλεσε τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν στρατευμάτων τοῦ Προξένου διὰ νὰ συμβουλευθῇ, καὶ ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ παραδώσωσι κατ' οὐδένα τρόπον τὰ ὄπλα των, ἀλλὰ, χρειὰς τυχοῦσης, νὰ μάχωνται καθ' ὅδον ἕως νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Οὗτοι δὲ ἐέκριναν τοὺς λόγους του, καὶ ἀμέσως ἐξελεξάντο πέντε ἀνδρας (εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ξενοφῶν) διὰ νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις τῶν πέντε στρατηγῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐξημέρωσεν, οἱ νέοι στρατηγοὶ συνεκάλεσαν τὰ στρατεύματα καὶ εἰσὸς αὐτῶν ἐλάλησε προτρέπων νὰ δείξωσι καρτερίαν καὶ ἐνέργειαν, καὶ ἀποδεικνύων ὅτι μόνον τότε ἠμποροῦν νὰ ὑπερικήσωσιν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅσα εἶχον νὰ ἀπαντήσωσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται συγκατετέθησαν προθύμως εἰς ὅλα τὰ προταθέντα. Καὶ ἡ μὲν ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς στρατηγὸν τινα ὀνομαζόμενον Χειρίσσοφον, ὡς Λακεδαιμόνιον· ὁ δὲ Ξενοφῶν, καὶ ἄλλος τις ὀνομαζόμενος Τιμασίων, ὡς νεώτατοι ἐνέλαβον τὴν φροντίδα τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Οἱ δὲ στρατιῶται, κατὰ συμβουλήν τοῦ Ξενοφώντος, ἔκκυσαν τὰς σκηνὰς καὶ ἀμάξας των, καὶ πᾶν ὅ, τι ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ταχύτητα τῆς πορείας των. Ἐν ᾧ δὲ ἐπρογέγοντο, ὁ Μ. Θριδάτης, εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Κύρου, ἦλθεν εἰς αὐτοὺς, καὶ προσποιοῦμενος τὸν φίλον τοῦς ἠρώτησε τί ἐσκόπευον νὰ πράξωσι, καὶ ὅτε ἔλαθε τὴν ἀπόφασιν των, εἶπεν ὅτι τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐνόησαν ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Τισσαφέρνην. Καὶ ἐπειδὴ κατέπεισαν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν νὰ λειποτακτήσῃ μετὰ εἰκοσι περὶ σπου στρατιωτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ δέχωνται καμμίαν πρε-

αβείαν ἐν ὧν εὐρίσκονται εἰς ἐχθρικὴν γῆν. Ἀποὺ δὲ ἐπρω-
γεύθησαν, ἐκίνησαν, καὶ πρὶν προχωρήσωσι μακρὰν, ὁ Μιθρι-
δάτης ἐπέσπειρε μὲ σῶμά τι ἱππέων καὶ ἐλαφρῶν στρατευμά-
των, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤτελσαν νὰ τὸν δεχθῶσιν ὡς φίλον,
προσέβαλε τὴν ὀπισθοφυλακὴν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἠνώχλει κατ'
ὅλην τὴν ἡμέραν· διότι οἱ Ἕλληνες δι' ἑλλειψιν παρομοίων
στρατευμάτων, δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν ἀποδιώξωσιν. Ὁ δὲ
ἐστρατοπέδευον τὸ ἐσπέρας, οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐμέμφθη-
σαν τὸν Ξενοφῶντα διὰ τὰ γενόμενα, ἀλλ' οὗτος ἀπέδειξε
σαφῶς, ὅτι ταῦτα προήλθον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶχον ἱππικὸν
καὶ ἐλαφρὰ στρατεύματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ πο-
ρισθῶσιν ὅσα ἠδύναντο ἄνευ ἀναβολῆς. Πεντήκοντα δὲ ἄ-δρες
ἀνεβησαν ἐπὶ τῶν ἱππῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων, καὶ
ὅσοι ἠδύναντο νὰ μεταχειρίζονται τὴν σφενδόνην καὶ τὸ τό-
ξον ἐπορίσθησαν τὰ ὅπλα ταῦτα· ὥστε οἱ κατὰ τὴν πο-
ρείαν τῆς ἐπισύσεως ὁ Μιθριδάτης ἦλθε νὰ τοὺς προσβάλλῃ,
βίβαιος ὢν περὶ τῆς ἐπιτυχίας, οἱ στρατιῶταί του ἐδιώχθη-
σαν μὲ ζημίαν.

Ἦδη δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἐφάνη μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ,
καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἠκολούθει τοὺς Ἕλληνας ἐνοχλῶν μὲν
αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴ τολμῶν νὰ συγκροτήσῃ μάχην. Κατὰ πᾶσαν
δὲ νύκτα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπέδευον εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐρι-
σκον ἀφθόνους τροφάς· ὁ δὲ Τισσαφέρνης, μὴ δυνάμενος νὰ τοὺς
ἐμποδίσῃ, ἤρχισεν ἐπὶ τέλους νὰ καίῃ τὰ χωρία διὰ τῶν ὁποίων
ἦτο πιθανὸν νὰ περάσωσιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες, πρὸς ἐκδίκησιν, ὡ-
πισθοδρόμησαν μιᾶς ἡμέρας δρόμον καὶ ἐλθόντες εἰς τὰ χωρία,
ὅπου δὲν ἐπεριμένοντο, ἐλεπλάτυσαν καὶ ἐκυρπόλησαν αὐτά.

Κατάβασις διὰ τῆς Καρδουχίας.

Οἱ Ἕλληνες εὐρίσκοντο ἤδη ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ὄρεινης χῆ-
ρας τῆς κατοικουμένης ἀπὸ τὸν ἄγριον καὶ αὐτόνομον λαὸν τὴν
τότε μὲν ὀνομαζόμενον Καρδούχους, σήμερον δὲ Καρδους. Δύο
δὲ μόνον τρόποι ὑπῆρχον, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ φθάσω-
σιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἴτε δηλ. ἐκβιάζοντες τὴν διαβάσιν τῶν
διὰ τῶν Καρδουχίων ὁρέων, εἴτε διαβάντες ἐκ νέου τὴν Τι-
γριν, καὶ διεθυνόμενοι πρὸς τὸν Εὐφράτην. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον

παντάσῃσι γέφυραι ἐπὶ τοῦ Τίγρεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, οὐκ
 πλοίαρια ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ ποταμὸς ἦτο πολὺ πλατὺς καὶ βαθύς,
 ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ διαβῶσιν Ἀπεράσισαν λοιπὸν νὰ ἐπιχει-
 ρήσωσι τὴν διάβασιν τῶν ὁρέων, καὶ διὰ νὰ μὴ δυνηθῶσιν οἱ
 Κερδοῦχοι νὰ τὰ προκαταλάβωσιν, ἐκίνησαν τὴν δύσιν, καὶ
 φθάσαντες εἰς τὰ ὅρη περὶ τὰ χαράγματα κατέλαβον τὰς κο-
 ρυφάς, ὅθεν καταβαίνοντες ἐσχθμευσον, διότι οἱ Κερδοῦχοι ἐ-
 φευγον εἰς τὰ ὅρη μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των. Καὶ ἐ-
 προσπάθησαν μὲν νὰ συνδιαλλαχθῶσι μὲ τὸν λαὸν τοῦτον, ἀλλ'
 εἰς μάτην· διότι οὗτοι ἐρχόμενοι κατόπιν ἐπροξένου ὅτι νὴ βλά-
 βην ἠδύναντο εἰς αὐτούς. Τέλος οἱ Ἑλλήνες ἐφθασαν εἰς τόπον
 ὅπου ἡ ὁδὸς ἦτο στενὴ διερχομένη διὰ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν
 τοῦ ὁποίου εἶχον προκατελημμένην οἱ Κερδοῦχοι μὲ μεγάλην
 δύσιν. Ἀλλ' εἰς τὴν τελευταίαν προσβολήν, τὴν ὅποιαν ἡ ὁ-
 πισθοφυλακὴ ἐνήγαγε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Ξεινοφῶν συνέλαβε
 καὶ δύο αἰχμαλώτους, καὶ τούτους ἐξήταζεν ἥδη διὰ νὰ μάθῃ
 ἐν ᾗ ἦτο ἄλλη ὁδὸς διὰ τῶν ὁρέων· καὶ ὁ μὲν εἰς ἐξ αὐτῶν δύσ-
 τρόπος καὶ ἰσχυρογυώμων ὢν, δὲν εἶπε τίποτε, καὶ διὰ τοῦτο
 ἐθανατώθη ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἑτέρου, ὅστις εἶπε τότε ὅτι ὁ λόγος
 τῆς σιωπῆς ἐκείνου ἦτο διότι εἶχε θυγατέρα νυμφευμένην εἰς
 ταύτην τὴν χώραν, ἀλλ' αὐτὸς ἐγνώριζεν εὐκολον ὁδόν, διὰ τῆς
 ὁποίας ἤθελε τοῦ, ὁδηγήσει, ἰάν προηγουμένως ἐλάβονεν τὴν
 φροντίδα νὰ καταλάβωσι τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους διὰ τῆς ὁποίας
 ἔφερεν ἡ ὁδός. Μέρους λοιπὸν τῶν ἐθελοντῶν ἐκίνησε τὴν ἐπεί-
 ραν διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφὴν, ἔχον μεθ' ἐαυτοῦ τὸν ὁδη-
 γὸν δεδεμένον διὰ νὰ μὴ φύγῃ. Ὁ δὲ Ξεινοφῶν ἐπροχώρει μετὰ
 τινῶν στρατευμάτων εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν τεταγμένοι οἱ ἐχθροί,
 διὰ νὰ ἀποσπολήσῃ τὴν προσοχὴν των. Οἱ κινήσαντες, δὲ πρῶτε-
 ρον κατέλαβον οἰκτιδίως θέσιν τινὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὴν προῖκν
 ἐκινήθη δόλοκληρον τὸ στρατευμα· ἄφρου δὲ ἀπεδιώξαν τοὺς Κερ-
 δούχους ἀπὸ τὰς διαφόρους θέσεις, τὰς ὁποίας εἶχον καταλάβει,
 κατέβησαν τὸ ὄρος, καὶ ἐσθλαμευαν εἰς τὰ κατὰ τὴν ὑπώρειον
 χωρία Ἐπειδὴ δὲ ἔφηνε ὁ θάνατος τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ὁποίου
 εἶχον ἀφήσει διὰ νὰ φυλάττωσι κορυφὴν τινὰ, κατάρθωσαν νὰ
 λάβωσι τὰ πτώματά των καὶ νὰ τὰ ἐνταφιάσωσιν, ἐπὶ τῷ ὄρει

νὰ παραδώσωσι τὸν ὀδηγόν, καὶ νὰ μὴ καίωσι τὰ χωρία. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἐπροχώρουν ἐνοχλούμενοι πάντοτε ἀπὸ τὰς Καρδούχους, οἵτινες καταβαίνοντες ἀπὸ τὰς ἄκρας καὶ τὰς στενωπύς, ἐβλαπτον αὐτοὺς μὲ τὰ βέλη των. Τὴν ἐσπέρην δὲ ἐφθασαν εἰς τὰ κατὰ τὴν πεδιάδα χωρία, διὰ τῆς ὁποίας ἔρρεεν ὁ ποταμός, ὅστις διεχώριζε τὴν Καρδουχίαν ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν. Ἐπὶ δὲ ἡμέρας κατέτριψκν ὁδοιποροῦντες διὰ τῆς Καρδουχίας. Καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐμάχοντο, καὶ ἔπαθον πλείους ἐκ δεινὰ ἄφ' ὅσα ἐδοκίμασαν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρους.

Ἐξοδος εἰς τὴν Ἀρμενίαν.

Ἦ ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ κατείχετο ἀπὸ δύο Πέρτας σατράπης μὲ δυνατόν σφάτευμα ἰππικόν τε καὶ πεζικόν. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν, εὗρον ὅτι τὸ ὕδωρ ἀνέβαινεν ὑπεράνω τῶν ὤμων αὐτῶν, ὅτι εἶχε μεγάλους καὶ ὀλισθηροὺς λίθους, καὶ ἦτο τόσον ὀρμητικὸς, ὥς ἐκινδύνευον νὰ παρασυρθῶσιν ἀπ' αὐτόν. Περαιτηθέντες λοιπὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐσφατοπέδευσαν τὴν νύκτα ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ. Ἐν τούτοις εἶδον ὅτι πολλοὶ Καρδούχοι ἦσαν συνηθροισμένοι ἐπὶ τῶν ὀρέων ὀπισθεν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἔχοντες τὸν ἔχθρὸν κατὰ πρόσωπον καὶ κατὰ ὦμα, καὶ σχεδὸν ἀδιάβατον ποταμόν ἐμπροσθεν αὐτῶν ἐφαίνοντο κινδυνεύοντες ἤδη εἴπερ ποτε, καὶ εἶχον καταντήσει σχεδὸν εἰς ἀπελπισίαν. Τὴν πρῶτην ὁμωσ, ἐν ᾗ ὁ Ξενοφῶν ἐπραγεύετο, δύο νέοι ἐλυθάντες εἰς αὐτὸν ἀνήγγειλαν ὅτι, ἐν ᾗ εὐνοῖον φρόγανον, περίπου β' μίλιον πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, εἶδον κατὰ τὴν ἀπέναντι ὄχθην γέροντά τινι καὶ γραῖαν καὶ τινι κοράσιον κρύπτοντάς τι ὁμοιάζον μὲ σάκκους ἐνδυμάτων εἰς σπήλιόν τι βραχώδες ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ. Τότε δὲ γυμνωθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ἀποτολήμνησι τὴν διαβάσιν καὶ νὰ προσπαθήσωσι νὰ λάβωσι τὰ ἐνδύματα, καὶ ἔχοντες μόνον τὰ ἔλη των εἰς τὰς χεῖρας, ἡτοιμάζοντο νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν κολυμβῶντες. Ἀλλ' ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτόν, εὗρον ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν τοῦ ἐβρεχεν ἄνω τῶν γόμφων τῶν, καὶ διέβησαν καὶ ἐπέτριψαν ἐν ἀσφαλείᾳ. Ὁ Ξενοφῶν λοιπὸν ᾠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸν Χειρίσσαν, καὶ ἀπε-

φασίσθη νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διάβασιν εἰς τὸν τόπον τὸν ὁποῖον περιέγραψαν. Ὁ δὲ Χειρίσοφος μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος ἐκίνησε πρὸς αὐτὸν ἔχων μεθ' ἐαυτοῦ τοὺς ὀδηγούς. Κατόπιν δ' αὐτοῦ ἠκολούθουν τὰ ὑποζύγια, ὃ δὲ Ξενοφῶν ὠπισθοφυλάκει μὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατεύματος. Τὸ ἱππικὸν ἐν ταῦτοις τοῦ ἔχθρου ἐκίνησε πρὸς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Χειρίσοφος ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἐμελλον νὰ διαβῶσιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὕδωρ ἡγούμενος τῶν στρατευμάτων του, οἱ δὲ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες (ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον πολλὰς μεθ' ἐαυτῶν) ἐφώναζον ὅσον ἡλύναντο δυνατώτερα. Καὶ οἱ μὲν ἔχθροι ἔρρ' ἑκὼν βέλη καὶ ἐσφενδόν' ἔζον πέτρας, ἀλλ' ἀπὸ τοσοῦτον μακροῦ διαστήματος δὲν ἐπροξέον οὐδεμίαν βλάβην· ἀφοῦ δὲ εἶδον τὸν Ξενοφῶντα ἱπανερχόμενον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ ὁδὸς διήρχετο διὰ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἐὰν ἐσκόπευσεν νὰ διαβῇ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, φοβούμενοι μήπως ἀποκοπῶσιν ἀπὸ τὸ κύριον στράτευμά των, ἐπέστριψιν μεθ' ὅλης τῆς τῶν ἰσχύος, καὶ οὕτως ὁ Χειρίσοφος κατάρθωσε νὰ διαβιβάσῃ τὸ στράτευμά του ἅτε περαιτέρω ἐμποδίου. Ὁ Ξενοφῶν ἔπειτα βλέπων ὅτι οἱ Καρδοῦχοι κατέβαινον διὰ νὰ προσβάλωσι τὴν ὀπισθοφυλακὴν, ἔσπευσε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χειρίσοφον, ὅστις ἀποδιώξας ἤδη τὸν ἔχθρον κατέλαβε τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν οὗτοι κατείχον. Τότε δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ Καρδοῦχοι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ὃ δὲ Ξενοφῶν δι' ἐπιτηδεῖου κινήματος διεβίβασεν ἀσφαλῶς τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἀπεχαιρέτησαν μὲ μακρὸν ἀποχαιρετισμὸν τὰ Καρδοῦχια ὄρη.

Πορεία διὰ τῆς Ἀρμενίας.

Ἐπειδὴ, ἕκαστῶν ληστρικῶν ἔξεων τῶν Καρδοῦχων, δὲν ὑπῆρχον παντάπασι χωρία Ἀρμενίων πλησίον τοῦ ποταμοῦ, οἱ Ἕλληνες ἐπορεύθησαν ἱκανὴν διάστημα ἕως εἰς φθάσωσιν εἰς τὴν ἐξ αὐτῶν. Ἦτο δὲ μέγα, καὶ εἶχεν ἀφθόνους τροφάς. Παρευόμενοι ἐντεῦθεν διέβησαν τὰς πηγὰς τοῦ Τιγρεως, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀρμενίαν, τῆς ὁποίας ὁ σατράπης, δομαζόμενος Τηρίβαζος, εἶχε μόνος τὸ προνόμιον, ὅτι ἦτον εἰς τὴν αὐλήν, νὰ βοηθῇ τὸν βασιλέα διὰ νὰ ἀναβλήνῃ ἐπὶ τοῦ ἵππου του. Ὁ δὲ

σατράπης οὗτος συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τοὺς Ἕλληνας ὑποχρεούμενος νὰ μὴ βλάβῃ αὐτοὺς, καὶ νὰ τοῖς χορηγῇ τροφάς, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ μὴ καίωσι τὰς οἰκίας. Ἐπειτα δ' ἐπορεύοντο, ἀκολουθούντων τοῦ Τηριβαζου καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, εἰς ἀπόσχαιν ἐδὸς μελίου καὶ περισσότερον ἀπὸ αὐτοῦς. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν, ἰσθῆσαν ἑστρατοπεδευμένοι πλησίον τινῶν χωρίων, ἔπεσε πολλὴ χιὼν, καὶ τὴν πρῶτην, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπον τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἡ χιὼν ἐφαίνετο ὑποσχομένη εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν, ἀπεφάσισαν νὰ σταθμεύσωσιν εἰς τὰ χωρία. Ἀλλ' ἰσθῆσαν ἐκεῖ, τινὲς ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἐλθόντες εἶπον, ὅτι εἶδον στρατεύματα, καὶ πολλὰ πυρὰ καόμενα τὴν νύκτα. Δὲν ἐκρίθη λοιπὸν ἀσφαλὲς νὰ μένωσιν εἰς τὸ χωρίον, ἀλλὰ τὰ στρατεύματα συνελθόντα ἔμενον ἐν ὑπαίθρι. Τὴν νύκτα ὁμοῦς ἐπιπτε τοσαύτη χιὼν, ὥστε καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἐσκεπάσθησαν ἀπ' αὐτὴν, ἰσθῆσαν πλαγιασμένοι· διότι πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι καθ' ὅλην ταύτην τὴν κατάβασιν, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον σκηνάς, διενυκτέρευον ἐν ὑπαίθρι, ἐκ τῆς ἂν συνέβαινε νὰ σταθμεύσωσιν εἰς χωρία. Ἐξύπνησαν δὲ συνεσφιγμένοι ἀπὸ τὸ ψυχρὸς, καὶ ἀνόψαντες πῦρ, ἠλείφαντο ἐμπροσθεν αὐτοῦ μετ' ἑλαιον, ἔπειτα δὲ ἐπιστρέψαντες εἰς τὰ χωρία ἐσεύχοντο ἀξιοματικόν τινα ἀξιόπιστον μετὰ τινος στρατιώτου εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐλέγετο ὅτι ἐφάνησαν τὰ πυρὰ. Καὶ πυρὰ μὲν δὲν εἶδον, ἤχημαλῶτισαν ὁμοῦς τινὰ ὅστις εἶπεν ὅτι ἦτον ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Τηριβαζου, καὶ ὅτι ὁ σατράπης ἐσκόπει νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν κατὰ τὰς στενωποὺς ὁροῦς τινὲς, διὰ τῶν ὁποίων μόνον ἡδύναντο νὰ διέλθωσιν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἀμέσως νὰ κινήσῃ μέρος τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ ὄρος. Τὸ στρατεῦμα δὲ τοῦτο ἐπέπεσε τόσον αἰρνιδίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε ἐφυγον ἅπαντες ἐντιστάσεως, ἡ δὲ σκηνὴ τοῦ Τηριβαζου μετὰ τὰ ἐπιπλά, ποτήρια καὶ ὑπηρέτας του ἔγειναν ἅπαντα λεῖα τῶν νεκρῶν. Ἐφθασε δὲ μετ' οὗ πολὺ καὶ τὸ ἄλλο στρατεῦμα, καὶ κινήσαντες ἅπαντες διήλθον τὴν κορυφὴν ὅπου ἐμελλον νὰ προσβληθῶσιν. Ἐπειτα δὲ προχωροῦντες διέβησαν τὸν Εὐφράτην ὅχι μακρὰν τῶν πηγῶν του, ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ ἔφθανε μόνον μέχρι τῶν ὀμφαλῶν αὐτῶν. Πορευόμενοι δὲ ἐμπαδίζοντο με-

γάλως ἀπὸ τὸ βάθος τῆς χιόνης, καὶ ἔπασχον δεινῶς ἀπὸ ψυχρότατον βόρειον ἄ-εμον. Καὶ ἡ ἀγκαζοντο μὲν νὰ διανυκτερεύωσιν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τῆς χιόνης, ἀλλ' ἐπορίζοντο ξύλα διὰ νὰ ἀνάπλωσι πυράς. Τὴν πρώτην δὲ ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν τῶν διὰ τῆς χιόνης, ὅτε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐλειποθύμησαν ἀπὸ τὴν πείναν· ὁ Ξενοφῶν ὁμῶς ἐφρόντισε νὰ χορηγήσῃ ἐκ τοῦ προχείρου τρόφιμά τινα καὶ νὰ τοὺς μετακομίσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐνῷ δ' ἰσκόταζεν, ἔφθασεν ὁ Χειρίσοφος καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ εἰσιτι χωρίου, ὅπου εὗρον τὰς γυναῖκας καὶ τὰς κόρας αὐτοῦ ἔξω ὕδροφορούσας. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἀπὸ αὐτάς ποιοὶ ἦσαν, ἀπεκρίθη διὰ τοῦ διερμηνέως, ὅτι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν σατράπην τῆς γῶρας ταύτης. Αἱ δὲ γυναῖκες εἶπον τότε ὅτι ὁ σατράπης δὲν ἦτον ἐκεῖ, ἀλλ' εὗρίσκετο δύο ἢ τρία μίλια μακρὰν. Καὶ ὁ μὲν Χειρίσοφος καὶ τῶσοι ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του, ὅσοι ἐχώρουν εἰς τὸ χωρίον, ἐπορεύθησαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ· οἱ δὲ λοιποὶ ἠναγκάσθησαν νὰ διανυκτερεύωσιν ἐν ὑπαίθρῳ ἄ-εου τροφῆς ἢ πυρὸς, καὶ τινες ἀπέθανον ἀπὸ τὸ ψύχος. Πολλοὶ δὲ, οἵτινες ἐτυφλώθησαν ἀπὸ τὴν θέαν τῆς χιόνης, ἢ τῶν ὁποίων οἱ πόδες ἐπάγωσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ περὶπατήσωσιν· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐδυσκολεύθη μεγάλως νὰ τοὺς κινήσῃ ἀπὸ τοῦ τόπου ἔκκειντο. Οἱ δὲ ἐχθροὶ, οἵτινες ἦσαν πλησίον ἡνώχλου αὐτοῦ, μεγάλως δι' ἀτάκτων προσβολῶν, ἀλλ' ἀπέδ' ὠκοντο.

Τὴν πρώτην δὲ ὁ Χειρίσοφος ἐστείλεν ἐρωτῶν περὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς· αὕτη δὲ μετὰ χαρᾶς παρέδωκε τοὺς ἀνικά-νους· εἰς τοὺς σταλέντας παρ' αὐτοῦ, καὶ ὀλόκληρον τὸ γρά-τευμα ἔφθασε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ὁ Χειρίσοφος ἦτον. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὰ στρατεύματα νὰ καταλύ-σωσιν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὰ περίχωρα.

Ὁ Ξενοφῶν περιγράφει ἐμπεριστατωμένως τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον ἔπεσεν εἰς τὸν κληρὸν του. Ἐκεῖ, λέγει, αἱ οἰκίαι ἦσαν κατώγειοι, ἡ ἕσθδος ἦτον ὡς τὸ σῶμιον τοῦ πηγαδίου, καὶ οἱ ἄνθρωποι κατέβαιναν μὲ κλίμακας, ἀλλ' ὑπῆρχον ἰσκαμμένοι ὁδοὶ διὰ τὰ ζῶα. Ἐντὺς δὲ ἦσαν αἶγες, πρόβατα, βόες πιτὴνὰ καὶ τὰ νεογνά των μὲ ἀφθονον τροφήν. Ὑπῆρχεν ὡσαύτως αἱ

τος, κριθή, κουκκίτζ, πίτα καὶ λοιπὰ, καὶ κρίθινος οἶνος εἰς ἀγγεῖτ. Εὐρίσκοντο δὲ πλησίον αὐτῶν διαφόρου μεγέθους κα-
λάμια πρὸς χρῆσιν τῶν ὅτοι ἤθελον νὰ πῶσιν. Ὁ οἶνος, προσ-
θέτει, ἦτο τόσο δυνάτος, ὥς ἀπῆτειτο νὰ συγκιρναῖται μὲ
ὕδωρ. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν προσεκάλεσε τὸν πρῶτον τοῦ χω-
ρίου εἰς τὴν τράπεζάν του, καὶ τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι οὔτε
αὐτὸς οὔτε ἡ οἰκογένειά του ἤθελον πάθει τι, καὶ ὅτι ἤθελον
ἀνταμειφθῆ καλῶς διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ἤθελον προσ-
φέρει εἰς τὸ στράτευμα. Ὁ δὲ πρῶτος τοῦ χωρίου, χάριν φι-
λοφροσύνης, ἔδειξε ποῦ ἦτο κεκρυμμένος ὁ οἶνος του.

Τὸ στράτευμα ἔμεινεν ὁλόκληρον ἑβδομάδα εὐωχοῦμενον
καὶ εὐθυμοῦν εἰς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι,
ὅτε τις ἤθελε νὰ πῇ κρίθινον οἶνον μετ' ἄλλου τινὸς ὠδήγει
αὐτὸν εἰς τὸ ἀγγεῖον καὶ κύπτων ἔπινεν ὡς ὁ βοῦς. Ἐπειδὴ
δὲ ἐτρέφοντο αὐτοῦ πωλάρια ὡς φόρος πρὸς τὸν βασιλέα, οἱ
ἀξιωματικοὶ ἔλαβον ἀπὸ αὐτά, ὁ δὲ πρῶτος τοῦ χωρίου ἔ-
δειξε πῶς νὰ δένωσι σάκκους εἰς τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ
ὑποζυγίων, διὰ νὰ μὴ βυθίζωνται εἰς τὴν χιόνα. Τὸ στράτευ-
μα ἔπειτα ἐκίνησεν ἔχον τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου ὡς ὁδηγὸν
ὁ δὲ υἱὸς του ἔχων σχεδὸν τὴν ἔφηβον ἡλικίαν, ἐλήφθη ὡς
ἄμνηρος διὰ τὴν πίστιν του. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τριῶν ἡμε-
ρῶν δὲν εἶχον φθάσει εἰς καὶ ἐν χωρίον, ὁ δὲ Χειρίσοφος ἐξε-
τάζων τὸν ὁδηγὸν περὶ τῆς αἰτίας, καὶ μαθὼν ὅτι δὲν ὑπῆρ-
χον παντάπασι χωρία εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἰθυμώθη καὶ ἔδει-
ρεν αὐτόν. Τὴν νύκτα δὲ ἐκείνην ὁ ὁδηγὸς ἀδιαφορῶν περὶ
τοῦ υἱοῦ του, ἔφυγε καὶ δὲν ἐφάνη πλέον. Ἐκεῖνος δὲ, εἰς
τὴν φροντίδα τοῦ ὁποίου ἀνείθη τὸ παιδίον, τὸ ἐράτησε
μεθ' ἐξουτοῦ καὶ τὸ ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ ὑπόθεσις
συγγέγεννησε διένεξιν μεταξὺ τοῦ Χειρίσοφου καὶ τοῦ Ξενο-
φῶντος, ἥτις καὶ μόνη συνέβη καθ' ὅλην τὴν κατάβασιν.

Πορεία εἰς τὸ παράλιον.

Εἶχον ἤδη διαβῆ τὸν Φάσιν ποταμὸν, καὶ διήρχοντο ἐπὶ
πολλὰς ἡμέρας διὰ τῶν χωρῶν τῶν Χιλύρων καὶ ἄλλων βερ-
βάρων φυλῶν. Αἱ δὲ δυσκολίαι καὶ τὰ ἐμπόδια ἦσαν τὰ αὐτά,

ὥς καὶ τὰ ἰπαντηθέντα εἰς τὴν προλαβοῦσαν ὁδοιορίαν. Τέλος πάντων ἔφθασαν εἰς ὅρος τι, ὅθεν εἶχον βεβαιωθῆ ὅτι ἤθελον ἶδει τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ ἡ προφυλακὴ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν καὶ εἶδε τὴν θάλασσαν, τὸ πρὸ τόσοῦ χρόνου ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν των, ἐκτεινομένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἐξέπεμψαν δυνατὰς χαρμολύτους φωνάς. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὅστις κατὰ τὸ σύνθημα, ἦτον εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν, ὅτε ἤκουσε ταύτας, ἐνόμισεν ὅτι τὸ στράτευμα προσεβλήθη βεβαίως ὑπὸ τοῦ ἰχθυοῦ, καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Καθ' ὅσον δὲ τὸ στράτευμα ἔφθανεν εἰς τὴν κορυφὴν, κατὰ τοσοῦτον αἱ φωναὶ ἤϋξανον. Τέλος ἡ φωνὴ «θάλασσα! θάλασσα!» ἠκούετο διακεκριμένως. Τότε ὅλοι ἔσπευσαν προθύμως εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἔπειτα συναθροίσαντες πέτρας, κατεσκεύασαν σωρόν τινα εἰς μνημόσυνον τοῦ εὐτυχοῦς τούτου συμβάντος.

Μετ' ὀλίγων δ' ἡμερῶν πορείαν ἔφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἀποικίαν Ἑλληνικὴν κατὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὅθεν προέβησαν εἰς τὸ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον παράλιον. Ἐνῆτος καὶ τρεῖς μῆνες εἶχον παρέλθει ἀφ' οὗτου ἐξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Κύρου, καὶ καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον διήνυσαν τέσσαρας χιλιάδας μιλίων καὶ ἐπέκεινα. Ἡ περίφημος δ' αὕτη ἀποχώρησις ὀνομάζεται ἡ *Κατάβασις τῶν Μυρίων*, διότι ἡ λειποταξία, καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἠλάττωσαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΒΑΣΕΩΣ (400—387 π. Χ.).

Ἡ Κατάβησις τῶν Μυρίων ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοσαύτην περιφρόνησιν πρὸς τὴν Περσικὴν δύναμιν, ὥστε μετ' οὐ πολλοὶ οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Θίμβρωνα μὲ 5,000 στρατοῦ διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς Ἰωνικὰς πόλεις, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Τισσαφέρνην. Ἐνωθεὶς δὲ μετὰ τοὺς Κυρεῖους, ἦτοι τὰ λείψανα τῶν Μυρίων, κατέστη τὸσον δυνατὸς, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπιθετικὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξάλη ὁ Δερκυλλίδας, διὰ τὰ λάθη τὴν ἀρχηγίαν αὐτῷ.

αὐτοῦ, κατηγορηθέντος ὑπὸ τῶν συμμάχων, ὅτι ἐπέτρεπεν εἰς τὸ σπείτεσθαι τὰ λεηλατῆ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δερκυλλίδης, ὅστις διὰ τὴν πανουργίαν του ὠνομάσθη Σίσυρος, παρελθὼν τὴν στρατηγίαν, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐκαιότητός του τὰ ἐπικρατήσῃ καθ' ὅσας τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς ἀποικίας εἰρήνην, εὐτυχίαν καὶ χαρὰν, καὶ τὰ συνομολογηθῆ μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν δύο στρατῶν Φερναβίχου καὶ Τισσαφέρνης συνθήκῃ εἰρήνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίζετο ἡ αὐτονομία ὅλων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐν τῇ Ἀσίᾳ (486—485 π. Χ.).

Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον συνέβη σπουδαία μεταβολὴ εἰς τὴν κυβερνήσιν τῆς Σπάρτης.

Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως Ἀγιδος, ὁ Ἀγησίλαος ἑτεροθαλῆς αὐτοῦ ἀδελφός, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐσχυρᾶς συνδρομῆς τοῦ Λυσάνδρου τὰ ἀναγορευθῆ βασιλεὺς, ἀποκλείων τὸν Λεωτυχίδην, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγιδος, τοῦ ὁποῦ ἡ γνησιότης ἦτον ἀμφέστος. Καὶ ὁ μὲν Ἀγησίλαος, πολιτικὸς καὶ φιλόδοξος ἄνθρωπος, ἐπεθύμει, πρὸ πολλοῦ τὰ συμπεῖσαι περιστάσεις διὰ τὰ δυστάτη τὴν βασιλείαν του διὰ στρατιωτικῶν κατορθωμάτων εἰς τὸ εὐρὺ τῆς Ἀσίας πεδίου· ἡ δὲ περίστασις οὕτῃ συνέβη οὕτως.

Ἐπειδὴ ἡ παροιμιώδης ἀπιστία τοῦ Τισσαφέρνης καθίς τε τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνομολογηθείσης μετὰ τοῦ Δερκυλλίδου συνθήκης ἀμφέστων, κατὰ προτροπὴν τοῦ Λυσάνδρου, ἀπέφασίσθη τὰ σελῆ στρατὸς διὰ τὰ ἐκβιάσθαι τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης ταύτης. Ὁ Ἀγησίλαος λοιπὸν ζητήσας ἔλαβε τὴν στρατηγίαν· παρεκολούθησαν δὲ αὐτὸν, κατὰ πρότασίν του, τριάκοντα σύμβουλοι Σπαρτιάται, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ Λύσανδρος. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐν Μικτλήμῃ, δὲν εἶχε διαπλεύσει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος βυτιλεὺς τῆς Σπάρτης, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Στρατῆται κατεθοροβήθησαν διὰ τὸ τυχεθῆναι τοῦτο. Ὁ Ἀγησίλαος ὅμως ἐκήρυξεν ὅτι δὲν εἶχεν ἐχθρικὸν σκοπὸν. Ὁ δὲ ὁλόκληρος Τισσαφέρνης ἐζήτησε τὰ τὸν ἀπειρήσθαι διὰ θωπευμάτων, καὶ τὰ παρατείνειν τὴν ὑπάρχουσαν ἀνακωχὴν, ἕως οὗ ἐτοιμασθῶσι τὰ στρατεύματά του. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἐστειλεν ἀπειλητικὴν διακήρυξιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης λέγων, ὅτι θέλει ἐκστатеύσει κατ' αὐτοῦ,

ἐὰν δὲν ἀπέλθῃ τῆς Ἀσίας, μεθ' ὧν τῶν στρατευμάτων του.
 Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, οὐδ' ὅλως ταραχθεὶς, προσέταξε τὰ στρατεύ-
 ματά του νὰ ἐτοιμασθῶσι καὶ ἐπροσποιήθη ὅτι ἤθελεν ἐκστρα-
 τεύει πρὸς τὴν Κερύαν, ὅπου ἔκειντο τὰ κτήματα τοῦ σατρά-
 που. Ἀπασχολήσας λοιπὸν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν στρα-
 τευμάτων του διὰ τῆς προσποιήσεως ταύτης, ἐστράφη αἰφνι-
 δίως κατὰ τῆς σατραπείας τοῦ Φαρναβοῦ, καὶ ἐληλάτισεν
 αὐτὴν μέχρι τοῦ Δασκυλίου, καθέδρας αὐτοῦ τοῦ σατράπου. Ἀ-
 φου δὲ ἐπλούτισε τὸ στρατεύμα του μὲ λάφυρα, ἐπέστρεψεν εἰς
 τὸ στρατόπεδόν του διὰ νὰ διαχειμάσῃ. Εἰς δὲ τὸ μεταξύ διά-
 στημα παρεσκευάζετο μετὰ ζήλου διὰ τὴν προσεχῆ ἐκστρα-
 τείαν. Ἐκῆρυξε δὲ ὅτι ἐμελέτα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς σα-
 τραπείας τοῦ Τισσαφέρνης· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστα-
 σιν ἐξηπατήθη ὁ μικρόνους καὶ ἐπίβουλος σατράπης. Διότι ὁ
 μὲν Ἀγησίλαος ἐκήρυξεν ὅτι ἤθελεν ἐκστρατεύει εἰς τὰς Σάρ-
 δεις καὶ ἐκεῖσε ἐπομένως ὠδῆγαι τὰ στρατεύματά του. Ὁ δὲ
 ἀνύποπτος Τισσαφέρνης, μὴ φανταζόμενος ποτὲ, ὅτι ὁ Ἀγησί-
 λαος ἠδύνατο ν' ἀναγγεῖλῃ τόσον τολμηρῶς τὸ σχέδιον τοῦτο,
 ἐὰν ἀλήθευεν, ἔμενεν ἡσυχάζων εἰς Σάρδεις. Ἀλλ' αἱ συνέπειαι
 τῆς οἰφνιδίου ἐπιδρομῆς ἀπέβησαν ὀλέθριαι εἰς αὐτόν· διότι ἡ
 αὐτὴ τῶν Σούων, ὀργισθῆναι διὰ τὴν μωρὰν καὶ ἄσχατον δια-
 γωγὴν αὐτοῦ, ἔστειλε τὸν Τιθραύτην, ὅστις ἀποκεφαλίσας αὐ-
 τὸν ἔλαβε τὴν σατραπείαν του. Ὁ δὲ Τιθραύτης, διὰ νὰ προ-
 λάβῃ πᾶσαν περικιτέρω ἐχθροπραξίαν κατὰ τῆς σατραπείας
 του, ἐστειλεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον προτείνων ἐν ὀνόματι τοῦ
 βασιλέως ν' ἀφήσῃ τὰς πόλεις ἐλευθέρως ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ πλη-
 ρώνωσιν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἀρχαῖον φόρον. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος
 ἀπεκρίθη, ὅτι ὀρεῖται νὰ συμβουλευθῇ τὴν κυβερνήσιν του. Ἐν
 τῷ μεταξύ δὲ παρεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον νὰ μεταβῇ μετὰ
 τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν χώραν τοῦ Φαρναβοῦ, καὶ διὰ
 νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἀσφαλέςτερον, συνήρσεν εἰς τὴν αἵτησιν
 τοῦ Ἀγησίλαου νὰ πληρώσῃ ὅλας τὰς δαπάνας τῆς ἐισβολῆς,
 καὶ πραγματικῶς ἔδωκε τριάκοντα τάλαντα, διὰ νὰ μετα-
 φέρῃ τὸν πόλεμον εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Περσικοῦ βασιλείου.

Εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης εἶχεν ἤδη ἀνοιχθῇ λαμπρὰν

στάδιον, τὸ ὅποτον ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν εὐτυχέστατα ἀποτελέσματα, ὅτε οἱ ἄρχοντες τῆς πατρίδος τοῦ τὸν ἀνεκάλεισαν διὰ νὰ σώῃ τὸ ἤδη κλονιζόμενον οἰκοδόμημα τῆς κυριαρχίας τῆς. Μὲ βεβαίαν λοιπὸν θλίψιν, καὶ ἀκουσίως, ἐγκατέλειπε τὰς σκηνὰς τῶν παρελθουσῶν νικῶν καὶ τῶν μελλουσῶν αὐτοῦ ἐλπίδων. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Σπαρτιάτου ἦτον ἡ ὑπακοή.

Κορινθιακὸς ἡ πρῶτος Βοιωτικὸς πόλεμος

(384—383 π. Χ.).

Οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἤδη τὰ μέγιστα δυσαρεστημένοι κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τὴν διαγωγὴν τῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰς πρώτας πολιτείας δὲν εἰδίσκουν νὰ ἐμφράσωσιν ἀναφανδὸν τὴν ἀγανάκτησίν των, διὰ τὴν τυραννίαν καὶ αὐθάδειαν τῆς. Τὸ δὲ Περσικὸν χρυσίον συνέτρεχεν εἰς τὴ ν' ἄνα βίβλην τὰς διχονοίας τοῦτας, διὰ ν' ἀναγκάσῃ ὕψω τὴν Σπάρτην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν εἰς τὴν Ἀσίαν στρατὸν τῆς. Καί ῥα μὲν Θῆβαι, τὸ Ἄργος καὶ ἡ Κόρινθος κατηγοροῦντο ὅτι συεμέθεζαν τοῦ χρυσίου. Αἱ δὲ Ἀθηναίαι, καὶ ἄλλοι τῶν χρημάτων ἦσαν πρόθυμοι εἰς πόλεμον, ὥς ἂν δοθείη εὐκαιρία, διὰ ν' ἀνακτῇσιν τὴν πρὸ πολλοῦ ἐκβεληθεῖσαν ἡγεμονίαν των.

Ἐν τῇ μεταξὺ τῆς Φωκίδος καὶ Λακρίδος, ὑποθαλασπομένη ἐπιτηδείως ὑπὸ τῆς Θηβαίων ῥαδιομαχίης, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν, προθυμοῦμενοι νὰ τιμωρήσωσι τὴν αὐθάδειαν τῶν Θηβαίων, ἐστειλαν στρατεύματα εἰς τὴν Βοιωτίαν, στρατηγούντος τοῦ Λυσάνδρου, ἀλλ' οὗτος, πιστεύων ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς παρελθούσας νίκας τοῦ, καὶ καταφρονῶν τὸν ἐχθρὸν, ἐθνατώθη ὑπὸ τὰ τέλχη τῆς Ἀλιάρτου. Ὁ δὲ Πυρραῖος, ὅστις ἤρχετο εἰς βιήθειάν του, τοσοῦτον ἀπεδειλίχθη διὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο, ὥστε ἔσπευσε νὰ συνάμολογήσῃ ἀναχωρῆσιν, ὑπὸ τὴν ταπεινωτικὸν ὅρον τοῦ νὰ ἀπέλθῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν.

Καὶ ἡ μὲν κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος συμμαχία ἐνισχύθη μεγάλως ἀπὸ τὸ ἀπευκταῖον τοῦτο συμβεβηκός, ἡ δὲ Σπάρτη ἠθάνθη, ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Λυσάνδρου, ἀπώλεσε τὴν χεῖρα, ἥτις ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ τὰ ἀναποφάσιστα συμ-

βούλιά της, καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλεσεν ἀμέσως τὸν Ἀγησίλαον νὰ ἐπανεέλθῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἐπανεξοδὸς του ὠρέλῃσεν μεγάλης τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του, κατέστρεψεν ὅλα τὰ κατὰ τῆς Ἀσίας βουλευμάτα του.

Νίκαι τοῦ Κόνωνος (393 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῦ μάχην, ὁ Κόνων κατέφυγεν εἰς τὸν Εὐαγόραν βασιλέα τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμί-ος, ἀλλ' ἐμελέτα πάντοτε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του. Καὶ ὁ μὲν Εὐαγόρας εἰδείχθη εὐμενὴς προστάτης του, ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἀνέλιθεν εὐοτυχῶς νὰ συλλαβῇ εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς Λακεδαιμόνου. Δὲ μνηστεικῶν κατ' αὐτοῦ διὰ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἡ στρατεία του καὶ διὰ τὴν ἐξουθένωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἕνεκα τῶν συμφορῶν τούτων, ἂν καὶ ὁ Ἀγησίλαος εἰδείχθη ἐχθρὸς γενεῖος, προθύμως συνέπραξε μετὰ τοῦ Κόνωνος καὶ τοῦ Εὐαγόρου εἰς τὴν περσικὴν ναυτικῆς δυνάμεως, ἧς ἐνίστηε παρὰ τὸν Κνίδον τὸν Πελοποννησιακὸν στόλον, διοικοῦμενον ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου, γαμβροῦ τοῦ Ἀγησιλάου. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην οἱ Πελοποννήσιοι ἀπώλεσαν πεντήκοντα τριήρεις, καὶ ὁ Πείσανδρος αὐτὸς ἱρνεύθη. Αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ἡττῆς ταύτης ἦσαν ὀλέθριαι εἰς τοὺς Πελοποννησίους· διότι ἡ Χίος, ἡ Σηπτός, καὶ ἄλλα νῆσοι ἐπρότεινον πάραυτα εἰς τὸν Κόνωνα νὰ ἀνενεώσωσι τὴν μετὰ τῶν Ἀθηῶν συμμαχίαν των, καὶ ἔπαιον σχεδὸν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἡγεμονείας, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἀνήγειρεν ὁ Ἀγησίλαος· ἐκρημνίσθη εἰς μίαν μόνην στιγμὴν· ἀλλὰ δὲν ἤρκεσε τοῦτο. Δὲ ὁ Φαρνάβαζος, δεικνύων δραστηριότητα, ζουήθη εἰς Περσικὸν Στρατὴν, καὶ ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν συναισθήσιν τῶν ἀτιμῶν, τὰς ὁποίας εἶχε πάθει, ἀπεφάσισεν ἅφρη αὐτὸς τὸν πόλεμον εἰς τὰ περὰ τῆς Λακωνίας, ὅπου δὲν εἶχον ἱμνησθῆ ποτὲ μέχρι τοῦδε ἔνοπλοι Πέρται. Ναυκροῦντος λοιπὸν τοῦ ἀξίου Κόνωνος, ἀπεβόχαι στρατὸν πλησίον τῶν Φερῶν κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, καὶ κατερῆμωσεν ὅλα τὰ περὶ χώρα. Ἐπιθὰς δὲ μετὰ σπουδῆς εἰς τὰ πλοῖα, πρὶν ἢ δυνηθῶσιν οἱ Σπρτιᾶται νὰ τὸν προθιάσωσι, διέπλευσεν εἰς Κόθηρα, κατέ-

στησεν ἐκεῖ φρουράν, καὶ ἔπειτα μετέβη εἰς τὸν Ἰσθμόν τῆς Κορίνθου, ὅπου ἦτο σύνοδος τῶν συμμάχων, καὶ ἀφοῦ παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι δραστηρίως τὸν πόλεμον, καὶ νὰ φηνώσι πιστοὶ εἰς τὸν βασιλέα, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὅσα χρήματα εἶχε, καὶ ἔπειτα ἀπέπλευσεν εἰς τὰ ἴδια, ἐπιτημένος διὰ τὴν δόξαν τὴν ὅποιαν ἀπέκτησεν.

Ὁ δὲ Κόνων παρέστησεν ἀκολούθως εἰς τὸν Σατράπην, ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ λυπήσῃ περισσότερον τοὺς Λακεδαιμονίους παρ' ἀνεγείρων τὰ Μακρὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, καὶ καταστρέφων ἅπαντα τὰ ἔργα ἐκείνων. Εἶπε δὲ ὅτι, ἐὰν παρεχώρει τὸν στόλον εἰς αὐτὸν, ἤθελε τὸν τρέφει ἀπὸ τὰς νήσους, καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ἤθελεν ἀνεγείρει τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ δὲ Φαρνάβας συγκατετέθη ἀσμένως εἰς τὴν αἵτησίν του, καὶ μάλιστα ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν χρήματα καὶ βοήθειαν. Ὁ Κόνων λοιπὸν ἐπλευσεν εἰς τὴν πατρίδα του ἄνευ ἀναβολῆς, καὶ μετεχειρίσθη κτίστας καὶ ξυλουργοὺς καὶ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου του εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν τειχῶν. Ἦλθον ὡσαύτως οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τῆς Βαιωτίας καὶ ἀλλαχόθεν διὰ νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῶν προμαχώνων τούτων τῆς δημοκρατίας. Ὁ δὲ Κόνων ἔλαβεν οὕτω τὴν ἀνωτάτην εὐτυχίαν, τὴν ὅποιαν ἀγαθὸς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ἥτοι νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς πατρίδος του. Ὁ δὲ λαὸς εὐγνωμονῶν ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Εὐαγόραν μαρμαρίνους ἀνδριάντας πλησίον τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνη (389 π. Χ.).

Διάφορα συμβεβηκότα συνέβησαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἅλλα μὲν ἀποβάντα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Λακεδαιμονίων, ἅλλα δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν· ἅλλα τὰ πάντα συνέτρεχον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν ἐπιθυμητὴν τὴν εἰρήνην εἰς τὰ διάφορα μέρη. Μετὰ πολλὰς λοιπὸν ἀνωφελεῖς προσπάθειάς περὶ συνδιαλλαγῆς, συνεκαλέσθη σύνοδος ὅλων τῶν ἐμπολέμων πολιτειῶν ὑπὸ Τηριδάζου, τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Ἀνταλκίδου, ὅστις εἶχε σταλῆ

ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Λακεδαιμόνιος διὰ τὰ διεξαγάγη τὰς προκαταρκτικὰς διαπραγματεύσεις. Ἄν δὲ καὶ ὁ τύπος τῆς προσκλήσεως τοῦ μονάρχου τῆς Ἀσίας ἦτον ἀληθῶς διαταρκτηκὴν προστάγῃ, καὶ ἐπομένως ἦτο πιθανὸν νὰ μὴ εὐαρεστήσῃ τοῦς Ἕλληνας ἐν γένει, οἱ ἀντιπρόσωποι ὁμῶς τῶν διαφόρων πολιτειῶν ὀλίγην προσοχὴν ἔδωκαν εἰς τὴν προσγινομένην ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοιαύτην προστάγῃν, καὶ μετὰ τινὰ ἀσήμενον ἀντίστασιν τῶν Θηβαίων, ἐκαστὴ πολιτεία ὤρκισθη ἰδίως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης, καὶ οὕτως ἀποκατεστάθη πάλιν πρὸς ὀλίγον διάστημα χρόνου ἡ ἡσυχία εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἐπ' Ἀντακίδου εἰρήνης, τῆς ὁποίας οἱ ὅροι εἶναι οἱ ἑξῆς.

«Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς νομίζει δίκαιον, αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις, καὶ αἱ νῆσοι Κλαζομεναὶ καὶ Κύπρος νὰ ᾖ αἱ ἰδικαὶ τοῦ, αἱ δ' ἄλλαι Ἑλλήνων καὶ πόλεις, μεγάλαι τε καὶ μικραὶ, νὰ ᾖ αὐτόνομοι, πλὴν τῆς Δήμου, Ἰμβροῦ καὶ Σκύρου, αἱ ὁποῖαι νὰ ᾖ ἐκκαταλελειμμέναι τῶν Ἀθηναίων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ Εἰς τὴν ΘΡΑΚΗΝ (385—369 π. Χ.).

Ἦτο σύνηθες εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης νὰ λέγῃ πολλάκις· «Ἡ Λακεδαιμόνιος ἤθελεν εἶσθαι ἀποχρώντως ἰσχυρά, ἐάν ἡ Ἑλλὰς ἦτο φρόνιμος». Ἐάν δὲ σρέφων τὸν λόγον, ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εἶσθαι ἰσχυρά, ἐάν ἡ Λακεδαιμόνιος ἦτο φρόνιμος, ἤθελεν ἐκφράζει ἀκριβέστερον τὴν ἀληθῆ κατὰ τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη δὲν ἐσωφρονίσθη ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς, καὶ πρὸς δυστυχίαν αὐτῆς, περιέπλεξε μετ' οὐ πολὺ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς νέον πόλεμον. Ἡ κατὰ τὴν Χελιδικὴν ἀκμάζουσα πόλις Ὀλυνθος, διὰ τῆς ἐλευθέρου πολιτικῆς καὶ ἐπιτηδεύσεως διαγωγῆς τῆς, ἀπέκτησε δύνειμιν τοσούτην, ὥστε κατέστη ἐπὶ φθορᾷ εἰς τοὺς γείτονάς τῆς, καὶ ἐπομένως οἱ προεστῶτες τῶν γειτονεουσῶν πόλεων Ἀκάνθου καὶ Ἀπολλωνίας

εἰήτησαν ἐπιτυχῶς τὴν προσασίαν τῆς Λακεδαιμόνος. Ὁ μὲν Εὐδαμίδας λοιπὸν προσετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως μετὰ τευμα εἰς τὴν Θράκην, ὃ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φαιβίδας ἐμελλε ν' ἀκολουθήσῃ μετ' ἐπικουρίας. Ὁ Φαιβίδας πορευόμενος ἀκολούθως διὰ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν Θράκην ἐστάθμευσεν εἰς Θήβας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δύο Πολέμαρχοι, ἥτοι πρῶτοι ἄρχοντες τῆς πόλεως ταύτης, ἦσαν ἐξ ἀντιθέτων φατριῶν, ὃ μὲν εἰς δ' νομαζόμενος Λεοντιάδης, ἐπεριποιεῖτο μεγάλως τὸν στρατηγὸν τῆς Σπάρτης, ὃ δὲ ἕτερος ἠδικαφόρει ἐντελῶς περὶ αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος λοιπὸν ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Καδμείαν (οὕτως ὠνομάζετο ἡ ἀκρόπολις), καὶ τότε αἱ Θῆβαι ἤθελον εἶσθαι ὁλοσχερῶς εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Σπάρτης. Καὶ ὃ μὲν Σπαρτιάτης συνήεσεν εἰς τοῦτο προθύμως. Ἐπειδὴ δ' ἐπανηγυρίζετο τότε ἐορτή τις, διὰ τὴν τελετὴν τῆς ὁποίας εἶχε παραχωρηθῇ ἡ Καδμεία εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ ἡ γερουσία ἐσυνεδρίαζεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν στοάν, ὃ Πολέμαρχος ὠδήγησε τοὺς Σπαρτιάτας ἐν καιρῷ μεσημβρίας, ὅτε αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἔρημοι, εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ἐκυρεύσαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ δὲ Λεοντιάδης τότε καθιρέσας τὸν συνάρχοντά του, τὸν ἐφυλάχισε, καὶ ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ γενόμενα εἰς τὴν ἐκεῖ κυβέρνησιν. Εὗρε δὲ αὐτὴν παρωργισμένην ἢ τοῦλάχιστον προσποιουμένην ὀργὴν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ, διότι ἐνήργησεν ἄνευ προσταγῶν.

Ἄλλ' ὃ Ἀγησίλαος εἶπεν, ὅτι, κατὰ τὸν νόμον, ὃ στρατηγὸς ἐδικαιοῦτο νὰ πράξῃ οὕτως, ἰάν μόνον ἡ πράξις τοῦ ἦτο συμφέρουσα εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἔπρεπε νὰ εὐχαριστηθῶσι, διότι ἐσύμπερεν εἰς αὐτοὺς νὰ κατέχωσι τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν. Διὰ νὰ καλύψωσιν ὁμῶς τὸ πρᾶγμα, τὸν μὲν στρατηγὸν κατεδίκασαν εἰς χρηματικὴν ποινὴν, τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐκράτησαν καὶ ἔστειλαν φρούραρχον διὰ νὰ τὴν φυλάττῃ· ἄλλ' ἐντεθὲν προσετρίβη ἀνεξάλειπτος κηλὶς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς Σπάρτης καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀγησίλαου, κατ' ἐιδήγησιν τοῦ ὁποίου ἐνηγγήθη, φαίνεται, ἡ πράξις αὕτη. Ἡ δὲ κατάληψις τῆς Καδμείας ἠνάγκασε τὸν Ὀλυμπον, ἀφ' οὗ πρὸς καιρὸν ἐθραύσθησε

κατὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν Σπάρτην ὥς μὴ δυνθίῃται νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν οὔτε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας οὔτε ἀπὸ τὰς Θήβας.

Ἐλευθέρωσις τῆς Καδμείας (379 π. Χ.).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπραξαν ἀναμφιδόλως ποταπωτάτην καὶ αἰσχροτάτην ἀπιστίαν καὶ προδοσίαν, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως σημειοῦμεν ὅτι ἐδρέψαντο τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς πράξεώς ταύτης, διότι αὕτη ἐπέφερε τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς ἡγεμονίας τῆς. Τῶντι, δὲν ἐκράτησαν τὴν Καδμείαν περισσότερο τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἔτων, καὶ ἔπειτα ἠλευθέρωσαν ἀπὸ δόλιγους τινὰς φυγάδας Θηβαίους κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Φιλλίδας ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀρχίου, ἐνὸς τῶν νέων πολεμάρχων, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, ὅπου κατέκουν οἱ πλείστοι τῶν Θηβαίων φυγάδων, καὶ συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτῶν, δὲν ἀπέκρυψε τὴν δυσἀρέσκειάν του περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος του, καὶ προθύμως συνώμοσε μετ' αὐτῶν διὰ τὴν ἑλευθερίαν τῆς. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὰς Θήβας, καὶ κατὰ τὸν προσδιωρισμένον χρόνον οἱ φυγάδες ἐπτά ἢ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν (διότι οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι), ἀναχωρήσαντες τὴν νύκτα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν τῶν Θηβῶν μετημφισμένοι ὥς κυνηγοί. Ἐμείναν δὲ κεκρυμμένοι ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ τὰς καθημερινὰς γεωργικὰς ἐργασίας των. Ἐπειδὴ δὲν τοῦ παρητήρησε κἀνεῖς ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου ἔμειναν ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν.

Ἐπειδὴ δ' ἤγγιζε νὰ λήξῃ ὁ χρόνος τοῦ ἀξιώματος τῶν Πολεμάρχων, ὁ Φιλλίδας ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τοὺς συγκαλέσῃ εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὅποιον εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ τοὺς φέρῃ τινὰς τῶν ὠραιότερων γυναικῶν τῶν Θηβῶν. Ἐνῶδ' ἰδεῖσθαι ἐφθασεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀπερχόμενος, φέρων ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ἀρχίαν, ἕνα τῶν πολεμάρχων, αἱ ὁποῖαι ἐξισόρουσαν ἀκριβῶς τὴν συνωμοσίαν. Καὶ ὁ μὲν ἀπερχόμενος παρεκάλει αὐτὸν ἐπιμόνως νὰ τὰς ἀναγνῶτῃ ἀμέσως, ἐπειδὴ διελέμβονον περὶ

σπουδαίων πραγμάτων, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη εἰς αὐρίον τὰ σπουδαία καὶ τὰς ἐβόλεν ὑποκάτω τοῦ προσκεφαλαίου, εἰς τὸ δοῖον ἐσηρίζετο. Ἀφοῦ δὲ ἐμέθυσαν ἐντελῶς, εἰσάζον τὸν Φυλλίδα νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ περὶ τῶν γυναικῶν. Οὗτος δὲ ἐξελθὼν ὠδήγησε τρεῖς ἀπὸ τοῦς συνωμότας ἐνδεδυμένους ὡς γυναῖκας, καὶ τρεῖς ὡς ὑπηρέτιδας αὐτῶν, εἰς τὸν ἐνδοτερον θάλαμον, καὶ ἐπιστρέψας εἶπεν εἰς τὸν Ἀρχιαν ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες ἐφθασαν, ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ εἰσέλθωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὑπηρετῶν αὐτῶν. Οἱ ὑπηρέται λοιπὸν προσετάχθησαν νὰ ἐξέλθωσιν, ὃ δὲ Φυλλίδας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς εἶνον νὰ πῶσι. Τότε δὲ εἰσήγαγε τὰς ὑποτιθεμένας γυναῖκας, καθίζων ἀνὰ μίαν παρ' ἐκάστῳ πολεμάρχῳ, καὶ γενομένου τοῦ προσδωρισμένου σημείου, τὸ ὅποιον ἦτο νὰ ἀφαιρέσωσι τοὺς πέπλους τῶν, ἐλκύσαντες τὰ ξίφη τῶν ἐφόνευσαν τοὺς δύο πολεμάρχους.

Ὁ Φυλλίδας ἔπειτα λαβὼν μεθ' αὐτοῦ τρεῖς τῶν συνωμοτῶν, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, καὶ εἰπὼν ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τοῦς πολεμάρχους, εἰσήχθη εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου ἐκάθητο μετὰ τὸ δεῖπνον ἔχων πλησίον τὴν σύζυγόν του, νήθουσαν. Ἐφόνευσαν λοιπὸν αὐτὸν, καὶ δι' ἀπειλῶν ἐπέβαλον αὐτὴν εἰς τὴν σύζυγόν του, καὶ ἔπειτα ἀνεχώρησαν προσάζοντες νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, καὶ ὁμνύοντες ὅτι θέλουν ἐπιστρέψαι καὶ θανατώσει ὅλους τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐὰν ἡ θύρα ἡνοιγέτο. Ἀκολουθῶς δὲ ἀπῆλθον εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ὁ δεσμοφύλαξ ἦνοιξε τὴν θύραν ἅμα ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Φυλλίδου λέγοντος, ὅτι ἔφερε δέσμιόν τινα. Ἐφόνευσαντες δὲ καὶ αὐτὸν, ἤλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους· ἔπειτα δὲ προσεκάλεσε τοὺς πολίτας νὰ ἐξέλθωσιν, ὡς φονευθέντων τῶν τυράννων· ἀλλ' ἐφοβούντο νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰς οἰκίας τῶν τὴν νύκτα. Τὴν αὐγὴν ὁμῶς ἐφάνησαν ὅλοι οἱ πλοῖ. Τότε δὲ ἀπεσάλησαν ἱππεῖς τινες διὰ νὰ ἀναγγεῖλωσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ φίλους τῶν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν, καὶ ἐλθόντες σώματός τινος Ἀθηναίων πρὸς βοήθειάν τῶν, ἐπολιορκήθη ἡ ἀκρόπολις. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης φρούραρχος ἐπρότεινε νὰ παραδοθῇ, ἐὰν ἄφινον ἐλευθέραν τὴν φρουρὰν ν' ἀναχωρήσῃ. Γενομένου δὲ δεκτοῦ τοῦ ὅρου τούτου, ἐξῆλθεν ὁ φρούραρχος καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ατ-

κεδαιμόνα. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι φιλοπάτριδες ἐμόλυναν τὴν δόξαν τοῦ κατορθώματός των, ἀποσπῶντες καὶ φονεύοντες ἐκ τῶν ἐναντίων των τοὺς ὅσοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν ἀκρόπολιν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἐν γένει ἦσαν φιλάνθρωποι, δίσωσαν ὅσους ἡδυνήθησαν νὰ κρύψωσιν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των.

Δεύτερος Βοιωτικὸς πόλεμος (378—371 π. Χ.).

Ἡ Λακεδαιμών, φύσει ὑπερήφανος, δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ ἄνευ ἐκδικήσεως τὴν ἀτιμίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡδὴ ἀπὸ τὰς Θηβας, ἂν καὶ δὲν ἐκινδύνευον νὰ βλαφθῶσι τὰ συμφέροντά της. Ὄθεν ὁ φρουράρχος, ὅστις, κατ' αὐτοὺς, ἐπρόδωκε τὴν πίσιν του, ἐθανατώθη, καὶ ἐνῶ ἦτον ἡδὴ ἀκμὴ τοῦ χειμῶνος, ἀπεσάλη ἀμέσως στρατεύμα εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀγχιόλαος, προφασιζόμενος τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν του, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὴν στρατηγίαν, ἐδόθη αὕτη εἰς τὸν νέον βασιλέα Κλεόμβροτον. Οὗτος δὲ μαθὼν εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ὅτι ἡ διὰ τῶν Ἑλευθεριῶν εὐκολωτέρα ὁδὸς ἐφυλάττετο ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸν Χαβρίαν, ἔχοντα σῶμα πελταστών, ἐπορεύθη διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Πλαταιῶν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βοιωτικὴν χώραν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐμπόδιζε τὰς πολεμικὰς ἐργασίας, ὁ Κλεόμβροτος, ἀρκοῦμενος εἰς τὴν ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεώς του ἀφῆκε μέρος τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸν Σφοδρίαν διὰ νὰ ἐκφοβίξῃ τὴν χώραν, αὐτὸς δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἂν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ὀλίγων ὠφέλιμος, ἐπέφερεν ὅμως μεγάλα ἀποτελέσματα, ἰδίως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι τὰς συνήθεις ἐρημώσεις τῆς χώρας των ὑπὸ Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, εἰδείχθησαν παντάπασιν ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς Θηβαίους. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν των, αἱ Θηβαὶ εἶχον τότε δύο ἱκανωτάτους στρατηγοὺς τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἦτο πρωτοεργὸς τῆς τελευταίας μεταπολιτεύσεως, ὁ δὲ δεύτερος, ὅστις εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, διέπρεπεν ἐπίσης ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγός. Διὰ τίνος λοιπὸν στρατηγήματος τοῦ πρώτου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔγειναν ἐνθερμοὶ φίλοι τῶν Θηβαίων. Διότι ὁ Σφοδρίας, ὅστις ἔμενε στρατηγός εἰς Βοιωτίαν, ἐπείσθη διὰ χρημάτων, ὡς λέγεται, νὰ

ἐκστρατεύσῃ αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἐνῶ δὲν ἐξετέλε-
λες τὸν σκοπὸν του, περιορισθεὶς μόνον εἰς λεηλασίας τινάς, διή-
γειρεν ὁμῶς τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τοὺς ἐλέγχους τῶν Ἀθηνῶν.
Καὶ ἐδικάσθη μὲν ὁ Σπυριδίας διὰ τὴν πράξιν του ταύτην, ἀλ-
λὰ διὰ τῆς ἀξιοποίνου μεσολαβήσεως τοῦ Ἀγιστοῦ ἡθωώθη πα-
ραδόξως. Ἐκ τούτου δὲ ἡ μετὰ τῶν Θεῶν συμμαχία κατέστη τό-
σον δημοφιλὴς εἰς Ἀθήνας ὅσον ἦτο προηγουμένως ἀπεχθής, καὶ
ὅστις δὲν ἦτο φίλος τῶν Θεῶν, ἐνομίζετο ἐχθρὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπειδὴ δ' Ἀγιστοῦ κυρίως περιέπλεξε τὴν πατρίδα του εἰς
πόλεμον κατὰ τῆς Βιωτίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ
ἀποποιηθῇ πλέον τὴν στρατηγίαν, καὶ ἐπομένως ὠδήγησε τὰ
στρατεύματά του εἰς τὴν Βιωτίαν· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἰκανότητος
τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χαβρίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ δρι-
σικὴν νίκην, καὶ ἐνσχολεῖτο κυρίως εἰς τὸ νὰ βλάπτῃ τὴν χῶ-
ραν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρέσθησαν εἰς ἀμυντικὸν πόλεμον
ὑπὲρ τῶν Θεσάλων, ἀλλ' ἀπέστειλαν καὶ σὺλον μετὰ τοῦ Τι-
μοθέου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀκωνίας,
ὅστις διὰ τῆς ἐκφοβήσεως καὶ τῆς φθορᾶς τῶν Ἀκωνικῶν πα-
ραλίων ἐμπόδισε τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιχειρήσωσι
τὴν συνήθη αὐτῶν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Βιωτίαν. Ἀρ' οὐ δ' ἐ-
τέλεσε ταῦτα ὁ Τιμόθεος, ἐπλευτεν εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν ὃ
ποιοῦν ἔκλυτεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ δὲ Σπάρτη
ῥύσει ζηλότυπος τῆς κατὰ τὰς δυτικὰς θαλάσσας δυνάμεως
τῶν Ἀθηναίων, κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς εἰς τὸ νὰ δια-
τηρήσῃ τὴν ἡγεμονίαν της, καὶ ἡ Κέρκυρα, ἥτις μετὰ τοσοῦτων
ἐτῶν ἦτο χυλὴν εὐρίσκετο ἤδη εἰς τὴν εὐτυχεστάτην κατάστασιν,
κατέστη πάλιν τὸ θέατρον τῆς αἱματοχυσίας καὶ τοῦ πολέ-
μου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ἀκκεδαιμόνιοι ἐδῶχθησαν ἐκείθεν.

Οἱ Θεσῖοι, ἀπαλλαγθέντες οὕτως ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ
ἐχθροῦ, ἤρχισαν νὰ καταπιέζωσι τὰς μικροτέρας πολιτείας
τῆς χώρας των, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς Θεσπιάς καὶ Πλαταιάς
προσεφέροντο μετ' αὐστηρότητος, ἥτις ἦτο μὲν ἀναπόφευκτος
εἰς τὰς περιστάσεις των, ἀλλὰ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ δυσαρε-
στήσῃ τοὺς συμμάχους των· αἱ δὲ Ἀθηναὶ πρὸ πάντων ἐβίβον
μὲ ζηλότυπον ὅμμα τὴν αὐξανομένην δύναμιν τῶν Θεῶν, τῆς

πλησιεστάτης γείτονος αὐτῶν. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους αἱ σύμμαχοι τῶν Θηβῶν πολιτεῖαι ἐπεθύμησαν τὴν εἰρήνην, καὶ ἐπομένως ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ὅπου συνωμολόγησαν συνθήκας εἰρήνης δικαίας καὶ ἐντίμους· ἀλλ' οἱ πρέσβεις τῶν Θηβῶν, εἴτε διότι ὑπερέβησαν τὴν ἐξουσίαν τῶν συναينوῦντες εἰς τὰς συνθήκας, εἴτε ἀπὸ ἰδίους σκοποὺς κινούμενοι, ἀφ' οὗ ἐσκέφθησαν ὀριμώτερον, μετεμελήθησαν διὰ τὴν πράξιν τῶν, διότι μίαν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν, δὲν ἤθελον νὰ ἐμμένωσιν εἰς αὐτάς, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια διὰ νὰ ἀναμένωσι τὴν ἐκβασιν τοῦ πολέμου, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς μόνας τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη (371 π. Χ.).

Ὁ Κλειόμβροτος, ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅστις ἦτο τότε μὲν στρατεῦμα εἰς τὴν Φωκίδα, ἐξεῖλε ζητῶν ὁδηγίας περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν Θηβαίων ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος τῆς πατρίδος του, αἵτινες τὸν προσέταξαν νὰ ὁδηγήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ κατ' αὐτῶν, ἂν δὲν ἄφινον τὰς Βαιωτικὰς πόλεις αὐτόνομους. Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι ἔδειξαν ὅτι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐισβαλὼν εἰς τὴν Βαιωτίαν, ἐκρατοπέδευσεν εἰς τόπον ὀνομαζόμενον Λεύκτρα. Τὰ δὲ Θηβαῖον στρατεῦμα, ὁδηγούμενον ἀπὸ ἐπτὰ στρατηγούς, ἐξ ὧν ἀρχιστράτηγος ἦτον ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐλθὼν ἐτάχθη εἰς τὸ ἀπέναντι ὕψωμα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι στρατηγοί, ἂν καὶ τὰ στρατεύματα τῶν ἦσαν ὀλιγώτερα, ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι· προσέφυγον δὲ καὶ εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν διὰ νὰ ἐμψυχώσωσι τοὺς κρατιώτας τῶν. Διότι ἀνέφερον ἀρχαίαν τινὰ προφητείαν, ἥτις ἔλεγεν ὅτι οἱ Σπαρτιάται θέλουσι νικηθῆναι εἰς τὸν τάφον τῶν Παρθένων, αἵτινες ἔγειναν αὐτόχειρες ὅτε ἐδιδάσθησαν ἀπὸ τοῦ Σπαρτιάτας πρέσβει· συνέβη δὲ νὰ ἦναι ὁ τάφος εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέσιν. Ἐφθασαν ὡσαύτως ἀγγελίαι, ὅτι αἱ θύραι ὧλων τῶν ναῶν ἠνιόχθησαν, ὑπερπροεμήνυε νίκην, καὶ τὰ ἱερὰ ὅπλα ἔγειναν ἀφαντὰ ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἡρακλέους, ὥς ἐξελθόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν μάχην.

Οἱ Ἕλληνες ἐσυνέθιζον νὰ παρατάττωσι τὰ στρατεύματα τῶν

εἰς φάλαγγα, δηλαδή εἰς πυκνὸν καὶ συμπαγὲς σῶμα, ἔχον βάθος 12 ἀνδρῶν συνήθως. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι παρέταξαν οὕτω τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν παρούσαν περίσσειν, ἡ δὲ Θηβαϊκὴ φάλαγξ παρετάχθη ἔχουσα βάθος πεντήκοντα ἀνδρῶν, διότι οἱ Θηβαῖοι εἰσυνείθιζον νὰ δίδωσιν εἰς τὸ στρατευμά των τοσοῦτον βάθος, καὶ ἔπειτα νὰ διευθύνωσιν αὐτὸ κατὰ τοῦ κυριωτέρου μέρους τῶν τάξεων τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν προκειμένην λοιπὸν περίσσειν οἱ Θηβαῖοι προσέβαλον τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ ὁποῖον, συγκείμενον ἀπὸ Λακεδαιμονίους, ἱστρατηγεῖτο ἀπὸ αὐτὸν τὸν βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν Κλεόμβροτος ἐπληρώθη θανατηφόρως, οἱ δὲ Θηβαῖοι, ὅτον μεγάλη καὶ ἂν ἦτο ἡ ἰσχύς των, ἀπεκρούσθησαν. Ἐπανελάθον ὅμως τὴν προσβολὴν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν προξενήσαντες μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτό. Τὸ δὲ ἀριστερὸν κέρασ τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ ὁποῖον συνέκειτο ἀπὸ τοῦς συμμαχικοῦς, ἀπεχώρησεν ἔπειτα, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ βλάβης, καὶ ἐτάχθη ὀπισθεν τάφρου τινὸς ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου των. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῆς Σπάρτης, φοβούμενοι ν' ἀνανεώσωσι τὴν μάχην, ἐξεῖλαν κήρυκας ζητοῦντες τοὺς νεκροὺς, ὁμολογοῦντες τοιοῦτοτρόπως ὅτι ἐνίκηθησαν, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν νόμον τοῦ πολέμου. Οἱ Θηβαῖοι λοιπὸν ἀποδώσαντες τοὺς νεκροὺς, ἀνήγειραν τρόπαιον εἰς μάρτύριον τῆς νίκης των.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη, οὗτα ἡ πρώτη, καθ' ἣν τὸ Σπαρτιατικὸν στράτευμα ἡττήθη τελείαν ἦσαν. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἦτο μηδὲν συγχρινόμενος πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς νίκης. Διότι ἔλυσε τὴν γοητείαν, ἥτις πρὸ τοσοῦτων ἐτῶν ἰδέσμευεν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Σπαρτιάται δὲν ἦσαν ἀνίκητοι. Τῶντι ἐταπεινώσεν αὕτη διὰ παντὸς τὴν Σπαρτιατικὴν δύναμιν!

Αἱ ἀγγελίαι τῆς μεγάλης ταύτης ἡττης ἐφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐν ᾗ ὁ λαὸς ἤσυχον ἔορτάζων μίαν τῶν ἰθνηκῶν ἐορτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄρχοντες δὲν δέκοψαν τὴν ἐορτὴν, ἀνήγγειλαν δὲ μόνον τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων εἰς τοὺς συγγενεῖς των, καὶ παρήγγειλαν εἰς τὰς γυναῖκας νὰ υπομείνωσιν ἐν σιωπῇ τὴν συμφορὰν. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν, οἱ μὲν

συγγενεῖς τῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην ἐφάνησαν εἰς τὸ δημόσιον φαιδροί, οἱ δὲ τῶν ἐπιζησάντων ἦσαν πάντα κατηφεῖς καὶ μελαγχολικοί. Ἐν τούτοις ἐστάλησαν στρατεύματα εἰς βοήθειαν τοῦ ἐν Λεύκτροις στρατοῦ, καὶ ἐτοιμασίαι ἐγίνοντο διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ δραστηρίως ὁ πόλεμος.

Εἰσβολὴ εἰς τὴν Λακωνίαν.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, στρατὸς συγκεῖμενος ἀπὸ τοῦς Θηβαίους καὶ τοῦς συμμάχους αὐτῶν, στρατηγούντος τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐνωθεὶς ἐκεῖ μὲ τοὺς Ἀρκάδας καὶ ἄλλους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐφάνη ἐχθρὸς ἀπὸ τῆς Δωρικῆς κατακτήσεως. Ἐπορεύοντο δὲ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα φθέροντες καὶ καίοντες τὴν χώραν, καὶ ἔπειτα διαβάντες τὸν ποταμὸν, ἐπροχώρουν κατὰ τῆς πόλεως Σπάρτης· ἀλλ' ἂν καὶ ἦτον ἀτειχιστος, δὲν ἀπετόλμησαν νὰ τὴν προσβάλωσιν, ἀλλὰ κατέβησαν εἰς τὸ παράλιον καίοντες ὅσας πόλεις ἐκυρίευν. Ἐπειτα δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνεθάρρυνε τὸν λαὸν νὰ ἐπαναστάσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὴν αὐτονομίαν τοῦ· προσεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους τοὺς ὄντας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Προσέτι ἐδοθήθησιν αὐτοῖς νὰ κτίσωσι τὴν πόλιν Μεσσήνην εἰς τὰς ὑπαρείας τῆς Ἰθώμης, καὶ ἀφῆκε Θηβαϊκὴν φρουρὰν διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ. Οὕτως οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν των τριάκοντα ἔτη τὴν Μεσσηνίαν, ἀπώλεσαν αὐτὴν διὰ παντός, καὶ ἀντὶ ὑπηκόων, ἀπέκτησαν ἀπηνεῖς καὶ ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς, τιμωρηθέντες δικαίως διὰ τὴν πρωτότυπον ἀδικίαν τῆς κατακτήσεως.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη (362 π. Χ.).

Μετὰ ἑπτὰ ἔτη ὁ Ἐπαμεινώνδας ἄγων πάλιν κράτευμα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιαῖται, στρατηγούντος τοῦ Ἀγησιλάου, ἦσαν καθ' ὁδὸν διευθυνόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἐνόμισεν, ὅτι δι' αἰφνιδίας τινὸς ἐπιδρομῆς ἡδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σπάρτης, ἥτις ἔμενεν ἤδη ἀφύλακτος. Ἐπομένως ἐσπέραν τινὰ, ἀφοῦ ἐδείκνησεν, ἐκίνησε πρὸς αὐτὴν ἄγων τὰ στρατεύματά του, καὶ

ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ, ἰὰν αὐτόμολός τις δὲν ἀνήγγελλε τοῦτο εἰς τὸν Ἀγροίλαον, ὅστις ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὴν πατρίδα του μὲ μέρος τοῦ στρατεύματός του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας λοιπὸν, βλέπων τὰ βουλευμάτα τοῦ ματαιούμενῶ, ἐπανῆλθε δρομαίος εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἰσφορμήσῃ αἰφνιδίως κατὰ τῶν Μαντινέων, ἐνασχολουμένων εἰς τὸ θέρος τῶν. Κατὰ τὰς προσδοκίας λοιπὸν αὐτοῦ εὗρεν αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν τῶν, ἀλλὰ τὸ ἱππικόν του ἐνίκηθη ἀπὸ σῶματι ἱππικοῦ τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὁποῖον εἶχε φθάσει τότε σπεύδον νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἀθηναῖοι συνεμάχοντο ἤδη.

Ἀποτυχὼν λοιπὸν ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεών του ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς ἦτον εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Οὐδὲν δὲ ἄλλο ἡδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ, ὥς ἔβλεπεν, εἰμὴ ἡ νίκη, καὶ ἂν ἀπέθνησκειν ἤθελεν ἀποθάνει ἐνδοξὸν θάνατον. Προέταξε λοιπὸν τὰ στρατεύματά του νὰ παραταχθῶσιν εἰς μάχην, καὶ ἀμέσως πᾶς ὀφθαλμὸς ἐγένει ζωηρὸς, πᾶσα καρδία ἐσκίρτησεν, αἱ ἀσπίδες ἔλαμπρυνοντο, αἱ περικεφαλαῖαι ἐλευκαίνοντο, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ αἰλόγῃαι ἤκονίζοντο. Ἀφοῦ δὲ τὰ στρατεύματά του παρετάχθησαν, ἀντὶ νὰ τὰ ὀδηγήσῃ κατὰ τοῦ ἔχθρου, ὄντος εἰς τὴν Μαντινέαν, ὠδήγησεν αὐτὰ πρὸς τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν μεσημερινὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ πόλις αὐτῆ, καὶ προσεποιήθη ὅτι ἐπορεύετο διὰ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐκεῖ. Καὶ ὁ μὲν ἔχθρὸς ἐξηπατήθη σύμφωνα μὲ τὰς προσδοκίας τοῦ Ἐπαμεινώνδου, καὶ νομίζων ὅτι παρητήθη πάσης ἰδέας τοῦ νὰ πολεμήσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἔμεινεν ἀμέριμος. Ἀλλ' αἰφνιδίως παρατάξας τὸ ἀριστερόν του κέρας εἰς μέγα βάθος, κατὰ τὸν συνήθη Θηβαϊκὸν τρόπον, κατέφερεν αὐτὸ εἰς τὸ διεῖδν κέρας τοῦ ἔχθρου, ὅπου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν τεταγμένοι. Ἡ τακτικὴ τοῦ ἐπέτυχε πληρέστατα, ὃ δὲ ἔχθρὸς καταληφθεὶς οὕτως ἀπροσδοκῆτως ἦτον εἰς μεγάλην ἀταξίαν. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, μετὰ πεισματῶδη ἀντίστασιν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔπεσε πληγώθεις εἰς τὴν θώρακα ὑπὸ λόγχης. Ἀπεκομίσθη δὲ ἐκτὸς τῆς μάχης, καὶ ὅτε συνήλθεν εἰς ἐκυτὸν, ἠρώτησε περὶ τῆς ἀσπίδος του· πληροφωρηθεὶς δὲ ὅτι ἡ ὑπασπιστὴς του διέσωσεν αὐτὴν, ἐξέφρασε τὴν

χαράν του, καὶ ἀφοῦ ἡ λόγχη ἐξήχθη, ἀπέθανε χαίρων διὰ τὴν νίκην τὴν ὁποίαν ἐνίκησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Πελοπίδας καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φερράτιος (362 π. Χ.).

Ἐρρίθη ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν συνετάφη μὲ τὸν Ἐπαμεινώναν. Ἐφρονιύθη δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ ὁ ἕτερος μέγας ἀνὴρ αὐτῶν, ὁ Πελοπίδας, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Πρὸ τίνος χρόνου οἱ Θεσσαλοὶ καταδυναστεύμενοι ἀπὸ τυραννόν τινα ὀνομαζόμενον Ἀλέξανδρον Φερράτιον, ἔστειλαν εἰς Θήβας ἐπικαλούμενοι βοήθειαν κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας ἤλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλ' ἐνεργῶν ἀπερισκέπτως περιέπασεν εἰς χεῖρας τοῦ τυράννου, ὅστις ἐν τοσοῦτῳ φοβούμενος τὴν δύναμιν τῶν Θηβαίων, τὸν ἐλευθέρωσε ταχέως. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ ἔστειλαν πάντες ζητοῦντες βοήθειαν, καὶ ὁ Πελοπίδας ἐπιθυμῶν ἐκδίκησιν ἐκίνησε μετὰ μικρᾶς δυνάμεως, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τινῶν Θεσσαλῶν, συνεκρότησε μάχην κατὰ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ τυράννου. Καὶ ἔπεσε μὲν ὁ Πελοπίδας εἰς εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἀλλὰ τὰ στρατεύματά του ἐνίκησαν, ὃ δὲ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν ἔπειτα με βίαιον θάνατον, ὥς συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς τυράννους. Διότι ἡ ἰδία αὐτοῦ γυνή σουώμοσεν ἐναντίον του· ὄργανα δ' αὐτῆς ἦσαν οἱ δύο τῆς ἀδελφοί, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπεν, ὅτι ὁ τύραννος ἐπιβουλεύεται αὐτούς, καὶ ὅτι ἡ μόνη σωτηρία τῶν ἡττον ὁ θάνατός του. Ἐκρυψε λοιπὸν αὐτοὺς τὴν ἡμέραν εἰς τόπον τινὰ πηλοσίον τοῦ θαλάμου της. Τὴν δὲ νύκτα ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐμέθυσεν, ἤλθεν ἐκεῖ κατὰ τὸ σύνθηες διὰ νὰ κοιμηθῇ. Ἀφοῦ δὲ ἐκοιμήθη, ἡ γυνή του ἀφῆρεσε τὴν σπάθην του, καὶ ἔπειτα ἐξῆλθε προσκαλοῦσα τοὺς ἀδελφούς της. Καὶ οὗτοι μὲν ἐδίσταζον, ἀλλ' αὕτη ἠπειλήσεν, ὅτι θέλει ἐξυπνίσει τὸν τύραννον καὶ θέλει τοὺς κατηγορήσει. Εἰσῆλθον λοιπὸν εἰς τὸν θάλαμον, αὕτη δὲ ἵστατο εἰς τὴν θύραν, κρατοῦσα τὸν μοχλόν, ἕως ὅτου ἡ πράξις ἐξετελέσθη. Καὶ οἱ μὲν δολοφόνοι ἐπηνέθισαν διὰ τὴν πράξιν των, ἀλλ' αὐτοὶ ἐφόνευσαν μόνον τὸν τύραννον, διότι οὗτοι ἐξηκολούθησαν τὴν τυραννίαν καὶ ἔγειναν τύραννοι, ὥς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτός.

Τελευταῖται ἡμέραι τοῦ Ἀγσιλάου (361 π. Χ.).

Ὁ βασιλεὺς Ἀγσιλάος ἀπέθανεν ὡσαύτως ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Ἀνήρ τις ὀνομαζόμενος Ταχῶς, ἀποστατήσας εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐναντίον τῆς Περσικῆς κυβερνήσεως, ἐστείλε ζητῶν βοήθειαν ἀπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου, οἵτινες προθύμως ἐχορήγησαν αὐτήν. Ὁ δὲ Ἀγσιλάος ὡς ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν τῶν στρατευμάτων τὰ ὀποῖα ἐξέλλοντο, καὶ μετὰ τὴν ἄφιξίν του ὁ Ταχῶς ἀιέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν ὅλων τῶν ὑπομισθίων Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν Ταχῶς ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Συρίαν, κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀνεψιὸς ἐπανεῖσεν ἐναντίον του, βοηθούμενος ἀπὸ τοῦς Αἰγυπτίους. Ἐπροσπάθεισε δὲ νὰ πείσῃ τὸν Ἀγσιλάον καὶ τὸν Χαβρίαν, Ἀθηναῖόν τινα ὅςτις ἐστρατήγει τοῦ στόλου τοῦ Ταχῶ, διὰ νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Χαβρίας ἀπεποιήθη ἀμέως, ὁ δὲ Ἀγσιλάος, κατὰ τὸ πύνηθες ἀξίωμα του νὰ φροντίζῃ μόνον περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, ἐστίλει ἐν τὴν κυβερνήσειν τῆς πατρίδος του ζητῶν ὁδηγίας, καὶ προσκληθεὶς νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ συμφερότερον, συνήνωσε τὰ στρατεύματά του μετὰ τοῦ ἀποστότου, ὅςτις διὰ τῆς βοηθείας του ἐνίκησε τὸν σταλέντα κατ' αὐτοῦ στρατόν. Ἀνταμειφθεὶς δὲ γενναίως, ἐξέπλευσε διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην ἔχων ἀπόφασιν νὰ ἀφιέρωσιν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του καὶ τὸν ὅποιον ἀπέκτησε πλοῦτον εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μεσσηνίας· ἀλλὰ κατὰ τὸν διάπλουον του ἠσθένησε, καὶ ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσωρμίσθη εἰς τινα λιμένα τῆς Ἀφρικῆς, ἀπέθανεν ἐκεῖ. Οἱ Σπαρτιάται ἐβουλεύοντο, ὅσάκις τις τῶν βασιλέων τῶν ἀπέθνησκεν ἐκτὸς τῆς πατρίδος των, νὰ ἐμβάλλωσι τὸ σῶμά του εἰς μέλι πρὸς διατήρησιν, καὶ οὕτω νὰ φέρωσιν αὐτὸ οἷαδε πρὸς ταφὴν. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε μέλι εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ἀγσιλάος, μετεχειρίσθησαν ἀντ' αὐτοῦ κηρὸν· ὅθεν ἐβύχον τὸ σῶμά του εἰς κηρὸν, καὶ οὕτω τὸ ἐκόμισαν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ τοφῇ εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ (359 — 336 π. Χ.).

Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμουν μέχρι τοῦδε πρὸς ἀλλήλους, ἢ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. Ἦδη δὲ ἀνεφάνη νέος ἐχθρὸς, ὁ Φίλιππος, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμύντου, ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου, ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπεισε τὴν Μακεδονικὴν κυβέρνησιν νὰ προτιμήσῃ τὴν Θηβαϊκὴν συμμαχίαν ἀντὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων. Τότε δὲ ὁ Πελοπίδας παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Φίλιππον, μικρὸν παίδιον ὄντα, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Θήβας, εἴτε ὡς δαηρον, εἴτε ἐπὶ σκοπῷ ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν διδασκαλεῖον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τῶν τότε ἀξίων ἀρχηγῶν τῆς Βοιωτίας ὁ Φίλιππος ἐδιδάχθη κτεῖνα τὰ μαθήματα τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, τὰ ὅποια ἀνέδειξαν αὐτὸν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἱκανώτατον ἡγεμόνα.

Ὅτε ὁ Φίλιππος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας εἶχε πολλοὺς ἐχθροὺς. Ἐκτὸς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Παιόνων, εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Παισάνου καὶ Ἀργαίου ἀντιποιοιμένων τὸν θρόνον καὶ βοηθουμένων, τοῦ μὲν πρώτου ὑπὸ τῶν Θρακῶν, τοῦ δὲ δευτέρου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἦτον ἐπιτηδειότατος νὰ καταβάλλῃ τὰς δυσκολίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας περιεκυκλοῦτο. Ὅθεν δι' ἐμφρόνων διαπραγματεύσεων, καὶ δι' ἐγκαίρου μὲν, ἀπορρήτου δὲ διανομῆς δώρων πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Παιόνων καὶ Ἰλλυριῶν ἀνεχάιτισε τὴν ὁρμὴν τῶν πολυπληθῶν αὐτῶν στρατευμάτων. Τὰ αὐτὰ μέσα μετεχειρίσθη καὶ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Θρακῶν, ὅστις ἐβόηθει τὸν Παισάνην. Οὕτω λοιπὸν ἡδυνήθη ν' ἀφιερώσῃ ὁλόκληρον τὸν καιρὸν καὶ τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Ἀργαίου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἀθηναίων. Ἡ δὲ νίκη, τὴν ὁποίαν ἐνίκησεν εἰς Ἐδεσσαν, καθ' ἣν ἔπεσαν ὁ Ἀργαῖος, καὶ ἡ ἀγασθήσαν οἱ σύμμαχοι Ἀθηναῖοι νὰ παραδοθῶσιν, ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς του εἰς φίλους· διότι, ἀφοῦ ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων καὶ ἐπεριποιήθη ἰδίως τοὺς Ἀθηναίους, ἀνεκάλεσε τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν, ἥτις ἦτον

ἡ κυρία αἰτία τῆς δυσαρρεσκείας καὶ ζηλοτυπίας τῶν Ἀθηνῶν κατ' αὐτοῦ, καὶ θέσας τὸ θεμέλιον τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ συνδιαλλαγῆς, κατῴρθωσεν νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην εἰρήνης καὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἀπηλλαγμένος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἐχθροὺς του, ἔστρεψε κατὰ πρῶτον τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν Παιόνων, τοὺς ὁποίους ὑποτάξας, συμπεριέλαθεν εἰς τὸ βασιλείον του Ἀκολούθως δὲ ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν κατῴρθωσεν ὅχι μόνον νὰ ἀνακτῇ τὰ πρότερον κατακτηθέντα μέρη τῆς χώρας του, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτείνῃ μεγάλως τὸ βασιλείον του. Οὕτως, ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν, ὁ νέος ἡγεμὼν, ὅχι μόνον ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς δυσκολίας, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐπαπειλεῖτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐαδίου του, ἀλλὰ καὶ ἐστερέωσεν ἀσφαλτέτερον τὸν θρόνον του παρὰ πρότερον.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνταμείβοντες κακῶς τὴν γενναίότητα τοῦ Φιλίππου, ἐκυρίευσαν τὴν Πύδναν, τὸν μόνον λιμένα τῆς Μακεδονίας, καὶ κατῴρθωσαν νὰ προσελκύσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν τὴν Ἀμφίπολιν, ὁ Φίλιππος δυσαρρεστηθεὶς καὶ μὴ δυνήθεις νὰ συμβιβασθῇ εἰρηνικῶς, συνεμάχησεν μετὰ τῆς Ὀλύμπου ἐχθρᾶς οὗτης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὑποτάξας συμπεριέλαθεν εἰς τὸ βασιλείον του κατὰ πρῶτον μὲν τὴν Ἀμφίπολιν, ἀκολούθως δὲ τὴν Πύδναν καὶ Πατίδαιαν. Ἐν τούτοις, καθ' ὅλας τὰς τάς νίκας, ὁ Φίλιππος διετέλει προσφερόμενος γενναίως πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀθηναίους, ἀφίνων αὐτοὺς ἐλευθέρους ἄνευ λύτρων, χορηγῶν τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀποστέλλων αὐτοὺς δι' ἰδίων ἐξόδων εἰς Ἀθήνας. Ὡφελούμενος δὲ ἀπὸ τὴν ἀσύνητον καὶ ἀνάληπτον ἀδιαφορίαν τῶν Ἀθηναίων, ἐκυρίευτε τὰ χρύσεια μεταλλεῖα τῶν Κρηνίδων, καὶ ἔησεν οὕτω τὰς δημοσίας προσόδους κατὰ πέντε ἑκατομύρια ἐξακοσίας χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος.

Ὁ ἄξιος οὗτος ἡγεμὼν διὰ τῆς ἱκανότητός του ὡς στρατηγός καὶ πολιτικός ἀνὴρ, καὶ διὰ τῆς συνετῆς χρήσεως τῶν χρημάτων του εἰς μίσθωσιν τῶν πρώτων ῥητόρων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων, κατῴρθωσεν νὰ γείνῃ τρόπον τινὰ ὁ ὑπέρτατος ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἀφουπνίσθησαν διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ δεινοῦ καὶ φιλο-

πάτριδος αὐτῶν ῥήτορος Δημοσθένους, τοῦ ὁποῖου οἱ λόγοι σώζονται εἰσέτι, καὶ θέλουν ἀναγινώσκεσθαι πάντοτε μεθ' ἡδονῆς καὶ ὠρελείας ἀπὸ τοῦ φίλου τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐθνικῆς αὐτονομίας.

Ὁ Ἱερὸς πόλεμος (355 π. Χ.).

Ὁ Φίλιππος ἔλαβε κατὰ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Ὀνομασθέντος Ἱεροῦ. Ἐνθυμοῦνται βεβαίως οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι, ὅτε οἱ Κρισσαῖοι ἐνίκηθησαν ἐπὶ τοῦ Σόλωνος, ἡ χώρα τῶν κατεδικάσθη νὰ μὲν ἔρημος καὶ ἀκαλλιεργήτος.

Οἱ δὲ Φωκεῖς, ἀψφρῶντες τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἐγείρωσαν τὴν χώραν τῶν Κρισσαίων, καὶ οἱ Θηβαῖοι, ὅτινες τοὺς ἐμύσουν, μεταχειρισθέντες τὴν παρὰ τῷ Ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ δυνάμειν, κατῴρωσαν νὰ ἐπιβληθῇ βρατεῖα χρηματικὴ ποινὴ εἰς αὐτοὺς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ποινὴ αὕτη δὲν ἐπληρῶντο ἄτασχι, ἡ Φωκίς ἐδημεύθη ὑπὲρ τοῦ ἐν Δελφοῖς, Θεοῦ, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες προσεκλήθησαν νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψηφίσματος τούτου. Ὁ δὲ Φιλόμηλος, εἰς τῶν πρῶτων ἐκ τῶν Φωκίων, συνεβούλευσε τότε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴν ἀνεχθῶσι νὰ γερηθῶσι τὴν χώραν τῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν, ἀλλὰ δράξαντες τὰ ὅπλα ἀμέσως νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν. Πραδεδχέντες λοιπὸν τὴν πρότασιν του καὶ ἀναγορεύσαντες αὐτὸν στρατηγόν των, κατέλαβον τὴν ἱερὰν πόλιν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἠλπίζεν ὅτι χρησμός τις ὑπὲρ αὐτοῦ ἦ ἰδιόατο ν' ἀποβῇ ὠφέλιμος εἰς τοὺς σκοποὺς του, ἐπέμενε νὰ ἀναβῇ ἡ ἱέρεια ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Τρίποδος καὶ νὰ χρησιμοδοτήσῃ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠ-αντιώθη, ἀλλ' ὅτε τὴν ἠπειλήσεν, ἐφώναξεν ὅτι ἡ ἰδιόατο νὰ πράξῃ οὗτος, ὅτι θέλῃ ὑπολαβὼν δὲ τοῦτο ὡς ἀπόκρισιν τοῦ Θεοῦ, προσέταξε νὰ γραφῇ καὶ δημοσιευθῇ. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ἔγειναν σύμμαχοι τῶν Φωκίων, οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ ἄλλοι ἔλαβον τὰ ὅπλα κατ' αὐτῶν, πρὸς ὑπεράσπισιν, ὡς ἔλεγον, τοῦ Θεοῦ.

Εἰς συμπλοκὴν δὲ τινα γενομένην μεταξὺ τῶν προφυλακῶν τῶν δύο στρατευμάτων, ἡ τῶν Φωκίων, ὀλιγαριθμοτέρα οὖσα, ἡττήθη, ὁ δὲ Φιλόμηλος, ἀφ' οὗ ὑπέστη πολλὰς πληγὰς, κατέ-

φυγεν εἰς τὴν κορυφὴν ἀποτόμου βράχου, ὅπου μὴ βλέπων πλέον ἐλπὶδα σωτηρίας, ἐκρημνίσθη ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπέθανε. Διεδόχθη δὲ αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ ὁ ἀδελφός του Ὀνόμαρχος, ὅστις ἐκυρίευσεν τοὺς πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐπισωρευθέντας θησαυροὺς εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν, καὶ τὸν μὲν αἰδηρὸν καὶ ὀρεῖα λακονμετεχειρίσθη εἰς κατασκευὴν ὀπλων, τὸν δὲ χευστὸν καὶ ἄογυρον εἰς μισθοδοσίαν τῶν στρατευμάτων του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίλιππος ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Θεσσαλῶν, τῶν ἐπαναστάντων κατὰ τῶν τυράννων τῶν, οὗτοι ἐξεῖλαν προσκαλοῦντες τὸν Ὀνόμαρχον εἰς βοήθειάν των. Ἐφθασε λοιπὸν προθύμως καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκησεν τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκηθη, φανευθέντων πολλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ αὐτός.

Ἡ στρατηγία τοῦ Φωκικοῦ στρατοῦ περιῆλθεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν Φάλαικον, τὸν ἀνεψιὸν τῶν δύο πρώτων στρατηγῶν. Ἐξενωχώρησεν οὗτος τόσον πολὺ τοὺς Θηβαίους, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν τοῦ Φιλίππου, οἱ δὲ Μακεδόνες διέβησαν ἤδη κατὰ πρώτην φοράν τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀλλ' ὁ Φάλαικος εἰδείχθη προδότης τῆς πατρίδος του, διότι συνωμολόγησε συνθήκην δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὰ μισθοφόρα στρατεύματά του, τοὺς δὲ δυσχερεῖς Φωκεῖς ἐγκατέλιπεν εἰς τὴν τύχην των, καὶ ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν ἄνευ συνθηκῶν. Καὶ τινες μὲν εἶχον γνῶμην νὰ θανατωθῶσιν ὅλοι οἱ ἔφθαιοι, ὁ δὲ Φίλιππος ἐμετρίασε τὸν ζῆλον τῶν συμμάχων του, καὶ οὕτως ἐφείσαντο τῆς ζωῆς τῶν Φωκίων· ἀλλ' ὅλοι αἱ πόλεις αὐτῶν καταδραψίσθησαν, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κατοικῶσιν εἰς χωρία ὅχι περισσότερον τῶν πεντήκοντα οἰκιῶν ἕκαστον· προστάχθησαν δὲ νὰ πληρόνωσιν ἐξήκοντα τάλαντα κατ' ἔτος εἰς τὸ Ἱερὸν, ἕως εὖ ἐποπληρώσωσι τοὺς ἀρπαγέντας θησαυροὺς. Μέχρι δὲ τοῦ χρόνου τούτου ὥφειλον ὡσαύτως νὰ μὴ ἔχωσιν οὔτε ἔππους, οὔτε ὄπλα. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβεν ὁ Ἱερὸς πόλεμος.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (248 π. Χ.).

Ἡ δύναμις τοῦ ἀξίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας νῦξάνετο ὀσημέραι. Τέλος παρέστη περίστασις ἥτις ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους πρὸ πολλοῦ ἐμελέτα

κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ἐχορήγησεν ἡ ὑπὸ τῶν Λοκρῶν κατάληψις τῆς χώρας τῶν Κρισαίων, οἱ δὲ Ἀμφικτύονες, διὰ τὰ τιμωρήσασιν τὴν ἱεροσυλίαν, ταύτην προσεκάλεσαν αὐτὸν πάλιν. Ἐκίνησε λοιπὸν ἄγων τὸ στράτευμά του, ὑπέταξε ταχέως τοὺς Λοκροὺς, καὶ ἔπειτα ἐκურίευσεν τὴν πόλιν Ἐλάτειαν, ἥτις ἐξουσίαζε τὸ στεῖνδον δι' αὐτὴν διέρχεται τις ἀπὸ τὴν Φωκίδα εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ἄν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι περιέμενον πόλεμον ἀπὸ τὸν Φίλιππον, ἐξεπλάγησαν ὅμως ὅτε ἔμαθον τὴν κυρίευσιν τῆς Ἐλατείας. Ἐβείλαν δὲ τὸν Δημοσθένην καὶ ἄλλους πολλοὺς εἰς τὰς Θήβας καὶ ἀλλαχοῦ· τόσον δὲ ἐπιτηδείως ἐνήργησαν οἱ πρέσβεις τῶν ὥστε εἰς τὸ διάστημα ἑξ ἑβδομάδων, συμμαχικὸν στράτευμα ἐκ τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα χιλιάδων συνηθροίσθη εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ τὸ ἀντιπαραταχθῆ εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Φιλίππου, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερέβαινε πολὺ τὰς τριάκοντα χιλιάδας στρατιωτῶν. Ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες ἦσαν ἀπλῶς πολιτοφύλακες καὶ δὲν εἶχον ἀξιους στρατηγούς, οἱ δὲ Μακεδόνες ἦσαν ὅλοι ἐξησχημένοι εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐστρατηγούντο ἀπὸ τὸν ἱκανώτατον στρατηγὸν τῆς ἐποχῆς.

Ἡ μάχη συνεκροτήθη πλησίον τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Χαιρωνείας. Περί δὲ τὸν ὄρθρον τὰ στρατεύματα ἡμιότερων τῶν μερῶν παρετάχθησαν εἰς μάχην, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατεῖχον τὸ ἐκέρας, οἱ δὲ Θηβαῖοι τὸ ἔτερον εἰς τὸ συμμαχικὸν στράτευμα. Καὶ ὅλοι μὲν ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' οἱ ἔχοντες τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν ἐνίκησαν, ὡς τοῦτο συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε. Ἐκ τῶν Θηβαίων δὲ θανατώθησαν περισσότεροι παρ' ἐκ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἀλλ' ὁ Φίλιππος μετεχειρίσθη τὴν νίκην του μετὰ μεγάλης μετριοφροσύνης, προστάτων, ἀφοῦ ἡ νίκη ἐξησφαλίσθη, νὰ φείδωνται τῆς χύσεως τοῦ αἵματος. Τὴν δ' ἐσπέραν συνεκάλεσε τοὺς ἀξιωματικούς του εἰς γεῦμα, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐξῆλθον διὰ τὰ θεωρήσασιν τὸ πεδὶον τῆς μάχης. Μεταξὺ δὲ τοῦ Θηβαίου στρατεύματος, ὑπῆρχε σῶμά τι νέων, ὀνομαζόμενον ὁ Ἰερὸς Λόχος, συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἀμοιβαίας φιλίας, οἵτινες πολεμοῦντες ἔπασαν ὅλοι εἰς τὴν τάπαν, ὅπου ἐτάχθη-

σαν. Ὅτε δὲ ὁ Φίλιππος ἦλθεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔκειντο οἱ νεκροί, δὲν ἡδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα βλέπων αὐτοὺς, καὶ ἐπῆνεσε μεγάλως τὴν ἀνδρίαν καὶ ἀρετὴν των· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ πεδῖον ὅπου ἐπολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἔδειξεν ἀπερπῶς τὴν χαρὰν του καὶ στιχουργήσας τὴν ἀρχὴν τοῦ ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων περὶ τοῦ πολέμου, τὸ ἐψάλλε πρὸς ἑμπαιγμὸν αὐτῶν. Δὲν ἐφύλαξεν ὁμως ἐχθρὰν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲ ἐπιεικεῖς συνθήκας.

Διανοήματα τοῦ Φιλίππου (337 π. Χ.).

Ὁ μέγας σκοπὸς τῆς φιλοδοξίας τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν βασίλειον (τὸ ὅποιον ἰνομίζετο εὐκατόρθωτον ἀπὸ τῆς καταβάσεως τῶν Μυρίων), γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἦλθε λοιπὸν πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου συνεκροτήθη γενικὴ σύνοδος, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμοθυμαδὸν ἐκπρόχθη πόλεμος κατὰ τῆς Περσίας, καὶ ὁ Φίλιππος ἐχειροτονήθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐπὶ τούτῳ στρατεύματος. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μόνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ μεθέξωσι τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐστείλαν πρέσβεις εἰς τὴν σύνοδον.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἦτο προορισμένον νὰ γείνη ὁ δορυκτῆτωρ τῆς Ἀσίας· διότι ἐν τῷ μέσῳ τῆς δόξης του ἐγείνε θῦμα ἰδιαίτερας ἐκδικήσεως. Ἄν καὶ ἡ βροβίλισσά του Ὁλυμπίας, μήτηρ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ἔζη εἰσέτι, ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψίαν τοῦ Ἀιτάλου, ἑνὸς τῶν πρώτων στρατηγῶν του, ὁ δὲ Ἀιτάλος εἶχεν ἀτιμάσει ὑβριστικώτατα νέον τινὰ Μκεδόνα ἐκ τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς, ὀνομαζόμενον Παισανίαν, ὅστις ζητήσας ἐπὶ ματαίῳ δικαιοσύνην ἀπὸ τὸν Φίλιππον, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ αὐτὸν μὴ θελήσαντα νὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ διὰ τὰς ὑβρεῖς ταύτας.

Θάνατος τοῦ Φιλίππου (336 π. Χ.).

Ὁ Φίλιππος, ὅστις ἠγάπα τὴν πομπὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τελῶν τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου, συνέστησεν ἀγῶνας, θεατρικὰς παραστάσεις καὶ παντοδαπὰ θεάματα καὶ διασκεδάσεις εἰς τὰ ἀνά-

κτορά του. Διὰ τὴν δειξὴν δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς ὅλους τοὺς περὶ αὐτὸν, προσέταξε τοὺς σωματοφύλακὰς του νὰ πορεύωνται ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ αὐτόν· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μίαν ἡμέραν ἐπλησίασεν εἰς τὸ θέατρον, καὶ ἀποστείλας πρὸ αὐτοῦ τοὺς φίλους του, ἡτοιμάζετο ν' ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὸς, ὅτε ὁ Πυρρανίας, ὅστις παρεφύλαττεν, φορμῆσας κατ' αὐτοῦ, ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸ σῶμά του. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἔπεσε νεκρὸς ὁ δὲ δολοφόνος ἔδραμεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔλχεν ἑτοιμον ἵππον διὰ φυγὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χαλινὸς ἦτο δεδεμένος ἀπὸ τι κλῆμα, περιπλεχθεὶς ἔπεσεν, ἐν ᾧ ἐπεχειρεῖ νὰ τὸν λύσῃ· ὁ δὲ Περδίκκας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων του, προφθάσας ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀμέσως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (336 — 323 π. Χ.).

Ἀλέξανδρος, ὁ διάδοχος καὶ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἦτο μόλις εἰκοσαετής, ὅτε αἰφνιδίως ἔγεινεν ἀρχηγὸς βασιλείου, τὸ ὅποιον ἀπῆται κυβερνητὴν ἔχοντα μεγίστην δύναμιν καὶ σταθερότητα. Ἡ φύσις ὅμως ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ἐξοχώτατα προτερήματα. Ὁ δὲ πατὴρ του ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἀναθέσας τὴν ἐκπαίδευσίν του εἰς τὸν μέγαν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη φροντίς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο νὰ τελέσῃ τὴν κηδεῖαν τοῦ πατρός του μετὰ τὴν ἀπαιτουμένην μεγαλοπρέπειαν, καὶ νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους τῆς δολοφονίας του. Ἐπειτα δὲ συναθροίσας γράτευμα ἐξεγράψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ Θηβαῖοι ἡτοιμάζοντο ν' ἀποστατήσωσιν. Ἀλλ' ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισίς του ἀνέτρεψε τὸ σχέδιόν των, καὶ ἐπομένως ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ὅπου εἰς γενικὴν σύνοδον ἐξελέχθη, ὥς καὶ ὁ πατὴρ του, ἀρχιστράτηγος τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν στρατοῦ. Ἐπειτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἐπειδὴ τινες ἀπὸ τὰς ἀγρίας φυλᾶς, τὰς κατοικοῦντας πρὸς βορρᾶν αὐτῆς, εἶχον ἀνανεώσει τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς των, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτάς, πρὶν ἐκστρεύσῃ κατὰ τῆς Ἀσίας. Αὗται δὲ δὴν ἤδυνήθησαν ν' ἀντι-

τάξωσιν, εἰμὴ ἀσθενῇ ἀντίστασιν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου ἐσρατήγει. Ἐπέρασε δὲ διὰ τοῦ ὄρους Αἰμου, καὶ προχωρῶν πρὸς τὸν Δούναβιν, διέβη καὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον πρῶτος αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δακρίου. Ἐπολέμουν ἐπιτυχῶς τοὺς Γέτας, ὡς ὠνομαζέτο ὁ λαὸς ὁ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατοικῶν. Ἐπειτα δὲ ἐπανελθὼν ὑπέταξε τοὺς Ἰλλυριοὺς τοὺς πρὸς δυσμὰς τῆς Μακεδονίας κατοικοῦντας, ὡς ἀποδείχθεντας πάντοτε ὀχληροὺς γείτονας αὐτῆς.

Καταστροφή τῶν Θηβῶν (335 π. Χ.).

Ἐνθ' ὃ Ἀλέξανδρος ἐνσχολεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διεδόθη φήμη περὶ τοῦ θανάτου του καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐνθαῖονες οἱ λοιποὶ ἀπ' αὐτὴν αἱ φυγαῖς Θηβαῖοι ἐπέσπευσαν ἐν καιρῷ νυκτὸς, συνέλθον καὶ ἐθανάτωσαν τοὺς στρατηγοὺς τῆς ἐν Καδμείᾳ Μακεδονικῆς φρουρᾶς, καὶ διεγείραντες τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα ἐν ὁμίᾳ τῆς ἐλευθερίας, ἐπολιόρνησαν τὸ φρούριον τοῦτο. Ὁ δὲ Δημοσθένης μετεχειρίσθη ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ἐὺγλωττίας του, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν λήθαργον, καὶ γενικὸς πόλεμος ἦτονεῖς τὴν σιγμὴν νὰ ἐκραγῇ, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ἑξ ἡμέρας, ἀφ' ὅτου ἔλαθε ταῦτα εἰς Ἰλλυρίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ εἰς ἑξ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἄγων σφάτευμα περισσώτερον τῶν τριάκοντα χιλιάδων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπρότεινε μὲν συνθήκας εἰς τοὺς Θηβαίους, ἀλλ' οὗτοι τὰς ἀπέρριψαν. ὤρμησε λοιπὸν εἰς τὰ ὀχυρώματά των, τὰ ὅποια ἐκυρίευσεν εἰς τὴν πρώτην ἑφοδον. Οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπολέμουν ἐπὶ τινι χρόνῳ μὲ μεγάλην ἀνδρίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεκόπησαν· ἐγένετο δὲ μεγάλη σφαγὴ, εἰς ἣν αἱ Μακεδόνες δὲν ἐφείσαντο οὔτε ἡλικίας οὔτε γένους. Καὶ οἱ μὲν ἐπιζήσαντες μετὰ τὴν σφαγὴν ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Ὅλοι δὲ αἰὶοκδομαὶ τῆς πόλεως κατηδαφίσθησαν, πλὴν τῆς οἰκίας τοῦ περιφήμου ποιητοῦ Πινδάρου, τοῦ ὁποίου τοὺς ἀπογόνους ἐφρόντισεν ἐπίσης ὁ νικητὴς νὰ φυλάξῃ ἱεράβει· ἐν καιρῷ τῆς γενικῆς συμφορᾶς.

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν τύχην τῶν Θηβαίων, ἐξεπλάγησαν τὰ μέγιστα, φοβούμενοι μὴπως καὶ αὐτοὶ πάθωσι τὰ

αὐτά. Ἦτοιμάσθησαν λοιπὸν εἰς ἀντίσταν, ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξεῖλαν πρεσβείαν διὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τοὺς φιλιώσῃ μὲ τὸν νέον βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους καὶ τινῶν ἄλλων ρητόρων καὶ δύο ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἀναμνηστικὸν εἰς τὸν δῆμον τὸν μῦθον τῶν προβάτων, τὰ ὅποια ἦσαν τόσον μωρὰ, ὥστε νὰ παραδώσωσι τοὺς κύνας τῶν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν λύκων, παρεκάλει αὐτοὺς νὰ προσέξωσι μὴ ἐπαληθεύσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τῶν περιστάσιν. Καὶ ὁ μὲν δῆμος συνεκινήθη ἀπὸ τοὺς λόγους του, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος συγκκένευσε ἐπὶ τέλους νὰ συγχωρήσῃ ὅλους, ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ Χαριδάμου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας.

Διάβασις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν (334 π. Χ).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς Μακεδονίαν διὰ νὰ διαχειμάσῃ, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς προσεχούς ἀνοιξέως ἐκίνησεν ἄγων μετ' αὐτοῦ ἀνδρείον κράτευμα ἐκ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν, καὶ μέχρι τεσσάρων ἢ πέντε χιλιάδων ἱππέων, ἔχων πλήρη πεποίθησιν ὅτι διὰ τοῦ στρατεύματος τούτου ἤτελε κατακτήσει τὸ Περσικὸν βασίλειον. Διέπλευσε δὲ τὸν Ἑλλήσποντον κυβερνῶν μὲ τὴν ἰδίαν του χεῖρα τὸ πλοῖον, τὸ ὅποιον ἔφερεν αὐτόν. Εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ Ἑλλησπόντου ἔβυτε ταυρὸν εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ εἰς τὰς Νηρηίδας. Αὐτὸς δὲ πρῶτος ἐξεπήδησεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν μὲ τὴν πανοπλίαν του κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, καὶ ἀνῆγειρε βωμοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου ἐπέβη καὶ ὅπου ἀπέβη. Ἐντιῦθεν ἐπροχώρησε ὅπου ἔκειτό ποτε ἡ Τροίς καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως, ἥτις κατεῖχε τὴν θέσιν τῆς, προσηύξατο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ λαβὼν πανοπλίαν, ἢ ἡ ἰγχώριος παράδοσις ἀπέδιδεν εἰς τὰς τῶν Ὀμηρικῶν ἡρώων, ἀφίερσε τὴν ἰδικήν του ἀντ' αὐτῆς. Ἐτέλεσε δὲ ἰγῶνας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλεύου, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο μητρόθεν, καὶ ἐμακάρισε τὸν ἥρωα τοῦτον ὅτι ἔτυχε τοιοῦτου φίλου, ὁποῖος ἦτον ὁ Πέτροκλος, καὶ τοιοῦτου κήρυκος τῶν κατορθωμάτων του, ὁποῖος ἦτον ὁ Ὀμηρος.

Ἡ ἐν Γρανικῷ μάχη (334 π. Χ.).

Ἀνθ' ὧν Ἀλέξανδρος ἐνησχολεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σατράπαι τῆς Περσίας συνήθροισαν τὰ στρατεύματα των εἰς τὴν Φρυγίαν διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν περαιτέρω πρόοδόν του, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συγκροτήσῃ μάχην, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ὠδήγει τὸ στρατεῦμά του διὰ τοῦ παραλίου τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τοὺς στρατόπεδόν των. Ὑπῆρξε δὲ μεγάλη φιλονεικία μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσῶν, ὡς πρὸς τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Καὶ ὁ μὲν Μέμνων, ὁ Ῥόδιος, ὅστις ἦτο πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Περσίας, συνεβούλευσεν ἐπιμόνως καὶ συνετῶς νὰ μὴ ῥυπαροῦσιν οὐδὲν μάχην, ἀλλὰ ν' ἀναχωρήσωσι φθίροντες καὶ καίοντες τὴν ὀπισθεν αὐτῶν χώραν· ὁ Σατράπης ὅμως τῆς Φρυγίας εἶπεν, ὅτι ἐν ὅσῳ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ δὲν ἔπραπεν οὔτε μία οἰκία τῶν διοικουμένων ὑπ' αὐτοῦ νὰ πυρποληθῇ. Οἱ δ' ἄλλοι, τὸ μὲν ἀπὸ γενναίου ψυχῆς, τὸ δὲ ἀπὸ ζηλοτυπίας πρὸς τὸν Μέμνονα, συνένεσαν εἰς τὴν γνώμην του, καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διὰ τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ διάβασίν του.

Ἀφοῦ δ' Ἀλέξανδρος ἐφθασεν εἰς τὸν Γρανικόν, εἶρε τὸ μὲν Περσικὸν ἱππικὸν, εἴκοσι χιλιάδας τὸν ἀριθμὸν, παρατεταγμένον ἐπὶ πεδιάδος τινὸς πέραν αὐτοῦ· πολυάριθμον δὲ σώμα πεζικοῦ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἦτο τεταγμένον ἐπὶ σειραῖς τινοῦς ὁρίων ἐκτεινομένης παραλλήλως μὲ τὸν ποταμόν. Παρέταξε δὲ τὴν φάλαγγά του κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἔχων τὸ ἱππικὸν καὶ τὰ ἑλαφρά στρατεύματα κατὰ πλευράς· καὶ αὐτὸς μὲν ἐστρατήγει τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὁ δὲ Παρμενίων, ὁ ἰκανώτατος τῶν στρατηγῶν τοῦ πατρὸς του, τοῦ ἀριστεροῦ. Ἀφ' οὗ λοιπὸν αἰσάλλετο γένηται, καὶ ὁ Πριανὸς ἰψάλη, τὸ ἱππικὸν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ὁδηγούμενον ἀπὸ τὸν βασιλέα εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ αἱ μὲν ὄχθαι ἦσαν ὑψηλαὶ καὶ κρημνώδεις, οἱ δὲ Πέρσαι ἔρριπτον πολυπληθῆ βέλη, καὶ μάστιγα κατέβαινον εἰς τὸν ποταμόν διὰ νὰ προσβάλλωσι τοὺς Ἕλληνας· ἀλλὰ, καὶ τοὶ καταβαλόντων τοσαύτας προσπάθειας, τὸ Μακεδονικὸν ἱππικὸν ἐφθασεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, καὶ σφοδρὰ τὴν συμπλοκὴν ἐκ

τοῦ συστάδην ἤρξατο. Εὐγενὴς δὲ τις γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὀδηγῶν σῶμα ἵππικοῦ, ὥρμησε μανιωδῶς κατὰ τοῦ μονάρχου τῶν Μακεδόνων, ὅστις κεντῶν τὸν ἵππον τοῦ ἀπῆντησεν αὐτὸν τρέχοντα, καὶ κτυπήσας αὐτὸν μὲ τὸ δόρυ τοῦ κατὰ πρόσωπον, τὸν ἐρρίψε χαμαὶ νεκρόν. Πρὶν δὲ λάβῃ καιρὸν νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ὄπλον του, ἄλλος τις Πέρσης στρατηγὸς ἔδραμεν ἔφιππος, καὶ μὲ τὸν ἀκινάκην του, ἤτοι καμπύλην μάχαιραν, ἐκτύπησεν αὐτὸν κατὰ τὴν κεφαλὴν, τὸ δὲ κτύπημα ἀπέκοψε τὸ πτερόν του καὶ μέρος τῆς περικεφαλίας του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος στραφεὶς ἐκτύπησε τὸν Πέρσην μὲ τὴν λόγχην του εἰς τὸ στήθος, καὶ ἐρρίψεν αὐτὸν νεκρόν· ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην σιγμὴν Σπιθριδάτης, ὁ σατράπης τῆς Ἰωνίας, ἀνέτεινε τὴν κοπίδα του, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ τὸν κτυπήσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὅτε ὁ Κλεῖτος, ἀξιωματικὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, καὶ ἀδελφὸς τῆς τροφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, κτυπήσας τὸν Πέρσην ἀπέκοψε τὸν ὄμῳ του. Τὸ ἵππικὸν δὲ τοῦ ἀρχιερέως κέρματος εἶχεν ὡς αὐτῶς διαβῇ τότε τὸν ποταμὸν, καὶ ἡ ἥτα τῶν Περσῶν ἐγένετο μετ' οὐ πολλὸ ὀλοσχερής. Ἐπειτα δὲ ἡ φάλαγγς, κινηθεῖσα, ὥρμησε κατὰ τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἵππικὸν προσέβαλεν αὐτοὺς κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς καὶ οὕτω κατεκόπησαν ὅλοι ἐκτὸς δύο χιλιάδων, οἵτινες ἠχημαλωτίσθησαν.

Ἐκ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν πολλὰ ὀλίγοι. Μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦσαν εἴκοσι δύο ἐκ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς τοῦ ἵππικοῦ. Κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ περίφημος ἀνδριαντοποιὸς Λύσιππος κατεσκεύασε χαλκοὺς ἀνδριάντας αὐτῶν, οἵτινες ἐστήθησαν εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ πόλιν, τὸ Δίον, ὅπου ἔμενον ἔως ὅτου ἠεπάγησαν ἀπὸ τοῦς παγκοσμίους ἀρπαγὰς, τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ φονευθέντες ἀξιωματικοὶ Πέρσαι ἐτάφησαν μὲ τὰς ἀπαιτουμένας τιμὰς. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἦλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τοὺς πληγωθέντας στρατιώτας τοῦ ἐξήτασε τὰς πληγὰς τῶν καὶ ἤκουσε μετὰ προσοχῆς, ὅσα ἑκαστος ἐδιηγῆθη περὶ τοῦ πῶς καὶ ποῦ ἐπληγώθη. Ἐξελίξατο δὲ τριακοσίας Περσικὰς πανοπλίαις, τὰς ὁποίας ἔστειλε διὰ νὰ ἀναρτηθῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἤτοι ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἀθήναις, μὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν. « Ἀλέξανδρος ὁ

υἱὸς τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληες πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων,
ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Ἀσίαν ».

Περαιτέρω πρόοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ νίκην, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανήγαγε τὰ
στρατεύματά του εἰς τὸ παράλιον, ὅπου ὄλαι οἱ Ἑλληνικαὶ πό-
λεις ὑπετάγησαν προθύμως εἰς αὐτὸν, πλὴν τῆς Μιλήτου, τὴν
ὅποιαν ἐκυρίευτεν ἐξ ἐφόδου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χειμὼν ἐπλησίαζεν
ἤδη, ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῷ στρατεύματι νεο-
γάμους νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς οἰκίας των διὰ νὰ διαχειμάσωσι
μετὰ τῶν νεονύμφων αὐτῶν. Τρεῖς δὲ ἐκ τῶν στρατηγῶν του,
οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἦσαν νεόγαμοι, προσεκλήθησαν νὰ τοὺς ὁδηγή-
σωσι, καὶ ἅπαντες προσετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν ἄνοιξιν.

Εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦ χειμῶνος, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔμεινε
κατ' οὐδένα τρόπον ἄργος. Διότι ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις του
κατὰ τὸ παράλιον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Τὴν ἄνοι-
ξιν δὲ, ἀφοῦ ἠώθησαν μετ' αὐτοῦ τὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια
εἶχον λάβει τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των,
καὶ ἄλλα νεοσύλλεκτα, ἡτοιμάζετο νὰ ἐξοκολουθήσῃ τὰ βουλευ-
ματά του κατὰ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου. Ἐστρατοπέδευσε δὲ τότε
εἰς τὴν ἐν Φρυγίᾳ πόλιν Γόρδιον, ὅπου ἐξετέλεσε τὸ ἀκόλουθον.

Ὁ Γόρδιος δεσμός.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας Γόρδιος εἶχε δέσει ποτὲ ἐπὶ τοῦ
ξύμου τῆς ἀμάξης του δεσμόν τινα τοσοῦτον τεχνηέντως,
ὥστε κατὰ τὸν χρησμόν, ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ γένη κύριος τῆς
Ἀσίας, ὅστις ἤθελε λύσει αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν προσ-
παθήσας εἰς μάτην νὰ τὸν λύσῃ, εἴλκυσε τὴν μάχαιράν του
καὶ τὸν ἐτίψε, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ παροιμιώδης φρά-
σις, « κόπτειν τὸν Γόρδιον δεσμόν ». Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν
πολλὰ βρῆνται καὶ ἀστραπαὶ τὴν ἀκόλουθον νύκτα, ἐνόμι-
σαν ὅτι οἱ θεοὶ ἐσήμεναν διὰ τούτων τὴν ἐγκρισίν των, καὶ
ὁ Ἀλέξανδρος ἐνομίσθη ὁ προωρισμένος κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἀσθένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετῴκισεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Τυρσὸν, ὅπου ἰδρω-

μένος ὦν, καὶ γέμων κονιορτοῦ ἐλούσθη εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύνδου. Ἐντεῦθεν δὲ συνέβη εἰς αὐτὸν πυρετός, ὅστις παρ' ὀλίγον ν' ἀποβῇ θάνατος. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἰατροὶ τὸν ἀπήλπισαν, ὁ δὲ ἰατρός του Φίλιππος ἀνέλαβε νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἐνῶ δὲ ἐνησχολεῖτο νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ἱατρικόν, ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Παρμενίωνα, δι' ἧς τὸν συνεβούλευε νὰ προσφύλαττηται ἀπὸ τὸν Φίλιππον, διότι, ὡς ἔμαθεν, ἰδωροδοκῆθη ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ τὸν φαρμακεύσῃ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κρατῶν τὴν ἐπιστολὴν, ὅτε ὁ Φίλιππος προσῆλθε διὰ νὰ τῷ δώσῃ τὸ ἱατρικόν, τὴν ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν, καὶ συγχρόνως λαβὼν τὸ ποτήριον τοῦ ἱατρικοῦ, ἔπιεν δόλοκληρον αὐτό. Ὁ δὲ Φίλιππος δὲν ἠλλοίωθ' ἡ παντελῶς, ἀλλ' εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα νὰ εὐθυμῇ, νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς περαιτέρω ὁδηγίας του καὶ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀνορθώσεώς του. Ἡ δὲ ἔκβασις ἐδικαίωσε τὴν ἐμπειρίαν καὶ πίστιν τοῦ ἱατροῦ.

Τύχη τοῦ Χαριδήμου.—Ἡ ἐν Ἰσσοῦ μάχη (333 π.Χ.)

Ἐνῶ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπέταττε τοιοῦτοτρόπως τὰ δυτικὰ μέρη τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, συνήθριζεν ἄπειρον στρατεύμα, μὲ τὸ ὅποιον διαβάς τὸν Εὐφράτην ἐπροχώρει εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Συρίας. Εἰς συμβούλιον δέ τι, τὸ ὅποιον συνεκρότησε, Χαριδῆμος, ὁ φυγὰς στρατηγὸς Ἀθηναῖος, ἐλάλησε περιφρονητικῶς κατὰ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, καὶ συνεβούλευσεν ἀναβολὴν μέχρι οὗ μισθωθῶσιν ἱκανοὶ Ἕλληνες. Ὁ δὲ Δαρεῖος, ὅστις, ὡς οἱ πλείστοι Ἀσιανοὶ δεσπότηι, ἦτον ἀσυνειθιστος εἰς τὴν παρρησίαν, θυμωθεὶς προσέταξε νὰ θανατώσωσιν αὐτὸν, καὶ κατὰ παράβησιν ἑλὼν τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας, ὁ Χαριδῆμος ἀπέθανε κατὰ προσταγὴν ἑκείνου, ὅστις ὤφειλε νὰ τὸν προστατεύῃ.

Ἀντὶ δὲ νὰ μένῃ εἰς Συρίαν, ὅπου αἱ πεδιάδες ἦσαν συμφέρουσαι εἰς τὸ πολυάριθμον ἱππικόν του, ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ἐισέλθῃ εἰς τὴν Κιλικίαν, καὶ νὰ ζητήσῃ τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν ἱπικράτειάν του. Εἰσῆλθε λοιπὸν διὰ τῶν Ἀμανικῶν πυλῶν, ὡς ὠνομάζετο ἐν τῶν ἀνατολικῶν γενῶν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὅστις ἐπροχώρει εἰς τὴν Συρίαν διὰ τῶν Συρίων

πυλῶν, ὡς ὠνομάζετο τὸ ἄλλο στενὸν, ἐξεπλάγη μαθὼν ὅτι ὁ Δαρτεῖος ἦτο κατόπιν αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας δὲ ἀμέσως ἐπα- νήγαγε τὰ στρατεύματά του, καὶ προσέβαλε τὸ πολυάριθ- μον στράτευμα τοῦ Δαρτείου πλησίον τῆς πόλεως Ἰσοῦ.

Δὲν εἶναι χρεῖα νὰ διεξέλθωμεν τὰ καθέκαστα τῆς μεγά- λης μάχης, ἥτις συνέβη. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἀνέπτυξε τὸν συνήθη ἡρωϊσμόν καὶ τὴν ἀνδρίαν του· τὰ δὲ στρατεύματά του, ὄντα τακτικά καὶ ἐξηακημένα, ἔδειξαν τὴν φυσικὴν ὑπερο- χὴν των πρὸς τοὺς νεοσυλλέκτους τῆς Ἀσίας, ὅθεν ἐνδοξος νίκη ἔσπευε τὰ ὄπλα τῶν Μακεδόνων. Ὁ δὲ Δαρτεῖος ἔφτυ- γεν ἐφ' ἀμάξης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φοβούμενος μήπως προ- φθασθῇ, ἐπειδὴ ὁ τόπος ἦτο πετρώδης, ἀνέβη ἐφ' ἵππου ἀ- φίνων ὀπίσω του τὰ ὄπλα καὶ τὴν βασιλικὴν πορφύραν, καὶ δὲν ἐστάθη παρ' ἀφ' αὐτοῦ ἐπέρασε πάλιν τὸν Εὐφράτην.

Μεγαλοψυχία τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωκε τὸν φεύγοντα ἀντίπαλόν του ἕως ὅτου ἐπῆλθε νύξ. Ἐπειτα δὲ ἐπιστρέψας ἐκυρίευσε τὸ Περσικὸν στρατόπεδον. Εἶπε δὲ εἰς τοὺς φίλους του «ὡς δροσισθῶμεν » μετὰ τοὺς κόπους μας εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Δαρτείου». «Εἰπέ μᾶλλον,» ἀπεκρίθη εἰς τῶν φίλων του, «εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου!» διότι ἡ περιουσία τῶν νικημένων εἶναι περιουσία τοῦ νικητοῦ. «Ὅτε δὲ εἶδεν ὅλα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα καὶ τὴν λαμπρὰν σκηνὴν τοῦ Δαρτείου, ἐφώνησε· «Τοῦτο λοι- πὸν, φαίνεται, ἦτο τὸ βασιλεῖον!» Ἐνῶ δὲ εἰδείναι, ἤκουσεν ἤχον γυναικείων θρήνων ἐκ τοῦ πλησίον· ἐξετάσας δὲ τὴν αἰ- τίαν ἔμαθεν ὅτι προήρχοντο ἀπὸ τὴν μητέρα, σύζυγον καὶ οἰ- κογένειαν τοῦ Δαρτείου, αἵτινες μαθοῦσαι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὴν πορφύραν καὶ τὰ ὄπλα τοῦ Δαρτείου, ὑπέθεσαν ὅτι ἐφανεύθη βεβήλωσ, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρήνουσαν αὐτὸν ὡς νεκρόν. Ὁ δὲ Ἀλέξαν- δρος ἔστειλεν ἀμέσως τὸν διδάσκαλόν του Λεοννάτον ἀναγγέλ- λων εἰς αὐτάς, ὅτι ὁ Δαρτεῖος διεσώθη, καὶ διαβεβαιῶν ὅτι θέλουν ἀπολαμβάνει ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὅποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν τάξιν των, ἐπειδὴ ὁ ἄγων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Δαρτείου ἦτον ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀσίας, καὶ δὲν προήρχετο ἀπὸ προσωπικὴν ἐχθραν.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρῶτον δ' Ἀλέξανδρος αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Δαρείου. Παρηκολούθει δ' αὐτὸν ὁ Ἡφαιστίων, ὁ ἐπιστηθιώτατος φίλος του, ὅστις ἦτον δμῳ-
λιξ καὶ συνανετράφη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐφόρου παρῶ-
μοια ἐνδύματα, καὶ ὁ Ἡφαιστίων ἦτον ὑψηλότερος, ἢ μήτηρ
τοῦ βασιλέως, Σισύγμβρις ὀνομαζομένη, ἐγονάτισεν ἐνώπιον
αὐτοῦ, κατὰ τὸν συνήθη Ἀσιανὸν τρόπον· ἀλλ' ὁ Ἡφαιστίων
ὠπισθοδρόμησε, καὶ εἰς τῶν ἀκολούθων του δεικνύων τὸν Ἀ-
λέξανδρον εἶπεν εἰς αὐτὴν ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ βασιλεὺς. Αὕτη δὲ
ὠπισθοδρόμησε μετ' ἐντροπῆς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν ὅτι
δὲν ἔσφαλε, διότι καὶ ὁ Ἡφαιστίων ἦτον Ἀλέξανδρος. Ἐπαρ-
τήρησε δὲ αὐτὴν παντοιοτρόπως, διαβεβαιῶν ὅτι ἤθελε διατε-
λεῖ ἀπολαμβάνουσα τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ θεραπείαν, ὡς καὶ
πρότερον. Ἐλαβε δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν νέον υἱὸν τοῦ Δα-
ρείου, καὶ ὅτε τὸ παιδίον ἀπλώσαν τὰς χεῖράς του ἐνηγκαλί-
στα αὐτὸν, ἔραφει πρὸς τὸν Ἡφαιστίων εἶπε· «Πόσον ἐπεθύ-
μουν νὰ εἶχεν ὁ Δαρεῖος τὸ ἦθος τοῦ παιδὸς τούτου». Δὲν ἐνε-
πιστεύθη δὲ εἰς ἑαυτὸν διὰ νὰ ἴδῃ τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου, ἥ-
τις ἦτον ἡ ὡραιότατη γυνὴ τῆς Ἀσίας, ἀλλ' ἔλαβε πρόνοιαν νὰ
προφυλαχθῇ αὐτὴ τε καὶ αἱ θυγατέρες τῆς ἀπὸ πάσης ὑβρεως.

Πολιορκία τῆς Τύρου (331 π. Χ.).

Ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Τύρον.
Ἡ δὲ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς νησὶν τινα χωριζομένην ἀπὸ τὴν
ἡπειρον διὰ πορθμοῦ ἡμίσεος μιλίου τὸ πλάτος καὶ δέκα δεκά-
ποδῶν τὸ βάθος. Ἡ δὲ νῆσος αὕτη περιεκυκλοῦτο ἀπὸ ὑψηλῶν
καὶ θυνητῶν τεύχος, καὶ ἡ πόλις εἶχεν ἐν ἀφθονίᾳ ὅπλα, τρο-
φῆς καὶ παντοδαπὰς πολεμικὰς μηχανάς. Ἀλλ' ἐὰν καὶ ἦτο
τοσοῦτον ὀχυρά, ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ τὴν πολιορκήσῃ,
διότι οἱ Τύριοι, καίτοι προτείναντες νὰ ὑπὸταχῶσιν, ἀπεποι-
θήσαν νὰ δεχθῶσιν αὐτὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν των· διὰ τῆς ἀλώ-
σεως δὲ αὐτῆς, γενόμενος κύριος τοῦ Φαινικικοῦ στόλου, ἤθελε
κατασχῆθαι θαλασσοκράτωρ. Ἡ δὲ πρόθεσις τοῦ ἦτον, ἐνόντων
τὴν πόλιν μὲ τὴν ἡπειρον δι' ἀποχερσώσεως τοῦ μεταξὺ πορ-
θμοῦ, νὰ γῆσῃ τὰς μηχανάς του κατὰ τοῦ τεύχους τῆς πόλεως.

Ἀποὺ δὲ συνήχθησαν ἐν ἀφθονίᾳ ξυλείᾳ, χῶμα καὶ λίθοι, ἡ ἀποχέrawσις ἐπροχώρει ταχέως· ἀλλ' ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόλιν, εἰργάται ἐμποδίζοντο μεγάλως ἀπὸ τὰ βέλη τὰ ὅποια ἐρρίπτοντο ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοῦ τείχους μηχανάς. Οἱ δὲ Τύριοι ἐμβαίνοντες εἰς τὰς τριήρεις τῶν προσέβαλλον τὸ ἔργον ἐξ ἄμφοτέρων τῶν μερῶν. Μετεχειρίσθησαν ὡσαύτως πυρπολικά διὰ μέσου τῶν ὁποίων κατέκαυσαν δύο ξυλίνους πύργους, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀνεγείρει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ προχώματος. Τέλος δ' Ἀλέξανδρος συναθροίσας ἱκανὸν στόλον, ἔγινε κύριος τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ Τύρος προσεβάλλετο πανταχόθεν διὰ μηχανῶν τεθειμένων ἐπὶ σχεδίων, καὶ δι' ἄλλων ἱφευρέσεων. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἤρπαζον τὰς μηχανάς διὰ σιδηρῶν χειρῶν, ἡ συνέτριβον αὐτὰς μὲ ὑπερμεγέθεις λίθους, καὶ ἠφάνιζον τοὺς ἀνθρώπους ῥίπτοντες κατ' αὐτῶν πεφυρακτωμένην ἄμμον· ἔρριπτον ὡσαύτως πεφυρακτωμένας σιδηρὰς σφαίρας κατ' αὐτῶν, αἵτινες ἐπέφερον μεγάλην βλάβην. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ὠφέλησαν εἰς οὐδὲν. Διότι, ἀποὺ ἡ πόλις ἀντίσχευ ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ οὕτω χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων τῆς κατεσφάγησαν, τριάκοντα δὲ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Πολιορκία τῆς Γάζης (332 π. Χ.).

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τύρου, οὐδεμία ἄλλη πόλις ἀπετόλμυσε ν' ἀντιστῇ πλὴν τῆς Γάζης, μεθορίου πόλεως πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἀνδρείος δὲ τις εὐνοῦχος, Βάτις ὀνομαζόμενος, ἦτον ὁ διοικητὴς αὐτῆς, καὶ ὡς ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Δαρεῖον ἐμίσθωσε σῶμα Βεδουίτων, ἥτοι Ἀράβων τῆς ἐρήμου, καὶ ἐπροκάλει τὸν νικητὴν τῆς Τύρου. Εἰς τὴν πολιορκίαν δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις πλήρης νεανικῆς ὁρμῆς ἐξέθετεν ἐτοίμως τὴν ζωὴν του εἰς κίνδυνον, ἐπληρώθη βρεῖως εἰς τὸν ὥμον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὴν πρόοδον τῆς πολιορκίας. Ἡ δὲ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ἠφρουρὰ μὴ θέλουσα νὰ παραδοθῇ ἐπέθανεν ἅπασα. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐξηνδραποδίσθησαν κατὰ τὸ σῆνηθες. Ὁ δὲ Βάτις ἀπέθανε μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ τινες συγγραφῆς λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μιμούμενος τὸν πρόγονόν του Ἀχιλλεῖα ἔδεσε τὸ σῶμα τοῦ Βάτιος ἀπὸ τὰς πτέρνας εἰς ἄμα-

ξαν, καὶ οὕτως ἔσπυρεν αὐτὸ περὶ τὰ τεῖχη τῆς Γάζης, ὡς ὅτε ὡς ἐκεῖνος ἔσπυρε, κατὰ τὸν Ὀμηρον, τὸ σῶμα τοῦ ἐνδόξου "Βικτορος. Ἀλλ' ἡ ἱστορία αὕτη ἀπίθανος καθ' ἑαυτὴν ἀποδεικνύεται ψευδὴς ἀπὸ τῶ περιστατικῶν τῆς πληγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἰς τὴν Γάζαν, ἣτις ἦτο πόλις ἐμπορικωτάτη, ὁ Ἀλέξανδρος εὔρε μεγάλην ποσότητα θυμιάματος, καὶ ἄλλα πολύτιμα κόμματα καὶ ἄρωματα. Ἐνθυμηθεὶς δὲ τότε ὅτι, ἐν ᾧ παῖς ὢν ἔρριπτε ποτε θυμιάμα μὲ πλήρεις τὰς χεῖρας εἰς τὸ πῦρ, ἐν καιρῷ θυσίας, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνάτου εἶπεν εἰς αὐτόν, «ὅταν κυριεύσῃς τὴν ἄρωματοφόρον χώραν, τότε δύνῃσαι νὰ καταδαπανῇς τοιοῦτοτρόπως τὸ θυμιάμα σου, ἀλλ' ἐν τοσοῦτοι πρέπει νὰ ᾖσαι φειδωλότερος», ἔσειλεν ἤδη εἰς τὸν Λεόννατον σάκκουσιν ἅς θυμιάματος συνοδευομένους μὲ ἐπιστολίδιον εἰς αὐτόν, ὅτι εἰς τὸ εἶξῃς πρέπει νὰ ᾖσαι ἐλευθεριώτερος πρὸς τοὺς θεοὺς.

Κτίσις τῆς Ἀλεξανδρείας (332 π. Χ.).

Ἀπὸ τὴν Γάζαν ἐπροχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ λαὸς τῆς ὁποίας μισῶν τὸν Περσικὸν ζυγὸν ὀυπέταχθη μετὰ χαρᾶς εἰς αὐτόν. Ἀπὸ δὲ περιγηθῆναι τὴν ἀρχαίαν πόλιν Μέμφιν καταπλεύσας ἐκείθεν τὸν Νεῖλον ἔφθασεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρος, ὅπου ταινίαι τῆς γῆς ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν λίμνην Μαρειώτιδα, πρὸ τῆς ὁποίας κείται ἡ νῆσος Φάρος. Ἐθαύμασε δὲ ἑμὲ ὡς τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ὁ τόπος οὗτος παρήχεν εἰς ἀνέγειν πόλεως. Προσέταξε λοιπὸν τοὺς μηχανικοὺς τοῦ νὰ διαγράψωσι σχέδιον, καὶ μὲ ἔχων ἄλλο ὕλικόν, μετεχειρίσθη ἄλευρον, ὡς λέγεται, διὰ νὰ σημειώσῃ τὰς γραμμὰς τῆς μελλούσης πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ σμήνη πτηνῶν ἐκάθησαν, ὡς λέγεται, ἐπὶ τοῦ ἁλευροῦ, ὁ μάντις εἶπεν, ὅτι τοῦτο εἰσημαίνειν ὅτι ἤθελε γένειν πόλις μεγάλη, καὶ ὅτι ἤθελεν ἔχει πάντοτε ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου. Ἡ δὲ πόλις ὠνομάσθη Ἀλεξανδρεῖα ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου τὸ προρατικὸν καὶ ἡ ἀγχίνοια ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ὅτι ἔγινε μετ' οὐ πολὺ μία ἀπὸ τὰς μεγίστας καὶ πλουσιωτάτας πόλεις τοῦ κόσμου, καὶ διετέλει τὸ μέγα ἐμπορεῖον μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ Πορτογάλλοι ἀνεκάλυψαν τὴν πρὸς τὴν Ἰνδὴν διαβάσιν διὰ τοῦ

Ευέλπιδος ἀκρωτηρίου, δηλαδή εἰς διάστημα πειρασσότερον τῶν 1800 ἐτῶν. Εἶναι δὲ εἰσέτι πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου.

Προτάσεις περὶ εἰρήνης.

Ἐνῶ δ' Ἀλέξανδρος ἐνησχολεῖτο τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Φοινίκην καὶ Αἴγυπτον ὁ Δαρεῖος συνήθροισεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βαβυλώνης στράτευμα διὰ νὰ ἀγωνισθῇ ἐκ νέου ὑπὲρ τοῦ βασιλείου του. Ἦδη δὲ εἶχε καταβάλλει τινὰς προσπάθειας διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Ἰσσοῦ μάχην, ἔστειλε προτάσεις εἰς τὸν νικητὴν, ὅς τις ὅμως προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ὑπέρτατον κύριόν του. Ἐπὶ δὲ τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου μαθὼν τὴν γενναιοψυχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὴν αἰκογένειάν του, ἔστειλε πάλιν εἰς αὐτὸν προτείνων νὰ τῷ δώσῃ δέκα χιλ. ταλάντων πρὸς ἀπολύτρωσίν των, μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, καὶ ὅλην τὴν Ἀσίαν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου. Ὅτε δὲ ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη πρότασις ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου, ὁ Παρμενίων εἶπεν, ὅτι ἂν αὐτὸς ἦτον Ἀλέξανδρος ἤθελε δεχθῇ τὰς συνθήκας ταύτας καὶ δὲν ἤθελε ριψοκινδυνεύσει περισσότερον. «Καὶ ἐγὼ ἤθελα πράξῃ ἐς τῶς, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν ἦμην Παρμενίων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰμαι Ἀλέξανδρος πρέπει νὰ δώσω διάφορον ἀπάντησιν.» Ἦ δὲ ἀπάντησις τοῦ ἦτον ὅτι ἡ προσφερομένη χώρα καὶ τὰ χρήματα ἦσαν ἤδη ἰδιά του· καὶ ὅτι ἂν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου, ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του, καὶ τὸν προσεκάλει πάλιν νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἐὰν ἐπεθύμει νὰ λάβῃ χάριν τινά. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν μὴ ἔχων ἐλπίδα συμβιβασμοῦ, ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται εἰς πόλεμον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπορεύετο διὰ τῆς Συρίας καὶ διέβη τὸν Εὐφράτην πρὸς τὴν Θάψακον. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει πέραν τοῦ Τίγριτος, ἐφέρετο πρὸς τὸν ποταμὸν τοῦτον, καὶ τὸν διέβη ἀνεμποδίζως. Ἐπειτα κατέβαινε παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην του, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν συνεπλάκῃ μὲ σῶμά τι ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἐνόησεν ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτον ἐγγύς.

Ἐμεινε λοιπὸν τέσσαρας ἡμέρας διὰ ν' ἀναπαυθῶσι τὰ στρατεύματά του, καὶ κατεσκεύασεν ὄχυρόν στρατόπεδον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀπομάχων τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

Λέγεται δὲ, ἀλλ' ἡ διήγησις φαίνεται ἀναμφίβολος (διότι εἶναι δύσκολον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος περιήγε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του). ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Δαρείου, κατατρυχωμένη ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὸν κόπον, ἀπέθανε τότε εἰς τὸ Μακεδονικὸν στρατόπεδον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὸ θλιβερὸν τοῦτο συμβεβηκὸς, ἦλθεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως, καὶ συέλκυσσε μετ' αὐτῆς. Ἐνῆστυσε δὲ καὶ ἐπειθηφόρησε, καὶ ἐπραξε συμφώνως μὲ ὅλα τὰ ἐπικῆδεα ἔθιμα τῆς Ἀσίας πρὸς τιμὴν τῆς ἀποθανούσης. Εἰς δὲ τῶν θαλαμηπόλων εὐνούχων δραπετεύσας τότε ἔφερε τὴν θλιβεράν ἀγγελίαν εἰς τὸν Δαρεῖον. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ μονάρχης οὐτος ἐνόμισεν ὅτι τὴν ἐφόνευσαν, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ συναινέσῃ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ νικητοῦ· ἀλλ' ὅτε ἐβεβαίωθη τὸ ἐναντίον ἀπὸ τὸν εὐνούχον του, κυριευθεὶς ἀπὸ ζήλοτυπίαν, ἐνόμισεν ὅτι αὕτη ἔθυσσε τὴν τιμὴν της, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος ἐλυπεῖτο διὰ τὸν θάνατόν της. Ὁ εὐνούχος ὅμως διὰ φρικωδῶν ὅρκων ἐβεβαίωσε τὴν ἀθωότητά της, ὁ δὲ μονάρχης πεισθεὶς τέλος πάντων, ἀφοῦ ἔχυσε δάκρυα εἰς τὴν μνήμην της, ἀνέτεινε τὰς χεῖράς του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· «θεοὶ γενέθλιοι, κατὰ πρῶτον μὲν ἀποκαταστήσατέ με εἰς τὸ βασίλειόν μου· ἀλλ' εἰάν ἡ τύχη μου ᾖ ἀποφασισμένη, σὺς παρακαλῶ νὰ μὴ βασίλευσῃ οὐδεὶς ἄλλος τῆς Ἀσίας, εἰμὶ ἐκεῖνος, ὅς τις εἴηαι τόσον δίκαιος ἔχθρὸς καὶ τόσον εὖσπλαγχνος νικητῆς». Ἐπειτα δ' ἔστειλε πάλιν προτάσεις εἰρήνης, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη ὡς καὶ πρότερον.

Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη (331 π. Χ.).

Ὁ Δαρεῖος ἀπέφυγε τὸ σφάγμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέδωκε τὴν ἐν Ἰσφῇ ἦταν, δηλαδὴ τὸ νὰ πολεμήσῃ εἰς τόπον ὅπου τὰ πολυάρθματα στρατεύματά του δὲν εἶχον πλήρη εὐρυχωρίαν. Ἡ δὲ διέξελξις τοῦ ἐκτεταμένην πεδιδάδα τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ἀνώμαλα μέρη ἐξωμαλύνθησαν κατὰ προσαγὴν αὐτοῦ. Τὰ δὲ στρατεύματά του, τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ἀφ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου του, λέγεται,

ὅτι συνεκοποῦντο εἰς 2, ἑκατομ. πεζικοῦ καὶ εἰς τεσσαράκοντα χιλιάδας ἵππικοῦ. Ἰσως ὁμως τὸ τέταρτον τοῦ πεζικοῦ εἶναι ἑγγύτερον τῆς ἀληθείας. Εἶχε δὲ ἐλέφαντας καὶ δρεπανηφόρους ἀμάξας, καὶ πολυάριθμον σῶμα μισθοφόρων Ἑλλήνων.

Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπανάλαβε τὴν πορείαν του τὴν πέμπτην ὥραν πρὶν ἐξημερώσῃ, ἐλπίζων ὅτι ἤθελε κατορθῶσαι νὰ φθάσῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἑχθρὸν ἐν καιρῷ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἡ ἀπόστασις ὁμως ἦτο μεγαλειτέρα παρὰ τὴν ὑπολογισθεῖσαν καὶ ἐνῷ οἱ Μακεδόνες ἀνέβαινον γηλόφους τινας, εἶδον τὸ πολυάριθμον πεζικὸν καὶ ἵππικόν τοῦ ἑχθροῦ παρατεταγμένα εἰς μάχην κατὰ τὴν πεδιάδα, τὴν ὁποῖαν ἐκάλυπτον. Συγκαλεσθέντος δὲ συμβουλίου, ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Παρμενίωνος, νὰ μείνωσιν ἐκεῖ ὅπου ἦσαν, καὶ νὰ μὴ συγκροτήσωσι μάχην μέχρι τῆς ἀκολούθου ἡμέρας. Τὴν δὲ νύκτα ὁ Παρμενίων, σκεπτόμενος περὶ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τῶν ἑχθρικών στρατευμάτων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως καὶ συνεβούλευσε νυκτερινὴν ἐφοδον, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη, ὅτι ἤθελεν εἰσθαι αἰσχρὸν νὰ κλέψῃ τὴν νύκτα, καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπρεπε νὰ νικήσῃ φανερά καὶ ἀνευ δόλου. Λέγεται ὡσαύτως ὅτι τὴν ἀκόλουθον πρωτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκοιμήθη παρὰ τὸ σῦνθεος, καὶ ὅτι ὁ Παρμενίων ἠναγκάσθη ἔλθαι εἰς τὴν σκηνὴν του νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ καὶ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι τὰ στρατεύματα ἦσαν εἰς τὰ ὅπλα καὶ περιέμενον τὴν παρουσίαν του. Ὅτε δὲ ὁ Παρμενίων ἐξέφρασε τὴν ἐκπληξίν του πῶς νὰ κοιμᾶται τόσο βάρυν ὕπνον εἰς τοσοῦτον κρίσιμον καιρὸν, εἶπεν, ὅτι αὐτὸν μάλιστα τὸν καιρὸν ἦτον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ φροντίδας καὶ ἀνησυχίας, ἐπειδὴ ὁ Δαρεῖς ἠτοίμασεν εἰς αὐτὸν τὰ τῆς μάχης μὴ φεύγων τὴν παρουσίαν του. Ἐνεφανίσθη δὲ ταχέως προητοιμασμένος εἰς μάχην, καὶ ἐκ τῆς εὐθυμίας καὶ ζωηρότητος τοῦ προσώπου του, οἱ στρατιῶται συνήγαγον βεβζίους οἰωνοὺς περὶ τῆς νίκης.

Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη, ὡς ὀνομάζεται, ἦν καὶ συνεκροτήθη τεσσαράκ. μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην, ἦτο πολυπλόκου φύσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ περιγράψωμεν τὰ καθέκαστα. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸ σῦνθεος, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς μάχης ὠδῇγει τὸ ἵππικόν του, ὁ δὲ Δαρεῖς, ὡς καὶ

πρότερον, ἔφυγε πρῶτος. Λέγεται δὲ ὅτι ἐκ μὲν τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν 300 χιλ., καὶ ἔτι περισσότεροι ἰζωγρήθησαν ἐκ δὲ τῶν νικητῶν μόνον ἑκατὸν ἄνδρες καὶ χίλιοι ἵπποι. Καὶ ὁ μὲν Ἀχαιῶς φεύγων δὲν ἐς ἄθη παρ' ἀφ' οὗ ἐφθασεν εἰς τὰ Βαβυλῶνα τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀντι-
νὰ τὸν καταδιώξῃ, διαβάς ἐκ νέου τὸν Τίγριτα, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, ἥτις ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς κατὰ τὴν προσέ-
γισίν του. Διατάξας δὲ τὰ πράγματα τῆς Συρίας διέβη πάλιν τὸν Τίγριτα καὶ ἐκυρίευσεν τὰ Σούσα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, ὅπου εὗρε θησαυρὸν ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων ταλάντων ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐκτὸς ἀπέφρων πολιτῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια οἱ μονάρχαι τῶν Περσῶν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἶχον ἀποθησαυρίσει. Ἐπειτα δὲ ὠδήγησε τὰ στρατεύματά του πρὸς κατὰκτισιν τῆς κυρίως Περσίας, ἥτις ἔκειτο πρὸς μεσημβρίαν τῶν Σούσων· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἄρκτον φυλάττεται ἀπὸ ὑψηλῶν σειρᾶν ὄρεων, διβὰ τὴν μόνον διὰ στενῶν διόδων, αἱ δ-
ρεινοὶ καὶ τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἤλπιζον ὅτι ἤθελον δυνηθῆναι νὰ ἐμποδίσωσιν, ἐὰν ὅχι νὰ προλάβωσι τὴν διάβασίν του. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ἀγρύπνου καὶ τῆς ταχύτητός του, καὶ τῆς συνδρομῆς ἐγγχωρίων δδηγῶν, νικῆτας ἔλας τὰς δυσκολίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκτεταμένην καὶ καρποφόραν κοιλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ Περσέπολις ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Περσίας, καὶ ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἤδη τὴν πόλιν Σχειράζ, περίφημον διὰ τὸν οἶνόν της.

Ἐμπρησμὸς τῶν κατὰ τὴν Περσέπολιν βασιλικῶν οἰκῶν (331 π. Χ.).

Ἡ μὲν πόλις παρεδόθη εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ τὴν διαρπάσῃ, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος αὐτὸς, βαλὼν πῦρ, ἔκαυσεν τοὺς λαμπροὺς βασιλικοὺς οἰκοὺς, ἐκδικούμενος, ὡς ἔλεγε, τὴν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ναῶν. Ἐβρέθη δ' ὅτι, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε συγκαλεσμένον συμβόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρευρίσκοντο αἱ παρκαλουθοῦσαι τὸ κράτευμα ἑταῖραι, μία ἐξ αὐτῶν, διομαζομένη Θιτί, θερμανθεῖσα ὑπὸ τοῦ οἴνου, εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι δι' ἄλλου μέσου δὲν ἡδύνατο ν' ἀπολαύσῃ μεγάλην εὐνοίαν ἐν τῇ Ἑλλάδι εἰμὴ καίων τὰ βασι-

λοιπὰ τῶν Περσῶν. Οἱ δὲ ὁμοτράπεζοι, οἵτινες ὡσαύτως εἶχον μεθύσθῃ, ἐπευφάνησαν εἰς τοῦτο, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸς συνήρουν ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὸν οἶνον. Ἐξῆλθον λοιπὸν ἅπαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, προσηγυμένον τοῦ βασιλέως, καὶ εἰψάντες ἀνημμένας λαμπάδας εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκοδομήν, τὴν μετέβαλον τῶν πρὸς εἰς πυρὶν στάχτης.

Τύχη τοῦ Δαρείου (330 π. Χ.).

Ἀφ’ οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἔβρινε τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Περσίαν, ἐκίνησε πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἐκβάταν, ἔφυγε πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἐπικρατείας του μετ’ ὧσιν στρατευμάτων καὶ θησαυρῶν ἔλαθεν. Ἀλλὰ δὲν εἶχε προχωρήσει μακρὰν, ὅτε Βῆσσος, ὁ Σατράπης τῆς Βακτρίας, καὶ δύο ἐκ τῶν ἄλλων στρατηγῶν του, συνήμωσαντες κατ’ αὐτοῦ τὸν συνέλαβον. Ὅτε δὲ ἐφθάσεν ἡ ἀγγελία εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐκίνησεν ἀμέσως ἄκον ἱππικὸν καὶ τοῖς εὐλαφροτάτοις ἐκ τοῦ πεζικοῦ του, καὶ προσέλας αὐτοὺς νὰ λάβωσι μόνον τὰ ὅπλα των, καὶ δύο ἡμέρας τροφᾶς, κατεδίωκε τοὺς προδότες. Ἐπορεύοντο δὲ ὀλοκλήρῃ τὴν νύκτα καὶ μέγρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἀκολουθοῦς ἡμέρας, καὶ τότε ἀναπαύοντες ἐπ’ ἡλίγον ἐπανελάθον τὴν καταδίωξιν τὴν αὖτις δὲ τῆς ἐπιούσης ἦλθον εἰς τὸν τόπον, ὅπου οἱ ἀγγελισφόροι τοῦ Ἀλέξανδρου εἶχον ἀφήσει τὸν Δαρεῖον. Ἐκεῖ ἔμειβαν ὅτι οἱ ἄλλοι συναμῶσαι καὶ τὰ στρατεύματά των ἀνεγκύρισαν ἤδη τὸν Βῆσσον ὡς ἡγεμόνα των, ὅτι ἔσπερον μετ’ αὐτῶν τὸν δυστυχῆ Δαρεῖον ἐφ’ ἀρμαυλῆς, καὶ ὅτι ἐπαύπευσεν νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἐάν τοὺς κατεδίωκεν· ἀλλ’ ἐάν δὲν τοὺς κατεδίωκε, νὰ συναθροίσωσι τὰ στρατεύματά των καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν αὐτονομίαν των. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθει μετὰ μεγάλης σπουδῆς τὴν καταδίωξιν, ἀλλ’ ἐπειδὴ καὶ οἱ πεζοὶ καὶ οἱ ἵπποι εἶχον ἀποκάμει ἀμρότεροι, ἀνεπαύθησαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Περὶ δὲ λύγων ἄφας ἐπανελάθε τὴν καταδίωξιν, καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπιούσης ἐφθασεν εἰς χωρίον τι, ὅπου ὁ Βῆσσος εἶχε σταθῇ τὴν προτερλίαν. Βεβαιωθείς δὲ ὅτι ὑπῆρχε σύντομος ὁδὸς διὰ τῆς ἐρήμου, διὰ τῆς ὁποίας ἤθελε δυνήθῃ νὰ προφθάσῃ

ταχύτερον τοὺς φυγάδας, αὐτὸς μὲν ἐτράπη πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην μετὰ τοῦ ἵππικου, τοὺς δὲ στρατηγούς του προσέταξε νὰ ὁδηγήσωσι τὰ πεζικὸν διὰ τῆς κυρίας ὁδοῦ.

Ἦτον ἤδη ἐσπέρα ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐκίνησε, καὶ ὀλίγον πρὶν ἐξημερώσῃ ἐπρόφθασε τοὺς φυγάδας, οἵτινες ἐπροχώρουν ἀτάκτως καὶ ἀσπλοὶ ὡς μὴ περιμένοντες προσβολὴν τινά. Εἰς τὴν πρώτην δὲ προσβολὴν ἔφυγον· καὶ ὁ μὲν Βῆσσης καὶ οἱ συνένοχοί του ἐβίαζον τὸν Δαρεῖον νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλησίασεν, ἐπλήγωσαν θανατηφόρος τὸν Δαρεῖον καὶ ἔφυγον ἀφήσαντες αὐτὸν ἡμιθανῆ κατ' ὁδόν. Ἐπλήγωσαν ὡσαύτως τοὺς ἵππους τῆς ἀρμαμάξης, καὶ τὰ ζῶα ταῦτα διψῶντα ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἤλθον πρὸς τινά πηγὴν κατὰ τὴν παρακειμένην κοιλάδα. Μακεδῶν δὲ τις ὀνομαζόμενος Πολύστρατος, ἔλθων ἐκεῖ διὰ νὰ πῇ ὕδωρ, εἶδε τὴν ἀρμαμάξαν καὶ παρατηρῶν εὗρεν εἰς αὐτὴν τὸν Δαρεῖον ζῶντα ἔτι. Ἀποθνήσκων δ' ὁ μονάρχης εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν εὐγενῆ διαγωγὴν του πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰς εὐχάς του διὰ τὴν περαιτέρω ἐπιτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν του, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον του, ἐπεὶδὴ ἡ ἐκδίκησις συμφέρει εἰς ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Ἐπειτα δὲ ἐζήτησεν ὕδωρ, καὶ ἀφοῦ ἔπιεν, ἔλαβε τὸν Πολύστρατον ἀπὸ τὴν χεῖρα λέγων εἰς αὐτὸν ὅτι αὐτὸς μὲν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὴν φιλάνθρωπίαν του, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἠθέλην ἀνταμειφθῇ ἀπὸ τοὺς θεοὺς διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ μεγαλοψυχίαν του. Ἐπειτα ἐξέπνευσεν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐλθὼν ἐπὶ τοῦ τόπου ἔχυσε δάκρυα καὶ ἐκβαλὼν τὴν χλαμύδα του ἐπέθηκεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ νεκροῦ, τὸν ὅποιον ἔστειλεν ἔπειτα εἰς τὴν Σισύγαμβριν διὰ νὰ τὸν ἀποθέσῃ μετὰ τὰς συνήθεις τελετὰς εἰς τοὺς τάφους τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας.

Συνωμοσία κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου (329 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔστρεψεν ἤδη τὰ ὅπλα του κατὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κατοικούντων πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἐνῷ δὲ ἡ χώρα τῶν ἔχει πολλὰ φυσικὰ ὀχυρώματα, ταχέως ὑπέταξεν ἅπαντα. Ἀκούσας δ' ἔπειτα ὅτι ὁ

Βήσσης ανέλαβε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα εἰς τὴν Βακτρίαν, ἥτοι μάζετο νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην μετὰ τῶν στρατευμάτων του, ὑπότε συνέβη ἀποστασία ἐνὸς τῶν πατραπῶν, ὅστις ἐσχάτως εἶχεν ὑποταχθῇ, καὶ ἐνῶ ἐμποδιζέτο ἐκ τοῦτου ἀπὸ τὴν πορείαν του, ἀνεκαλύφθη εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ στρατόπεδον καὶ στρατεύμα συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη περικαλύπτεται μὲν ὑπὸ τοῦ σκότους, ἀλλὰ τὰ γεγονότα φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν ὡς ἀκαλοῦθως.

Ἀξιοματικός τις τοῦ στρατεύματος, ὄχι ἀνωτέρας τάξεως, ὀνομαζόμενος Λίμνος, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ δολοφονῇ τὸν βασιλέα, ἢ αὐτὸς, ἢ συνώμοσε μετ' ἄλλων εἰς τὸ βούλευμα τοῦτο. Ἀνεκοίνωσε δὲ τὸ ἀπόρρητόν του εἰς νέον τινὰ ὀνομαζόμενον Νικόμενον, ἐρώμενον ὑπ' αὐτοῦ προδρῶς, ὅστις ἐκπλαγεὶς διὰ τοῦτο, ἀπεφάσισε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν κίνδυνόν του, ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ πράξῃ αὐτὸς τοῦτο, μετεχειρίσθη τὸν ἀδελφόν του Βαλεῖνον διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν συνωμοσίαν. Ὁ Βαλεῖνος λοιπὸν ἐλθὼν εἰς τὸν Φιλώταν, τὸν υἱὸν τοῦ Παρμενίωνος, ὅστις, ὡς ἀνώτατος ἀξιοματικός τοῦ στρατοῦ, ἐτύχναζεν εἰς τὸν βασιλέα, τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀνακοινώσῃ ταῦτα εἰς αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν Φιλώτας ὑπεσχέθη ὅτι θέλει πράξει οὕτως, ὁ δὲ Βαλεῖνος ἀπορῶν διατί δὲν προσετάχθη κάμνῃα ἐξέτασις, ἦλθε πάλιν εἰς τὸν Φιλώταν, ὅστις τοῦ εἶπεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε τασαίτας ἀσφαλίας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὥστε δὲν ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ λαλήσῃ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ τὸν διεβεβαίωσε ὅτι ἤθελε τὸ ἀνακοινώσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ ἡμέρα ὅμως αὕτη παρήλθεν, ὡς καὶ ἡ προλαβούσα· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἀρχίσαντες νὰ υποπτεύωσι τὸν Φιλώταν πρὸς ἐδραμον εἰς ἓνα τῶν βασιλικῶν θεραπόντων, ὅστις ἀμέσως κατήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον· αὐτὸς δὲ ἐξετάσας τοὺς ἀδελφούς, ἐξεῖλε τινὰς τῶν φυλάκων του διὰ νὰ συλλάβωσι τὸν Λίμνον· ὁ δὲ ἀξιοματικός οὗτος, πεπορθὼς ὅτι τὰ πάντα ἀνεκαλύφθησαν, ἐγένετο αὐτόχειρ ὅτε οἱ φύλακες ἐπεχειρήσαν νὰ τὸν συλλάβωσιν.

Οὐδεμίαν μὲν περαιτέρω ἀνακάλυψιν ἐγένετο, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ τοῦ Φιλώτα κατέστη τοσοῦτον ὑποπτος, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ δικασθῇ οὗτος ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ στρα-

τεύματος, κατὰ τὸν ἀρχαῖον Μακεδονικὸν νόμον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τὴν κατηγορήσεν, ὁ δὲ Φιλώτας ἀπελογήθη μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα· ἀλλ' οἱ στρατιωτικοὶ ὀρκίζονται ἐκέρυξαν αὐτὸν ἔνοχον, καὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἀπόφασίν των. Πιθανολογεῖται δὲ ὅτι ἡ ἀπόφασίς των ἦτο δίκαια, καὶ ὅτι ὁ Λίμνος ἦτο μόνον τὸ ὄργανον τοῦ Φιλώτα· διότι οἱ εὐγενεῖς Μακεδόνες ἐδολοφόνησαν πολλάκις τοὺς βασιλεῖς των, ὁ δὲ Φιλώτας ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφρονέετο, αὐτὸς διὰ τῆς παρὰ τῷ στρατῷ δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἡ τάξις καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐδίδον εἰς αὐτόν, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πατρὸς τοῦ ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν θρόνον.

Θάνατος τοῦ Παρμενίωνος (329 π. Χ.).

Εἶναι παντάπασιν ἄγνωστον ἐὰν ὁ Παρμενίων ἐγνώριζεν ἢ μὴ τὰ βουλευόμενα τοῦ υἱοῦ του· ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ, ἐκρίθη ἐπικίνδυνον νὰ τὴν ἀφήσῃ ζῶντα. Ἀξιοματικὸς λοιπὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων, ὀνομαζόμενος Πολυδάμας, προσετάρχθη, ἀναβὰς ἐπὶ δρομάδος, νὰ πορευθῇ διὰ τῆς ἐρήμου, αὐτως, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἐν Μηδίᾳ Ἐκβάτανα, ὅπου ἦτον ὁ Παρμενίων, πρὶν ἀναγγελθῇ εἰς αὐτόν ἡ τύχη τοῦ υἱοῦ του. Ἐφερὲ δὲ δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν Παρμενίωνα, τὴν μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως, τὴν δὲ παρὰ τοῦ Φιλώτα δῆθεν, ἐσφραγισμένην μὲ τὴν σφραγίδά του· εἶχεν ὡσαύτως ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πρώτους ἀξιοματικούς δι' ὧν προσεκαλοῦντο νὰ πράξωσιν ὅπως αὐτὸς ἤθελε τοὺς ὁδηγήσει. Ἄν καὶ ἡ ἀπόστασις ἦτο πεντακοσίων ἐξήκοντα μιλίων, διήνυσεν αὐτὴν εἰς ἔνδεκα ἡμέρας ἔχων ὁδηγοὺς ἐγγχωρίους. Ἀποῦ λοιπὸν συνεβουλευθῇ μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν, ἦλθεν εἰς τὸν Παρμενίωνα, ὅστις περιεπάτει εἰς τὸ ἄλσος τῶν ἀνακτόρων. Ἀναγνώσας δὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶπεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄλλην ἐκστρατείαν, καὶ ἐπῆνεσε μὲν τὴν δραστηριότητά του, ἀλλ' εἶπεν ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην του, ἔπρεπε νὰ φεῖδῃται ἑαυτοῦ πεισισότερον. Ὅτε δὲ ἀνοίξας ἀνεγίνωσκε τὴν ἄλλην ἐπιστολὴν, παρεττήθη μευιδίων, καὶ πρὶν τὴν τελειώσῃ, οἱ ἀξιοματικοὶ ἐλύσαντες τὰς μαχαίρας των, τὸν ἐφρόνου-

σαν. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἡτοιμάζοντο νὰ τὸν ἐκδικήσωσιν, ἀλλ' ἄρῳ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτοὺς, δι' ἧς ἀνηγέλλετο ἡ ἐνοχὴ τοῦ Παρμενίωνος, ἡσύχασαν.

Σύλληψις καὶ θάνατος τοῦ Βῆσσου (329 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνων ἤδη τὴν πορείαν του πρὸς ἀνατολὰς ὑπέταξε τὴν χώραν τὴν ὀνομαζομένην σήμερον Καβούλ, καὶ ἔκτισε πόλιν ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Περὶ τὸ τέλος σχεδὸν τοῦ χειμῶνος ὠδήγει τὰ στρατεύματά του διὰ τῆς μεγάλης σειρᾶς τῶν ὀρέων, ἥτις χωρῆζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν Βακτρίαν, καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἐπαύχον μέγαν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς χιόνης καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος νικῶν πάντοτε τὰς δυσκαλίαις, διέδωκε τὰ ὅρη ταῦτα ὁ δὲ Βῆσσος, φοβούμενος μήπως τὸν συναντήσῃ, ἔσπευσε νὰ διαβῇ τὸν Ὠξόν (Γιγών), καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Σογδιανὴν, ὡς ὀνομαζέτο ἡ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τοῦ Ἰαξάρτου χώρα. Ὡς δὲ ἡ Βακτρία ὑπετάχθη εἰς τὸν νικητὴν, ὅστις ἡτοιμάσθη τότε νὰ διαβῇ τὸν Ὠξόν, καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸν Βῆσσον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὠξὸς ἔχει πλάτος ἡμιστοῦ μιλίου, ἡ διάβασις δὲν ἦτο τόσον εὐκόλῳ ἔργον· ἀλλὰ διὰ μέσου αὐτοῦ διῶν ἐν δερμάτων πληρωμένων ἀπὸ ξηρὸν χόρτον, τὰ στρατεύματα κατώρθισαν νὰ διαβῶσιν εἰς πέντε περίπου ἡμέρας. Καὶ ὁ μὲν Βῆσσος προδοθεὶς μετ' ὀλίγον παρεδόθη εἰς τοὺς Μακεδόνας ὑπὸ δύο τῶν σινοματῶν του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος προσέταξε νὰ μαστιγωθῇ δημοσίως καὶ νὰ σταλῇ εἰς τὴν πόλιν τῆς Βακτρίας πρὸς τὸ πατρὶν. Μετὰ τινα δὲ χρόνον, σταλθεὶς εἰς τὰ Ἐκδάτανα, παρεδόθη εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐρρενύθη μετὰ μεγάλων βατάνων.

Φόνος τοῦ Κλείτου (328 π. Χ.).

Ἐνῶς ὁ Ἀλέξανδρος διερχόμενος εἰς τὴν Βακτρίαν, ἔφθασεν ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Βάκχου, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲ ἀγνώστους λόγους, ἀριέκρωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς διδύμους θεοὺς, Κάστορα καὶ Πολυδεύκην. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην ἐμεθύσθη, ὡς τὸ συνέθεε, διότι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μακεδόνας ἦσαν ἐ-

πίσης οίνοπόται. Ἡ δὲ ὁμιλία περιστράφη εἰς τοὺς διδύμους, τῶν ὁποίων τὰ κατορθώματα καὶ τὰ τοῦ Ἡρακλέους ἀκόμη ἐκηρύχθησαν κατώτερα τῶν τοῦ βασιλέως. Ὁ Κλεῖτος ὅμως, ὁ σώσας τὴν ζωὴν του εἰς τὸν Γρανικὸν, θερμὸς ὢν ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἐπυνηγόρει ὑπὲρ τῶν θεῶν, καὶ ἐθελοῖαι, ὅτι ὅσα ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνῆκον ἀληθῶς εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἐπειτα δὲ ἤρχισάν τινες νὰ σμικρύνωσι τὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίππου συγκρινόμενα πρὸς τὰ τοῦ υἱοῦ του. Ἐκ τούτου πάλιν ἐρεθισθεὶς ὁ Κλεῖτος, ἤρχισε νὰ ἐξυψώῃ τὰ κατορθώματα τοῦ πρώτου καὶ νὰ σμικρύνῃ τὰ τοῦ δευτέρου, καὶ ἀναμνησκῶν εἰς αὐτὸν τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, ἐφώνησεν· «Ἡ χεὶρ αὕτη, Ἀλέξανδρε, σὲ ἔσωσεν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.» Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὅστις ἦταν ἐπίσης θερμὸς ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἀναπηδήσας ὤρμησε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐμποδίσθη ἀπὸ τοῦ φίλου του. Καὶ οἱ μὲν ὁμοτράπεζοι τότε ἐβίβαν τὸν Κλεῖτον νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος, παρωργισμένος ὢν, ἐξακολούθει νὰ φωνάζῃ τὸ ὄνομα του, εἰσῆλθε πάλιν λέγων· «Ἐἶδω εἶναι ὁ Κλεῖτος, Ἀλέξανδρε.» Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀρπάσας λόγχην ἀπὸ ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων του ἐνέπηξεν αὐτὴν εἰς τὸ σῶμά του καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μεταμεληθεὶς ὅμως ἀμέσως διὰ τὴν πράξιν του ἐπεχείρησε νὰ γείνῃ αὐτόχειρ διὰ τῆς αὐτῆς λόγχης, ἀλλ' ἐμποδισθεὶς μετηνέχθη εἰς τὸν θάλαμόν του, ὅπου ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας, ἀπέχων φαγητῶν καὶ ποτῶν, οἰκτείρων καὶ συλλυπούμενος τὴν τροφὴν του, καὶ λέγων ὅτι καλὰ τροφεῖα ἐπλήρωσεν ἡδὴ εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίδα τῆς καὶ ἀποκαλὼν ἑαυτὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Τέλος δὲ μετριάσθεισας τῆς λύπης του διὰ τῶν νοσησιῶν τῶν φίλων του, ἀνέλαβε τὴν συνήθη δραστηριότητά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

ΕΙΣΒΟΛΗ Εἰς τὰς Ἰνδίας (327—323 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔχων μέγαν νοῦν καὶ ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν ἐπωφθαλμίᾳ ἀναμνηστικῶς εἰς τὴν κατὰκτησιν ὀλοκλήρου

τοῦ κόσμου. Πρὸ τίνος δὲ χρόνου εἶχε προσηλώσει τὰ βλέμμα-
τά του εἰς τὰς Ἰνδίας, χώραν περίσημον διὰ τὰ πλοῦτά της,
καὶ τὴν ὅποιαν ποῦς ξένου δὲν εἶχεν εἰσέτι πατήσῃ. Ἀποῦ τέ-
λος πάντων κατεπαύθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Βακτριανῆς καὶ Σογ-
διανῆς, ἐκίνησε παρευόμενος πρὸς τὰς Ἰνδίας διέβη δὲ τὴν με-
γάλην σειρὰν τῶν ὀρέων τὴν ὀνομαζομένην Παροπάμισον ἢ Ἰν-
δοῦ Κόλ, καὶ ἐπαυέτο διὰ τῆς χώρας τῆς ἤδη ὀνομαζομέ-
νης Ἀφγανιστάν πρὸς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν. Ὁ δὲ λαὸς τῶν χω-
ρῶν, δι' ὧν διήρχετο, ὑπερήσπιζε τὰς πόλεις μετὰ μεγάλης
γενναϊότητος, καὶ ἐντεῦθεν ἀναγκάζετο νὰ συγκροτῇ αἰμάτη-
ράς μάχας. Εἰς μίαν δὲ περίστασιν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις πάν-
τοτε ἐπροπορεύετο, ἐπληρώθη κατὰ τὸν ὄμον. Ἐκ τῶν φρου-
ρίων δὲ, τὰ ὅποια ἐκυρίευσεν, ἦτο βράχος τις, ἦται κρημνώδες
φρούριον, ὀνομαζόμενον Ἀρνός, τὸ ὅποιον, ὡς λέγεται, ἀντί-
στη εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἢ πιθανώτερον εἰς τὸν Πέρση ἥρωα
Ῥουστέμ, ἢ ἄλλον τινὰ Ἀσιανὸν μυθώδη δορυκτῆτορα, τὸν ὁ-
ποῖον οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸν συνήθη αὐτῶν τρόπον, ἐταύτιζον
μὲ τὸν Ἡρακλέα των.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἡγεμὼν Ταξίλης, ὅστις ἐβασίλευεν πέραν τοῦ
Ἰνδοῦ, συνωμολόγησεν ἥδη συνθήκην μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου,
δὲν εἶχεν οὗτος νὰ φοβηθῇ ἀντίστασιν τινὰ εἰς τὴν διὰ τοῦ
ποταμοῦ τούτου διάβασίν του. Ἐπέρασε λοιπὸν αὐτὸν τὸ σρά-
τευμα διὰ γεφύρας πλοίων, καὶ ἀποῦ ἔμειναν ἡμέρας τινὰς εἰς
τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Ταξίλου διὰ νὰ ἀναπαυθῇ, ἐπορεύετο
πρὸς τὸν ποταμὸν Ἰνδασπην ἢ Βεχούτ. Ἡ πέραν δὲ τοῦ πο-
ταμοῦ τούτου χώρα ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ ἡγεμόνα τινὰ ὀνομαζόμενον
Πῶρον, ὅστις μὴ καταδεχόμενος νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ξένον,
ἀπεράσισε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁ-
ποίου ἡ ἀπέναντι ὄχθη ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἵππικὸν καὶ πεζικὸν,
ἀπὸ ἐλέφαντας καὶ πολεμικὰς ἀμάξας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἐλ-
θὼν εἰς τὸν Ἰνδασπην, εὔρεν αὐτὸν ἐν μίλιον τὸ πλάτος, ὄρη-
τικόν, βαθὺν καὶ θολερὸν. Διὰ νὰ διαβῇ δὲ αὐτὸν, ὡς διέβη τὸν
Ῥῶξον καὶ ἄλλους ποταμούς, τὸ ἔβλεπεν ἀδύνατον. Προσέδραμε
λοιπὸν εἰς τὸ αὐτὸ σρατήγημα, τὸ ὅποιον ὁ μέγας Ἀννίβας με-
τεχειρίσθη μετὰ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτη διὰ νὰ διαβῇ τὸν

Ῥήνον. Ὅθεν ἀπεφάσισε τὴν νύκτα νὰ ἀναβῇ παρὰ τὴν ὄχλην τοῦ ποταμοῦ ὑψηλότερα καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τὸν διαβῇ μὲ μέρος τοῦ στρατεύματός του, νὰ προσβάλῃ ἔπειτα τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ αὐτῷ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὰ ἄλλα στρατεύματά του καιρὸν νὰ διαβῶσιν. Ἀλλ' ὁ Πῶρος μολὼν τοῦτο ἐγκαίρως, ὠδήγησεν ὁλόκληρον τὸ στράτευμά του ἐναντίον τοῦ Ἀλέξανδρου. Ἐντεῦθεν συνεκροτήθη σφοδρὸς μάχη, διότι οἱ Ἰνδοὶ ἐμάχοντο μετὰ γενναιότητος, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐπροξένουν μεγάλην φθοράν ἢ τύχη ὅμως, ὡς τὸ σύνθηες, ἐσθλήσας τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐνίκησαν τελείαν νίκην. Καὶ ὁ μὲν Πῶρος, γιγαντιαῖος τὸ σῶμα, ἐκάρητο ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἐλέφαντος, καὶ φέρων θώρακα δυνατότατον, ἐμάχετο μετὰ γενναιότητος, ἀξίας τῆς γεννήσεως καὶ τῆς τάξεώς του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἐθαύμαζε τὴν ἀνδρίαν του καὶ ἐπεθύμει νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, βλέπων ὅτι ἐπληρώθη ἡδὴ, ἔστειλε τὸν Ταξιῆλην διὰ νὰ τὸν παρακάλῃ νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' ὁ Πῶρος ἐσφράγη διὰ νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ παλαιοῦ ἐχθροῦ του, ὁ δὲ Ταξιῆλης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε πάλιν καὶ πάλιν ἄλλους, καὶ τέλος ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νικητὴν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν ἐπεθύμει τι· οὗτος δὲ ἀπεκρίθη «ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ βασιλικῶς»· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπήντησεν ὅτι ἤθελε πράξῃ οὕτω πρὸς χάριν του, ἀλλ' ἠρώτησεν ἐὰν ἐπεθύμει ἄλλο τι. «Τὰ πάντα περιέχονται εἰς τὸ βασιλικῶς», ἀπεκρίθη ὁ Ἰνδός. Ὁ νικητὴς λοιπὸν γοητευθεὶς ἀπὸ τὴν εὐγενῆ παρρησίαν του, ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον, καὶ ὄχι μόνον τὸν ἀποκατέστησεν εἰς τὸ βασιλείον του, ἀλλὰ καὶ ἡξίησε τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ.

Ἡ δὲ χώρα, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέβαλεν ἡδὴ, εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τὸ Περσικὸν ὄνομα Πουνγιαβὶ δηλ. πέντε ποταμοί, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ τοὺς πέντε μεγάλους ποταμοὺς, οἱ ὁποῖοι ρέουν δι' αὐτῆς. Ἐκ τῶν ποταμῶν δὲ τούτων εἶχεν ἡδὴ διαβῇ δύο, καὶ προχωρῶν περαιτέρω διέβη δύο ἑτέρους καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν πέμπτον τὸν ὀνομαζόμενον Ὑφρασιν ἢ Σουτλέγ. Ἐμαθε δὲ ὅτι πέραν αὐτοῦ ἔκειτο ἡ ἐπικράτεια τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου, ὅστις ἦτον ὑπέρτατος κύριος ἀπα-

σὺν τῶν Ἰνδίων καὶ ἦτον ὑπερπλοῦτος. Ἡ ἀγγελία δὲ αὕτη ἡ-
ρέθισε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἔτι περισσότερον, διότι ἠλπίζεν ὅτι
ἤθελε φθάσει εἰς τὸν περίφθονον Γάγγην ποταμὸν καὶ εἰσχωρή-
σει εἰς τὸν Ἰνδικόν, ὅστις ἐπιστεύετο, ὅτι περιεῖχεν ἅπασαν
τὴν γῆν. Ἀλλ' αἱ ἀγγελίαι, τὰς ὁποίας τὰ στρατεύματά του
ἔλαβον ἐκ τῆς χώρας ταύτης, ἐφόβησαν αὐτά. Ἀφ' οὗτο εἰσέ-
βαλον εἰς τὰς Ἰνδίας, ἡναγκάζοντο νὰ μάχωνται αἰματηρὰς
μάχας καὶ νὰ ὑπομένωσιν ἐπιπόνοους πορείας, καὶ διὰ τοῦτο
στασιάζαντες δὲν ἤθελον νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω. Μετεχει-
ρίσθη δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν εὐλογιστίαν του, ἀλλ' εἰς μάτην. Καὶ
αὐτὸς μὲν ἐκλείσθη τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σκηνὴν του, οἱ δὲ στρα-
τιῶται ἔμμενον ἀκίνητοι· ἔδωκε λοιπὸν τὴν περὶ ἐπιστροφῆς
προσταγὴν, καὶ τὴν προσταγὴν ταύτην ἐδέχθησαν οἱ στρατιῶ-
ται μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καὶ μὲ χαρμοσύνης φωνάς.

Κατάπλους διὰ τῶν ποταμῶν (326 π. Χ.).

Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τοῦ Πουνγιάβ εἰσβάλλουν ἅπαντες ὁ εἰς
εἰς τὸν ἄλλον, ὁ δὲ Ἰνδὸς παραλαμβάνων τὰ ὕδατα ταῦτα φέ-
ρει αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἀπερά-
τισε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰνδικόν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς γῆς, ἔδωκε
προσταγὰς νὰ κατασκευασθῶσι καὶ νὰ συναθροισθῶσι πλοῖα
εἰς τὸν Ἰνδικόν· καὶ ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον,
ἐπιστρέφων ἐπέβη μὲ μέρος τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸν
στόλον, τὰ δὲ λοιπὰ προσέταξε νὰ καταβαίνωσι παρὰ τὰς ὀ-
χθὰς τοῦ ποταμοῦ. Ἐνῶ δὲ κατέπλεεν, ὑπέταττε τὰ ἐφ' ἑκα-
τέρας τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ ἔθνη. Γάτε δὲ προσέβαλε πόλιν τινα κα-
τοικοιμένην ἀπὸ λαὸν ὀνομαζόμενον Μαλλοῦς, οἵτινες ὑπερή-
σπιζον αὐτὴν μετὰ μεγάλης γενναιότητος. Εἰς ἔφοδον δὲ τινα,
ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη πρῶτος διὰ τῆς κλίμακας, καὶ ἐφθασεν εἰς
τὴν ἄκρην τοῦ τείχους, ὅπου ἔμμενον ἐκτεθειμένος εἰς τὰ βέλη
τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ σωματοφύλακες του σπεύδοντες νὰ ἔλθωσιν
εἰς βοήθειάν του, συνεισρωθέντες εἰς τὰς κλίμακας τόσον πολ-
λοί, ὥστε αὐταὶ μὲν συνετρίβησαν, αὐτὸς δὲ ἔμμενε μόνος. Καὶ
οἱ μὲν Ἰνδοὶ ἐτόξευον κατ' αὐτοῦ, οἱ δὲ ὑπασπισταὶ τοῦ πα-
ρεκάλουν αὐτὸν νὰ πηδήσῃ εἰς τὰς ἀσπίδας τῶν ἄλλ' αὐτοῦ

κινούμενος ἀπὸ αἰσθημα ἀπηλπισμένης ἀνδρίας, ἐπέθηκεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐστρήχθη πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι τέσσαρες, οὔτινες ἐρώρμησαν κατ' αὐτοῦ, ἐφρονέθησαν διὰ τῆς μαχαίρας του, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπομακρυνθέντες ἐτόξευον πλήθην βελῶν κατ' αὐτοῦ. Τότε δὲ τρεῖς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ τεύχους, καὶ ἐπήδησαν κάτω εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' Ἰνδὸς τις ἐξόριψε βέλος ἀπὸ ἰσχυρὸν τόξον, τὸ ὁποῖον διαπεράσας τὸν σιδήρεον θώρακα τοῦ βασιλέως ἐπλήρωσεν αὐτὸν ἐπικινδύνως εἰς τὸ στήθος, καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ταύτης ἐλειποθύμησεν. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν τὸν ἐφύλαττον μὲ τὰς ἀσπίδας των, ἀλλ' ὅλοι ἦσαν προσωρισμένοι ν' ἀποθάνωσιν, ἐὰν τὰ στρατεύματα δὲν ἐρώρμων πανταχόθεν. Οὕτως ἡ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ὅλοι οἱ ἐν αὐτῇ κατεσφάγησαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπαναλαβὼν τὸν κατάπλου του ἐφθασεν εἰς τὸν Ἰνδόν, καὶ κατέπλευσε τὸν ποταμὸν τοῦτον μέχρι τῆς θαλάσσης· ἐνῷ δ' ἐπλησίαζεν εἰς τὸ στόμιόν του καὶ ἦτον εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ ποταμὸς εἶναι δώδεκα μιλίων τὸ πλάτος, σφοδρὸς ἄνεμος ἠνάγκασε τὸν στόλον του νὰ καταρύγῃ εἰς ὅρμον τινα. Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν ἐξεπλάγηται καὶ ἐτρόμαξαν ἰδόντες τὰ πλοῖά των καθήμενα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ τὸν ποταμὸν μακρὰν ἀπ' αὐτοῦς. Ἦτι δὲ περισσότερον κατετρόμαζαν καὶ ἐθαύμαζαν, ὅτε εἶδον τὰ ὕδατα ἐπιστρέφοντα ὁρμητικῶς, καὶ καλύπτοντα ὅλον τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἄνευ ὕδατος, καὶ τὰ πλοῖά των πλέοντα καὶ συγκρουόμενα. Εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς τὸ τοιοῦτον δὲν προξενεῖ βέβαια οὐδεμίαν ἐκπληξιν, ἀλλ' εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν ὁποίαν μόνον οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον, αἱ παλιῆραι εἶναι σχεδὸν ἀκατανόητον. Ἀφοῦ δὲ ἡ προξενηθεῖσα εἰς τὰ πλοῖα ζημία διωροθύθη, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθησε τὸν κατάπλου του, καὶ τέλος ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀπλώσῃ τὰ ἱστία του ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Ὀκεανοῦ, ἐπειδὴ πρῶτος ἦτος τῶν Εὐρωπαίων ἠδυνήθη νὰ κυχληθῇ διὰ ταιούτον κατόρθωμα.

Ἐπιστροφή διὰ τῆς ἐρήμου (325 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκε μέρος τοῦ στόλου του εἰς στρατηγόν

τινα, ὀνομαζόμενον Νέαρχον, προστάττων αὐτὸν ἀφ' οὗ ἔλθῃ ἡ ἀρμυρία ὥρα τοῦ ἔτους, νὰ πλεῖσθῃ ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς τὸ τοῦ Εὐφράτου, καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατεύματος καὶ τὰ σκεύη, ἔστειλεν εἰς τὴν Περσίαν διὰ τινος εὐκόλου ὁδοῦ, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐδηγῇ τὸ ὑπόλοιπον ἐκεῖσε διὰ τῆς ἐρήμου, ἧτις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ παραλίου. Οὔτε πρότερον οὔτε μετὰ ταῦτα ἀπατόλμισε κράτευμα νὰ διαβῇ διὰ τῆς τρομερᾶς ταύτης ἐρήμου, ὀνομαζομένης Γεδρωσίας ἢ Μεκράν' ὅσα δεινὰ ὑπέστησαν τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν καύσιν, τὴν δίψαν, καὶ τὸν κόπον, εἰς τὸ διάστημα τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν, τὰς ὁποίας κατέτριψαν διαβαίνοντα αὐτὴν, εἶναι ἀπερίγραπτα. Ἀπειροὶ στρατιῶται καὶ ὑποζύγια ἀπώλεσθαι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετέσχευεν ὅλων τῶν πόνων καὶ στερήσεων ἐπεριπάτει πεζὸς προηγούμενος τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ὅτε μίαν ἡμέραν, βασανιζομένων ἀπάντων ὑπὸ τῆς δίψης, εὗρεθι μικρὰ ποσότης ὑφαλμύρου ὕδατος, καὶ εἰς τῶν στρατιωτῶν γεμίτας τὴν περικεφαλαίαν του ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα, οὗτος μὴ πῶν τὸ ἔχυσεν εἰς τὴν ἄμμον διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του, ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀπολαύσῃ οὐδὲν τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατο νὰ συναπολαύσωσιν ὅλοι.

Οἱ Γάμοι (323 π. Χ.).

Ἐκ τῶν βουλευμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν νέων καὶ παλαιῶν ὑπηκόων του ζηλοτυπίας, νὰ ἐνθαβρύνῃ ὅσον τὸ δυνατόν τοὺς μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν γάμους. Ἡδὲ δ' ἐδείξεν αὐτὸς τὸ παράδειγμα νυμφευθεὶς τὴν Ῥωξάνην καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔθνη τῆς Μακεδονίας ἐπέτρεπον τὴν πολυγαμίαν, ἐνυμφεύθη καὶ τὴν Στάτειραν, τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρίου, τὴν δὲ ἀδελφὴν τῆς ἔδωκεν εἰς τὸν φίλον του Περσιτίωνα ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως τῶν, συνευχόμενοι μετ' αὐτοῦ εὐγενεῖς Περσίδας. Ὅλοι δὲ οἱ γάμοι (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως), ἐτέλεσθαι συγχρόνως εἰς τὰ βασίλεια, ὃ δὲ Ἀλέξανδρος ἔδωκεν εἰς τὰς νύμφας προίκας μεγαλοπρεπεῖς. Τὰ δὲ παράδειγμα ἐξετάθη εἰς τὴν ὑπόλοιπον κράτευμα καὶ δέκα περίπου χιλιάδες στρατιωτῶν εὐφρόνησαν τὴν κύριον τῶν νυμφευθέντες μετ' αὐτοῦ Περσίδας.

Θάνατος τοῦ Ἡφιστίωνος (323 π. X.).

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις διανοεῖτο ἐκτεταμένα περὶ ἐμπορίου διανοήματα, εἶδε τὸν ῥοὺν τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον τὸν ὁποῖον ὡπαύτως ἐπεσκέφθη. Τότε δὲ διὰ τῆς γενναιοφυχίας καὶ ἐτοιμότητος τοῦ πνεύματός του κατέπαυσε τρομερὰν τινὰ στάσιν μεταξύ τῶν στρατιωτῶν του· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπορεύθη εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ κατέλυσε εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ἐνῷ δὲ ἦτον ἐκεῖ, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θυσίαν μὲ ἀγῶνας καὶ συμπόσια, εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ σῆνηθες, οἱ προσκεκλημένοι ἔπιον κατὰ κύρον οἶνον. Συνεπεία ἴσως τῆς ὑπερβολικῆς μέθης ὁ Ἡφιστίων προσεβλήθη ἀπὸ πυρετὸν ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέθανε τὴν ἐξοδόμην ἡμέραν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλυτο πῆλιν εἰς ἄκρον διὰ τὸν θάνατόν του. Τρεῖς ἡμέρας οὔτε ἔφαγεν οὔτε ἔπιε· δέκα δὲ χιλιάδας ταλάντων ἐδαπάνησεν διὰ τὴν κηδεῖαν του, καὶ προσέταξε νὰ λατρεύηται ὁ ἀποθνήσκων ὡς ἥρωας.

Τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ἀλεξάνδρου (323 π. X.).

Ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐνῷ δὲ ἐπληθαίνεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, προϋπῆλτησαν αὐτόν οἱ Χαλδαῖοι, ἥτοι οἱ ἱερεῖς τοῦ θεοῦ Βήλου, οἵτινες τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι κατὰ τὴν γενομένην, εἰς αὐτοὺς ἀποκάλυψιν, ἦτον ἐπικίνδυνον εἰς αὐτόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς πύλας τῆς. Ὁ δὲ μονάρχης, ὅστις εἶχε προσδιορίσει τὴν Βαβυλῶνα ὡς καθέδραν τοῦ βασιλείου του, περιεφρόνησε τὴν νοουθεσίαν τῶν ἱερέων, τὴν ὁποίαν ὑπώπτεισεν ὡς προεληθοῦσαν ἀπὸ ἰδιοτέλειαν. Συνήθροισε δ' ἐκεῖ πολυάριθμον στόλον καὶ ἤτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν Χερσόνησον τῆς Ἀραβίας. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ αὐτὸς ἐπεσκόπει τὰς διώρυγας καὶ λίμνας τῆς πλουσίας χώρας τῆς Ἀσσυρίας. Ὅτε δὲ αἱ προπαρασκευαί διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἀραβίας ἐκστρατείαν ἦσαν σχεδὸν ἀποπερατωμέναι, προσήνεγκε θυσίαν, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸ σῆνηθες, παρηκολούθησαν συμπόσια καὶ πολυποσία. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ ὁποίου ὁ ὁργανισμὸς εἶχε βλαφθῇ, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τῆς κόπης τοῦς ὁποίους ὑπέμενε, προσεβλή-

θη ἀπὸ πυρετὸν, τὸν ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη τῶν ἱατρῶν του δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβάλλῃ. Ὁθεν ἀπέθανε μετὰ ὀλιγοήμερον νόσον εἰς τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του, καὶ μόλις εἰς τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας του. Τὰ δὲ μεγάλα βουλευ- ματὰ του συναπέθανον μετ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Τετάρτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρχο- μένη ἀπὸ τοῦ 323 μέχρι τοῦ 146 π. Χ.,
ὅτε ἡ Ἑλλὰς κατέστη ἐπαρχία
Ῥωμαϊκή.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ
ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ (π. Χ. 323—281).

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξετέλει τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας, ὁ Ἅγης, εἰς τῶν βασιλείων τῆς Σπάρτης, ἐνωθεὶς μετὰ τινων πο- λιτειῶν τῆς Πελοποννήσου, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀποστασίας κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀφήσει διοικητὴν τῆς Μακεδονίας, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, ἐφόρμησε κατὰ τοῦ Ἁγίδος πο- λιτορχοῦντος τότε τὴν Μεγαλόπολιν, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Γενομένης λοιπὸν πεισματώδους μάχης, ἐνίκησεν ὁ Ἀντίπατρος, καὶ ἐκ μὲν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἁγίδος ἐρ- ρεύθησαν πέντε χιλιάδες καὶ ὁ Ἅγης αὐτὸς, ἐκ δὲ τῶν τοῦ Ἀντιπάτρου, τρεῖς χιλιάδες ὀκτακόσιοι.

Ὅτε δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὤλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, πλὴν τῆς Σπάρτης, Ἀρκαδίας, Ἀχαΐας, Κορίνθου καὶ Βοιωτίας, ἔλα- βον τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ἀποτινάξωσι τὸν Μακεδονικὸν ζυγόν, καὶ ν' ἀνακτήσωσι τὴν αὐτονομίαν των. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐποχὴν ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἦτον ἐξόριστος, ἐνεκα τῆς γενο-

μένης κατ' αὐτοῦ ἐπὶ διοροδοκίᾳ (1) κατηγορίας, κατώρθωσε διὰ τῆς δεινότητος τῶν λόγων του νὰ μετᾴσῃ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ὅλοι αἱ λοιπαὶ ἐν Πελοποννήσῳ πολιτείαι. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπόν, χάριν εὐγνωμοσύνης, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας, καὶ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμᾶς.

Λεωσθένης δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὁδηγῶν τὸν συμμάχικόν στρατὸν, ἐνίκησε τοὺς Βοιωτοὺς εἰς τὰς Πλαταιάς, καὶ ἀκολούθως κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας, ὅπου συνεκρότησε μάχην μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἔχοντος μικροτέρας δυνάμεις. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην οἱ Μακεδόνες ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος, μὴ δυνάμενός νὰ ἀποχωρήσῃ διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἐκλείσθη εἰς τὴν πόλιν Λαμίαν, καὶ ἐντεῦθεν ὁ πόλεμος ὠνομαζομένη Λαμιακός. Ὁ δὲ Λεωσθένης ἐλθὼν, ἐπολιόρκει αὐτὸν, ἀλλ' εἰς συμπλοκὴν τινα ἐφρονεῦθη πληγωθεὶς κατὰ τὴν κεφαλὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς Λεοννάτος ἐφθασεν εἰς Θεσσαλίαν ἀπὸ τὴν Φρυγίαν μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν διὰ νὰ τὸν πολεμήσωσι, πρὶν ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Γενομένης λοιπὸν μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τελείαν νίκην, φρονευσέντος καὶ τοῦ Λεοννάτου αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφθάσε καὶ ὁ Κρατερός μετὰ δέκα καὶ ἐπένεινα χιλιάδων στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἑτάξεν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐκρατοπεδευμένου ὄντος μετὰ 30 περίπου χιλιάδων στρατοῦ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πηνειοῦ. Οἱ δ' Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ἐλαττωθῇ, καὶ οἱ ὅποιοι συνέκειντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πολιτοφύλακας, ἀπέφυγον γενικὴν μάχην· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ εἰς μάχην πλησίον τῆς πόλεως Κορινθίων. Καὶ αἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐπολέμησαν ἀξίως τῆς δόξης των, ἀλλ' ἡ μάχη αὕτη κατέλυσε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος· διότι, ἂν καὶ ἔμεινεν

(1) Ἀρπαλὸς τις, θησαυροφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου, σφετερισθεὶς μεγάλην ποσότητα χρημάτων, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ δὲ ἐπροσπάθει νὰ διαφθείρῃ διὰ χρημάτων τοὺς ῥήτορας, διὰ νὰ ἀπολάβῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου. Εἰς τὴν περίστασιν λοιπὸν ταύτην κατηγορήθη ὁ Δημοσθένης, ὅτι ἐδωροδοκίηθαι ὑπὸ τοῦ Ἀρπαλοῦ καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τοῦτο.

ἀμφιόροπος, οἱ Θεσσαλοὶ ἠναγκασμένοι συνωμολόγησαν χωρὶς τὴν εἰρήνην, ὥς καὶ αἱ ἄλλαι πολιτεῖαι. Αἱ δὲ Ἀθηναὶ διὰ πρεσβείας, μέλος τῆς ὁποίας ἦτον ὁ ἐνδοξος Φωκίων, κατώρθωσαν μὲν καὶ αὐταὶ νὰ ἀπολαύσωσι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὑπὸ ἐπαγχεῖς ὄρουσε, διότι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβάλωσι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχικόν καὶ νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν. Κατ' εὐτυχίαν ὁμοῦς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Φωκίων ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς νέας Κυβερνήσεως, καὶ διὰ τῶν ἐμφρόνων διατάξεών του καὶ τῆς εἰρήνης πύξηθη ἡ περιστοία τῶν πολιτῶν· ἀλλ' εἶναι αξιοσημείωτον, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἠδυνήθησαν ἑκτοτε ν' ἀνακύψωσι, καταστάσαι μίαν τῶν ἀσημάντων πολιτειῶν.

Θάνατος τοῦ Δημοσθένους (322 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Κρανῶνι μάχην, ὁ Ἀντίπατρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους· ἀλλ' αὐτὸς προλαβὼν ἐδραπέτευσεν. Ὁ δὲ δῆμος, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀντίπατρον, κατέψῃσε θάνατον κατὰ τοῦ Δημοσθένους· οὗτος δὲ κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου στρατιωτικὴ δύναμις διέβη τὸν συλλαβῆ, ἠπέλκει νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ ναοῦ, ὁ Δημοσθένης λαβὼν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπέθανε. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐσησαν χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς αὐτὸν καὶ ἐψήφισαν νὰ τρέφηται ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του εἰς τὸ Πρυτανεῖον. Εἰς τὴν βίαν δὲ τοῦ ἀνδριάντος τούτου ἐγράφη τὸ ἐξῆς περίφημον ἐπίγραμμα· «Ἐάν, ὦ Δημοσθένης, εἶχες ἀνδρίαν ἴσπν μὲ τὴν φρόνησιν σου, οὐδέποτε ἤθελε κυριεύσει τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἄρης Μακεδῶν.»

Διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκην τὸν δακτύλιόν του, ἀλλὰ δὲν διώρισε διάδοχον. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἄφινε τὴν βασιλείαν, ἀπεκρίθη (εἰς τὸν κράτιστον.) «Ἐντεῦθεν τὸ βασιλεῖον διενεμήθη εἰς τριάκοντα τρεῖς ἐκ τῶν πρώτων στρατηγῶν, ἐπειδὴ ὁ Περδίκκας ἐνόμιζεν ὅτι, ἔνεκα τῶν ἀναπορεύκτων διχονοιῶν των, ὅλη ἡ δύναμις ἤθελε περιέλ-

Οι εἰς χεῖράς του· ἀλλ' αἱ ἐλπίδες του ἐψεύσθησαν. Αἰτί μετὰ πολλὰς ἐριδας καὶ μάχας, τὸ βασιλεῖον ἐπὶ τέλους διηρέθη ὡς ἐφεξῆς. Ὁ μὲν Ἀντίπατρος ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ἀντίγονος τὴν Φρυγίαν μετὰ τῆς Λυκίας καὶ Παφλαγονίας, ὁ Αὐσέμαχος τὴν Θράκην καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ὁ Σέλευκος τὴν Συρίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τούτου δὲν ἀνάγονται κυρίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν θέλομεν περιορισθῇ εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ συμβεβηκότα, ὅσα ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Πολυσπέρχων καὶ Κάσσανδρος (316 π. Χ.).

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου, ὁ Ἀντίπατρος διαβάς εἰς τὴν Ἀσίαν διωρίσθη ἐπίτροπος τῶν βασιλείων, ὡς ὠνομάζοντο τὰ τέκνα καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπιστρέψας δὲ μετ' ὀλίγον εἰς Μακεδονίαν μετ' αὐτῶν ἀπέθανε· παρήγγειλε δὲ νὰ τὸν διαδεχθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου ὁ Πολυσπέρχων, ὁ παλαιὸς συστράτηγός του. Ὁ δὲ υἱὸς του Κάσσανδρος ἔλαβε τὴν δευτερεύουσαν θέσιν· ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος, ὢν φιλόδοξος, καὶ νομίζων τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς του ἰδίαν κληρονομίαν, ἀπεράσισε ν' ἀνταγωνισθῇ περὶ αὐτῆς πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, πισεύων κυρίως εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀλιγαρχιῶν, τὰς ὁποίας ὁ πατὴρ του εἶχε συγῆσει. Ὁ δὲ Πολυσπέρχων, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸν σκοπὸν του, ἐξέδωκε πομπῶδες ψήφισμα ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων καταργῶν τὰς ὀλιγαρχίας καὶ ἀποκαθιστῶν τὰς δημοκρατίας.

Ἐκ τῆς περιστάσεως δὲ ταύτης ὠφελούμενος ὁ λαὸς κατεψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Φωκίωτος καὶ τιμῶν ἐκ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον κυβερνήσει ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας. Ἀφοῦ δ' ἐθανατώθησαν, τὰ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ὁ δὲ Φωκίων πρὶν πῆν τὸ κόνειον, ἠρωτήθη ὅπριον παραγγελλίαν ἄφινεν εἰς τὸν υἱὸν του. «Τὸν παραγγέλλω, εἶπε, νὰ μὴ μνηστιακῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων.» Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μεταμεληθέντες μετ' ὀλίγον ἀνήγειραν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα.

Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον μετ' ἱκανῆς ναυτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, καὶ κατὰ

λύσας τὴν δημοκρατίαν ἀποκατέστησε τὴν ὀλιγαρχίαν, καὶ διώρισεν ἀρχηγὸν τῆς κυβερνήσεως Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ἔξοχον πολίτην Ἀθηναῖον, ὅστις διὰ τῆς ἡμέρας καὶ δικαίας κυβερνήσεώς του κατέστησε τὸν λαὸν πολὺ εὐτυχέστερον παρ' ἐπὶ δημοκρατίας.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς (307 π. Χ.).

Ὁ Ἀντίγονος, ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ τὴν συμμαχίαν τῆς Ἑλλάδος, ἔστειλεν εἰς αὐτὴν τὸν υἱὸν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν οὗτος ἀποβὰς εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐκυρίευσεν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνυχίαν. Δημήτριος δὲ ὁ Φαληρεὺς ἡγαγέσθην τότε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πόλιν, τὴν ὅποιαν ἐκυβέρνησε δέκα ἔτη· ὁ δὲ κατακτητὴς ἀποκατέστησε τὴν δημοκρατίαν εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις εἰς ἀμοιβὴν ἀνέγειρεν εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ εἰς τὸν Δημήτριον βωμὸν, ὀνομαζόμενον βωμὸν τῶν Σωτήρων.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Δημήτριος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ῥοδίων, διότι οὐκ ᾔχελαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἀντιγόγου κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἀποῦ δ' ἐπὶ ματαίῳ ἐπολιόρκησεν ὁλόκληρον ἔτος τὴν πόλιν, συνωμολόγησεν ἔντιμον εἰρήνην, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ διαχειμάρῃ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κολακεύοντες αὐτὸν, προσδιώρισαν τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος εἰς κατοικίαν του.

Μεταβὰς δὲ εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἀπεδιώξεν ὅλας τὰς ἕξας φρουράς, ἐξελέχθη ὑπὸ τινος συνάδου, συγκροτηθείσης εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς συμμαχίας, ὡς ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

Μετ' ὀλίγον ὅμως προσεκλήθη εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἀντίγονον διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Κατὰ δὲ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἰσθμῷ τῆς Φρυγίας μάχην π. Χ. 311, ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐφονεύθη, καὶ ἀπώλεσε τὴν βασιλείαν του, ὁ δὲ Δημήτριος ἔδραμε τότε εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχεν ἀφήσει τὴν σύζυγόν του, τὰ χρήματα καὶ τὰ πλοῖά του, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν ἐδέχθησαν. Μετὰ δύο ἔτη ὅμως ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ μετὰ τὸν καὶ στρατεύμα, καὶ πολιορκήσας τὰς Ἀθήνας ἔφερεν αἰτῶν εἰς τοσαύτην στενοχωρίαν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἡγαγέσθην

σαν νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Δημήτριος μεγαλοφύχως φερόμενος ἐσυγχώρησε τὸν λαόν, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτόν 400 χιλιάδας μεδύμων σίτου.

Ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα (279 π. Χ.).

Οἱ Γαλάται ἢ Κελτοί, ἀφοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ διέφθειραν τὴν χώραν, εἰσέβαλον καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔχοντες στρατηγούς τὸν Βρέννον καὶ Ἀκιχώριον. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν συνεποσούτο εἰς 450,000 πεζοὺς, καὶ 60,000 ἵππους. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐκπλαγέντες διὰ τὴν προσέγγισίν των, μόλις ἔδυνήθησαν νὰ συναθροίσωσιν 20 χιλιάδας στρατοῦ διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσωσιν. Οἱ δὲ Γαλάται, διαβάντες τὰς Θερμοπύλας, ἔδραμον εἰς τοὺς Δελφούς διὰ νὰ συλήσωσι τὸ ἱερόν. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐπῆλθε θριμύς παγετός καὶ βαρεῖα χιῶν, καὶ ὑπερμεγέθεις πέτραι κατέπιπτον ἀπὸ τὸν Παρνασσόν. Τὴν δὲ πρωΐαν οἱ μὲν Ἕλληνες προσέβαλον αὐτοὺς πανταχόθεν, αὐτοὶ δ' ἔφυγον ἀφοῦ ἐθανάτωσαν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους των. Τὴν δ' ἀκόλουθον νύκτα κατέλαβεν αὐτοὺς πανικός φόβος, καὶ ὑπολαμβάνοντες ἀλλήλους ὡς Ἕλληνας κατεσφάζοντο. Ὁλίγοι δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν ἐπέζησαν φυγόντες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Πύρρος ἐν Πελοποννήσῳ (272 π. Χ.).

Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑπείρου, παραινούμενος ἀπὸ τὸν Κλεώνυμον, θεῖον τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἔχοντα ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν μετὰ 25,000 πεζῶν, 2,000 ἵππεων καὶ 24 ἐλεφάντων. Ἦθελε δὲ κυριεύσει τὴν Σπάρτην ἐάν ἐφόρμα κατ' αὐτῆς, καθ' ἣν ἐσπέραν ἐφοίτησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνέβαλε τὴν ἐφοδὸν μέχρι τῆς πρωΐας, οἱ Σπαρτιάται ἔλαβον καιρὸν νὰ προετοιμασθῶσιν εἰς ἄμυναν, καὶ ἀπέκρουσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Πύρρου τὴν ἐπαύριον. Οἱ πλείστοι ἄμυν τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν ἤδη φονευμένοι ἢ πληγωμένοι, καὶ ἡ πόλις παρεδίδοτο ἀρεύκτως, ἐάν δὲν ἤρχοντο οἱ Μεσσήνιοι πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἀπὸ τὴν Κρήτην, ὅπου εἶχε καταπλεῦσαι. Ὁ Πύρρος λοιπὸν ἀποτυχὼν ἐκίνησεν εἰς Ἀργεὺς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐτέραν τῶν δύο ἀντιμαχομένων

ἐκεί φατριῶν. Καθ' ὃδὸν δὲ ἐφανεύθη ὁ υἱὸς τοῦ Πτολεμαῖος εἰς συμπλοκὴν τινα μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὁ δὲ Πύρρος εἰσῆλθε μὲν εἰς Ἄργος, ἀλλὰ συγ-
χρόνως εἰσῆλθον καὶ τὰ στρατεύματα Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου (ἀποθανόντος ἤδη), καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν στρατευμάτων του. Κατὰ δὲ τὴν συμ-
βάσαν συμπλοκὴν, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς ἐμάχετο καθ' ἑνὸς Ἀργεῖου, ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔρριψεν ἀπὸ τῆς στέγης τῆς οἰκίας κεραμίδα, ἥτις ἀφῆκεν αὐτὸν ἡμιθανῆ, καὶ εἰς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀντιγό-
νου ἔκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπέπεμψε τὸν υἱὸν τοῦ φονευθέντος ἡγεμόνος μὲ τιμὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ (281—146 Π. Χ.).

Ἐνῷ αἱ πλείσται τῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος κατεπίεζον-
το ἀπὸ τυράννων, καὶ σώματα ληστῶν ἐλήστευον τὴν χώραν,
ἀνεφάνησαν δύο συμμαχίαι, αἵτινες ἦσαν ὁ ἐσχατος σπινθὴρ
τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας. Αὗται δὲ ἦσαν ἡ
Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία.

Τὸ Παναϊτώλιον, ἥτοι ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν Αἰτωλῶν
συνήρχετο τακτικῶς εἰς τὸ Θέρμον κατὰ τὴν χειμερινὴν ἰση-
μερίαν. Εἶχε δὲ πληρέστατα δημοκρατικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐ-
προεδρεύετο ἀπὸ τὸν στρατηγὸν, πρῶτον ἄρχοντα τῆς πολι-
τείας, ὅστις ἐξελέγετο κατ' ἔτος ὑπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ Αἰτωλικὸς
χαρακτῆρ ἔμεινε πάντοτε ὁ αὐτός, ἀγροίκος, φιλόνομος καὶ
ληστρικός, ἐνῷ ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία εἶχε πολὺ ἀνώτερον χα-
ρακτῆρα ἐνεκα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅστις ἐνομι-
ζετο πάντοτε ὁ δικαιοτάτος καὶ μετριοφρονέστατος ἐκ τῶν
Ἑλλήνων. Αἱ δὲ συνέλεύσεις αὐτῆς, αἵτινες συνεκροτοῦντο δις
τοῦ ἔτους εἰς Αἴγιον, εἶχον δημοκρατικὸν χαρακτῆρα. Προε-
δρεύοντα δὲ ἀπὸ τὸν στρατηγὸν, ὅστις ἐξελέγετο κατ' ἔτος.
Καμία δὲ συμμαχία εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρξε τόσον σφι-
κτὰ συνδεδεμένη ὥσον ἡ Ἀχαϊκὴ.

*Αρατος (251 π. Χ.).

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία κατέστη ἀξιολόγος, ἀφοῦ ἡ Σικυῶν ἠνώθη μετ' αὐτῆς. Ἡ δὲ ἑνώσις ἐτελέσθη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ὁ Ἀρατος, ὅστις ἦτον υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ἐνὸς τῶν πρώτων πολιτῶν τῆς Σικυῶνος, ἔτρεφεν ἀσπονδὸν μίσος κατὰ τῶν τυράννων, καὶ ἐμελέετο τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του, ἥτις ἐτυράννετο τότε ἀπὸ τινα τυράννων ὀνομαζόμενον Νικοκλέα. Διατρίβων δὲ εἰς Ἀργὸς συνώρσσε μετὰ τινων φυγάδων συμπολιτῶν του διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν αἰφνιδίως. Ὅθεν ἐτοιμάσαντες κλίμακας ἔρθασαν ἐν καιρῷ νυκτός· ἔστησαν δὲ αὐτὰς εἰς τὰ τεῖχνη, ὄντες περὶ τοὺς τεσσαράκοντα, καὶ συλλαβόντες τοὺς μισθοφόρους τοῦ τυράννου τοὺς ἐφυλάκισαν. Ἐνῷ δ' ἐξημέρονε, κήρυξ τις παρελθὼν ἐκήρυττεν, ὅτι ὁ Ἀρατος, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου, προσεσχέλει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ δὲ Νικοκλῆς προλαβὼν ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ οὐδεὶς ἐφρονεύθη ἢ ἐπληρώθη κατὰ τὴν ἀναίμακτον ταύτην μεταβολήν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Σικυῶνος, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος παραφύλαττε νὰ καταργήσῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, ὁ Ἀρατος, θέλων νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον, ἤνωσεν αὐτὴν μετὰ τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Διανοούμενος δὲ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην κληρὸν τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονικὴν δύναμιν, κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων Ἀκροκόρινθον δι' ἄδρας πληρωμῆς χρημάτων, καὶ μετὰ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, καὶ νὰ τὸν ἑνώσῃ μετὰ τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Συντηνώθησαν δὲ μετ' αὐτῆς καὶ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἄλλαι τινὲς πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου.

*Ἀγίς ὁ τέταρτος καὶ Λεωνίδας βασιλεῖς τῆς

Σπάρτης (241 π. Χ.).

Τὸ πολίτευμα τοῦ Λυκούργου εἶχεν ἤδη παραβιασθῇ μεγάλως, καὶ οἱ ἄγροί εἶχον συγκεντρωθῇ εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἐξ ὧν ἦσαν πολλαὶ γυναῖκες. Καὶ ὁ μὲν Ἀγίς, ἀντραφεὶς κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα, ἀπεστρέφετο τὴν ἐπικρατοῦσαν διαφθοράν

τῶν ἡθῶν, καὶ ἔφερε μέγα σέβας εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Ὁ δὲ Λεωνίδας, ἀνατραφεὶς εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς Συρίας, εἶχεν ἀντίθετον χαρακτῆρα.

Ὁ "Ἀγίς λοιπὸν φρονῶν, ὅτι ἡ ἀναγέννησις τῆς Σπάρτης ἐδύνάτο μόνον νὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου, εἵλυσεν εἰς τὴν γνώμην του τινὰς τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Σπάρτης, ἐξ ὧν ἦσαν ὁ Λύσανδρος καὶ ὁ Ἀγησίλαος, καὶ προσέτι τὴν μητέρα καὶ τὴν μάμμην του, αἵτινες ἦσαν αἱ πλουσιώταται τῆς Σπάρτης. Αἱ δὲ ἄλλαι γυναῖκες, οὐσαι ἐναντία εἰς τοῦτο, παρεκάλεσαν τὸν Λεωνίδα ν' ἀναγκαιώσῃ τὰ ἀλλόκοτα βουλευμὰ τοῦ "Ἀγίδος, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπετόλμα νὰ ἐναντιωθῇ φανερῶς, φοβούμενος τὸν λαόν. Ὁ "Ἀγίς λοιπὸν κατόρθωσε νὰ ψηφισθῇ ἔφορος ὁ Λύσανδρος καὶ νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Γερουσίαν νὰ καταργηθῶσι τὰ χρέη, νὰ γείνῃ ἀναδασιμὸς τῶν ἀγρῶν, καὶ νὰ ζῶσιν οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὴν ἀρχαίαν διαίταν' ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Λεωνίδας ἀντενῆργει, ὁ Ἀγησίλαος κατόρθωσε νὰ γείνῃ αὐτὸς ἑκπτώτος τοῦ θρόνου, ὡς συζευχθεὶς μετ' ἀλλοδαπῆς γυναικὸς παρὰ τὸν νόμον, καὶ νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν ὁ γαμβρὸς του Κλεόμβροτος. Τότε ὁ "Ἀγίς, ἐνδίδων εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Ἀγησίλαου, καταχρέου ὄντος καὶ εἰσχροκερδοῦς, κατήργησε μόνον τὰ χρέη, τὴν δὲ διανομὴν τῶν γαιῶν ἀνέβαλε.

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ "Ἀγίς μετέβη εἰς Κόρινθον διὰ νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ἀράτου εἰς ἀπόκρουσιν εἰσβολῆς τινας τῶν Αἰτωλῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, ἡ τυραννία τοῦ Ἀγησίλαου ὑπερέβη πᾶν ὅριον προσέτι ὁ λαὸς εἶχεν ἐρεθισθῇ μεγάλως ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ Ἀγησίλαου. Οἱ φίλοι λοιπὸν τοῦ Λεωνίδα δράξαντες τὴν περίστασιν ταύτην, ἀπετόλμησαν νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς Τεγέας, ὅπου εἶχε καταφύγει. Καὶ ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἡδυνήθη νὰ δραπετεύσῃ, ὁ δ' "Ἀγίς κατόρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς ἀπὸ τῶν ὁπαίων τὸν ἐξήγαγον δι' ἀπάτης καὶ ἀπηγχόμισαν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν μάμμην του. Ἐνῶ δὲ παρεσκευάζοντο νὰ ἀπηγχονίσωσι τὸν "Ἀγιν, εἰς ἐκ τῶν δημίων ἐκλιμ' «παῦσαι κλαίων, τῷ εἶπε τότε ὁ "Ἀγίς, διότι ἐγὼ θανατούμενος ἀδίκως, εἶμαι εὐτυχέστερος ἀπὸ τοὺς φονεῖς μου».

Ὁ Κλεομένης ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴ βασιλείαν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου, ὄχι μόνον δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὸν βοήθεια, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζετο νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ μάλιστα ἐφυλακίσθη, ὁ Κλεομένης ἀπελπισθεὶς κατώρθωσε, μεθύσας τοὺς φύλακας του, νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ δούλους του, ὥπλισμένους μὲ γυμνά ξίφη, περιήρχετο τὰς ὁδοὺς προσκαλὼν τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἔδιδεν ἀκρόασιν εἰς αὐτόν, ἀπέθανον ἅπαντες μὲ Σπαρτιατικὴν τῷντι ἀπόφασιν, γενόμενοι αὐτόχειρες.

Συμμαχικὸς πόλεμος (219—214 π. Χ.).

Ἐπειδὴ Αἰτωλικά στρατεύματα, μεταβάντα εἰς Ἀρκαδίαν διὰ νὰ βοηθήσωσι τὴν σύμμαχον αὐτὴν Φιγαλίαν, κατέστησαν αὐτὴν ὀρυκτῆριον, καὶ ἔπραττον ἐκεῖθεν λεηλασίας καὶ φόνους εἰς τὴν Μεσσηνίαν, οἱ Μεσσήνιοι προσέδραμον εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, ἔχοντες ἀρρομὴν δυσαρρεσκείας κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, διότι ἔπραξαν λεηλασίας εἰς Ἀχάϊαν, ἐνῷ διέβαινον ἐκεῖθεν πορευόμενοι εἰς Φιγαλίαν, ὑπεσχέθησαν βοήθειαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους. Ἠσχάλη ἐπομένως ὁ Ἄρατος κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς συνήθους ἀπερισκεψίας του εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἀκολουθῶν δὲ οἱ Αἰτωλοὶ λεηλάτησαντες τὴν πόλιν Κόναϊθαν, καὶ καταστράξαντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς διέβησαν διὰ τοῦ Ῥίου εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, πρὶν προφθῆσθαι νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἢ ἐπὶ τούτου γαλεῖσθαι κατ' αὐτῶν δυνάμεις. Οἱ Ἀχαιοὶ λοιπόν, θέλοντες νὰ τιμωρῶσιν τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν ταύτην, ἀνήγγειλαν τὰ πάντα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, καὶ ἐξήτησαν βοήθειαν. Ὁ δὲ Φίλιππος ἔλθων εἰς Κόρινθον κατάρθρωσε νὰ ψηφισθῇ πόλεμος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ὅστις ἐκλήθη συμμαχικὸς πόλεμος. Οἱ δὲ σύμμαχοι ἦσαν οἱ Ἀχαιοὶ, οἱ Ἀρκαῖδες, οἱ Ἰππειῶται, οἱ Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἑλληνικοὶ λαοί. Ὁ δὲ Φίλιππος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμβρακίαν, κατ' ἐπίμνησιν αὐ-

τησιν τῶν Ἑπειρωτῶν, καὶ κυριεύσας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Αἰτωλοῦς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἑπειρώτας. Ἀκολούθως δὲ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐβθεῖρε τὴν χώραν καὶ κατέτρεψε τὰς πόλεις· ἐπί- πεσὼν δὲ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Δορυμάχου, ἄλλους μὲν ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἤχμηλώτισε. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Δορυμάχος μεθ' ὅλων τῶν Αἰτωλικῶν δυνάμειον εἰσε- βαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔπλευσε καὶ αὐτὸς μετὰ τὸ στρατεύμα- του εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ὅπου ἀπέβη, ἐκεῖθεν δὲ μετέ- βη εἰς Θέρμον, τὴν πρωτεύουσάν τῆς Αἰτωλίας, καὶ ἐλεηλάτη- σε τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα. Ὅλα δὲ τὰ λάφυρα, ὅσα δὲν ἠδύνατο νὰ μετακομισθῶσι, συναχθέντα εἰς ἓν, ἐκάησαν. Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ στρατεύματός του ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Εὐθὺς δ' ἠτοιμάζετο νὰ κινηθῇ πάλιν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἔ- μαθε τὴν μεγάλην ἦσαν, τὴν ὁποία οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν ἀπὸ τὸν Ἀννίβαν κατὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην. Αἰδῶν δὲ ἀ- κρόασιν εἰς τὰς καλακευτικὰς συμβουλὰς τινῶν τῶν περὶ αὐτὸν, ὅτι ἤδη ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκηθησαν, ἡδύνατο νὰ ἀντιποιηταὶ τὴν κοσμοκρατορίαν, καὶ ἀναγνωρίζων τὴν ὀρθότητα τῆς συμ- βουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐπίσημός τις Ναυπάκτιος ἔδωκεν, ὅτι ἔάν ἡ Ἑλλὰς ἡγόνετο μετὰ τῆς Μακεδονίας, ἡδύνατο νὰ κατασθῶ- σι τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου, ἔσπευσεν νὰ συνομιλογῇσι εἰ- ρήνην μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τῷ ὄρει τοῦ νὰ μένωσιν ἕκαστὰ τὰ μέρη ὅπως εἶχον. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβεν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος.

Ταραχαὶ εἰς τὴν Σπάρτην (219 π. Χ.).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συνέβησαν ταραχαὶ εἰς Σπάρ- τιν ὕνεκα τῶν ἀκολούθων αἰτιῶν.

Εἰς Σπάρτην ἦσαν δύο φατρίαι, καὶ οἱ μὲν γέροντες ἤθελον νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ δὲ νέοι νὰ συμμα- χήσωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Ὑπερισχύσαντες δὲ οἱ νέοι, ἐφό- νευσαν τοὺς ἐφόρους καὶ ἐχειροτόνησαν ἄλλους.

Μαθόντες δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κλεομένους, ἐχειροτόνησαν δύο βασιλεῖς, τὸν Ἀγισίπολιν, τὸν υἱὸν τοῦ Κλεομένητος, καὶ τινὰ ὀνομαζόμενον Λυκούργον, ὅχι Ἡρακλείδην τὸ γένος. Ὁ δὲ Χεῖλων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ἀγανακτῶν ὅτι ἐπρωτημένη

ὁ Λυκοῦργος ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἐνωθεὶς μετ' ἄλλων ἐφόνευσε τοὺς ἐφόρους, καὶ ἤθελε φονεύσει καὶ τὸν Λυκοῦργον, ἐάν δὲν ἐπρόλαμβανε νὰ δραπετεύσῃ. Τὰ διανοήματα ὁμοῦ τοῦ Χείλωνος ἀπέτυχον, διότι οὐδεὶς ἤθελυσε νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς αὐτὸν ὑποσχόμενον διανομὴν γαιῶν καὶ ἄλλα ἐπαγωγὰ πράγματα, διὸ ἀναχωρήσας ἐκ Σπάρτης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν.

Θάνατος καὶ χαρακτὴρ τοῦ Ἀράτου (213 π. Χ.).

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, διαφθαρεὶς ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνέχῃται τὴν παρρησίαν καὶ τὰς ὀρθὰς συμβουλὰς τοῦ Ἀράτου. Προσέτι ἐγεννήθη διενεξίς τις μεταξὺ αὐτῶν, διότι ὁ Φίλιππος προσέβαλε τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν τοῦ νεωτέρου Ἀράτου. Ἐκφράσαντος λοιπὸν τοῦ Φιλίππου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτόν, ἐδόθη εἰς αὐτὸν δηλητήριο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέθανε κατὰ τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ τὴν δεκάτην ἐξδύμην στρατηγίαν του. Τὸν Ἀρατον ἐπένησεν ὁλόκληρος ἡ συμπολιτεία, τὸ δὲ σῶμά του ἐτάφη μὲ πολλὴν πομπὴν εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα του, καὶ ἤρῳον, ὀνομασθὲν ἐξ αὐτοῦ Ἀράτειον, ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Ὁ Ἀρατος ἦτο φύσει ἄτολμος. Ἡ δὲ φιλοδοξία τοῦ ἦτον ὑπέρμετρος, καὶ ἐξηλοτύπει πάντα ἱκανὸν ἄνδρα. Ὄθεν ἐπρότιμῃσε, παρὰ νὰ ἴδῃ τὸν Κλεομένην ἀρχηγὸν τῆς συμπολιτείας, νὰ καταστρέψῃ ἅπαντα τὰ ἔργα του, καὶ ὑπέταξε τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν Μακεδονικὴν δύναμιν.

Πόλεμος μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ῥωμαίων (211—196 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Κάνναις νίκην τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὁ Φίλιππος ἀτενίζων τὰ βλέμματά του εἰς τὴν Ἰταλίαν συναμολόγησε συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετ' αὐτοῦ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀφοῦ ἀπεδίωξαν ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸν Ἀννίβαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν Φίλιππον, ἔχοντες συμμάχους τοὺς Αἰτωλοὺς, τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους. Μετὰ διαφόρους δὲ μάχας, αἵτινες ἀπέβησαν ποτὲ μὲν ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, ποτὲ δὲ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων

Καϊντίης Φλαμινίνος επέπεσε κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Φιλίππου, κατεχόντων ὄχυράν θέσιν εἰς τὴν Χαονίαν τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην τὰ στρατεύματα τοῦ Φιλίππου, περικυκλωθέντα διὰ προδοσίας, ἡττήθησαν, καὶ ἐσώθησαν μόνον ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ τόπου. Μετὰ τὴν νίκην δὲ ταύτην, τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκυρίευσαν μέρη τινὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Φίλιππος, βλέπων ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο περὶ τῆς πολιτικῆς του ὑπάρξεως, ἀπεράσισε νὰ καταβάλλῃ ὅλας του τὰς δυνάμεις ὅθεν διὰ τῶν προσπαθειῶν του κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ στράτευμα εὐκοσι πέντε χιλιάδων πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ. Συγκροτηθείσης ἐπομένως μάχης εἰς λόφους τινάς, ὀνομαζομένους διὰ τὸ σχῆμά των, Κυνὸς Κεφαλῆς, 198 π. Χ., ὑπέστη τελείαν ἦτταν, ἃν καὶ ἀνέπτυξε τὴν συνήθη αὐτοῦ ἀνδρίαν καὶ ἐμπειρίαν, καὶ τὰ στρατεύματά του ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἡττηθέντων ἐφρονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην ὀκτὼ χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες ἐξωγρήθησαν, ἐκ δὲ τῶν νικητῶν ἐφρονεύθησαν, ὡς λέγεται, μόνον ἑπτακόσιοι ἄνδρες.

Μετὰ τὴν ἦτταν δὲ ταύτην ὁ Φίλιππος, ἀποστείλας πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, κατώρθωσε νὰ συνομολογηθῇ εἰρήνη ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ὅροις: «Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι κατὰ τε τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν νὰ ᾖναι ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι, ὁ δὲ Φίλιππος νὰ ἐξαγάγῃ τὰς φρουράς του ἀπὸ αὐτὰς, νὰ παραδώσῃ ὅλα τὰ πλοῖά του, νὰ μὴ διατηρῇ περισσοτέρους τῶν 15 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς τὰ ὅπλα, καὶ νὰ πληρώσῃ χίλις τάλαντα, ἐξ ὧν τὰ ἥμισυ ἀμέσως.» Οἱ δὲ ὅροι τῆς εἰρήνης ταύτης, ἀνακηρυχθέντες εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας, ἐπροξένησαν ἐκπληξιν καὶ χαρὰν εἰς τοὺς Ἕλληνας, αἵτινες μόλις ἠδύνατο νὰ πιθεύουσι τὰ ὧτά των, καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλεσαν τὸν κήρυκα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ κήρυγμα. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι παρεχώρησαν οὕτως εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἦτο μόνον σκιὰ, διότι ἡ Ἑλλὰς ἐμελλεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ᾖναι ὑποτελής. Μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Ἀντιόχου βασιλέως τῆς Συρίας, καὶ οὐχὶ αἰσθημα γενναιοφυχίας, παρεκίνησε τὴν σύγκλητον εἰς τοῦτο.

Ἀντίοχος ὁ Μέγας (192—191 π. Χ.).

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἤδη προσηλωμένην τὴν προτοχὴν των εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐβασίλευεν Ἀντίοχος ὁ Μέγας, καὶ ἐζήτουν ἀρμολίαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τὸν ταπεινώσωσιν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος γνωρίζων τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Λίτωλοι κερυθθέντες ἤδη κατὰ τῶν Ῥωμαίων, κατεῖχον τὴν Δημητριάδα, μίαν τῶν ὀχυροτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼν λοιπὸν δέκα χιλιάδας πεζῶν, πεντακασίους ἵππους καὶ ἐξ ἐλέφαντας, ἀπέβη εἰς τὸ Πτελεόν, ὅπου συναντήσας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Λιτωλῶν, ἀνεγνωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ πολέμου. Ἀποῦ δὲ προσπαθήσας δὲν κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ ἄλλους συμμάχους ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀντίοχος πρόβη εἰς Εὐβοίαν, καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Χαλκίδα, καὶ ἄπασαν τὴν νῆσον. Ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν καιρὸν τοῦ ὠφελίμου, ἐπέστρεψεν εἰς Χαλκίδα, ὅπου ἐτέλεσε μετὰ μεγάλης πομπῆς τοὺς γάμους τοῦ μεωραίου τινὸς παρθένου· κατέτριβε δὲ τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ στρατεύματά του ἐντρυφῶντες ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος, ὠφελοῦμενοι ἐκ τῶν σφαλμάτων του, συνέλεξαν ἀξιόλογον δύναμιν, καὶ ἀποῦ ἐνίκησαν τὰ στρατεύματά του εἰς Θεσσαλίαν, ἦλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὰς ὁποίας εἶχε προκαταλάβει ὁ Ἀντίοχος καὶ ὀχυρώσει. Συγκροτηθείσης δὲ πεντακτόδου μάχης ἐκεῖ, ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Ἀντίοχον καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν εἰς ἱκανὸν διάστημα· ἐκ δὲ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἔφερεν οὗτος, ὄχι περισσότεροι τῶν πεντακασίων ἐσώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐπιβὰς ἐπὶ πλοίου εἰς Χαλκίδα, ἀπέπλευσεν εἰς Ἐφέσον.

Φιλοποίμη· ὁ ἐπικληθεὶς ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων (191—163 π. Χ.).

Φιλοποίμην ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως ἔδειξε πρόφρων δειγμάτων τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος καὶ ἐμπειρίας του. Βίς τὴν τολμῆν δὲ καὶ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ ἀποδίδεται κατὰ μέγα μέρος ἡ νίκη

τοῦ Ἀντιγόγου κατὰ τῶν ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σελλασίας στρατευμάτων τοῦ Κλεομένου. Γενόμενος δὲ στρατηγὸς τῆς Ἀχαιῆς συμμαχίας, διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν διατάξεων του ἐνέβαλε μέγα στρατιωτικὸν φρόνημα εἰς τὸν λαὸν τῆς συμπολιτείας, καὶ ἐβελτίωσε πολὺ τὸν ὅπλισμόν καὶ τὴν περὶ θάρσυν τῶν στρατευμάτων του. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυκούργου κατέλαβε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν τῆς Λακεδαιμονίας Μαχανίδας τις, ὅστις ἀνομήσθη τύραννος, καὶ ἐπολέμει κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ φιλοποίμην ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ, ὄντος ἐν Μαντινείᾳ, καὶ ἀρῶ δι' ἐπιτηδεύων στρατιωτικῶν κινήματων ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Μαχανίδου, ἐρόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ καὶ τὸν τύραννον αὐτόν. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην ἐρονεύθησαν τέσσαρες χιλιάδες Λακεδαιμονίων καὶ ἐξωγρήθησαν περισσώτεροι.

Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μαχανίδου, διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης ὁ Νάβις· οὗτος δὲ συνεννοήσας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπολιόρκησε τὸ Γύθειον, τὸ ὅποιον εἶχε δοθῆ εἰς φύλαξιν τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ φιλοποίμην, ὢν τότε στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Νάβιδος, καὶ ἐνίκησεν αὐτόν κατὰ κράτος πλησίον τῆς Σπάρτης. Φανευθέντος δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ Νάβιδος ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Αἰτωλῶν, εἰς ἐπιθεωρήσιν τινα τῶν στρατευμάτων, ὁ φιλοποίμην ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην κατέπεισε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὴν συμμαχίαν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιάται παραβαίνοντες τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας, ἐπέπεσαν ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ ἐκυρίευσαν πόλιν τινα τῆς Λακωνίας, οἱ Ἀχαιοὶ προσεκέλευσαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδώσωσι τοὺς αἰτίους τῆς ὑβρέως ταύτης. Οἱ δὲ Σπαρτιάται ἀρμισθέντες, ὅχι μόνον δὲν τοὺς παρέδωκαν, ἀλλὰ καὶ ἐρόνευσάν τινες ἐκ τῶν φίλων τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ φιλοποίμην, ἐκλεχθεὶς πάλιν στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ παραδώσωσι τοὺς πρωταίτιους, ὀφδοσέκοντα τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες πρῶτον ἐνόπιον τοῦ πληθους, κατεδικάσθησαν ἀναπαλόγητοι, ἐναντίον τῆς δουλείας ὑποσχέσεως τοῦ φιλοποιμένου· ἐν καιρῷ τῆς παραδόσεώς των, καὶ ἔπειτα ἀπήχθησαν εἰς θάνατον.

Ὁ φιλοποίμην μετὰ τὴν πράξιν ταύτην, ἦτις ὀλίγον συνείχε

τὴν μνήμην του, προσέταξε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κηρυνίσωσι τὰ τεῖχη των, νὰ ἀπολύσωσι τοὺς μισθοφόρους των, νὰ καταργήσωσι τοὺς νόμους καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου, καὶ νὰ παραδεχθῶσι τοὺς νόμους τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, συγκρατεθέντες εἰς τούτους τοὺς ὅρους, εἰσέχθησαν πάλιν εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκολούθως οἱ Μεσσήνιοι, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ των Δεινοκράτους, προσωπικοῦ ἐχθροῦ τοῦ Φιλοποίμενος, ἠθέλησαν νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὁ Φιλοποίμεν, στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ὀγδόην ἤδη φοράν, ἂν καὶ ὀγδοηκοντούτης, καὶ πάσχων ἀπὸ πυρετῶν, συναθροίσας σῶμα ἀξιόλογον ἱππέων ἐκ Μεγαλοπόλεως, εἰσέβηκεν εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ ἔσπριψε τὰ στρατεύματα τοῦ Δεινοκράτους εἰς φυγὴν· ἀλλ' ἔπειδὴ συνεσωματώθησαν πάλιν, αὐτὸς μένων εἰς τὴν ὀπισθοφυλακίαν, καὶ ἐπιτιθέμενος πολλάκις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοὺς φίλους του, καὶ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του ἐξωγρήθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του.

Ὁ δὲ Δεινοκράτης, ἀπαγαγὼν τὸν Φιλοποίμενα εἰς Μεσσήνην, μετὰ μεγάλης σπουδῆς συνεκάλεσε συμβούλιον τῶν φίλων του, τὸ ὅποιον κατεδίκασε τὴν Φιλοποίμενα εἰς θάνατον. Ὅτε δὲ ὁ ὑπέρτης ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸ ποτήριον μὲ τὸ δηλητήριον, ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ὁ Λυκόρτας καὶ τὸ ἱππικὸν του ἐσώθῃσαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὑπέρτης ἀπεκρίθη, ὅτι ἐσώθῃσαν οἱ περισσότεροι, «καλὸν λοιπὸν», εἶπε, καὶ πῶν τὸ δηλητήριον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

Ἀλλ' ἡ χαρὰ τοῦ Δεινοκράτους καὶ τῶν φίλων του δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι τὰ στρατεύματα τῆς συμπολιτείας, στρατηγοῦντος τοῦ Λυκόρτα, εἰσβαλόντα εἰς Μεσσήνην, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης καὶ οἱ φίλοι του οἱ ψηφίσαντες κατὰ τοῦ Φιλοποίμενος θάνατον ἐγενῶν αὐτόχειρες, οἱ δὲ ψηφίσαντες βασιάνους κατ' αὐτοῦ, παρέδόθησαν εἰς τὸν Λυκόρταν.

Τὰ δὲ λείψανα τοῦ Φιλοποίμενος κηυθέντα ἐτέθησαν εἰς κάλπην διὰ νὰ μετακομισθῶσι μετὰ λαμπρᾶς πομπῆς εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα του. Ὅλος δὲ ὁ λαὸς τῶν κατ' ὁδὸν πόλεων καὶ χωρίων ἐξήρχετο διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν λύπην καὶ τὸ σέβας του, καὶ νὰ ἐγγίσῃ τὴν κάλπην τοῦ ἥρωος. Εἰς τὸν τάφον

δὲ αὐτοῦ ἐθανατώθησαν οἱ αἰχμαλῖοι Μεσσήνιοι διὰ νὰ κα-
ταπαύνωσι τὴν σκιάν τοῦ φιλοποίμενος. Ἀνδριάντες δὲ ἀνη-
γέρθησαν εἰς αὐτὸν καὶ δημόσια τιμαὶ ἐψηφίσθησαν εἰς μνή-
μην αὐτοῦ κατὰ τὰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος (163—151 π. X.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλοποίμενος, ἡ Ἑλλὰς παρήμαζεν
ἡμέραν παρ' ἡμέραν. Εἰς πᾶσαν πόλιν τὰ ὄργανα καὶ οἱ συκο-
φάνται τῆς Ῥώμης ὑπερίσχυον τῶν φίλων τῆς αὐτονομίας· ὁ δὲ
Λυκόρτας καὶ ἄλλοι γενναῖοι ἄνδρες εἰς μάττην ἠγωνίζοντο κατὰ
τοῦ Ὑπερβόλου, Καλλικράτους καὶ ἄλλων παρομοίων ἀνδρῶν.
Τέλος δὲ ἡ κακὴ τύχη περιέπλεξε τὸν Περσέα, τὸν ἀνάξιον διὰ
δοχὸν τοῦ Φιλίππου, εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων· διότι ἡ
ἐν Πύδνᾳ μάχη, 168 π. X., τὴν μὲν αὐτονομίαν τῆς Μακεδο-
νίας κατέλυσε, τὸν δὲ Περσέα ἔφερεν αἰχμαλῶτον εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν, ὅπου ἀπέθανεν. Ἐπὶ τῇ προσφάσει δὲ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἐδόκη-
θησαν τὸν Περσέα, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπήγαγον εἰς Ῥώμην περισσοτέ-
ρους τῶν χιλίων ἐκ τῶν προσώτων Ἀχαιῶν, μετὰ τῶν ὑποίων
ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, διὰ νὰ τοὺς δικάσῃσι δῆθεν. Μετε-
χειρίσθησαν δὲ αὐτοὺς μᾶλλον ὡς καταδίκους, παρὰ ὡς ὑπαδί-
κους, καὶ ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ δραπετεύσωσιν, ἐθανατώθησαν.
Μόνον δὲ ἀφοῦ παρῆλθον 16 ἔτη, ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας
300 νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ὑποδεδουλωμένην πατρίδα τῶν.

Ἑσχατοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων (149—146 π. X.).

Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἠξίουσαν νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τὴν
Ἀχαικὴν συμμαχίαν, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἐγένεον ἔρσεις περὶ
τούτου. Ἐπομένως ἡ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος ἐξεῖλε πρεσβείαν,
ἣτις ὄχι μόνον ὑπεστήριξε τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων,
ἀλλ' ἐδήλωσε καὶ τὴν θέλησίν της νὰ χωρισθῶσι καὶ ἄλλαι
πολιτεῖαι. Κριτόλαος δὲ ὁ τότε στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς συμ-
μαχίας, ὄχι μόνον δὲν συγκατετέθη, ἀλλὰ καὶ περιερχόμενος
τὰς πόλεις ἐπροσπάθει νὰ διεγείρῃ μῖσος καὶ ἔχθραν κατὰ τῶν
Ῥωμαίων. Ἐπὶ τούτῳ δὲ συνεχάλεσε καὶ συνέλευσιν εἰς τὴν
Κόρινθον, ὅπου οἱ παρευρεθέντες πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἐξυ-

ἔρίσθησαν καὶ ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Ἐφαρίσθη δὲ εἰς αὐτὴν πόλεμος, λόγῳ μὲν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔργῳ δὲ κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀκούσασα τοῦτο, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀχαιῆς συμμαχίας, καὶ ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Λ. Μόμμιον.

Πρὶν δὲ φθάσῃ ὁ Μόμμιος, Μέτελλος ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας, συνεπλάκη μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς πλησίον τῆς κατὰ τὴν Λοκρίδα πόλεως Σαρφείας καὶ τοὺς ἐνίκησε κατὰ κράτος. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην ἔγεινεν ἄφαντος ὁ Κριτόλαος πνιγείς, ὡς πιθανολογεῖται, εἰς πλησιόχωρον ἔλος.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κριτόλαου, κατέλαβε δικαιωματικῶς τὴν θέσιν τοῦ Αἰαίου ὁ στρατηγὸς τοῦ παρελθόντος ἔτους. Οὗτος δὲ διὰ μεγάλων προσπαθειῶν τὰς ὁποίας κατέβαλεν, ἠδυνήθη νὰ συναθροίσῃ στρατὸν ὑπὲρ τὰς 44,000 συγκείμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ δούλων ἀπαλευθερωθέντων. Συγκροτήσας δὲ μάχην πλησίον τῆς Κορίνθου κατὰ τοῦ Μόμμιου, ἔχοντας ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας στρατὸν πεζικὸν τε καὶ ἱππικὸν, ἐνίκηθη κατὰ κράτος, ἀφοῦ ὁ πεζικὸς στρατὸς τοῦ ἐπολέμησε μὲ τὴν ἀνδρίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἡ ἀπελπισία. Ὁ δὲ Αἰαίος, μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην, ἔσπευσεν εἰς Μεγαλόπολιν, ἀνήγγειλε τὴν ἥτταν, ἐθανάτωσε τὴν γυναῖκά του ἰδίαις χερσὶ, καὶ ἔπειτα κατέστρεψε καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζῶν διὰ δηλητηρίου. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλ. ὡς ἐπαρχ. Ῥωμαϊκῆς (146 π. Χ.).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατεύματος τοῦ Αἰαίου, ὁ Μόμμιος εἰσελθὼν εἰς τὴν Κορίνθον ἐφόνευεν ὅλους τοὺς εὐρεθέντας ἄνδρας, ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδια, ἤρπασε τὰ πλεῖστα τῶν καλλιτεχνημάτων, καὶ ἔπειτα ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πόλιν, τοῦ ὁποίου αἱ φλόγες ὑψώθησαν μέχρι οὐρανοῦ, ὡς αἱ φλόγες τῆς ἐπικυρθείας πυρᾶς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας. Ἀκολούθως ἐκρημνίσθησαν τὰ τείχη ὅλων τῶν πόλεων, ὅσαι συμμετέσχον τοῦ πολέμου, αἱ δημοκρατίαι κατελύθησαν πανταχοῦ, καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων ἀνετέθη εἰς τοὺς πλούσιους πολίτας. Τέλος δὲ ἐτήσιος φόρος ἐπέβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις, ὀνομασθεῖσα Ἀχαια, ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ Ῥωμαίων ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

*Περὶ ληψίς τῶν πολιτευμάτων τῆς Θεσσαλίας, Βοιωτίας
καὶ ἄλλων μερῶν.—Φιλολογία.—Τέχναι.*

στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπῆρχον δουλοπάροικοι, ὀνομαζόμενοι Πενέσται, οἵτινες ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς ὑπὸ ὄρους ἀναλόγους μὲ τοὺς τῶν Εἰλώτων. Προσέτι ὑπερέτουν καὶ αὐτοὶ ὡς στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ κυρία δύναμις τῆς Θεσσαλίας ἦτο τὸ ἱππικόν, συγκροτούμενον ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Ἐκ τῶν εὐγενῶν δὲ Θεσσαλῶν οἰκογένειαί τινες ἐξήσκουν ἀνωτέραν ἐπιρροήν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ἐν Λαρίσσει μὲν οἱ Ἀλευάδαι, ἐν Κρανῶνι δὲ οἱ Σκοπάδαι, οἵτινες ἦσαν οἱ *δυνάσται* ἦτοι ἡγεμόνες τῆς χώρας. Οἱ εὐγενεῖς Θεσσαλοὶ διώριζον ἕνα ἐξ αὐτῶν μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν διὰ τὰ στρατηγῆ τῶν συσσωματωμένων δυνάμεων ἐν καιρῷ πολέμου, ὅστις *ὠνομάζετο Τάγος*, ἦτοι κυβερνήτης. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπῆρχε δὴμός τις, ὡς φαίνεται, ὅμοιος μὲ τοὺς Περιόικους τῆς Λακωνίας.

Αἱ πρῶται πόλεις τῆς Βοιωτίας εἶχον στρατιωτικὴν δημοσποδίαν, ἀρχηγοὶ τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ Βοιωτάρχαι, αἱ δὲ Θῆβαι εἶχον τὴν ἡγεμονίαν. Καὶ αἱ μὲν πλεῖσαι τῶν πόλεων, καὶ ἰδίως ὁ Ὀρχομενὸς καὶ αἱ Θῆβαι, ἦσαν ὀλιγαρχικαί. Ἡ δὲ κυβέρνησις τῶν Θεσπιῶν ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἀρχαίων εὐγενῶν ἐκ τοῦ γένους τῶν Θεσπιαδῶν, τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις ἦτο ἡμερος καὶ πατρικὴ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Θῆβαι κατεδυνάστευον τὰς μικροτέρας πολιτείας, οἱ Πλαταιεῖς ἀνθίσταντο περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, καὶ τέλος συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ Ἄργος εἶχεν ἐκτείνει ποτὲ τὴν ἡγεμονίαν του ἰφ' ὅλης τῆς Ἀργολίδος, Σικυῶνος καὶ Φλιοῦντος, ἀλλὰ διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Σπάρτης ὅλαι αἱ πόλεις εἶχον ἀποσείσει αὐτήν. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην ἦτταν, τὴν ὁποίαν τὸ Ἄργος ὑπέστη παρὰ τοῦ Κλεο-

μένους, πολλὰ τῶν περιόικων πόλεων, ὡς αἱ Κλεωναί, ἡ Μήδεια καὶ αἱ Μυκῆναι, ἡγωνίζοντο νὰ καταγαθῶσιν αὐτόνομοι. Οἱ αὖ-
 κίς δὲ οἱ Ἀργεῖοι κατῴρθον νὰ ὑποτάξωσι τινὰ τῶν πόλεων
 τούτων, μετῴριζον τοὺς κατοίκους εἰς τὸ Ἄργος, δίδοντες εἰς αὐ-
 τοὺς τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Ἡ δὲ συνθήκη αὕτη, τὸ κατὰ
 τῆς Σπάρτης μῖσος, καὶ ἡ σφιγκτὴ ἔνωσις μετὰ τῶν Ἀθηνῶν
 ἐπετάχυναν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς εἰς Ἄργος.

Ἀφοῦ ἡ ἐν Ἠλιδι ἀριστοκρατία ἐγένειεν ὀλιγαρχία τυραννι-
 κή, διάφοροι μικραὶ πόλεις συνοικισθεῖσαι ἀπειτέλεσαν τὴν
 πόλιν Ἠλιν. Ἐντεῦθεν ἡ δημοκρατία προήχθη ταχέως. Ἀλλ'
 ἐπειδὴ οἱ Ἠλείοι ἦσαν ἀφωσιωμένοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους
 τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον, καὶ οἱ κάτοι-
 κοι τῶν δήμων δὲν ἐσύχναζον εἰς τὴν πόλιν, ἀπέφυγον ἐπὶ
 πολὺν χρόνον τὴν μάστιγα τῆς ὀχλοκρατίας.

Ἡ Τεγέα καὶ ἡ Μαντίνεια ἦσαν ἡ μὲν ὀλιγαρχικὴ καὶ σύμ-
 μαχος μετὰ τὴν Σπάρτην, ἡ δὲ δημοκρατικὴ καὶ συνδεδεμένη
 μετὰ τὸ Ἄργος. Τὰ Μέγαρα ἐδειξαν τὸ παράδειγμα ἀγρίας
 ὀχλοκρατίας, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ἡ ὀλιγαρχία, ὅτε οἱ πλού-
 σιοι καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠνώθησαν κατὰ τοῦ ὄχλου.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ ποιήσεως.

Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς τὰ ὠραιότατα
 πρωτότυπα εἰς πᾶν εἶδος συγγραφῆς, ἰδίως δὲ περὶ ποιήσε-
 ως, ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ ῥητορείας.

Ἐξοχώτατος δὲ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν εἶναι ὁ Ὅμηρος,
 ἀκμάσας δέκα περίπου ἑκατονταετηρίδας π. Χ. Ἡ Ἰλιάς καὶ
 ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀξιολογώτερα συγγράμματα
 τοῦ Ὀμήρου, ἀναφέρουν τὰς ἰδέας τοῦ ἡρωϊκοῦ αἵματος, πα-
 ριστώσι πιστὴν εἰκόνα τῶν ἡθῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ
 παρέχουσι πηγὴν τῆς ὑφίστης τῶν αἰσθηματικῶν ἡδονῶν,
 τὴν ὁποίαν τὸ ἀνθρώπινον γένος δύναται νὰ αἰσθάνθῃ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, οἱ Ἕλληνες τοῦ αἰῶ-
 νος τούτου εἶχον τὰ ποιήματα τῶν καλουμένων Κυκλικῶν ποιη-

τῶν (1), τῶν ὁποίων τὰ ποιήματα ἀπωλέσθησαν ἅπαντα. Ἡσίοδος δ' ἐκ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Ἀσκληρὸς ἔδειξε τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα τῆς διδακτικῆς ποιήσεως διὰ τοῦ ποιήματός του, τὸ ὁποῖον ὠμασθήν Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ἐφαλλεν ὡσαύτως τὴν Θεογονίαν, ἥτοι τὴν γένεσιν τῶν θεῶν καὶ τοῦ κόσμου.

Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλα εἴδη ποιήσεως, τὰ Ἑλεγεία καὶ Βουκολικά. Καὶ ὁ μὲν Τυρταῖος διὰ τῶν Ἑλεγείων τοῦ ἐνθουσίαζε τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους. Ὁ δὲ Θέογνις, ὁ Σόλων, ὁ Μίμνερος καὶ ὁ Σιμωνίδης ἀφῆκαν μαθήματα ἠθικῆς φρονήσεως εἰς τὰ Ἑλεγεῖά των. Ἐξοχοὶ Βουκολικοὶ ποιηταὶ ἦσαν ὁ Θιόκριτος, ὁ Βίων καὶ ὁ Μόσχος.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν καὶ εἰς τὴν Λυρικὴν ποίησιν, ἥτις ἤρξατο πιθανῶς ἀπὸ ὕμνων πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν. Εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ποιήσεως ἡσχολήθησαν μετὰ πολλοῦ ζήλου οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τοὺς ὑπερβῇ κατὰ τοῦτο. Οἱ ἐξοχώτεροι δὲ Λυρικοὶ ποιηταὶ εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Τίω Ἀνακρέων, ὅστις ἐξυμνεῖ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον· ἡ ἐκ τῆς νήσου Δέσβου Σαπφώ, σπανίων προτερημάτων ποιήτρια· ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου Ἀλκαῖος· ὁ Ἀρχίλοχος, τοῦ ὁποίου αἱ σατυρικά ὧδα ἦσαν τοσοῦτον σκληραὶ, ὥστε οἱ σατυριζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐγίνοντο αὐτόχειρες, ὡς λέγεται. Ὁ μεγαλοπρεπὴς Πίνδαρος, τοῦ ὁποίου τὰς ὧδὰς πρὸς τιμὴν τῶν κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας νικητῶν οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μιμηθῇ κατὰ τὸ ὕψος τῆς ἐννοίας καὶ τὸ ἀξιοπρεπὲς τοῦ λόγου.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων, ὡς φαίνεται, χρόνων ἠδύνοντο κυρίως εἰς ἥδη τινὰ τῆς δραματικῆς παραστάσεως. Ἀλλ' ὁ Θέσπις εἶναι πιθανῶς ὁ εἰσηγητὴς τοῦ τακτικοῦ δράματος· ἐνὶ δὲ τῷ θεατρῶν του ἦτο ὁ ἀγρὸς, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ ἡμίμαξα, τοσοῦτον ὁ λαὸς ἐνησμενίζετο εἰς τὰς παραστάσεις του, ὥστε εἰς μάτην ὁ Σόλων ἐπεχείρησε νὰ τὰς καταργήσῃ.

Ὁ Αἰσχύλος ἦτο προωρισμένος νὰ ὑψώσῃ τὴν τραγωδίαν εἰς μέγαν βαθμὸν τελειότητος. Ὁ πολεμικὸς οὗτος ποιητὴς

(1) Ἰδὲ Ἱστορ. Κεῖτλη, σελ. 209 εἰς τὴν σημείωσιν περὶ τῶν Κυκλικῶν ποιητῶν.

ἐπολέμησεν εἰς τὰς ἐν Μικραθῶνι, ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Σαλαμῖνι μάχας. Κατὰ δὲ τὴν δύναμιν, τὸ ὕψος καὶ ὁλα τὰ ὑψηλότερα τῆς ποιήσεως προτερήματα, οὐδεὶς ὑπερβῆ οὐδὲ θέλει ὑπερβῆ τὰ δράματα τοῦ Αἰσχύλου, ἀλλ' οὐδὲ θέλει προσεγγίσει εἰς αὐτά. Ἐποίησε δὲ ἐννεήκοντα τραγωδίας, εἰς ὧν τεσσαράκοντα ἔλαβον τὸ βραβεῖον.

Μετ' αὐτὸν δὲ μέγας τραγικὸς ποιητὴς ἦτον ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις ὑπερῆχε κατὰ τὸ εὐγενὲς τοῦ ἥθους, ὅσον ὁ διδάσκων τοῦ κατὰ τὸ ὕψος. Ἐποίησε δὲ ἑκατὸν τραγωδίας, εἰς ὧν ὑπὲρ τὰς εἰκοσιν ἔλαβον τὸ βραβεῖον. Ἀπέθανε δὲ ἀπὸ χαρὰν, διότι ἔλαβε τὸν ποιητικὸν στέφανον εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἦτο μέγας τραγικὸς ποιητὴς. Οὗτος δὲ παρεκινήθη νὰ ποιῇ τὴν τραγωδίαν ἀπὸ τὴν μεγάλην φήμην, τὴν ὅποιαν ἀπέκτησεν ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως. Ἡ δὲ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποιητῶν ἦτο μεγάλη. Τὰ μὲν ποιήματα τοῦ Εὐριπίδου σφεοῦνται τοῦ ὕψους τοῦ Αἰσχύλου καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ ἥθους τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης δεικνύει μεγαλητέραν γνώσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς καὶ φιλοσοφικώτερον κατὰληψιν τῶν παθῶν. Ὁ δὲ μέγιστος τῶν ἐπείνων ἐδόθη ἀπὸ τοῦ Σικελιώτας εἰς τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου διότι μετὰ τὴν ἐν Συρακούσαις θλασθίαν ἤτταν, ὅτοι τῶν Ἀθηναίων ἡ δύναμις νὰ ἀπαγγέλλωσι μέρος τῶν τραγωδιῶν του, ἡλευθερόνοντο ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ ἐλάμβανον τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια.

Οἱ δὲ ποιηταὶ οὗτοι, ὀλίγων τινῶν ἐξαιρουμένων, ἐμφαίνουσι τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰ φρονήματα ἀγνῆς καὶ γενναίας ἀριστοκρατίας. Διδάσκουσιν εὐλάβειαν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς, καὶ ἐμπνέουσι σέβας εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς ἱεράς θεσμοθεσίας. Ἡ ἀρετὴ ἢ τε δημοσία καὶ ἰδιωτική, εἴαι ἢ ὑπόθεσις τῶν ἐγκωμίων των. Ἡ εὐγένεια, ἡ συνοδευομένη μὲ λαμπρὰς πράξεις, ἐνθιάζεται, ἡ δὲ πομπὴ καὶ ἡ λαμπρότης τῶν αὐλῶν, καὶ ἡ γενναία φιλοξενία τῶν ἡγεμόνων καὶ εὐγενῶν ἐγκωμιάζονται πρεπόντως. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοῦς Λυρικοὺς ποιητὰς διδάσκουσι γνώμας μὴ ἀπαφθούσας πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Ἑρικούρου.

Εἰς Ἀθήνας ἀνεφάνησαν ὡσαύτως τρία εἶδη κωμωδίας, ἡ ἀρχαία, ἡ μέση, καὶ ἡ νέα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν κωμωδίαν εἰσήγοντο ζῶντα πρόσωπα εἰς τὴν σκηνὴν μὲ τὰ ἀληθῆ ὀνόματα αὐτῶν. Εἰς τὴν μέσιν τὰ ὀνόματα μετεπλάσσοντο. Εἰς δὲ τὴν νέαν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ οἱ χαρακτῆρες ἦσαν μόνον κατ'ὶδέαν. Ὁ Μένανδρος ἠυδοκίμησεν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς κωμωδίας. Ἀλλὰ κωμικά παιήματα δὲν διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, εἰμὴ τὰ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις εἶναι εἰς τῶν μεγίστων καὶ ἐμπειροτάτων σατυριστῶν. Τὰ ποιήματά του ἐν γένει εἶναι προσωπικαὶ προσβολαί, ὑπὸ λεπτόν τινα ἀλληγορικὸν πέπλον, κατὰ ἐξοχωτάτων χαρακτήρων τῶν ἡμερῶν του. Ὁ μὲν σαρκασμὸς του εἶναι ἐν γένει ἀγροῖκος καὶ ἀσπλαγχνος, τὸ δὲ σκῶμμά του χυδαῖον καὶ ἀκόλαστον. Τὸ δράμα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο κατὰ τινα τρόπον, ὅ,τι ὁ δημόσιος τύπος παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσι, δηλ. τὸ ὄργανον τῶν πολιτικῶν φαντασιῶν. Πρὸς τιμὴν ὅμως τῆς κωμικῆς μούσης του, αὕτη φαίνεται ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐσυνηγόρει ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὠφελίμου εἰς τὴν πολιτείαν.

Περὶ Ἱστορίας

Πρῶτος ἐπίσημος τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν εἶναι ὁ Ἡρόδοτος. Τὸ σύγγραμμά του εἶναι κυρίως οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, ἀλλ' ἐν ἐπισποδαῖς ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, διότι δρᾷ τινι τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρειαγάγῃ ὅλας τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας ἡδυνήθη νὰ συλλέξῃ περὶ τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ λαῶν, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Πέρσαι ἤλθον εἰς κοινωνίαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καὶ οὕτω κατάρθωσε νὰ συγγράψῃ ἐν τῶν περιεργωτάτων καὶ τερπινοτάτων συγγραμμάτων.

Ὁ Θουκυδίδης ἦτο σύγχρονος τοῦ Ἡροδότου. Ὁ κορυφαῖος αὗτος τῶν ἱστορικῶν ἐξιστόρει τὰ συμβεβηκότα τῆς ἐποχῆς του. Τὸ σύγγραμμά του, τὸ ὁποῖον διεκόπη ἕνεκα τοῦ θανάτου του, τελευτᾷ εἰς τὸ 21 ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὁ Ξενοφὼν ἐξηκολούθησε τὴν ἱστορίαν τοῦ Θουκυδίδου. Τὰ Ἑλληνικά του τελευτῶσιν εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο μὲν σύγχρονος τῶν συμβεβηκότων, τὰ

ὅποια ἀναφέρει, ἀλλ' ὁ φιλολακωνισμός του ἐλαττώνει τὴν ἀξίαν τῆς μαρτυρίας του. Ὑπερέχει δὲ διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὅρου του καὶ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν περιγραφῶν του.

Ὁ Πολύβιος, Διούσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, καὶ ὁ Πλούταρχος εἶναι οἱ ἐνδοξότεροι ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων ἱστορικῶν.

Περὶ ῥητορείας.

Ὁ Περικλῆς διὰ τῆς νευρώδους εὐγλωττίας του, συνήνοεν ἐν αὐτῷ τὴν δύναμιν τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ῥήτορος.

Ὁ δὲ δεινότερος τῶν ῥητόρων ἦτο ὁ Δημοσθένης, ὅστις, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου του, ὅχι μόνον διεύθυνε τὰ πνεύματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ὅχι μόνον κατέβαλε τὸν ἀντίπαλόν του Αἰσχίνην, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑπερίσχυεν ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ αὐτοῦ τοῦ συνετοῦ Φωκίωνος, Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐφοβεῖτο αὐτὸν πολὺ περισσότερον παρ' ὅλους τοὺς στόλους καὶ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηνῶν.

Περὶ φιλοσοφίας.

Περίφημοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἦσαν ὁ Θάλκης, ἀρχηγὸς τῆς Ἰωνικῆς αἵρέσεως, ὅστις πρῶτος ἐδίδαξε τὸ ἀληθὲς σχῆμα τῆς γῆς, ἐξήγησε τὴν φύσιν τῶν ἐκλείψεων, καὶ προείπε τὸν χρόνον ἡλιακῆς τινος ἐκλείψεως. Ὁ Πυθαγόρας, ἀρχηγὸς τῆς Ἰταλικῆς αἵρέσεως, ὅστις πρῶτος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς γεωμετρίας. Ὁ Ἀναξαγόρας, ὅστις ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ τάξις τοῦ παντὸς εἶναι ἔργον ἀείρου τινὸς νοός.

Ὁ ἐνδοξος Σωκράτης, ὢν ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν σοφιστῶν, ἐπολέμει αὐτοὺς θριαμβευτικῶς μὲ τὰ ἰδιά των ὅπλα. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ χρέη του ἦσαν τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας του. Δὲν ἐδίδασκεν εἰς σχολεῖον οὔτε ἐπὶ μισθῷ. Ἦδὲ συνομιλία του (διότι δὲν παρέδιδε μαθήματα) ἦτο ἐλευθέρᾳ εἰς πάντας. Ὁ βίος του ἐκόσμει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ διάγοντος εἰς ἐντιμὸν πένιν· ἀλλ' ὁ φίλος τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ ἐμπειρότατος περὶ τὴν τέχνην τῆς εἰρωνείας, ἐφέλικυεν εἰς ἐκυτὸν πολλοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες τὸν κατηγοροῦσαν ὡς ἀσεβῆ καὶ διαφθορέα τῶν νέων. Δικασθεῖς δὲ ἀπὸ ἀμαθῆς, εὐπίστον καὶ

προληπτικὸν δικαστήριον, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, καὶ πῶν τὸ κώνειον ἀπέθανε κατὰ τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ λαὸς μετρημένη ἦν ἐν ταχέως, ἀλλ' ἀνωφελῶς, καὶ ἐξελίχθη οὐτὸν τιμωρήσας τοὺς αἰτίους τοῦ θανάτου του.

Μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ἦτο ὁ Πλάτων, ὁ εὐγλωττότατος συγγραφεὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὅστις πρῶτος κατὰ τῶν σοφιστῶν ἐφήρμοσε τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον τοῦ διαλέγεσθαι, ἦτοι τοῦ προσδιορίζειν τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος προτάσεώς τινος ἀπὸ τῆς ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος τῶν συνεπειῶν αὐτῆς.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, καὶ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰ ἀξιολογώτατα συγγράμματά του περὶ πολιτικῆς, φυσικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας μαρτυροῦσι τὴν θαυμαστὴν πολυμαθειαν καὶ βαθύνοιαν τοῦ ἀνδρός.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται ἐλευθέραι τέχναι ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, γλυπτικὴν καὶ ζωγραφικὴν. Τὰ δείγματα τούτων, τὰ ὅπου σώζονται εἰσέτι, φυλάσσονται ὡς κανόνες ἀπαράβιατοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς καλλιτέχνας. Αἱ ἐλευθέραι αὗται τέχναι ἐφθασαν εἰς τὴν τελειότητά των ἐπὶ τοῦ Περικλέους, καὶ διετέλεσαν οὕτω τέλειαι μέχρι τῆς μετ' Ἀλεξάνδρου ἐποχῆς.

Ἡ δ' Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ διεκρίνατο εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν Δωρικὴν, τὴν Ἰωνικὴν καὶ τὴν Κορινθιακὴν. Αὗται δ' αἱ τάξεις ἐγέννησαν μετὰ ταῦτα τὰ μικτὰ εἶδη. Αἱ τάξεις οὗτοι διαφέρουν κατὰ τοῦτο. Ἡ μὲν Δωρικὴ ἔχει σοβαρόν τι καὶ σεριδὸν ἀνώτερα τῶν δύο ἄλλων. Ἡ δὲ Ἰωνικὴ διακρίνεται διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ τὴν γλαφυράν ἀπλότητά της. Ἡ δὲ Κορινθιακὴ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πολυτέλειαν καὶ τὸ κομψὸν τῶν σχημάτων της.

Ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀγαλαματοποιῶν ἐξοχώτεροι ἦσαν ὁ Φειδίας, ὁ Λύσιππος, καὶ ὁ Πριξίτελης. Ἐκ δὲ τῶν ζωγράφων ὁ Πολύγνωτος, ὁ Πρωτογένης, ὁ Ἀπελλῆς, καὶ ὁ Ζιούξις.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἡθῶν αὐτῶν.

Στρατιωτικά.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ὡς ἑκολούθως.

Οἱ ὀπλῖται ἦτοί βρέως ὠπλισμένοι στρατιῶται, ἦσαν ἡ κύρια δύναμις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Οὗτοι δὲ ἦσαν ἡ πολιτοφυλακὴ τῶν διαφόρων πόλεων, συγκειμένη καθ' ὅλοκληρίαν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ἰδιοκτησίαν νὰ ὑπερασπίσῃσι, καὶ οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦν ἄνευ μισθοῦ, ποριζόμενοι ἐξ ἰδίων τὰ ὄπλα τῶν, τὴν σκευὴν καὶ τὰς τροφάς τῶν. Αἱ πλεῖσαι δὲ τῶν πόλεων εἶχον κατάλογον τῶν πολιτῶν (Ἀρχιάρχικὸν γραμματεῖον) ἀπὸ τῆς ἡλικίας 18 — 60 ἐτῶν, οἵτινες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ὀπλῖται, καὶ προσεκαλοῦντο δσάκις ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπῆτει κατὰ τὴν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον τάξιν αὐτῶν. Τὰ δὲ ὄπλα τῶν ὀπλιτῶν ἦσαν αἱ λόγχαι, τὰ ξίφη καὶ αἱ μάχαιραι· μετεχειρίζοντο δὲ εἰς ἄμυναν ἀσπίδας, περικεφαλαιάς, θώρακας, ζώστηρας καὶ περισκελίδας. Οἱ κατώτεροι δὲ πλῖται καὶ οἱ δουλολάροικοι ὑπηρετοῦν ὡς ψιλοὶ, δηλ. ὡς τοξόται, σφενδονῆται καὶ ἀκοντισταί. Μόνοι δὲ οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Βοιωτοί, Φωκεῖς καὶ Λοκροὶ εἶχον ἵππικὸν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ἡ συνήθης παράταξις τῶν στρατευμάτων ἦτο κατὰ φάλαγγα, ἥτις ἦτο πυκνὸν σῶμα, τὸ βάθος καὶ πλάτος τοῦ ὁποίου διέφερε κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὰς περιστάσεις. Εἰς συμμαχικὸν δὲ στράτευμα ὡς τὸ κατὰ τὰς Πλαταιάς, τὰ στρατεύματα ἐκάστης πολιτείας ἐτάττοντο, ὡς εἰς τὸν Μαραθῶνα κατὰ φυλὰς ἢ κατὰ παρομοίας πολιτικὰς διαιρέσεις. Οἱ δὲ Σπαρτιάται διηροῦντο εἰς ἑξ. μοῖρας. ἦτοί τάγματα, τὰ ὅποια διέφερον κατὰ τὴν δύναμιν ἀπὸ 400 — 900 ἄνδρες, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκαλουμένων ἀνδρῶν. Ἐκάστη δὲ μοῖρα διηρίετο εἰς τέσσαρας λόχους, καὶ ἡ μοῖρα ἱστρατηγεῖτο ἀπὸ πολέμαρχον. Εἰς νεωτέραν δὲ περίοδον, ὁ Ἱπικράτης μετέβαλε τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, δηλ. ἐσύστησε νέον εἶδος στρατευμάτων, πελταστὰς ὀνομαζόμενον, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ μέσον μεταξὺ τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν στρατιωτῶν. Τὰ δὲ ὄπλα καὶ ὁ ἱματισμὸς τῶν ὁμοιάζον τὰ τῶν ὀπλιτῶν, ἀλλ' ὁ ἱματισμὸς τῶν ἦτο πολὺ ἑλαφρότερος, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ αἱ λόγχαι μακρότεραι.

Οἱ Ἕλληνες πρὶν ἀρχίσωσι τὴν μάχην προσέφερον πάντοτε θυσίας, καὶ δὲν συνεκρότουσαν μάχην πρὶν ἢ δηλώσῃ ὁ μάντις, ὅτι οἱ οἰωνοὶ τῶν σπλάγχων τοῦ ζώου ἦσαν αἰσιοί· παρόμοιαι δὲ Αἰ—ῖαι ἐγίνοντο, ἰδίως ἐπὶ τοῦ Σπαρτιάτας, πρὶν διαβῶσι τὰ θριά-των ἐκστρατεύοντες εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν. Εἶναι δ' εὐλογον γὰρ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ στρατηγὸς συνεννοεῖτο μὲ τὸν μάντιν, καὶ ὅτι οἱ οἰωνοὶ ἐκπύκνυντο αἰσιοί, ἢ μὴ κατὰ τὰ διανοήματα καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν στρατηγῶν. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ἀνέγειρον τρόπαιον ξύλινον κοσμούμενον μὲ ὕπλα. Οἱ δὲ νεκροὶ τῶν ἰχθύων ἀπιδίδοντο, ἅμα ἐστὲλλετο κήρυξ διὰ τὴν ζητήσιν αὐτοῦ. Ἐπὶ ναυτικῆς δὲ τινος νίκης τὰ ναυάγια τῶν ἰχθυικῶν πλοίων διηρπάζοντο.

Τὰ δὲ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ πρώτου αἰῶνος ἦσαν ἄνευ κατασφωμάτων, καὶ ἐχρησίμευον μόνον ὡς πορθεῖα. Ἀκολούθως δὲ κατεσκεύασαν μακρὰς ρῆας· οὗται δὲ ἦσαν αἱ πεντηκόντοροι, ἧτοι πλοῖα ἔχοντα πεντήκοντα κωπῖα, καὶ εἴκοσι πάντε κωπηλάτας εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν. Κατεσκεύασαν δὲ καὶ πλοῖα μὲ δύο τάξεις κωπῶν, διήρεις, καὶ τέλος τριήρεις, ἧτοι πολεμικὰ πλοῖα. Ταῦτα δ' εἶχον κατασφωμάτα, καὶ τὰ πληρώματα αὐτῶν συγκείμενα ἀπὸ κωπηλάτας, ναύτας καὶ ἐπιβάτας, ἀνέβαινον συνήθως εἰς διακοσίους ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐπιβάται ἦσαν ὀλιγώτεροι.

Οἱ Ἀθηναῖοι διετήρησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης. Ἐστερήθησαν δὲ αὐτῆς ἐπ' ὀλίγον ἀπὸ τοῦ Σπαρτιάτας μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς καταμοῖς μάχην, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνέλαβον τὴν ὑπερυχίαν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀπεστέρησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος. Ἀλλ' οἱ Μακεδόνες δὲν διετήρησαν αὐτὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον, διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ ναυτικὰ πράγματα παρεμελήθησαν ἀπὸ ὅλας τὰς πολιτείας, καὶ αὕτη εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας αἰτίας, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν εὐκόλως τοὺς Ἕλληνας. Ἐὰν ὑπῆρχε σκόλος εἰς τὴν Ἀδριατικὴν πέλαγος, ἢ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος ἠδύνετο νὰ βραδύνῃ, ἀλλ' αἱ διάφοροι πόλεις ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλας διὰ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ξηρᾶς, καὶ ὀλίγον προσιῶν εἰς τὴν θάλασσαν, ἂν

Ὡς πρὸς τὰς τέχνας ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἀκολουθεῖ εἰσέτι
τὴν κίνησιν καὶ τὰ πρωτότυπα αὐτῶν. Ἀντιγράφομεν τὴν ἀρ-
χιτεκτονικὴν τῶν ποικίλλοντες τὰς τρεῖς τάξεις αὐτῶν. Τὰ
δὲ ἡρωτηριασμένα ἀγάλματα αὐτῶν εἶναι ὁ ὠραιότερος σο-
λισμ.

τὸ 1204, καὶ διηρέθη εἰς τιμάρια. Μεγιστάνες δὲ Γάλλοι ἐγένοντο δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἡγεμόνες τῆς Ἀχαΐας. Ἡ Βενετία, τῇ αὐτοῖς τὰ πλοῖα μετεκόμισεν τοὺς χρυσοφόρους,

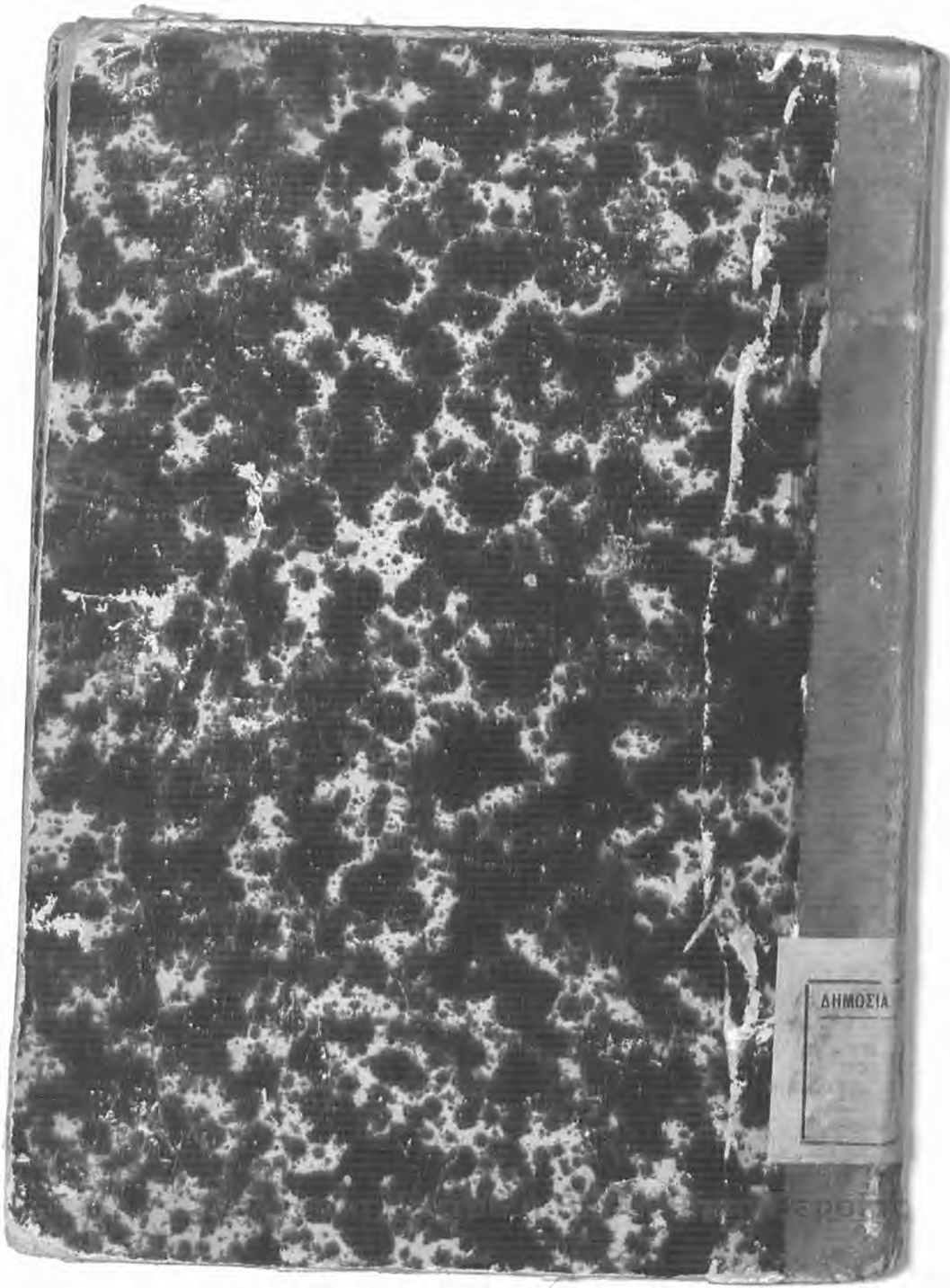
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

STAMPED MARK

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΩΜ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέρο

ΔΗΜΟΣΙΑ